Regimen sanitatis Magnini Mediolanēsis medici famosissimi Attrebatensi episcopo directum feliciter incipit.

N primis deum testor cuius nomē sit bñdictum. Ab hoc enim principaliter dependet celum ⁊ tota natura. Hic enim est qui omnibus influit eē. hiis quidē clari⁹ hiis uero obscurius. In cunctis igit̄ deus sublimis ē preponendus ⁊ honorandus. In cunctis enim prepone deum ⁊ preponet te. honora deum ⁊ honorabit te. time deum ⁊ cuncta experieris securius. Ad honorem eniƺ dei altissimi cuius nutu seruio recepi gratiā ⁊ doctrinam. necnō beatissime uirginis Marie eius mr̄is ⁊ totius celestis curie. Amplius ut domino meo reuerendo domino Andree de Florentia attrebatensi episcopo cuius uitam deus in prosperitate conseruet et prolonget. cui nedum quod possem denegare nō debeo sed eidem in omnibus obedire ꝓm modicum meum posse ualeam complacere. Necnon ad omneƺ utilitatem iuuenum ⁊ specialiter rudium pauperum copiam librorum habere nequeuntium nihilominus in hac scientia studere volentium pertractare regulas regiminis sanitatis a diuersis autorib⁹ medicine prioribus ⁊ posterioribus collectas quos ante inicium huius operis laboraui diligenter inspicere ⁊ clare secundum modulum mei ingenii confidens de auxilio Ihesu xp̄i qui est omnibus uer⁹ dator compilare ꝓpono hoc opusculū quod pater ⁊ domine tanto p⁹

a 2

deum vobis confidentius offero· quāto ut spero vestra benignitas defectu mei ingenii me in hoc opere mitius supportabit·

Hunc autem in hoc opere quinqꝫ ponam partes principales· quarum prima est de quibusdam que antecedunt regulas regiminis sanitatis.

Secunda est de regulis regiminis sanitatis ex rebus naturalibus sumptis.

Tercia est de regulis regiminis sanitatis sumptis a rebus non naturalibus in generali ⁊ speciali·

Quarta est ꝺ regulis regiminis sanitatis sumptis a rebus contra naturam·

Quinta est de quibusdam instrumentis quibꝰ utimur in regimine sanitatis·

Prima pars continet duo capitula·

Primum est de necessitate huius operis scꝫ regiminis sanitatis.

Secundum est ad sciendum quid sit sanitas.

Secunda pars continet septem capitula·

Primum de regulis sumptis a complexione naturali totali·

Secundum de sumptis a sexu·

Tercium de sumptis ab etate·

Quartum de sumptis a lapsu naturali·

Quintum de sumptis ab habitudine·

Sextum de sumptis a diversitate membrorum·

Septimuꝫ de regulis appropriatis sexui femineo

Tercia pars continet viginti sex capitula·

Primum est de regulis sumptis ex parte quatuor elementorum nostro corpori occurrentiũ ab extra.
Secundum est de exercitio.
Tercium est de fricatione.
Quartum de balneo.
Quintum de coitu.
Sextum de comestis ꝛ bibitis in generali.
Septimum de somno ꝛ vigilia.
Octauum de accidentibus anime.
Nonum de temporibus anni.
Decimum de granis panificum.
Undecimum de leguminibus.
Duodecimum de fructibus.
Decimumtercium de oleribus.
Decimumquartum de radicibus.
Decimumquintum de fungis.
Decimumsextum de truffulis seu ydris.
Decimumseptimum de carnibus.
Decimumoctauum de piscibus.
Decimumnonum de animalium superfluitatibus
Vicesimum de saporibus.
Vicesimumprimum de potibus naturalibus ꝛ artificialibus.
Vicesimumsecundum de indumentis.
Vicesimumtercium de volentibus continere.
Vicesimumquartum de iter agentibus.
Vicesimumquintum de transfretantibus.
Vicesimumsextum de confectionibus ꝛ eaꝝ vsu.
Quarta pars continet quinqꝫ capitula.
Primũ ē de hiis q parati sunt cadere ĩ egritudinē

Secundum est de preseruando a pestilentia.
Tercium est de preseruando a veneno.
Quartum est de conualescentibus.
Quintum est de consuetudine.
Quinta pars continet nouem capitula.
Primum est de fleubothomia.
Secundum ē de ventosis.
Tercium est de sanguisugis.
Quartum est de cauteriis.
Quintum de farmacia.
Sextum de vomitu.
Septimum de clisteribus.
Octauum de suppositoriis.
Nonum de pessariis.

Capitulū primū de necessitate regiminis sanitatis

Quod regimen sanitatis sit necessariū dupli/ci via inuestigare cōuenit. Prima quidē via sumit^r ex variabilitate corporis hūani. Corpus enim humanum est variabile ꝛ transmutabile ñ seruans consistentiam quam habuit a generationis principio. Materia enim nostrorum corporum sunt duo spermata que sunt humida ꝛ liquida ꝛ multum passibilia. humidum enim est multum passibile. Ex hiis autem duobus spermatibus cum sanguine menstruoso mulieris generāt^r membra spiritus ꝛ calores innati. sic quidem ꝙ ex grossiori ꝛ corpulentiori parte generantur membra ꝛ ex subtiliori calor ꝛ spiritus Et hec est opinio Aristotelis ꝛ Auicenne. ꝛ propter hoc opinantur aliqui ꝙ sperma masculi quod ē subtilius ꝛ spirituosius semine mulieris vel sanguine mē

struoso conuertit᷑ in spiritum qui cordi appropriat᷑ et aliis membris sicut radix ramo. Ramus enim si/cut orit᷑ a radice sic cor ⁊ alia membra a tali spiritu suam traxerunt originem. Cum ergo materie nostroꝝ corporum sint ualde passibiles propter earuꝫ limosi tatem ⁊ humiditatem. Sumus enim generati in fine li mositatis ⁊ humiditatis. non est mirum si corpora nostra sint multum passibilia. Non enim sumus sicut lapides aut metalla a quibus parum aut nihil resol ui potest nisi in temporibus valde longis. Et quia corpora nostra ut ostensum est sunt multum varia/bilia ex quo faciliter labi possunt extra terminos ꝓ prie sanitatis indiguerunt regimine conseruante qđ vocat᷑ regimen sanitatis. Non autem est hoc sanita/tis regimen necessarium vt nos tueat᷑ a morte sꝫ vti/le est propter duo incommoda specialiter euitanda. quorum primum est nimis cita humidi radicalis cō/sumptio. Secundum est humorum putrefactio. Si e nim erret᷑ in regimine anticipari poterit humidi radi calis consumptio sicut contingit in ieiunantibus ⁊ la borantibus excessiue. Poterit etiam suffocari calidū innatum sicut contingit in dormientibus ⁊ comeden tibus excessiue ⁊ quiescentibus. Poterit etiam contin gere in humoribus putrefactio ⁊ ebullitio sicut pa/tet in vtentibus rebus participantibus caliditate ex tranea ⁊ humiditate accidentali vaporosa talia eniꝫ sunt corpora nata putrefieri ⁊ ebullitionem suscipere de quibus in processu plenius apparebit. Sic ergo patet prima via ad inuestigandum regimen sanita/tis esse necessarium ⁊ vtile Secunda via ad inuesti

gandum idem sumit᷑ ex diuersitate reꝝ non naturali
um quibus necessario indiget corpus humanū sicut
cibus ⁊ potus· aer· inanitio ⁊ repletio· somnꝰ ⁊ vigi/
lia· motus ⁊ quies ⁊ anime accidentia· Hec enim res
dicunt᷑ non naturales quia eis contingit bene ⁊ male
vti· Unde circa eas contingit errare ⁊ bene agere· Et
ideo circa vsum talium indigemꝰ arte quia habet᷑ ab
Aristotele septimo ethicoꝝ ꝙ ars ē de hiis circa que
contingit errare ⁊ recte agere· Pōt enim aliquis er/
rare in vsu cibi ⁊ potus ⁊ sic de omnibꝰ aliis ⁊ eisdē
bene vti· Bene igit᷑ est vtile habere artē euitandi ma
lum vsum ⁊ prosequendi bonū sicut in virtutibus et
aliis artibꝰ est videre·

Capitulum secundū ad sciendū quid sit sanitas

On est possibile sanitatem custodire semper
Naꝫ semper custodire omni fama ignoramꝰ
In hoc ergo capitulo dicemꝰ primo quid ē
sanitas· Secūdo quot modis dicit᷑ sanitas· Hec intē
dimus loqui nisi de hoīs sanitate vel alioꝝ ab hoīe
vt veniant forsitā ad usum hominis· Unusquisqꝫ au
tem hominum dicit se fore sanum cum potest in ope
rationes solitas sine sensibili lesione· verbi grā· Si o
culꝰ pt in actu videndi cōsuetum sine omni lesiōe sen
sibili dicit᷑ sanꝰ· ⁊ similiter ī omnibꝰ aliis membris·
Dicamus ergo ꝙ sanitas ē vna bona dispositio cor/
poris humani per quam agit vel patit᷑ actioneꝫ vel
passionem et debitam s̄m naturā absqꝫ notabili lesi
one· Hec autem dispositio est originaliter ⁊ primo in
membris homogeneis seu similibꝰ puta in osse ⁊ car
ne ⁊ ꝯsimilibus ⁊ vocat᷑ commensuratio in quatuor

primis qualitatibus· puta ĩ calido frigido hũido et sicco· Talis igit̃ cõmensuratio ẽ sanitas ꝯsimiliũ ⁊ est cõplexio vel ꝓprietas consequens ꝯplexionẽ vel cõcomitans. Ampliꝰ dispositio bona q̃ est sanitas secũdo est in membris eutrogeneis seu officialibꝰ· puta ĩ manu pede cerebro ⁊ corde· Hec autẽ sanitas non solum ẽ ꝯmensuratio calidoꝝ frigidoꝝ hũidoꝝ ⁊ siccorũ· sed etiã quãtitas mẽbrorũ numeroꝝ figuraꝝ ⁊ situũ· vñ ad hoc ꝙ manꝰ ⁊ pes possint in solitas operationes sine lesione sensibili nõ sufficit tẽperamentũ cõplexionis quod consistit in ꝯmensuratione calidorum frigidoꝝ hũidoꝝ ⁊ siccoꝝ ĩmo oꝫ manũ eẽ debite quantitatis ⁊ debite figure debiti sitꝰ ⁊ habere digitos determinati numeri· Et qꝛ membra organica ꝯponunt̃ ex similibꝰ ⁊ ab eis dependẽt sanitas organicoꝝ depẽdet a sanitate ꝯsimiliũ. Et qꝛ totũ corpus ẽ ꝯpositũ ex diuersis membris ꝯsimilibꝰ ⁊ organicis· sanitas vltimo reperit̃ in toto· Unde ex omnium membroꝝ coalternatione tã principalium ꝙ̃ non principalium· tam simplicium ꝙ̃ organicoꝝ sanitas resultat totiꝰ corporis· Sic igit̃ ad sanitatẽ totiꝰ corporis requirit̃ cõmensurabilitas membrorum cõsimilium· ⁊ coequalitas organicorum· ⁊ requiritur etiam vnitas in vtrisq̧· Unde solutio continuitatis quo ad similia vel contiguitatis quo ad officialia impedit corporis sanitatem. Sic ergo patet quid est sanitas de cuiꝰ regiẽ nos intendimꝰ· Nũc restat ostẽdere quot moĩs dicat̃ sanitas ꝙ̃tũ spectat ad propositũ nostrum· Propter quod sciendũ ẽ ꝙ sanitas nõ in indiuisibili ꝯsistit qd̕ apparet primo ĩducentibus in

diuersa membra quorum non est eadem sanitas cum appareat manifeste ea habere diuersas ꝯplexiones· ⁊ diuersas compositiones ⁊ per cõsequens diuersas sanitates quod est bene rationabile cũ habeãt diuer sas operationes· Et talis diuersitas arguit diuersaꝝ sanitatem· Galien⁹ tercio de morbo· Siquidem sani/ tas dispositio est factiua actus· Hoc etiam apparet diuersitatem considerantibus etatum· Unde puer nõ est eiusdem sanitatis punctualis sibiipsi seni· Unde secundũ aliam ⁊ aliam etatem est alia ⁊ alia comple/ xio. ⁊ per consequens alia ⁊ alia sanitas· ⁊ per conse quens indiget alio ⁊ alio regimine· ⁊ similiter diuer/ sa membra indigent diuerso regimine sicut posterius apparebit Aristoteles quinto phisicorum immo non est eadem sanitas mane ⁊ vespere· sunt enim corpora nostra in ꝯtinua alteratione ⁊ sic ꝯtinue aliter se ha/ bent ꝙ̄ prius· ⁊ sic sanitas nõ ĩ indiuisibili consistit· Hoc idem patet ex diuersitate sexuũ· Alia enim est sa nitas masculi ⁊ femelle· Hoc etiã patet ex diuersitate regionũ· Nam homines diuersaꝝ regionũ sunt diuer saꝝ cõplexionũ· ⁊ per ꝯsequens sanitatum· Hoc etiã patet ex diuersitate complexionũ naturalium· Nam homines diuersaꝝ complexionũ sunt diuersarum sa/ nitatuꝫ· Unde sanitas colerici alia est a sanitate fleu matici· ⁊ sanitas temperati alia a sanitate lapsi· Un/ de sanitatis latitudo ẽ valde magna· est tamen dare vnam sanitatem aliis perfectiorem· Et ẽ sanitas cor poris temperati in specie hũana que etiam in indiui sibili nõ ꝯsistit propter aliqua superi⁹ tacta· Et hec de prima parte huius operis·

Secūda ps de regulis sumptis a ɔplexiōe naturali

Voniam diuersoꝝ hoīm sunt diuerse ɔple/xiones totales imo nō ē possibile duos ho/mines simul eē eiusdem complexiōis totalis ꝑm gradū· consequens ē ꝙ diuersi homines indigent diuerso regimine sanitatis· G alie· iii· tegni· Cum enim regimen sanitatis sit per similia si complexiōes diuersoꝝ hominū sunt differentes oportet ꝙ per differentia conseruent᷑· Et omnino idem ɔuenit si dicat᷑ ꝙ regimen sanitatis non est per similia vt multi dicūt de corporibus multum lapsis· Nam sicut lapsi qui de/bent regi non per similia vt multi dicunt· sed per contraria sunt diuersi sic etiam eorum regimen erit diuersum. Qꝫ enim diuersa vt diuersa per idē conseruent᷑ non est bn̄ rationabile· Quot igit᷑ sunt diuersitates ī complexione naturali totali hominis tot sunt diuersitates regiminis sanitatis. Sunt enim nouem diuersitates in complexione naturali totali ipius· quaruꝫ prima est nobilissima· ⁊ est complexio tēperata ad iusticiam ⁊ ab hac ɔplexiōe tpata labi ɔtingit octo modis· quatuor simplicib⁹ ⁊ quatuor ɔpositis Simplicibus quidem in calido frigido hūido ⁊ sicco· Cōpositis quidem calido ⁊ sicco· calido ⁊ humido· frigido ⁊ sicco· frigido ⁊ hūido. Vn̄ dato ꝙ lapsus qui ē respectu temperamēti ponderis sit de necessitate ī duabus qualitatibus ꝑm sententiam sapientum· tamen lapsus a temperamento iusticiali potest eē in vna qualitate. Vocat᷑ autem temperamentum ponderis in quo elementa quatuor sunt simpliciter adequata. sic ꝙ vnum alterum non excedit nec ecōuerso· tale āt

temperamentũ est impossibile ƀm naturam. Unde ex hoc tollit̃ actio ⁊ passio elementoꝝ adinuicē ⁊ p cō sequens mixtio ⁊ mixtum. Et p ꝯsequēs cōplexio q̄ est proprietas mixti. Et respectu huius temperamē ti oīa quecũq3 sunt illa sunt lapsa in vna qualitate ac tiua ⁊ ī vna alia passiua. Unde omnis res attributa complexioni habet in se dominiu3 vnius qualitatis actiue que ē in ea loco Forme ⁊ alterius passiue q̄ ē ī ea loco materie. Unde hō qui h3 naturaliter ꝯplexi onem magis equalem labit̃ a tēperamento ponderis in duab9 q̄litatib9 puta ī calido ⁊ hũido. vñ cōplexi onata oīa labunt̃ ab hoc temperamēto in duab9 q̄li tatib9. Temperamentũ ãt ad iusticiã ē tpamentum debitũ alicui ƀm indigentiã speciei uel īdiuidui vel p tis indiuidui. verbi grã natura hũana ƀm spēm h3 v nã ꝯplexionē sine q̄ forma hũana nō p̄t eē Similiter sclaui vel īdi hñt vnã ꝯplexionē ꝓpriã sine q̄ stare ñ pñt. Similiter quilibet homo particularis h3 vnam ꝓpriã complexionem sine qua eē nō potest. Et simi liter ītelligat̃ ī complexione partium isti9 hoīs cũ il lo tpamēto pōderis q̄ ex necessitate ē ī duab9 q̄lita tibus vt ad pñs supponimus. Ab hoc em̃ tēperamē to iusticiali potest eē lapsus in simplici qualitate. Et similiter in duabus qualitatib9. Et ƀm q̄ aliter ⁊ ali ter lapsi sunt indigebuut alio ⁊ alio regimine vel con seruatiuo vel reductiuo. Unde corpus in specie hũa na temperatum indiget regimine pure conseruatiuo. ⁊ indiget pure consimilibus quantum ex parte com/ plexionis naturalis. Quod autem sit illud corp9 tē/ peratũ ⁊ q̄ sunt illa pure ꝯsimilia corpi hũano tpato

intelligit᷑ ex libris antiquorū medicoꝝ· Et hoc ad p̄sens est supponendū. Nolum⁹ enim omnia ī omnib⁹ conculcare ⁊ specialiter quia hoc negociū est non vt sciam⁹ sed vt sani ī sua sanitate conseruent᷑ ⁊ ab egritudine preseruent᷑· Sufficit ergo scire ꝙ corp⁹ tēpe/ ratū in specie hūana debet vti hiis q̄ sunt pure simi/ lia virtualiter corpori tali eo modo quo possibile ē quia scim⁹ ꝙ nihil adeo ē simile corpori temperato quin ipsum aliqualiter alteret ⁊ transmutet· Mod⁹ autem specialis regiminis huius corporis inferi⁹ apparebit vbi nos ponem⁹ regulas regimīs sanitatis sumptas a rebus naturalib⁹ ⁊ sumptas a diuersitate membroꝝ· Ex dictis aūt satis patet ꝙ corpora q̄ labunt᷑ notabiliter notabili lapsu naturali ab hoc temperamento nō īdigent eodem regimine ⁊ ex eisdem· Nam si loquamur de regimine conseruatiuo ⁊ sint calidiora temperamento natura ī specie humana indigent calidiorib⁹ ⁊ frigidiora frigidioribus. Calidiora enim calidiorib⁹ indigent adiutoriis ⁊c̄· Galie· iii· tegni· Unde videt᷑ rationabile ꝙ corpora colerica ꝯseruent᷑ in sua caliditate per colerica virtualiter que sunt calidiora virtualiter hiis quibus ꝯseruat᷑ com/ plexio corporis temperati· Hec ymaginari debemus ꝙ illa que dicimus corpus colericū conseruare in sua colericitate sint calida simpliciter· nec colerica respe/ ctu corporis temperati· Si enim que sunt colerica respectu corporis tēperati administrarent᷑ colerico nō ꝯseruarēt ipm ī sua colericitate sꝫ distraherēt a sua ꝯplexiōe naturali ⁊ facerēt ipm labi ī egritudinē· Ubi grā si colericus vtat᷑ vinis fortib⁹ alleis ⁊ pipere nō

conseruaret. Sed talia quibus corpus colericum cō
seruat' sunt respectu corporis temperati frigida. sed
respectu corporis colerici sunt calida conseruantia.
Postq̄ enim passa sunt a colerico calore conuertent'
ad eundē gradum uel ꝓpe. Unde dicim9 ꝙ corpora
colerica que ponunt' lapsa a tēperamēto iusticiali in
duob9 gradibus nō ꝯseruabunt' ꝑ calida in secundo
tpamento iusticiali. sꝫ ꝯseruabunt' ꝑ aliqua que post
q̄ꝫ passa fuerint a tali calore nō augebūt nec diminu
ent suam caliditatē ⁊ hmōi sunt frigida in primo re/
spectu temperamenti ad iusticiam. Et sic pꝫ ꝙ regi/
men conseruatiuum talium non est idem nec ex eisdeꝫ
cū regimine conseruatiuo corporis temperati. ⁊ simi/
liter intelligat' in aliis. Si autem loquamur de regi/
mine preseruatiuo uel reductiuo talium corpoꝝ pre
dictorum adhuc magis ꝓpositum hꝫ qm̄ corp9 tē/
peratū nō indiget reductiuo nec ꝯseruatiuo sꝫ cor/
pora multū lapsa puta colerica uel fleumatica indi/
gent. Si enim conseruare uellemus talia corpa in suis
lapsibus plures caderēt in egritudineꝫ qꝛ ex ꝓpria
natura apta nata sunt labi ī egritudinē quapropter
dicunt' simpliciter egra ⁊ a generatione. meli9 est ergo
ꝙ reducant'. Et quia corpora colerica lapsa in secun
do gradu caliditatis conseruabunt' per frigida ī pri
mo reducent' per frigida magis puta ꝑ frigida in se
cundo. Talis autem reductio nō erit extra terminos
complexionis colerici. sed erit infra terminos latitu/
dinis eiusdem. Et sicut dictum est de colericis idem
intelligat' in aliis lapsibus tam simplicibus q̄ꝫ cōpo
sitis. Quid etiam sit gradus ⁊ graduum distinctio ⁊

quō accipiatur apud medicum ad presens supponatur ⁊ de hoc faciam vnum tractatum.

Capitulum secundum de regulis sumptis a sexu.

Icut diuerse complexiones naturales ĩdigẽt diuerso regimine sic etiam sexus diuersus diuersam arguit complexionem. Masculi eniꝫ sunt calidiores ⁊ sicciores ⁊ in quantitate maiores et longiores ⁊ fortiores ⁊ cōiter prudentiores femellis in specie hūana quicquid sit ĩ aliis speciebꝰ in quibꝰ potest ꝯtingere femellas eē maiores ⁊ calidiores vt pꝫ in animalibꝰ uiuentibꝰ de rapina ⁊ in quibusdaꝫ entomoꝝ ⁊ pisciū de quibus ad pn̄s non est sermo. Supponamus ergo ex hiis que apparent ex dictis sapientum masculos calidiores ⁊ sicciores esse in specie hūana femellis. ⁊ femellas frigidiores ⁊ humidiores ⁊ corpore minores masculis. Vir ergo temperatior ē calidior ⁊ siccior muliere temperata. ⁊ per ꝯn̄s indiget alio regimine ꝯseruante. Et puto saluo meliori iudicio qꝰ mulier temperatissima in genere mulieris nō ĩdigeat regimine reductiuo sed ꝯseruatiuo sicut masculus temperatissimus. Masculus enim temperatissimus temperatior est in specie humana q̄ꝫ mulier temperatissima. Ambo tamen sunt infra temperamentum corporis sani simpliciter ⁊ habent illud temperamē/tum quod se extendit ad masculum ⁊ ad femellā. Qꝛ aūt masculi ceteris paribus sunt femellis calidiores supponamus ad presens ex dictis sapientum ⁊ ex signis manifestis sic patet. quo habito patꝫ qꝰ ad diuersitatem ꝯplexionum diuersorum sexuum diuersi sexꝰ

indigent diuerso regimine conseruatiuo uel pseruati
uo Hoc idem patz ex diuersitate cōpositionis ꝛ ope
rationis. Nam alia ē cōpositio in sexu femineo ꝛ mas
culino vt multa membra sunt in femellis que nō sunt
in masculis ꝛ econtra ꝛ aliter disposita. Unde in mu
lieribus est matrix ꝛ collum matricis que non sunt ī
viris. ꝛ in viris est virga virilis que non est in muli
eribus. Similiter mamille in mulieribus sunt ꝓpter
lactis generationem sed in viris non sunt ad hunc fi
nem sed propter decorem ꝛ caliditatis cordis cōser/
uationem. vnde mamille mulierum sunt maiores ma
millis viroꝝ. Amplius in mulieribus est impregnatō
ꝛ menstruoꝝ euacuatio que non est in viris. Amplius
in mulieribus est infantiuz lactatio siue nutritio. Et
sic in regimine sexus feminei egemus regulis speciali/
bus diuersis quibus non egemus in regimine mascu/
lorum. Nam indigemus regimine conseruante matri
cem ꝛ collum eiusdem matricis ꝛ preseruante a fluxu
ꝛ retentione menstruorum inordinatis Amplius indi
gemus regimine conseruante ꝛ preseruante mamillas
ad moderatam ꝛ bonam lactis generationem. Indi/
gemus etiam regimine pregnantis ꝛ parturientis ꝛ la
ctantis quorum nullo modo indigemus in regimie vi
rorum. Et de his omnibus propter artis perfectio
nem bonum ē facere capitulum singulare ꝛ de illo for
san inferius apparebit. Et erit capitulum de regulis
appropriatis sexui femineo vt differat a masculino. ꝛ
sic patet diuersitas regiminis sanitatis ex diuersitate
sexus. Et sicut oportz cōsiderare diuersitatem sexuum
in regimine sanitatis sic etiam ꝛ diuersitatem regionū

Nam homines diuersaꝝ regionum sunt diuersarum ꝯplexionū naturalium ⁊ formaꝝ diuersaꝝ ⁊ figura/rū ⁊ colorū sicut in regionibus extremis ē videre puta de sclauis ⁊ indis. Isti distant in ꝯplexiōe. Et abusio esset dicere ꝙ ex eisdem ⁊ eodem mō conserua/rent̄ in sanitatibꝰ suis Et puto saluo meliori iudicio ꝙ lapsus diuersi ꝑm diuersitatem regionum nō indigent regimine reductiuo sꝫ ꝯseruatiuo. Naꝫ secundū illos lapsus qui sunt ex parte regionis corpora non dicunt̄ egra nec egrotatiua simpliciter. nec ut multuꝫ nec ut nūc. Unde indiuidua diuersarum regionū so/lum indigent reductiuo regimine ꝑm lapsus appro/priatos singulis indiuiduis vt labunt̄ a medio latitudinis ꝓprie regionis Unde sclauus temperatissi/mus nō indiget regimine reductiuo ad ꝯplexionem climatis temperati. Vn̄ sclauꝰ temperatissimꝰ melius viuit ⁊ sanius in suo ꝓprio climate ꝙ̄ in climate tē/perato. sꝫ sclaui q sunt multū lapsi a tpamento ꝓprii climatis īdigent regimine reductiuo ad ꝓprium tē/peramentū eiusdē. sic tn̄ ꝙ illa reductio sit īfra terminos latitudinis ꝯplexionis ꝓprie ⁊ nature īdiuidui que reducit̄. Vn̄ puto ꝙ in quolibꝫ climate sunt corpora sana simpliciter ⁊ egra simpliciter ⁊ semp ⁊ multum. Corpus tamen sanum vnius regionis est sanius ⁊ perfectius alio alterius regionis. Unde corpꝰ hu/manū tpatissimū climatis tēperati dicit̄ mediū vnuꝫ equale ad iusticiā in cōparatiōe ad corpora temperata aliaꝝ regionuꝫ ⁊ respectu huiꝰ alia corpora dicunt̄ lapsa sed ille lapsus nō erit faciens talia corpa egra aliquo modo.

Capitulum terciū de regulis sumptis ab etate.

Onsequens est dicere regulas generales sani
tatis sumptas ex diuersitate etatū Supponā
mꝰ hāc diuersitatē etatū eē in hoīe tꝑato li/
bero ab occupationibus qui sit potens obedire siue
subici regimini sanitatis. Quid autē sit de corporibꝰ
lapsis ⁊ occupatis ex dictis poterit apparere. Et qꝛ
prima etas est infantium primo dicemꝰ regulas regi
minis sanitatis ipiꝰ infantis que in fine equalitatis
existit. Dicamus ergo ꝙ talis infans post parturiti/
onem ipiꝰ statim ponendus est ī aqua temperate ca
liditatis ne corpus suū alteret' ab aeris frigiditate ꝟ
excessiua caliditate. vt etiam sordes si que a matre fu
erint derelicte per aquam calidam deleant'. Sed an/
te etiam vmbilicus est ligandus nō nimis longus ne
sit maior q̄ꝫ deceat. nec nimis breuis ne sit minor q̄ꝫ d
ceat. nec debet etiam ligatura eē nimis fortis nec ni/
mis debilis ne prius cadat ⁊ citiꝰ q̄ꝫ oportet nec tar
dius. Ligatura debet eē de filo lane non nimis duro
Post abscisionem vmbilici aspergat' sanguis draco
nis uel aliquid simile vtputa ciminum sarcocolla. ue
ne citrine. Quantitas inscisionis est quatuor digitoꝝ
⁊ ligationis vnius digiti. Post casum vmbilici muli
eres gallicane saluiam solum ponere ɔsueuerūt. Alii
autem docent apponere cineres cocbleaꝝ uel plumbi
adusti vel calcanei vitulini. Consueuerunt mulieres
gallicane infantem natum nouissime ante omnia po/
nere supra nudas paleas ⁊ eundem fricare paleis tē/
perata fricatione. Et ego laudarem paleas non esse
frigidas nec calidas excessiue sed calidas temperate

Sed mos aliaꝝ est infantem recipere in gremio i pā
no lineo uel laneo temperate caliditatis. Et ut sit ad
vnum dicere recipiendus est infans in loco similiori
loco matricis q̄ꝫ possibilius est. quia mutatio subita
nocet nocumento magno Et ideo nullo modo balne
andi sunt post parturitionē ī aqua frigida sicut qui
dam barbari consueuerunt sed in aqua pura tempe/
rate caliditatis simili caliditati matricis in qua per
experientiam nos videmus eos q̄ꝫ plurimum delecta
ri. Dicunt antiquorum quidam ꝙ eoruꝫ corpora pꝰ
partum debent sinapizari sale minutissime triturato
⁊ deinde fasciari recenter. Hec enim sinapizatio vti/
lis est ad membra eorum roboranda a frigore calo/
re ⁊ similibus. Ex hoc enim eorum cutis efficit᷑ densi
or ⁊ impassibilior. humiditates ⁊ impuritates cutis
superflue consumuntur in quibus constat infantes a
bundare. Sed quia sal habet ex sui natura membra ī
fantis mordicare loco salis ad predictas intētiones
vtuntur aliqui sapientum oleo fructus glandium ex
quo membra roborantur ⁊ humiditates aliqualiter
desiccantur. Rationabile est istud in infantibus val/
de calidis ⁊ multum raris puta colericis ⁊ sanguineis
quorum membra sunt valde rara. Sed in infantibus
qui sunt in fine equalitatis secus est. In hus enim sal
magis vtile est. Et si essent fleumatici infantes eoruꝫ
sal debet esse calidius ⁊ non siccius. Amplius eorū
vesice sunt comprimende vt facilius vrinam emit/
tant. Eorum etiam nares purgentur cum digito mi
nimo cuius vnguis nullam habeat eminentiam.

⁊ ani orificium minimo digito inuncto oleo est ape/
riendum. Mulieres gallicane habent regulam specia
lem in regimine infantium quam volumus premitte
re. Dicunt enim infantes nouiter natos debere sinapi
zari farina ⁊ specialiter partes eorum inferiores mus
culosas deinde fricari cute porcina temperate aspe/
ritatis. Dicunt enim superfluitates malas ab eorum
corporibꝰ resolui. Est etiaꝫ infans balneandꝰ singu
lis diebus bis non quideꝫ pleno stomacho lacte nec
statim post lactationem sed ante lactationem. Sicut
enim exercitium debet anticipare cibum in potẽtibꝰ
exercitari sic balneum debet anticipare lactationem
in nouiter natis qui non possunt exercitari. Unde si
stomachus sit plenus lacte coruꝫ digestio corrumpi
tur propter balneum ⁊ opilationes in lateribus ge/
nerant᷑. similiter eorum dyafragma comprimitur et
in eisdem tussis generat᷑ ⁊ interdum vomitus que õ/
nia in nouiter natis nociua sunt simpliciter ⁊ euitan
da. Non debet autem balneari in aqua sapiente na/
turam siue virtutem farmacorum cuiusmodi sunt a/
que sulphuree ⁊ aluminose. sed debet esse aqua pura
fontina cuius motus sit versus orientem per terram
arenosam non lapideam nec lutosam. etiam a mon/
tibus discoopertam. aeri ⁊ soli expositam. nullius sa
poris substantie subtilis. cuius residentia nulla vel
pauca. pondere leuis. que cito calefit ⁊ cito infrigida
tur. Morentur in balneo quousqꝫ carnes eorum
rubere incipiant. Et post balneum decenter sunt fas
ciandi sicut nouerunt matrone circa hoc insistentes.
Fasciatio autem non debet esse nimis stricta ne eoꝝ

augmentū impediat᷑ nec nimis mollis ne eoꝝ mēbra indebite figurent᷑. Hec debent esse panni ex quibus fasciantur frigidi. Et si forsan in eorum membris ali quod peccatum appareat ex parte figure vel sitꝰ vel quantitatis post balneum fasciando temptari debet eorum correctio sicut nutrices infantibus suis facere consueuerunt. Et similiter in hiis quorum vna tibia est breuior alia scꝫ magis extendendo eam ꝙ̄ aliam. Post hoc autem infans lactandus est quousqꝫ dor/miat. Et si forsan dormire non velit consolandus est cum dulcibus cantilenis. Et si omnia ista non iuue/rint portandus est totus fasciatus hinc inde. Et sup omnia studeat nutrix ꝙ eius vestes non sint sordide Sed quia matronas in hiis expertas videmus ma/gis proficere in hac materia me amplius tenere non intendo. Totiens enim sunt fasciandi in die quotiēs eorum vestes sordide reperiunt᷑. Semper autē post balneum lactandi sunt ⁊ similiter post eorum vestiū sordidarum mundificationem. Si quidem eos lac su gere delectabiliter videamus quod eorundem infan tium lactandi consuetudine facile est videre tunc se/cundum ꝙ plus uel minus recipiant vnica lactatio/ne delectationem lactis secundum hoc sepius vel mi nus sepe sunt lactandi. Maior pars temporis no uiter natorum occupanda est in lactatione balneati/one dormitione ⁊ vestium sordidarum mutatione. Hec omnino nouiter nati indigent alio cibo nisi la/cte ⁊ hoc eis sit loco cibi ⁊ potus. Lac autem infanti bus conuenientius est lac matris proprie. Nam natu

ra sagax sagacitate cuius non est finis ex vna porti one sanguinis menstrui fetum generat ꝛ nutrit in vte ro matris ꝛ ex alia portione lac in mamillis generat quod quidem lac cum sit generatum ex sanguine ma xime simili sanguini qui fuit materia generationis et nutritionis infantis est eidem optimum nutrimentū quod est verum supposito ꝙ mater sit sana ꝛ debiti regiminis secundum ꝙ requirit actus nutritionis nu tricis. Et hoc est quia ex eisdem sumus ꝛ nutrimur. Quod si forsan mater proprium genitum nutrire non posset vel non velit. tunc eligenda ē nutrix sana bo ne conditionis ꝛ boni moris. etatis perfecte. cuiꝰ co lor ad nigrum declinet. ꝛ vene sunt late ꝛ colluꝫ gros sum ꝛ pectus amplum ꝛ mamille nō carnose magne. non laxe. venarum multarum. cuius lac non sit nimis subtile ꝛ serosum nec nimis grossum ꝛ caseatum. co loris albi boni odoris ꝛ boni saporis. Cuius etiam lac non sit nimis partui propinquum nec nimis re motum cuius partus fuit naturalis etiam masculus. ꝛ sit vnius mensis cum dimidio vel duorum. Et si possit inueniri nutrix similis complexionis ꝛ regimi nis matri infantis cuius partus fuerit naturalis eti am masculus non esset malum immo puto ꝙ talis es set pre omnibus eligenda supposita lactis conuenien tia in quantitate ꝛ in conditionibus ante dictis. Quod si mater proprium filium nutrire velit non eligatur alia sanitate ꝛ bono regimine habitis cum lactis suf ficientia. Quod autem sit bonum regimen nutricis ex quo lac eiusdem conseruetur corrigatur ꝛ augeat infans apparebit post vbi regule regiminis sanitatis

appropriate sexui femineo vt differt a masculo po/
nent᷑. Et non laudarez ꝙ in primis diebus partꝰ ma
ter lactaret proprium filium suum. Tum quia mater
multum alterata est a partu. tum quia lac diu reman
sit in mamillis ex quo forte potest esse corruptum. si
cut etiam ex proprio colore ⁊ substantia est videre.
Unde mulieres gallicane faciunt sugi lac ab earū ma
millis per aliquam mulierem vilem ad hoc deputa/
tam. Non est cunabulum eius mouendum ad somni
prouocationem motu violento ne eius lac in stoma
cho concutiat᷑ ⁊ digestio corrumpatur sed motu sua
ui ⁊ si sine motu cum mamilla somnus prouocari me
lius est. Moderatus fletus ante lactationem conue/
nit ⁊ specialiter ad partium spiritualium dilatatiōez
⁊ ad humiditatem capitis aliqualem euacuationem.
⁊ ad caloris temperati reuocationem ⁊ confortatio
nem. Lactentur bis vel ter in die naturali vel ad plꝰ
quater. Qz si forsan in eorum stomachis corrumpa/
tur lac ex multa ⁊ immoderata suctione ex qua con/
tingit inflatio ⁊ extensio ⁊ ventositatum multitudo.
⁊ vrine albedo longo tempore famelici sunt permit/
tendi ⁊ studium impendatur vt somnum dormiant
longum Securius est vt parum sugant lactis ⁊ sepe.
Assimilantur enim corporibus conualescentium q sic
sunt cibandi vt inferius apparebit. Bonum est etiam
ante lactationem ꝙ parum mellis despumati cum a
liquantulo vini limphati albi eisdem propinetur ꝓ
pter stomachi ablutionem ⁊ lauationem. Et specia/
liter in principio aliquid lactis in infantium oribus

mulgeat' vt minus eorum mery in actione laboret et
ex conamine suctionis eorum gule cum mery ⁊ reli/
quis instrumentis lesionem incurrant. Hoc igit' sit re
gimen infantium quousq3 dentes emittāt anteriores
Postq3 dentes apparuerint anteriores alius cibus a
lacte nutricis infantibus interdum est tribuendus. si
cut cibi lacti similes in substantia ⁊ virtute·lacte ta/
men parum grossiores· Et sunt cibi qui pauca vl' nul
la indigent masticatione cuiusmodi sunt cibaria lau
dabilia a matribus vel nutricibus eorum primit9 di
ligenter masticata vt panis in aqua mellis dissolut9
vel in aqua carnium laudabilium vel cibus fact9 ex
farina tritici ⁊ lacte animalis sicut mulieres gallicane
facere consueuerunt Aut panis dissolutus in vino be
ne aquatico interdu3 potest eis bene tribui·Aqua bo
na ⁊ pura cuius conditiones superius dicte sunt po
test etiam permisceri cum aliquantulo vini· Nec lau/
do q3 predicti cibi tradant' infantibus simul cum la/
cte· In hora enim in qua aliquis predictorum cibo
rum exhibet' infantibus abstineant a lacte quousq3
predictorum ciborum digestio fuerit perfecta· Hoc
etiam facto possunt indui ⁊ portari ⁊ balneari min9
q3 ante·Cum autem inceperint per seipsos ambulare
nutrix debet eē sollicita ne infans diuersis ⁊ inordia
tis moueatur motibus ne forte ipsius membra torq̄/
antur·nec est cogendus sedere vel ambulare anteq3 se
cundum naturam desiderium veniat· Locus in quo
sedet non debet esse durus nec asperitatem habens·
nec coram ipso debent esse aliqua ex eis que pungūt
⁊ incidunt·Custodiendus est ne ab alto loco labat'·

Cum autem dentes canini inceperint apparere ab ō/
ni re que ad masticandū dura est debet abstinere ne
forte materia predictorum dentium propter duroꝝ
masticationem totaliter resoluat᷑. Et tunc plurimum
bonum erit fricare gingiuas ex axungia galline uł ex
butiro recenti ⁊ cerebro leporis. ex hoc enim facilior
eorum fit transitus ⁊ origo. Et quia in tempore ori/
ginis dentium predictorum consueuerunt infantium
colla rubere ꝙ plurimum laudo ꝙ hoc tempore vn
gat᷑ caput ⁊ collum cum oleo rosato conquassato cū
aqua calida. Cum autem possibile est cum predi/
ctis dentibus mordere desiderant propriū digitum
masticare quapropter hoc tempore frustum paruuꝫ
radicis yreos in eorum manibus est ponendum que
non sit sicca sed inter siccum ⁊ viride mediocris. Naꝫ
ex eius masticatione prohibent᷑ eoruꝫ gingiue ab vl
ceribus ⁊ dolore. Laudo ꝙ gingiue eorum frequen/
ter cum melle despumato cum aliquantulo salis fri/
centur. hoc enim prohibet a dolore ⁊ vlcere. Quan/
do autem predicti dentes canini perfecte creuerint
radix liquirice continue masticetur. Et quanto infan
tes magis appropinquant ad tempus in quo sunt a
matre totaliter sequestrandi tanto oportet assuefie/
ri cibariis magis grossis. Tempus sequestrationis
est cum possunt alios cibos masticare perfecte. cum
scilicet omnes dentes emiserint. Et hoc tēpus ē duo
rum annorum communiter. Dicunt quidam ꝙ mas
culus tardius sequestrandus est ꝙ femella ceteris pa
ribus. Quod si infans perfide ⁊ inordinate

post tempus sequestrationis mamillaꝝ quesierit ⁊ ex illo inordinate fleuerit. epithimande sunt mamille cū aliquibus que infanti abbominationem inducant in gustu cuiusmodi sunt succꝰ absintii ⁊ mentastri ⁊ mir/re ⁊ similium. Hoc ergo sit regimen infantis quousqꝫ a nutrice sit sequestrandus. Postea tota sollicitu do parentū debet esse in meliorando mores ipsius. Et in hoc consistit duplex vtilitas vna vt crescat bo nus ⁊ fiat ei in bono habitus fixꝰ qui generat̃ in ani ma ex actibꝰ frequentatis. Et hec vtilitas est in ani ma cuius artem non habet medicꝰ sed moralis phi/losophus. Alia est attinens corpori. Nam ex malicia morū ⁊ passionū pōt in corpore generari ꝯplexionis malicia. Vn̄ sicut mali mores sequunt̃ maliciā ꝯplexi onis sic possibile ē maliciā ꝯplexiōis ex moꝝ mali/cia generari vn̄ timor in multo tpe perficit melanco/licū. Et ergo non sunt permittendi nimis tristari nec irasci nec flere nec gaudere sed medium in hiis eligi/bile est. Et si nobis appareat eorum natura vel con/stellatio inclinari inordinate ad aliquam passionem auertendi sunt ad contrarium. Auertentes enim ad ꝯ trarium ad medium veniemus sicut dirigentes ligna tortuosa facere consueuerunt. Et sic patet ꝙ in custo dia morum summa corporis ⁊ anime custodia consi/stit. Post somnum balneandus est quousqꝫ eiꝰ car nes rubere incipiant. deinde ludere permittatur per vnam horam. deinde cibandus est cibis laudabili/bus. deinde permittendus est ludere prolixius. dein de balneandus est. Post sequestrationem eorū ali qui sunt contenti exercitio parum aut nihil curantes

de balneis. sed quia eorum membra ante septimū an
num sunt multum debilia ⁊ ad motum inepta ratio/
nabile est ꝙ interdum balneentur ad membroruꝫ cō
fortationem ⁊ ad superfluorum tercie digestionis ex
pulsionem ⁊ ut membra ad augmentum preparentur
non debēt eē balnea sapientia naturā aliquoruꝫ far
macorū cuiusmōi sunt sulphurea aluminosa ⁊ similia
quia redderent̃ ex illis corpora eoꝝ inaugmētabilia
Et propter eandē cām exercitiū eoꝝ non debꝫ eē for
te multum ⁊ magnum. quia membra eoruꝫ adeo sunt
debilia ꝙ exercitium forte pati nō possunt In hoc tē
pore etatis vinum est nociuum ⁊ eo non indigent.
Nociuum quidem quia est ignem addere igni. Ha/
bent etiam neruos debiles ⁊ cerebrum quorum vinū
est maxime lesiuum. ⁊ precipue quia eorum nerui sūt
valde passibiles ⁊ penetrabiles a vino quod est op/
timus penetrator propter subtilitatem eius debitaꝫ
ex parte actionis ⁊ substantie. Vinum enim est subti
le in substantia ⁊ actione. Nec indigent vino ꝓpter
vrine mundificationem. ⁊ colere rubee cuꝫ vrina mū
dificationem. Nec propter corporis humectationem
nec propter melancolie repressionem. nec propter di
gestiue ⁊ caloris innati confortationem vt conside/
ranti manifestum est. Vinum album limphatum val
de potest eis propinari loco potus. Et quanto sunt
calidioris complexionis minus vtant̃ vino. ⁊ quan
to frigidioris plus vtantur eo. Aqua que est potus
eorum sit pura cuius cōditiones superius tacte sunt
Hoc sit regimen pueri quousqꝫ magistro tradat̃ qđ ē
tempꝰ annoꝝ sex. In hoc tempore tradat̃ magistro

qui cum doceat in moribus ꝛ sic gradatim est ordi/
nandus nec solito balneandus. ꝛ eius labor ante cõe
stionem augmentandus quia eius membra sunt soli/
to fortiora. Non sunt tamẽ apta fortibus exercitiis
ante decimumquartum annum immo forsan eis non
competit exercitium forte ꝛ magnum ante finem ado
lescentie. Usqꝫ ad duo septennia annorum non com
petit vinum nisi aquaticum sed minus qꝫ ante. Sed ĩ
terdum non est malum eis in hoc tempore ministra/
re parum boni vini propter preseruationem a gene/
ratione opilationum. Hoc sit regimen pueri usqꝫ ad
decimumquartum annũ. Unde parum deinceps dif
fert regimen corpori debitum scilicet temperato libe
ro vacare potenti regimini sanitatis a regimine trã
seuntium decimumquartum annum preterqꝫ ꝙ pos/
sunt fortioribus exercitiis uti ꝛ cibis grossioribus ꝛ
vinis minus aquaticis ꝛ paucioribus balneis ꝛ indi
gent breuioribus somnis Non indigẽt exercitiis for
tissimis nec talia exercitia sustinere possunt sine no/
tabili lesione cuiusmodi sunt exercitia luctantiũ tor
nantium ꝛ similia. nam eorum membra non sunt suf/
ficienter apta ad tales motus propter eorum imper
fectionem. sunt enim adbuc in via augmenti ꝛ talia
exercitia impediunt eorum augmentum. Et sicut
dictum est de exercitiis ita intelligatur de cibis. non
enim possunt digerere cibaria fortissima ad digeren
dum dura quemadmodum possunt illi qui sunt ĩ ter
mino adolescentie. Similiter actus venereorum non
sunt eis ita cõuenientes sicut bis qui terminum ado
lescentie sunt consecuti immo ex coitu inordinato

magnam consequuntur lesionem. Ex hoc enim corpꝰ
impeditur ab augmento. nec semen est vtile generati
oni anteq̄ membra ad perfectum augmentum perue
nerint vt patet in terrenascentibus quoruʒ semen est
imperfectum anteq̄ planta ad augmentum perfectū
deuenerit. Cum autem aliquis ad perfectum deue
nerit augmentum quod communiter supponitur cir/
ca medium quarti septennii annoꝝ ⁊ ē annus vicesī
muꝰquintus tūc est sanitas perfectissima ⁊ durat us
q̄ ad. xlv. annum. Et vocat̄ hec etas etas pulchritu
dinis ⁊ fortitudinis. Nam hoc tempore corpora sūt
pulcherrima ⁊ fortissima ⁊ in eis omnes operatiōes
sunt fortiores qđ specialiter verum ē de vitalibꝰ ⁊ a
nimalibus quicquid sit de naturalibus. In hac etate
indigemus fortioribus exercitiis ⁊ ē sufficientior ad
exercitia fortissima ⁊ multomagis q̄ aliqua p̄ceden
tium. Et minꝰ indiget balneis aque calide q̄ etas p/
cedens. sed balneū frigide aque huic soli etati ē cōue
niens vt membra reddāt robustiora ⁊ ad motū for
tem aptiora. Nec calor innatus ex p̄dicto balneo de
bilitat̄ sʒ magis ꝯfortat̄. nec augmentū mēbroꝝ im
pedit̄. Et nō dʒ hoc balneū eē aque intense frigidita
tis nec in tp̄e ⁊ hora frigidis sʒ calidis. Cibꝰ ī hac eta
te dʒ eē grossior ⁊ maioris quantitatis ⁊ minoris nu
meri. Nā debent ⁊ p̄nt respectu prioris ⁊ posterioris
etatis grossum ⁊ multum cibum accipere ⁊ raro. Que
sint cibaria conuenientia eis inferius apparebit. Po
tus debet esse vinum subtile album minus aquaticū
q̄ in minori etate propter vrine ꝓuocationē colere
mundificationeʒ ⁊ sudoris ꝓuocationē ⁊ membroꝝ

humectationem Nec debent eorum cibaria esse cali/
da nec acuta ne forte ex eis in febrem uel epatis sup
calefactionem vel humorum adustionẽ incidant. Et
propter eandem rationem vitari debẽt omnia exces
siue calida ⁊ sicca vt piper sinapis allea ⁊ similia. hec
etas indiget breuissimo somno respectu aliaꝝ prop
ter digestionis fortitudinem ⁊ robur membrorũ que
sunt instrumenta virtutum animalium sensitiuaruꝫ et
motiuarum. Somnꝰ enim ordinatur ad confortatio
nem virtutum naturalium ⁊ quietem animaliũ. Quo
ad anime accidentia summe est vitanda ira ⁊ tristicia
que sanguinem supercalefaciunt ⁊ adurunt. Hec etas
actibus venereis est conuenientior propter mẽbro/
rum perfectionem ⁊ caloris ⁊ spirituum fortificatio
nem ⁊ seminis multituminem ⁊ digestiõeꝫ Regule au
tem speciales regiminis sanitatis que sumuntur ex re
rum nõ naturalium diuersitate inferius apparebunt.
Hanc etatem sequitur consistentia cuius regimen pa/
rum differt a regimine immediate dicto. Hanc con/
sistentiam sequitur senectus cuius volumus ponere
regimen speciale sicut infantium. Notandum ꝙ to
ta intentio in regimine senum est administrare quod
calefaciat ⁊ humectet ex nutrientibus balneis ⁊ poti
bus longo somno ⁊ quiete. Et quia in stomachis se/
num fleumaꝗ multiplicatur per viam intestinorũ eua
cuare procurabimus ipsum primitus digerendo cuꝫ
decoctione ysopi ⁊ oximelle diuretico Euacuatio fie
ri potest cum pigra vel cũ decoctione volubilis ⁊ po
lipodii in qua ĩfundantᷣ carthamꝰ turbith ⁊ ȝinȝiber

Pillule etiam composite ex semine cartami ⁊ ficubus ⁊ terebentina sunt senibus ꝯuenientes ⁊ sic de illis quan titas duaꝝ auellanaꝝ uel circa De nutrientibus se num dicamus quod nutrientia senū debent eē facilis di gestionis ⁊ boni nutrimenti ⁊ minoris quantitatis ⁊ numeri minoris quam in etatibus precedentibus. A cor poribus enim senum nō fit multa resolutio propter caloris debilitatem ⁊ membrorum duriciem ⁊ sic non indigent multo cibo nec sepe sed paucus eis sufficit respectu etatis prioris. ⁊ raro propter digestiōis de bilitatem. Et ergo debent eis administrare nutriētia que in parua quantitate pn̄t corpus senis nutrire suf ficienter Et quia senes non indigent sepissima refecti one ī mo forte eis sufficit comedere semel in die natu rali ideo facilime ferunt ieiunium qđ veꝝ ē de senib9 a senectute ⁊ non a senio. Senes enim a senio q sunt sicut lucerna extinctioni parata indigent sepissima ⁊ paucissima refectione. A cibo eniꝫ multo simul sump to suffocaret᷑ eorū calor sicut paru9 ignis a multis li gnis. Et si non eis sepe nutrimentum administret᷑ ca lor naturalis humido radicali consumpto sicut lucer na ad extinguendum parata propter olei ꝯsumptio nem ⁊ lichinii illūinati paucitatē extinguet᷑. Bonum ergo puto tales dietari ter in die naturali sic quod inter primā ⁊ secundā cōestionē iteruenia t spaciū octo ho raꝝ ⁊ īter ultimā cōestionē prime diei ⁊ primā seqn tis interueniat spaciū decem uel vndecim horaꝝ ⁊ sic tercia comestio erit maior secūda. ⁊ secūda aliquātu lū maior pria. Pria cōestio erit circa secundam horā equalē diei naturalis ⁊ secūda cōestio erit circa horā

septimam ⁊ tercia circa decimamseptimā horā diei se
quentis ⁊ est circa nonam vel decimā equales. Debēt
senes preterea euitare omnia cibaria fleumatis uł me
lancolie generatiua ⁊venaꝝ opilatiua cuiusmōi sunt
grossa uiscosa solida ⁊ digestioni inobedientia. ver/
bi grā genera leguminū ⁊ genera pisciū salitoꝝ ⁊ non
salitorum ⁊ specialiter animalium marinorum ⁊ vni
uersaliter carentium squamis ⁊ spinis ⁊ carnium sali
tarum ⁊ specialiter animalium siluestrium porcorum
boum antiquorum salitorum ⁊ non salitorum ⁊ aui
um in aquis degentium ⁊ vniuersaliter cibariorū po
morum coctanorum ⁊ mespilorum ⁊ similium frigi/
dorum. olerum frigidorum puta lactucarum portu/
lacarum ⁊ similium. Senibus quoqꝫ ꝯuenientior ē eli
xatura qꝫ frixura uł assatura. ⁊ assatura qꝫ frixura.
⁊ pastillatura qꝫ assatura. Salse ex vino sunt cōueni
entiores senibus qꝫ ex aceto uel veriuto. Acetum eniꝫ
est senibus incōuenientissimū ratione eiꝰ frigiditatis
⁊ siccitatis. Et meo iudicio senectutem accelerat ⁊ cō
firmat. Item specieruꝫ genera sicut ꝫinꝫiber ⁊ cinamo
mum sunt senibus conuenientiora. Et omnia genera
specierum participantium caliditate ⁊ humiditate uł
parua siccitate. Mel senibus multum est conuenīēs
Debet autem esse album grandinosum durum insci/
sibile boni saporis cuiusmodi est mel de monte pessu
lano. Carnes castratorum iuuenum caponum. gal/
linarum. gallorum testiculi. oua recentia sunt cibaria
senibus conuenientia. Et similiter pardicum alauda
rum ⁊ fasianorum. Hec enim sunt facilis digestionis
boni nutrimenti ⁊ multi. Pisces senibus conueniētes

sunt pisces marini ⁊ inter ipsos est rogetus gornat⁹ ⁊ plagicia. Et melius est ꝙ decoquant̄ in vino cū feniculo aneto ⁊ petrosilino ut eorum frigiditas tem/peret̄ ⁊ remoueatur eorum viscositas. Lac senib⁹ cōuenit eo ꝙ nutrit cito ⁊ corpus humectat. Quibusdā autem non conuenit eo ꝙ opilationem generat. vnd̄ quibusdam ex lacte sub dextro ypocūdrio dolor ⁊ extensio contingere consueuit propter venarum stri/cturam ⁊ talibus non conuenit. Lac convenienti⁹ eis est asininum vel caprinum cum aliquali quantitate zuccari vel mellis despumati hec enim prohibēt ip/sius corruptionem ⁊ iuuant ei⁹ penetrationem. Case⁹ senibus est inutilis nisi sit bene vnctuosus non sals⁹ nec nimis recens. Butirum senibus conuenit quia eos humectat ⁊ calefacit ⁊ membra pectoralia lenit. Olera conuenientia sunt sicla vleta feniculum petrosilinū borago domestica ⁊ siluestris saluia menta ⁊ similia que ad caliditatem ⁊ humiditatem declinant. Poli/podium cum aniso est eis conueniens ad leniendum ipsorum naturas si decoquantur cum carnibus lau/dabilibus. Idem intelligatur de volubili herba cu/ius est flos albus ad modum campane ⁊ mercurialis eis conuenit ⁊ eis conueniens est oleum oliuaruꝫ maturarum ⁊ amigdalorum dulcium ⁊ ziꝫaminum. Fructus senibus conuenientes sunt ficus ⁊ specialiter sicce ⁊ passule ⁊ pruna ⁊ dactili. Et ficub⁹ quidē ī principio comestionis ⁊ aliis in fine est vtendum. Dyacalamentum etiam est eis competens ⁊ specialiter ad aperiendum opilationes laterum quas senes sepius

incurrere consueuerunt. Clistere ex oleo simplici dulci est eis conueniens interdum ad leniendum eorum naturas ⁊ ad humectandum eorum viscera. Et omnino cauere debent ab acuto clisteri ne eorum intestina siccent'. sed humidum clistere ⁊ vnctuosum ē eis vtilissimum. Debemus sollicitari in regimine senum de lenitate ventris eorum ⁊ nihil penitus de flebothomia est curandum. Et loquor de senibus a senio cuius initium ponit' in septuagesimo anno vel circa quibusdam citius quibusdam tardius. Sunt enim quidam ita male constructi corpore q̄ non possunt ad annū sexagesimum peruenire. Vinum nouum album gallicum aquaticum senibus non est conueniens nisi forsan post balneum si eos inordinate contingeret sitire Vinum senum debet eē rubeum subtile odoriferuʒ ⁊ antiquum. Tale enim vinum senes calefacit ⁊ nutrit melancoliam compescit. vrinam prouocat. iuncturas humectat. calorem innatum reparat. quibus omnibꝰ indigent senes. Acruminum generibus vti possunt si eisdem vti consueuerunt puta alleis cepis ⁊ specialiter propter opilationem venarum aperiendaʒ quaʒ sepe incurrere consueuerunt ad quod tunc valeret dyacalamentum. Tyriaca senibus multum conuenit ad aperiendum opilationes ipsoruʒ. similiter competit medicina vocata athanasia cuius descriptionem inuenies in antidotario. Potagia senibus conuenientia sunt gruellum de auena ⁊ ordeo cuʒ aqua carnium laudabilium Similiter rape cum aqua carniuʒ laudabilium ⁊ feniculo senibus sunt conuenientes.

Similiter pureta ex boraginib9 bletis feniculo ⁊ pe
trosilino senibus sunt conuenientes. Potus ydro
mellis senibus est conueniens ad aperiendum eorum
opilationes. ⁊ si sint in viis vrine decoquatur cum y
dromelle petrosilinum ⁊ specialiter macedonicum a/
pium feniculum ⁊ similia. Et si opilatio fuerit in vi
is spiritualibus addatur ydromelli capillus vene/
ris ysopus ⁊ similia. Fricatio temperata in quantita
te ⁊ qualitate senibus conuenit. Debilia membra et
dolentia senum fricatione non indigent. Debet eē fri
catio cum manibus asperis ⁊ grossis paruis vicib9
interpositis. non tamen debet esse fricatio tanta ⁊ ta
lis ꝙ membrorum ipsorum inducat siccitatem ⁊ per
consequens frigiditatem per viam resolutionis hu/
midi ⁊ naturalis calidi sicut in exercitiis immodera/
tis contingere solet. Nec debet esse parua ita ꝙ ī mē
bris senum nulla fiat resolutio cum fricatio naturali
ter ordinetur ad expulsionem superfluitatum mem/
brorum tercie digestionis ⁊ ad confortationem eorū
dem. Debet igitur esse talis ⁊ tanta ꝙ sit sufficiēs po
ros membrorum aliqualiter aperire ⁊ eorundem ca/
lorem innatum aliqualiter confortare ⁊ superfluita
tes eorum consumere vt ex hiis membra senum cali/
diora reddantur ⁊ naturaliter humidiora. Et sic pa
tet ꝙ fricatio senum non debet esse fortis quia mem/
bra desiccat. nec debilis quia calorem in membris nō
confortat. Nec etiam parua quia non sufficit poros
aperire ⁊ superfluitates consumere. Nec nimis mag/
na ne membra debilia senum vltra naturalem debili
tatem debilitet. Debet ergo esse mediocris in quanti

tate ⁊ qualitate. Tempus autē cessandi a fricatione
est cum membra senum rubere incipiunt ⁊ aliqualiter
dolere. Nec est malum circa finem fricationis inungi
manus oleo oliuarum dulci vel amigdalorum dulci
um ut membrorum senum siccitas aliqualiter tempe/
retur ⁊ calidum naturale in eis conseruetur. Laudo
hanc fricationem fieri stomacho ieiuno ante cibum ⁊
exercitium ⁊ eligatur locus temperatus ⁊ hora natu/
raliter temperata vel artificialiter. Et qui nō possūt
exerceri propter membrorum debilitatem vel prop/
ter aliquam causam in rebus mundanis suppleāt fri
cationibus ⁊ balneis. Fricentur qualibet die non solū
fricatione preparante ad exercitium sed supplente ui
cem exercitii. Et balneentur quater in mense balneo
humectante ⁊ calorem naturalem confortante ⁊ sicci
tatem membrorum obtemperante. Talia nō sunt bal
nea sulphurea vel aluminosa nec uniuersaliter sapiē/
tia naturam similium farmacorum sed sunt aque dul
ces in quibus apponi laudo camomillam ⁊ utrumq̄
sticados ⁊ bismaluam. bismaluam quidem ad mem/
brorum siccitatem. sticados ⁊ camomillam quia mē/
bra confortant ⁊ lassitudinem remouent. Et bn̄ lau/
do ꝙ circa finem balnei fricentur eorum membra ut
sordes eorum remoueantur si que sint. Et inde fricen
tur inunctis manibus oleo oliuarum ⁊ amigdalorū
dulcium ut post balneum membra remaneant humi
diora. Terminus balneationis ⁊ exitus initium est
cum digitorum pulpe incipiunt aliqualiter exaspari

Et in hoc multum debet considerari hominis dele/
ctatio· nam quidam citius balneatione attediantur·
quidam tardius De aliis considerationibus circa fri
cationem ⁊ balneum transeo quia de hoc inferius in
quarta parte hui⁹ operis patebit· Senes qui adhuc
habent membra fortia ⁊ ad exercitium bene apta nō
balneo adeo sepe nec fricatione assuescere debēt· Nā
balneum ⁊ fricatio pro magna parte utilitatis ad ex
pulsionem ordinantur superfluitatum tercie digestio
nis ⁊ caloris naturalis confortationem ⁊ membrorū
interiorum euacuationem ad que omnia exercitium
ordinatum modo debito plus valet· Membra senū
debilia exercitari non debent ne ampliorez incurrāt
debilitatem· secus est in adolescentibus in quib⁹ mē/
bra debilia naturaliter exercitantur amplius ut ma/
iora ⁊ fortiora fiant ⁊ hoc quia adolescentium virtu
tes conualescunt ⁊ senum corpora sunt decidentia un
de nulla spes est de membrorum debilium naturali/
ter fortificatione per exercitium. Et per oppositū mē
bra fortiora senum ⁊ ad exercitium apta debent pl⁹
exercitari non ad virtutis membrorum augmentum·
sed ad residui vite conseruationem. Unde si mēbra
superiora sint debilia ⁊ inferiora fortia exercitentur
magis inferiora· sed vniuersaliter ceteris paribus se/
nes minori exercitio ⁊ debilitatione indigent q̃ ado
lescentes uel iuuenes· unde fortioribus exercitiis nō
sunt apti cuiusmodi sunt bastiludia torneamenta et
itinera longa cursus ⁊ luctamina ⁊ similia· Non eniz
sunt vires in senectute· Unde hec etas vacare debet

hiis que sine virib9 sustineri pñt puta ꝯsiliis autori tatib9 ⁊ sententiis que ĩ senib9 augeri ꝯsueuerũt ⁊ nõ hiis que viribus corporis fiunt que ad etatem spec/tant priorem.

Capitulum quartum de regulis sumptis a lapsu naturali.

Voniam in precedenti capitulo posui regu/las regiminis tempati siue sani a generatiõe a quo non parum differunt egra corpora a generatione que respectu temperati sunt malaꝝ com plexionum. Volumus in hoc capitulo ponere regu/las regiminis sanitatis malarum complexionum nõ accidentalium sed naturalium. Sunt enim quidam q a principio generationis calidiores sunt ultra tẽpe/ramentum humane complexionis. alii frigidiores. et in aliis qualitatibus tam simplicibus q̃ꝫ compositis excedentes. quarum complexionum necesse est ut sit aliud regimen conseruatiuum uel curatiuum. Hec est nostra intentio loqui de parum lapsis quia taliũ re/gimen sufficienter haberi potest ex hiis que dicta sũt de regimine temperate complexionis. ⁊ ex hiis q̃ po stea dicent᷑ de multum lapsis. Sed in isto capitulo ĩ/tendimus de corporibus multum lapsis. cuiusmodi sunt sanguinei colerici fleumatici ⁊ melancolici. Pri/mo loquamur de regimine sanguinee complexionis. Est enim complexio minus mala ⁊ minus distans a temperata complexione. immo quidam dixerũt hãc complexionem esse temperatam scilicet calidam ⁊ hu midam cuiusmodi est sanguinea. qȝ utiqꝫ veꝝ est re/spectu temperamenti ponderis. Vñ hõ tpatissimus

labit᷑ in calido ⁊ humido a ponderis temperamento ⁊ sic intellexerunt antiquorum quidam complexio/nem humanam etiam in tota natura eẽ calidam ⁊ hu midam Sed complexio calida ⁊ humida respectu tẽ peramenti ad iusticiam puta respectu hominis tem peratissimi non est temperata sed lapsa ⁊ huiusmôi est complexio naturalis immo habens hanc comple xionem patitur a cachochimicis egritudinibus ⁊ v/niuersaliter ab omnibus egritudinibus quarū cau/sa est putrefactio ⁊ humorum plenitudo ⁊ opilatio ⁊ specialiter multitudo sanguinis. In tali enim com plexione consueuit multiplicari sanguis propter qđ indiget fleubothomia vel ventosa propter sanguĩs euacuationem ⁊ specialiter cum regimen habentium hanc complexionem in reliquis non est equale. Hec fleubothomia fienda est in virtute etate ⁊ ceteris par ticularibus permittentibus. in tempore veris in prin cipio vel in fine. In principio vbi dubitamus de egri tudinibus ex sanguinis multitudine ut plurimum cõ tingentibus. nam hoc tempus morbo assimilat᷑ ex re pletione. In fine cum dubitamus de egritudinib⁹ ex sanguinis acuitate vt plurimum contingentibus Et ex hoc concludit᷑ fleubothomiam in veris principio fiendam esse maiorem ⁊ in fine minorem .De venis fleubothomandis ⁊ de qualitatis ⁊ quantitatis san/guinis cognitione ⁊ de considerationibus circa fleu/bothomiam obseruandis transeo. quia per dei grati am de hoc fiet vnum capitulum speciale. Non so/lum hec comlexio indiget fleubothomia sed etiã far

matia non ad sanguinis euacuationem sꝫ mundifica
tionem ⁊ euentationem. Medicine ad hoc ǒueniētes
sunt leues ⁊ benedicte puta agaricus qui est medici/
na familiaris turbith ⁊ cartamus vt testatur Auer/
roys. Posuerunt medici experti multas medicinas
sanguinis mundificatiuas puta cassiafistulam. pru/
na. mannam. tamarindum. violas. serum caprinum.
boraginem. mirobolanos. ⁊ multa similia que in ta/
bulis salernitanis est videre. Omnes enim medicine
sanguinem mundificantes vel sunt euacuātes fleuma
quod est sanguis coctus imperfecte uel indigestus.
vel melancoliam ex sanguine grossiori per viā ebul/
litionis generatam. vel coleraꝫ ex subtiliori sangui/
ne per viam ebullitionis generatam Nam cum san/
guis ebullit quod subtile est ipsius conuertit᷑ ad co/
leram innaturalem que omniuo a corpore euacuāda
est. ⁊ quod grossius est in melancoliam conuertitur ī
naturalem. Et similiter cum sanguis digeri non pos/
sit conuertit᷑ in quoddā fleuma quod non est natuꝫ
nutrire corpus. Unde medicine euacuantes hos hu
mores predictos. sanguinis mundificatiue ab auto/
ribus nominantur. Non enim debemus vti medicina
euacuante sanguinem in sua puritate. vnde si nō pec
cet sanguis in qualitate ⁊ substantia sed solum ī quā/
titate non est adhibenda farmacia. Uñ haly refert
ꝙ Galienus ordinauit hominem interfici qui inuenit
medicinam sanguinis euacuatiuam oculis coopertis
ne eandem medicinam alium docere posset. vnde ō/
nino inartificiale est medicinaꝫ sanguinis purgatiuā

exhibere nisi modo predicto. Non sic est de humori bus aliis a sanguine. quia stantes i sua puritate quo ad substantiam ⁊ qualitatem. peccantes tamē in quā titate debent per medicinam farmacam euacuari eis/dem appropriataꝫ. Ex his patet in quo differūt me dicine sanguinis mundificatiue a medicinis euacuati uis ceterorum humorum. Nam medicine euacuatiue aliorum humorum a sanguine respiciunt humores il los vt distinctos a sanguine peccantes ī qualitate q̄ titate vel substantia. sed medicine mundificatiue san guinis respiciunt eosdem ⁊ sanguinem vt deficientes a sanguinis perfectione vel propter diminutionem caloris vt in fleumate. vel propter excessuꝫ n̄ vltima tum caloris vt in colera vel propter excessum vlti/matū caloris vt in melancolia. Non etiā multuꝫ a ue ritate remotū ē ꝙ aliqua melācolie species ex sangui ne generet᷑ a frigido cuius melancolie medicina eua/cuatiua etiam vocabitur sanguinis mundificatiua. Differunt preterea medicine mundificantes sangui/nem a medicinis euacuatiuis aliorum humorū a san guine in hoc ꝙ medicine sanguinem mundificātes sūt benigniores ⁊ minus periculose. Vnde sunt quasi quedam medicine benedicte sed sic non est de medici nis euacuatiuis alioꝝ humorū a sanguie vt a sangui ne distinguunt᷑. Vnde in tabulis illorum de salerno vbi ponuntur medicine sanguinis mundificatiue so/lum ponuntur leues ⁊ benedicte. cuiusmodi sunt me/dicine superius nominate. quarum quedam mun/dificant sanguinem fleumaticum. quedam coleri/cum. et quedam melancolicum. Medicine

autem evacuantes alios humores distinctos a sangui
ne sunt fortiores ꝛ magis periculose quod ex eo con
tingit quia tales hũores sunt minus nature obedien/
tes. quanto enim aliquis humor magis distat a san/
guine tantomagis est nature inimicus siquidem san/
guis nature est familiaris amicus. Dicamus igitur ꝙ
talis complexio calida ꝛ humida indiget medicina
sanguinis mundificatiua. sed de modo exhibitionis
talium medicinarum ꝛ similium transeo. quia de istis
fiet vnum capitulum. Hec complexio consueuit mul/
tiplicare superfluitates ꝛ specialiter tercie digestio/
nis quapropter eam habentes indigent exercitio ve
loci ꝛ forti ad predictarum superfluitatum expulsio
nem ex quibus posset opilatio generari ꝛ per conse/
quens putrefactio ĩ corporibus prouenire. Regulas
in exercitio obseruandas inferius ponam in vno ca/
pitulo speciali. Eadẽ ratione indigent fricatione mul
ta ꝛ forti ꝛ ꝙ balneentur stomacho ieiuno bis uel ter
in ebdomada vel ad minus semel. Et oportet stoma
chum habentium talem complexionem intueri. Nam
si ipsius complexio ad malum verteret humores to
tius corporis ad malum declinarent. Nam error no/
tabilis in prima digestione non corrigitur in secũda
Amplius quia hec complexio est parata putrefacti/
oni humorum bonum est vt hiis vtatur que putre/
factioni resistunt. cuiusmodi sunt frigida sicca. nõ vis
cosa. nõ pinguia. nõ dulcia. non passibilia ĩ substãtia
nõ ꝑticipãtia caliditate extranea nõ uaporosa vt sũt
fruct9 uaporosi ꝛ spẽaliter uirides ꝛ rẽcẽtes puta fic9

amigdala ⁊ similia. Similiter lacticinia ⁊ specialiter
recentia ⁊ vina dulcia ⁊ carnes humide ⁊ calide ⁊ vn
ctuose puta carnes mutonine ⁊ idem intelligatur in a
liis. Talis complexio minus leditur a ieiunio. vnde
forsan sufficit habentibus hanc complexionez come
dere in tribus diebus quater. Hec complexio in acti
bus coitus sufficientior est aliis ⁊ minus leditur a co
itu. Regule in vsu coitus inferius dicentur Hec com
plexio minus leditur a vigilia inter omnes complex
iones ⁊ plus a somno grauatur ⁊ ergo plus aliis de
bet vigilare ⁊ minus dormire. Plus autez conuenit
eis irasci ⁊ minus gaudere. similiter tristari q̄ʒ aliis ꝯ
plexionibus. Non conuenit ei vti cibis plurimi nutri
menti sed pauci ⁊ boni. Et de hoc inferius apparebit
in speciali capitulo Hec complexio consueuit ī reu
mate abuudare vnde bonum est materiam reumatis
interdum per sternutationem et interdum per gar/
garismata conuenieutia euacuare precedentibus pur
gationibus vniuersalibus. Mastix ⁊ saxifraga sunt
appropriata multum in reumatis mundificatiōe gar
garizando vel masticando vel sternutando. Hec eti
am complexio satis parata est opilationibus vena
narum. Abstineant ergo habentes hanc complexiōez
a cibariis ⁊ potibus opilationem inducentibus ⁊ v/
niuersaliter ab omnibus a quibus opilatio potest ꝓ
uenire. Vnde vitare debent cibaria dulcia vnctuosa
grossa ⁊ etiam potus turbidos grossos ⁊ dulces. de
bent etiam vitare balnea post cibum ⁊ exercitum
forte. et coire ⁊ multum bibere. Sunt enim causatiua
descensus cibi a stomacho ante perfectam

eius digestionem ⁊ ideo talis cibus veniens ad ve-
nas causabit opilationes in eisdem Hec sufficiant de
illa complexione.

De complexione colerica.

Onsequenter dicemus de complexione cali-
da ⁊ sicca. Habentes eniȝ hanc complexionē
parati sunt cadere in febres inflammatiuas.
⁊ specialiter in temporibus calidis. Unde laudo ꝙ
temporibus calidis vtantur oxiȝacra simplici cū sy-
rupo violarum vel nenufaris. Et rationabile est ut
predicti syrupi aromatiȝentur cum aliquantulo spi-
ce vel cinamomi quia predicti syrupi aliqualiter sto-
machum debilitant. Amplius aqua ordei in tempo-
ribus calidis est conueniens eis. Laudo ꝙ predicti
syrupi recipiantur cum decoctione quorūdam semi-
num deopilatiuoꝝ cuiusmōi ē semē melonū cucurbi-
te citrulli scariole apii. Et qꝛ hec ꝯplexio cōsueuit in
colera abundare ⁊ specialiter tpibꝰ calidis indiget e-
uacuātibꝰ colerā cuismōi ē reubarbaꝝ scamonea cor-
recta. mirabolani citrini cassia fistula thamarindi et
similia. Huiusmōi ꝯplexiōis regimen dȝ eē declinans
ad frigida ⁊ humida qꝛ parata ē cadere in egritudi-
nes colericas calidas ⁊ siccas. Est autē cōplexio hec
ad senectutē parata ratiōe siccitatis quapropter īdi-
get hūectantibꝰ ⁊ senectuti resistentibꝰ cuiusmōi sunt
cibi laudabiles gallinaꝝ pulloꝝ ⁊ galloꝝ iuuenū et
extremitates porcoꝝ ⁊ carnes uituloꝝ ⁊ oīa lauda-
bilia odorifera nō fumosa nec acuta sufficienter sub-
tilia. Et oīm velocis ⁊ subiti nutrimenti ē vinū. Bal-
neū aque dulcis ē ei ꝯueniēs similiter somnꝰ ⁊ fugere

vigilias ⁊ labores inordinatos mentis ⁊ corporis. Unde hec complexio minus indiget exercitiis forti/bus ⁊ plus leditur a ieiuniis. Unde habentes hāc cō plexionem cibandi sunt bis in die naturali nec debēt cibi eorum esse ualde subtiles ⁊ passibiles nec dulces nam tales cibi cum percutiuntur a calore forti in co leram conuertuntur sed debent esse cibi eorum fortio ris digestionis. Hec complexio leditur a coitu in/ordinato ⁊ est minus indigens quāuis propter cali/ditatem magis ad ipsum sit inclinata. Hec etiā cō plexio minus indiget fleubotbomia ⁊ specialiter ꝓp ter euacuationem tamē bene indiget propter sangui nis euentationem.

De complectione fleumatica.

Onsequenter dicamus regimen complexiōis frigide ⁊ humide. Regimen habentium hanc complexionem debet esse declinans ad cali/dum ⁊ siccum cuiusmodi est panis triticeus bene fer mentatus cum aliqua salis quantitate Et si addatur semen anisi feniculi ⁊ cimini erit panis magis appro/priatus. Carnes volatilium paruorum. pardicum turturum. ⁊ columbarum iuuenum. ⁊ paruorum pul/lorum sunt conuenientes eis. Carnes autē porcine et vituline non conueniunt eis. Carnes gallorum iuue/num eis sunt conuenientes ⁊ omnes carnes facilis di gestionis ad calidum ⁊ siccum declinantes ⁊ speciali ter tepore frigido. Pisces ⁊ spēaliter aqꝝ dulciū ma xie inimicāť eis. vñ pisces marini sūt minꝰ nociui eis ⁊ laudo ꝙ decoquāť ī vino cū semībꝰ calidis diureticis

Et inter alios pisces approbo ostreos ⁊ molas in dicta complexione. Hec complexio maxime indiget exercitio ⁊ minus leditur a ieiunio vnde sufficit semel ĩ die comedere. Hec debent eius cibi esse fortis digestionis Hec sit potus eius aqua vel ceruisia sed vinũ forte odoriferum ⁊ in substantia ⁊ actione subtile. Hec complexio parum fleubotbomia indiget sꝫ magis indiget farmacia fleumatis euacuatiua. Consueuit enim hec complexio fleuma multiplicare ⁊ specialiter in hyeme Vnde circa principium veris bonũ ē purgare fleuma. Primo ergo digeratur cum oximelle simplici vel diuretico uel squillitico vel cum decoctione ysopi. deiñ purget᷑ cũ dyaturbith vel cum decoctiõe polipodii ⁊ mirabolanorum kebulorum ⁊ seminis cartami in qua temperentur turbith agaricus ⁊ zinziber. Hec complexio minus ledit᷑ a coitu quia ĩ eo satis est potens quãuis parum appetat propter defectum calidi. vnde totalis dimissio coitus ĩ ea multum nociua est. Stupha est conuenientior huic complexioni ꝙ̄ balneum aque dulcis. balnee tamē aque sulphuree artificialia vel naturalia sunt ei conuenientia. Sic etiã in hac cõplexione conuenit vigilia ⁊ somnus superfluus ⁊ precipue diurnus maxime nocet.

De complexione melancolica.

Omplexio frigida ⁊ sicca ceteris est deterior ⁊ ad senectutem parator. Indiget ergo regimine calefaciente ⁊ humectante in cibis et potibus ⁊ aliis. Panis igitur habentium hanc complexionem sit triticeus sine sale cum parua

quantitate fermenti ⁊ sit panis satis mollis. Carnes eorũ sunt calide ⁊ humide cuiusmodi sunt carnes castrati ⁊ caponum antiquorum ⁊ iuuenum Vinum etiam odoriferum ⁊ subtile est de hiis que maxime cõueniunt huic complexioni. Indiget etiam fricatione temperata ⁊ exercitio temperato ⁊ balneo aque dulcis. Hec complexio indiget longo somno. Coitus est maxime huic complexioni nociuus quia coitus infrigidat ⁊ desiccat ⁊ similiter tristicia ⁊ ira. Hec complexio quia sicca indiget inter refectiones tempore breui vnde ieiunium nocet ei. Non indiget cibis fortis digestionis quia calidum innatum est debile quare etiam non potest sustinere multam cibi quantitatem. vnde minus de cibo sufficit ei ꝙ̃ aliis complexionibus sed debet ad minus cibari bis ĩ die. Fleubotbomia in hac complexione nocet sed conuenit farmacia melancolie euacuatiua. Medicine autem ad hoc valentes sunt mirabolani indi. polipodium. lapis lazuli. folliculi seneflores vtriusq buglosse ⁊ multa similia. Debet autẽ precedere digestiuum humoris melãcolici vt borago buglossa thimus epithimꝰ scolopẽdria maior ⁊ minor cappares tpamariscꝰ psidia vinum odoriferum lupulus cuscuta ⁊ similia. Fiat hec purgatio in principio veris vel in fine estatis. Hec sufficiant de regimine totalis lapsus a vero temperamento iusticiali. Quid autem sit de regimine lapsꝰ in singulis membris apparebit inferius.

Capitulum quintum de regulis sumptis ab habitudine.

Vn eodem regimine indigent pingues natu raliter plus q̄ requirat humane cōplexionis temperamentū ⁊ naturaliter macillenti. Sūt enim quidam qui ex totali complexione ⁊ composi/ tione sunt macilēti magis q̄ requirat habitudinis tē peramentum in hūana specie qđ tā ex siccitate cōplexi onis q̄ ex caliditate membrorum tercie digestionis similiter alioruȝ membroꝝ cōtingere cōsueuit. Potest preterea talis macies prouenire ex debilitate mēbro rum tercie digestionis siue ex parte compositionis si ue ex parte complexionis ratione cuiꝰ debilitatis uel membra non attrahunt alimentum. vel alimentū tra ctum non possunt digerere ⁊ sic membra extenuantur Quibusdaȝ hominibꝰ cōtingit q̄ eorū membra fortia sunt in attrahendo ⁊ tamen non impinguant' sed ma nent naturaliter macilenta quod ē ex caloris fortitu dine resoluentis ⁊ ex virtutis conuersiue membrorū debilitate ⁊ ex inhabilitate restaurationis mēbrorū Sunt enim forte membra inhabilia vt a cibo restau rent' ꝓpter eoꝝ duriciē ⁊ siccitatē ut in membris me lancolicis est videre. vel ꝓpter fortem cōsumptionē vt in colericis in quibꝰ calidum est acutuȝ ⁊ cōsump tiuum. vnde quod deberet vel posset in membra cō uerti a forti calore ante conuersionem consumit'. Ex dictis haberi potest que sunt cause superflue pingue dinis. Nam quia oppositorum naturalitnr opposite sunt cause. humiditas membrorum cuȝ caliditate ob tusa. ⁊ conuersiue fortitudo ⁊ digestiue membrorum ⁊ habilitas restaurationis ex parte mollicies ⁊ rari/ tatis sunt cause pinguedinis naturalis. siue

multe carnositatis. Differunt autem carnositas ⁊ pinguedo. eo ꝙ pinguedo est a frigido ⁊ humido nec arguit fortitudinem conuersiue sed solum digestiue prime ⁊ secunde. Carnositas autem arguit caliditatem ⁊ humiditatem ⁊ sanguinis multitudinem ⁊ digestiue membrorum interiorum ⁊ exteriorum bonitatem et ꝯuersiue similiter ⁊ restaurationem earundē unde carnositas minus vituperabilis est ꝙ̄ pinguedo.

De impinguando macrum.

Si ergo aliquis homo naturaliter sit extenuatus per carnis ⁊ pinguedinis priuationeꝫ debet uti calefacientibus ⁊ humectantibꝰ ⁊ cibis multi nutrimenti. facilis digestionis ⁊ ꝯuersionis ⁊ debet confortare membra tercie digestionis ⁊ ea ꝑparare vt alimentum melius attrahant ⁊ digerant retineant ⁊ conuertant. ⁊ debet uti hiis que siccitati resistunt ⁊ resolutioni cum magna causa extenuationis sit resolutio fortis. Conueniens est ei qui vult pīguedinem sui corporis seruare abstinere a salsis acutis acetosis ⁊ pungitiuis nisi forte vtat᷑ hiis loco saporis vt melioretur appetitus. unde triticum coctum. oua sorbilia. pultes sorbiles de farina frumenti. similiter triticum nutritum cum lacte. lac. caseus recens. amigdala. fistici. pinee. auellane. vue. galline. pulli columbarum pinguiū assataꝝ vel pastillataꝝ. similiter bonum vinum. leticiis vti ⁊ gaudiis. parum vti minutione ⁊ purgatione. balneari post cibum completa prima digestione. parū famescere. multum comedere. parum bibere ⁊ specialiter vina fortia. parum irasci sollicitari aut tristari aut coire. exercitium temperatum

fricatio temperata ⁊ omnia dulcia ⁊ vnctuosa corp⁹ impinguant· Si quis cupit membroruꝫ tercie digesti onis virtutem attractiuam ⁊ digestiuam confortare oportunum est ante introituꝫ balnei membra primo moderate fricare· deinde fortius· postea pice empla/ strari· deinde moderate exercitari· ⁊ vltimo absqꝫ tar ditate balneari· deinde siccis manibus exsiccari· post inungi pauco oleo oliuarum camomillino vel aneti no· deinde cibari cibo conuenienti· Et si etas consue/ tudo ⁊ complexio permittant fundat super membra sua frigidam aquam in exitu balnei. Finis auteꝫ fri cationis que ante emplastrum premittitur ē vt infla tio non incipiat consumi. Amplius bene scias ꝙ ver berare corpora cum virgulis quousqꝫ rubeant eorū carnes calorem ipsorum confortat ad attrahendum ⁊ digerendum ⁊ ad perfectius conuertendum nutri/ mentum attractum· Et laudamus ꝙ virgule inungā tur oleo oliuaꝝ· Nūc ponat᷑ vnum antidotuꝫ bo num ad illos qui volunt impinguari· Sumant᷑ amig dale excorticate ⁊ auellane· semē papaueris albi· gra num viride ex quo fit terebentina ⁊ exsoluant᷑ ōnia in butiro vaccino ⁊ zuccara· de quo mane ⁊ sero pa/ rum comedat᷑ ⁊ supbibat᷑ vinū bonum. Hec sufficiāt de impinguando macrū· De macrefaciēdo piguē

Ex dictis satis haberi pt̄ q̄le dꝫ eē regimen pinguium excessiue· Comedāt nancqꝫ cibaria pauci nutrimenti ⁊ magne q̄ntitatis ⁊ citi des census· ⁊ frequenter balneentur anteqꝫ comedāt· ⁊ fre quenter ⁊ festinum sit eis exercitium· ⁊ inungantur o/ leis resoluētibus· ⁊ vtant᷑ trifera minori ⁊ electuario

de lacca ⁊ interdum tyriaca. Dimittant carnes ⁊ vinū ⁊ lac ⁊ omnia dulcia. Plurimuȝ vtantur oleribus. sal sis acutis. acetosis ⁊ larga ventris solutione vtantur vrinam ⁊ sudorem prouocent. ⁊ labore multo ⁊ veloci vtant᷑ anteq̄ȝ comedant. ⁊ famem tolerent Amplius disponant se ad comedendum semel in die. ⁊ diu vigilent. vinum bibant vetus ⁊ subtile. ⁊ ad vltimū vtantur regimine contrario ei quod diximus in hoc capitulo. De hiis que macrescere faciunt sunt dyaciminum dyatrion. piperyon. Comedant autem predicta electuaria ieiuno stomacho fame instante. ⁊ pꝰ eorum acceptionem tamdiu fameant ꝙ eorum appetitus deprimatur et aliquātulum extinguatur. Et vt sit ad vnum dicere famem pati ⁊ sitim. in balneo aereo sudare ⁊ medicinas maciem facientes assumere. parum dormire ⁊ in lecto duro ⁊ multum coire ⁊ morari sub sole ⁊ in mansionibus calidis corpus pīgue macrescere faciunt. Medicamen corpus macrescere faciens ⁊ desiccans. Recipe trifere minoris. ℥. iii. pulueris pigre turbith electi ana. ℥. i. misceāt᷑ ⁊ sumat᷑ quaq̄ȝ die pro dosi eius medietas vel de tercio in terciū Amplius euacuationes ⁊ vomitus non equales macrescere faciunt sed equales impinguant. Et illud qđ plurimum extenuat est alteratio complexionis ad ↄtrarium complexionis facientis pinguedinem. verbi gratia si est caliditas frigefactio ⁊ si frigꝰ calefactio Et est notandum ꝙ maciem facientia sunt diuretica. secessiua. sudorem prouocantia ⁊ resoluentia ⁊ desiccantia. Et vniuersaliter impedientia motum alimenti ad membra. ⁊ moram eiusdem in membris extenu/

ant corpus. vnde olera ⁊ alia stupefacientia ⁊ infri/
gidantia sunt corpus extenuãtia eo q attractiua mē
brorum debilitatur. quia actractio fit a calido. Ex
dictis sufficienter haberi potest qnomodo membrū
particulare extenuatum sit impinguandum ⁊ pingue
extenuandum. Impinguandum est ex parte attracti
onis nutrimenti conuenientis ad ipsum ⁊ retentionis
eius supra ipsum ⁊ conuersionis ei9 ad naturam ip/
sius. Et hee operationes complent' per fricationem
⁊ rubificationem cum medicinis rubificantibus ⁊ cuꝫ
fricatione q̄ est fortior. ⁊ cum effusione aque calide.
⁊ vltimo cum linitione picis sicut superius dictum ē
vel cum appositione alicuius habentis virtutem pi/
cis cuiusmodi sunt vermes rubei vocati sanguisuge
terrestres. Interdum autem indigemus opere cyrur/
gico ⁊ specialiter in naso labio ⁊ aure ad incisionem
carnis indurate a calore impediente membrum auge
ri ⁊ impinguari. Si autem velimus aliquod membrū
pinguius q̄ꝫ oportet extenuare iuuat ad hoc ipsuꝫ fa
cere quiescere cuꝫ frigore suo ⁊ ligare vias cibi ad ip
sum ⁊ stringere cum ligamento ⁊ attrahere cibum ad
oppositum eius Et de epithimatibus que prohibēt
testiculum aut mamillam impinguari siue augmenta/
ri est ut sumatur chimolea ⁊ cerusa plumbi ⁊ misceā/
tur cum expressione iusquiami albi ⁊ oleo mirtino et
administretur inunctio ⁊ assiduetur epithimatio eius
cum fricatinoe lapidis in quo fleubothomatores a
cuunt sua ferramenta cum vnus super alium fricatur

cum aceto aut cum succo iusquiami albi. Amplius epi
thimatio fiat cum aqua aluminosa aceto et farina fa
barum et coriandro et similibus tribus diebus conti-
nuis deinde emplastretur mamilla cum cepe lilii tri-
bus aliis diebus et fiat hoc in mense tribus vicibus.
Et hec sufficiant.

Capitulum sextum de regulis sumptis a diuersita
te membrorum.

Ota regio corporis humani in quatuor par
tes a sapientibus est diuisa. quarum prima
est regio virtutum animalium puta cerebrum
et membra adiacentia. Secunda est regio uirtutis vi
talis utputa cor et pulmo. Tertia est uirtutis natura-
lis puta stomachus splen epar et intestina. Quarta est
uirtutis generatiue puta testiculi et membrum virile in
viris. et matrix et collum matricis in mulieribus. Et
quia hec membra sunt diuersarum complexionum com-
positionum et operationum vtique indigent diuerso re
gimine. Et incipiemus primo a capite et dicemus
de conseruatione cutis capitis et capillorum in ea si-
tuatorum. deinde dicemus de cerebro et aliis membris
sibi adiacentibus. deinde de nutritiuis. et vltimo de
generatiuis. Et ulterius nos addemus regimen mem
brorum exteriorum totius corporis et cutis omnium
musculorum siue totius corporis preterquam capitis de
qua primitus faciemus mentionem.

De conseruatione cutis capitis et capillorum.

Vod cutem capitis ab vlcere et scabie preseruat est

si cum balneari volueris primum ipm cum melle in/
unxeris. ⁊ idem facit sapo precipue in hyeme si eam
predicto modo vnxeris. Nec aliquo modo lotio ca
pitis est negligenda quin fiat ad minus bis in mense
vel in duobus mensibus ter. deinde effunde aquã me
diocriter calidam super caput ⁊ pluries anteq̃ꝫ a va
pore calido balnei calefiat. Et hoc est ꝙ quidam sa
piens cuidam regi precepit. Cum balneari volueris
primo infunde septies aquam calidam super tuuꝫ ca
put ⁊ sic dolorem capitis non timebis. Pectines q̃li
bet die caput ex pectine eburneo ⁊ sepe quoniam po
ros aperit ⁊ vapores ad superiora euaporare facit.
Et si capilli debiles fuerint ⁊ exiles lauent̄ cum lixi/
uio ex cineribus oliuarum facto. ⁊ sit lixiuium ex aq̃
decoctionis capilloruꝫ veneris ⁊ edere arboree ⁊ ter
restris. Amplius fricare radices capillorum cuꝫ o
leo anetino masticino ⁊ oliuarum eos multiplicat et
conseruat ⁊ caniciem retardat. Amplius puluis lazu
li mirabilem habet proprietatem in conseruãdo pal
pebrarum pilos. Amplius decoctio bletarum in
vino conseruat pilos barbe ⁊ specialiter si lotio fiat
post rasurã immo lotio ex vino simplici aliquid ua
let. Amplius frequens barbe ablutio cuꝫ aqua fri
gida eius caniciem retardat ⁊ prohibet depilationeꝫ
Et in hoc omnes antiqui concordati sunt ꝙ mirabo
lani kebuli conditi caniciem retardant ⁊ capillorum
colorem ⁊ specialiter nigrum conseruant ⁊ hoc pluri
rimum expertum est.

De cerebro. Sanitas cerebri

conseruat cum fumigationibus ⁊ odoramentis speci
erum aromaticarum·cuiusmodi sunt lignum aloes ⁊
ambra ⁊ herbe odorifere puta maiorana·balsamita
balsamum·viola sarracenica ⁊ similia· Hec enim ce
rebrum confortant ⁊ reuma probibent ⁊ dolorem e/
migraneum curant·⁊ hec specialiter competunt in hy
eme sed in estate fiant suffumigationes ex odoriferis
rebus frigidis puta ex rosis sandalis ⁊ similibus
Et in via cibi competunt pulli ⁊ agni iuuenes deco/
cti modica aqua. Conseruant enim cerebri sanita
tem ⁊ augent ipsius virtutem· Et sicut dicit Aristo
teles comedere paruos pullos augmentat ⁊ confor/
tat cerebrum ⁊ eius sensus conseruat·Sed comedere
grossos pullos siue gallos confortat cerebrum ⁊ acu
it visum ⁊ precipue cerebrum gallorum veterum siue
turturum mirabiliter acuit intellectum·Preterea suf/
fumigetur caput super fumum aque decoctionis ca/
momille sticados ⁊ mentastri· Amplius sternutati/
ones in ieiunio facte cerebrum purgant ⁊ hebetudi/
nem sensuum remouent·Nam vt dicit magnus auen
zoar sternutationes deopilant cerebruz ⁊ ingrossant
collum·mundificant faciem·confortant sensus· cani/
ciem retardant·⁊ dissoluunt fumositates inclusas in
cerebro· Non est ergo sternutatio negligenda· In
hyeme prouocetur a calidis ⁊ in estate a frigidis vel
temperatis· Potest etiaz sternutatio prouocari as
pectu radiorum solis· De rebus maxime conferen
tibus cerebro sunt thus·acorus.spica·sticados·maio
rana·mirabolani ⁊ specialiter kebuli ⁊ similia multa

que in areolis medicinaruꝫ facile est inuenire. Quod autem maxime nocet cerebro est indigestio ⁊ digestionis corruptio Hec enim radix est omnium egritudinum. Que autem plus intellectum purificant sunt gaudium cordis leticia ⁊ tranquillitas. Dicit eniꝫ quidam sapiens q̄ gaudium ⁊ leticia deseruiunt itellectui.

De oculis.

Anitas oculorum ꝯseruat̄ si quis abstineat a cena nocturna ⁊ ne statim dormiat stomacho pleno. Consequenter vti puluere cui⁹ recepta sequit̄. Recipe seminis feniculi partem vnā eufrasie minoris partem semis maiorane sileris montani ana partem vnam zuccari albi partem vnam ⁊ semis fiat puluis. Vsus istius pulueris omnib⁹ modis visum conseruat et confortat. Amplius suffumigare oculos supra fumum aque calide decoctiōis feniculi oculos mundificat a viscositate grossa. Et potest illa decoctio fieri ex vino albo ⁊ aqua ⁊ pōt addi in illa decoctiōe eufrasia ruta verbena ⁊ celidonia. ⁊ hoc multum sepe per me expertum est. Aspectus viridium visum confortat ⁊ inter albuꝫ ⁊ nigꝝ coleratorum. ita q̄ sit color ad medium declinans. quanto enim color magis a medio distat tātomagis debilitat siue minus confortat visum. Amplius si intueatur aqua frigida in pelui coloris uiridis ⁊ ī eadem oculi submergantur continue paruo temporis īteruallo organum oculorum fortificat ⁊ conseruat ipsis existentibus sub latitudine sanitatis. Non loquimur enim in hoc opere de regimine egrorum sed sa/

norum. Usus turturum ⁊ auium paruarum visuȝ cō fortat ⁊ similiter feniculus quocunqȝ modo sumat᷑. Utamur ergo crudo ⁊ cocto. Nihil adeo visui no cet sicut somnus cum stomachi repletione ⁊ speciali/ ter diurnus. Et idem intelligat᷑ de coitu. Amplius omnia genera acuminum sicut alleuȝ cepe ⁊ similia vi sum debilitant. Et similiter nasturcium lactuca. ace/ tum. caules ⁊ omnia vaporosa ⁊ specialiter sero vi/ sum debilitant ⁊ offuscant. Et verisimiliter suspecti de oculorum debilitate abstineant a salsis vaporo/ sis. acetosis. acutis pungitiuis. Caueant etiaȝ a frigo re puluere ⁊ fumo. ⁊ specialiter carbonū precipue ma rinorum ⁊ metallorum ⁊ argenti viui. Et similiter a vento. Et oportet vt minoretur aspectus in litteris minutis nisi interdum ad exercitium oculorum. Am plius fletus vomitus balneum nocent oculis. Napi siue rape mirabilem habent proprietatem in confor tando visum. Amplius vsus mirabolanorum cōditorū summe visum ꝯseruat ⁊ fortificat. Sup oīa ꝓcuretur lenitio ventris. Hec enī maxīe visum ꝯfortat ⁊ ꝯser/ uat. De lenitione ventris inferius apparebit in capi tulo de farmacia siue ventris lenitione. Quod pu/ rissime visuȝ conseruat ⁊ oculos corroborat ⁊ a gros sa viscositate mundificat est linire palpebras oculo/ rum cum licio distēperato cū aqua feniculi.

De auribus.

Dicūt quidā ꝙ acetū forte tepidum guttatim ī ieiuno auribus īstillatū plus ceteris medicamī bus auditui ꝯfert quia auditus īstrumētū ꝯfortat ⁊ ꝓhi/ betȝ fluxū reumatis ne ad ipm de cerebro descēdat. Et

si sit in ipso aceto succus memithe ⁊ demum auribus instilletur tunc erit in operatione sua. tunc enim op/ time meatum mundificat aurium a superfluitatibus grossis ipsum opilantibus que interdum auditum grauant ⁊ in auribus diuersas egritudines generant Amplius oleum amigdalarum amararum ⁊ nucleo/ rum persicorum auribus instillatum tepidum meatꝰ aperit ⁊ confortat. Summopere cauendum est ab omni tumultu omniqꝫ strepitu molendini uel aquaꝝ ab alto cadentium quoniam adeo audituꝫ ledunt vt vix vox socii possit audiri. Et dicunt medici ꝙ istd quod pre ceteris audituꝫ conseruat ⁊ preseruat ē suf fumigare aurem supra fumum aque calide. ⁊ si in ip/ sa bullierit absinthium vel pulegium vtile erit. Ca ueanduꝫ est preterea ne quis balneetur in aqua lutosa ⁊ immunda ne aures ingrediens immundet ⁊ opilet.

De odoratu.

Uod sanitatem odoratꝰ conseruat est mun. dificare nares studiose a grossa viscositate ut in ipsis nihil de ipsa maneat. Nā hec ma/ nens in naribus fetorē generat ⁊ olfactum corrūpit. Caueat quis ab omni fetore ⁊ maxime in angustis ⁊ profundis habitaculis opacū ⁊ corruptū aerem ha/ bentibus in quibus sol intrare nō pōt ut ipos uapo res corruptos consumere possit ⁊ aerem ab ipsis mū/ dificare. Nam ex corruptione aeris corrumpuntᷣ spi/ ritus animales. Et assuetus fetore adeo leditur ꝙ in fetoris absentia olfactus assueto fetore corrup tus fetorem sentire non cessat. Ideoqꝫ odorem re rum redolentiuꝫ ex assuefactione mala nō pt sentire

Nam necesse est q̄ assuefaciat odorare redolentia ⁊ specialiter per suffumigationem re℞ redolentium a/ romaticarum puta ligni aloes ambre ⁊ boni cinamo mi ⁊ odoret specialiter muscum ad conseruanduȝ spi ritum animalem. De ore.

S sanū conseruabit᷑ si ante comestioneȝ ⁊ p⁹ cū aqua calida abluat᷑. hoc em̄ mūdificat et hūiditates gingiua℞ a capite descēdētes au fert ⁊ desiccat. Et dixerunt quidaȝ sapientū q̄ denti fricium factū cū puluere gariofilo℞ nucis muscate et spice nardi qualibet die in ieiuno fetorem oris remo uet. Si dissoluat᷑ aliquantulū masticis in oleo rosa/ to ⁊ inungat᷑ palatum confortat ⁊ conseruat ipsum. Caput leporis combustum puluerizatum ualet ɔtra cancrum gingiuarum ⁊ palati. De lingua.

Ingue sanitas ɔseruat᷑ cū ablutione facta in ieiuno ⁊ cū mellis fricatione ⁊ zinziberis pul uere. Hec enim linguā attenuant ⁊ ei⁹ graui/ tatem remouent. Ampli⁹ aues parue in assatura vel pastillatura vel frixatura valent in grauedine lingue Nuces lingue inimicant᷑ vnde ab eis est abstinenduȝ in sanitatis lingue conseruatione. Caules competunt in lingue grauedine comesti ⁊ masticati. vnde infan/ tum accelerant locutionem ⁊ ambulationem. Cufor/ tant enim musculos ⁊ articulos. Amplius tenere in o re species aromaticas ⁊ specialiter in ieiuno. puta ga riofilos cubebas linguaȝ a grauedine liberat ⁊ ad lo quendum facilitatem dat ⁊ eius sanitatem ɔseruat. Hec sufficiant de regimine sanitatis tocius capitis.

De mery ⁊ canna pulmonis.

Onsequēter dicam⁹ de regimine sanitatis mery ⁊ canne pulmonis Dicamus ergo q̄ mery ⁊ canna pulmonis oseruant' cum potu brodii pinguium gallinaꝝ ⁊ carnium semiannualis agni cum dulcibus rebus coctarum ⁊ specialiter cuꝫ liquiricia. Et si cum predictis carnibus caulium summitates decoquant' erit laudabilis potus. Potus vini dulcis valet ad idem. Ossa mollia castratorum iuuenum multum competunt in conseruatione mery ⁊ cāne pulmonis leniendo confortando mollificando et meatus pectoris elargando. Non comedat quis ossa paruarum auium pullorum pardicum piscium spinosorum ⁊ similium Non comedat carnes grossas q̄ vix digeri possunt. Abstineat a salsis acetosis ⁊ oleo antiquo. nam hec omnia ledūt cannam ⁊ mery. Amplius oua mollia competunt in conseruatione dictarum partium. Amplius liquiricia comesta ⁊ eius decoctio gargarizata ⁊ potata valent ad idem Qui patit' casum vuule seu elongationē precauere debꝫ a uomitu ⁊ specialiter inieiuno. Amplius qui desiderat cōseruationem dictorum membrorū caueat a potibus frigidis actuali frigiditate ⁊ specialiter aque frigide Ex hoc enim potu habentes talia membra debilia incurrere possent spasmum mery ⁊ per consequēs mortem ex defectu alimenti attracti. Nam mery mortificatum a frigido potu nequit eē mediū attrahēdi siue trāsglutiēdi. hoc em̄ mō Galien⁹ vnū ex īfirmis sinochū vel causonē patientē ex potu aque frigide morti tradidit. quia ipse non preuidit ei⁹ mery debilitatē

⁊ complexionis eius frigiditatem. De pulmone

E conseruantib⁹ ⁊ ꝯfortantibus pulmonem sciendum ꝙ cicera in alba zuccara fracta mūdata a cortice exteriori decocta cum lacte caprino vel cum butiro recenti pulmonem nutriunt ⁊ ꝯfortant. Ad idem valent penidie ⁊ amigdale specialiter amare a cortice exteriori mūdate. Amplius lac caprinum stomacho ieiuno ad idem valet. Et similiter canna mellis ⁊ passule enucleate stomacho ieiuno. Salsa. acetosa pungitiua acuta contrariātur pulmoni. Mirra sub lingua retenta pulmonem confortat si illud quod ex ea liquefit paulatiue traiciat̄. Amplius succus caulium clarificatus cum melle transglutitus pulmonem confortat ⁊ conseruat ⁊ vocem clarificat. Amplius pinee. amigdale. liquiricia mundata multum iuuant pulmonem ⁊ eius canales ⁊ pectus. Amplius vinum nouum dulce coctum ⁊ per decoctionem a substantia grossa depuratum plus ceteris ꝓdest pulmoni ⁊ eius canalibus ⁊ superiori canne ante cibum sumptum ⁊ post cibum. Pulmo vulpis mirabilem habet proprietatem in pulmōis hominis cōseruatione ⁊ confortatione. Ad idem valent cācri fluuiales ⁊ ostree terrestres ⁊ limacie sunt optime secundum ꝙ declaraui in quodam tractatu quem composui de emoptoica passione ⁊ ptisi. si quis videre voluerit videat quia volo me breuiter expedire.

De corde.

Onsequenter dicam⁹ de cordis ꝯseruatione ⁊ ꝯfortatione. Et ē sciendū ꝙ summope fugienda sunt ad iram ꝓuocātia ⁊ angustiam q̄

sicut testatur sapiens quidam cor duos habet noci/
uos hostes scilicet desperationem ⁊ tristiciam Ex de
speratione prouenit torpor ⁊ pigricia Ex tristicia ue
ro senectutis festinatio. Hec ergo duo genera mul/
tum cordi nocent. sed tristicie nocumentum maius est
quia naturalem calorem extinguit ⁊ spiritum profun
dat ⁊ compositionem cordis dissoluit ⁊ tandem inter
ficit. Habens ergo iram ⁊ tristiciam eas a corde
suo expellat. ⁊ leticie gaudio paci exercitio delecta/
bili ⁊ venationi cum auibus venatorum intendat.
Nam hec gaudium leticiam ⁊ audaciam generant et
animum confortant Uti cibis subtilibus puta car
nibus pullorum. columbarum. gallinarum. pardicum
turturum. agnorum. capreolorum. ⁊ ceteris cibis sub
tilem sanguinem generantibus conuenit in cordis cō
seruatione. Amplius euitandus est aer fetidus ne
bulosus impurus. Non enim potest spiritus vita/
lis conseruari nisi cum attractione boni aeris ⁊ boni
odoris ⁊ ex hoc etiam cor conseruatur Uinum bo
num subtile odoriferū est de maxime confortantibus
cor. Nihil reperitur quod adeo confortat cor et
spiritum ⁊ calorem naturalem euigilat. sicut bonum
vinum odoriferum vetus moderate sumptum in esta
te mediocriter limphatum. Uinum enim sangui/
nem mundificat ⁊ eius tenebrositatem remouet preci/
pue si cum sonis ⁊ melodiis sumatur. Multum e/
tiam iuuat sedere in locis amenis vt puta in virida/
riis et pratis scilicet vbi sunt herbe odorem delecta/
bilem producentes. Et in orto in quo sunt

cursus aquarum ab alto cadentium ad ima suauiter ⁊ sine magno strepitu. Strepitus enim ledit animum ⁊ auditum. Et dicunt sapientes ꝙ audire instrumenta musicalia expellit ab animo strepitū ⁊ a corde tristiciam ⁊ stuporem. Sed nota ꝙ dilectus socius ⁊ amicus bonus ⁊ solaciosus narrationibus ⁊ instrumētorum delectationibus supplet melodiam. Et ut sit ad vnum dicere virtus cordis conseruatur subtilibꝰ cibis ⁊ conuenientibus. odore laudabili tranquillitate gaudio ⁊ dimissione eorum que tristari faciunt ⁊ renouatione rerum delectabilium puta vestium et familium ⁊ habitatione cum dilectis Et nota ꝙ syrupus compositꝰ ex succo buglossa vtriusqꝫ ⁊ seta cruda summe cor confortat. Nam hec sumpta simplicia vel composita confortant cor. Et est notandum diligenter ꝙ eorum que confortant cor quedam sunt tēperata vt iacinctus. aurum. argentum. buglossa. Alia sunt calida sicut duronicum. zedoar. zuscus. ambra ⁊ seta cruda ⁊ amboben. crocus Et gariofili sunt mirabiles ⁊ lignum aloes crudum. ⁊ mellissa ⁊ semen eius ⁊ cardamomum. cubebe. smaragdus ⁊ enula ⁊ mirabolani. Alia sunt frigida puta margarita. carabe. camphora. corallus. sandali. ⁊ rosa ⁊ spodium ⁊ lutum sigillatum. Et ex eis est coriandrum siccum et humidum. sed vsum coriandri inhibeo nisi ante preparetur modo consueto quia aliter habet naturam veneni. Amplius scias ꝙ oua gallinarum mirabiliter confortant cor generant enim sanguinem cordi ꝓporcionalem vnde mirabiliter competunt in cordis

seruatione ꝛ habentibꝰ cor debile naturaliter.

De stomacho.

X sanitate stomachi totius corporis sanitas noscitur dispensari. Nam stomachus se habet in animalibus sicut radix in arboribus. Si/cut enim a radice venit alimentum ad totam plantā vnde si radix non nutriatur tota planta arescit. ꝛ si nutrimentum non sit conueniens planta non diu durat. sic etiam si stomachus non nutriatur ꝛ cibus in stomacho non digeratur totuꝫ corpus arescit. ꝛ similiter si digestio corrumpatur ī stomacho mēbra cetera nō nutriuntur. Error enim notabilis factus in prima digestiōe nō corrigitur in secūda nec in tercia ꝛ sic alimentum est ineptum ad hoc ut conuertatur in nutritum ꝛ per cōse/quens deficit vita. Et cum vita per alimentum cōsi/stat multum sollicitari debemus in custodienda sto/machi sanitate. Ad custodiendam igitur stomachi sanitatem iubent quidam sapientum semel in mense uomitum prouocare cum aqua calida ꝛ aliquantulo aceti Hoc enim mundificat stomachū a sup̄fluitatibꝰ cibi ꝛ potus ꝛ humoribꝰ malis. Ampliꝰ comedere vuas passas inieiuno cum granis suis stomachum cōfor/tat ꝛ rectificat eius malam cōplexionem. Absinthiuꝫ ꝛ spica nardi in potu eum ꝯfortant ꝛ sanū ꝯseruant. Emplastrum ex mastice ꝛ ligno aloes cōfortat stōa/chum ꝛ eius malam complexionem rectificat. Amplius potus absinthii soluit stomachi duriciem ꝛ expellit ab ip̄o grossos fumos. Et volēs ꝯseruare stomachū vtatur cibo facto ex auibꝰ sicut p̄dicibꝰ. turturibꝰ iuuenibus in aqua coctis. Caueat ne comedendo

aquam frigidam bibat nisi forsan in fine comestiōis
si fuerit ea assuetus ⁊ aliter non ⁊ parum bibat ex ea
Amplius syrupus rosatus aromatizatus cum ligno
aloes stomacho prodest ⁊ sanitatem eius conseruat.
Dicit Aristoteles ꝙ sumere in ieiuno ʒ iii electuariī
de ligno aloes ⁊ de reubarbaro confortat calorē sto
machi ⁊ adiuuat digestionem ⁊ eius orificium a fleu
mate mundificat procurat appetitum ⁊ ventositatē
remouet. Et similiter aqua rosarum cum mastice ⁊ car
nibus citoniorum rectificat stomachum. Amplius
inunctio stomachi ex oleo de mastice dig[illegible] em e
ius ⁊ complexionem rectificat. Ampliu[illegible] ultum ap
probo vsum coriandri cōditi in cui⁹ cōdimento ad
dat' ligni aloes ʒ i gariofilorum spice nardi sandali
muscatelli ana ʒ semis cinamomi electi melanopipe
ris ana ʒ i ⁊ semis fiat puluis Fiant ergo tres libre
coriandri cōditi ⁊ addat' predict⁹ puluis. Amplius
euitent' genera fructuū sc3 poma pira mespila auella
ne grana pini ⁊ euitent' oīa lacticinia ⁊ medulle ⁊ ce
rebella ⁊ maxime quadrupedum. Et vniuersaliter ō
nia interiora magnorum animaliū quadrupedū Vti
tamen possunt cerebella gallorum ⁊ gallinarum ⁊ ce
teraꝝ auiū p̄terꝗ̄ auiū degētiū i ripis aquaꝝ. Pelli
cula interior stomachi gallinarum mirabilē propri
etatem habet in stomachi hominis conseruatione.
Et scias ꝙ omnes medicine ⁊ omnia facientia abho
minationem stomacho inimicantur. Amplius retē
tio fecum ⁊ ventositatum est de hiis que debilitant
stomachum. Et coitus immoderatus maxime de
bilitat stomachum. Suspecti igitur de stomachi

debilitate et passionibus eius contineant. Amplius vigilia immoderata summe debilitat stomachum et etiam dimissio exercitii. Et vomit9 laboriosus debilitat stomachum ymmo ipius continuatio mortez inducit. Et hoc uidi per experientiam. attamen vomitus non laboriosus est iuuatiu9 ꝛ laudabilis ex parte purgatōis. Amplius ex debilitantibus stomachū sunt ceruisia et uinum nouum non defecatum. Et similiter potus inter duas comestiōes digestione stomachi adhuc nō ꝯpleta stomachū debilitat. Amplius scias ꝙ mētis curiositas ꝛ ingenii sollicitudo sunt de his que maxime stomachum debilitant. Summe vitāda est repletio nauseatiua et multiplicatio ferculorum et eorum interruptio et similiter eorū difformitas ꝛ mense prolongatio ꝛ mala masticatio ꝛ potus multiplicatio. Hec enī omnia digestionē corrumpūt ꝛ stomachum debilitant. Hec sufficiant de conseruatione sanitatis stomachi. De epate Consequēter dicamus de sanitatis epatis conseruatione Dicam9 ergo ꝙ decoctio reubarbari reupōtici absintii eupatorii rose et lacce administrata in ieiuno confortat epar debilitatum. Et similiter electuarium de lacca ꝛ rosis. Et similiter comestio carnium subtilium ꝛ laudabilium puta pdicum iuuenum ꝛ similium cū ciceribus decoctaꝝ uel assatarum non ad carbones sed cū aqua calida. hec enim melior est assatura. Nā illa que fit ad carbones non euadit ab adustione uel siccitate nimia nisi custodiatur diligenter. Sed assatura que super aquam fit calidā equaliter et uniformiter fit et ab adustione securatur Vue passe ꝛ ficus

albe epar magnificant. Nã quoniam epar in dulcib9 delectatur ideo facilius ea appetit ꝛ auidius. Et huius probatio est quoniam si anser vel gallina ficub9 sit impinguata carnes eorum pingues erunt ꝛ humide ꝛ delectabiles ꝛ ius eorum delectabilissimum. Ficus vero ꝛ vue passe si comedãtur in ieiuno epar deopilant ꝛ confortant ꝛ eius complexionem rectificant. Et similiter pulli parui in modica aqua decocti in cibo sumpti epar conseruant ꝛ confortant. Amplius notandum ꝙ vsus malorum granatorum dulcium ꝛ vuarum passarum magnificat epar ꝛ in tantũ eius malam complexionem rectificat ꝙ comedentem ridere facit. Vinum etiam subtile in substantia moderate sumptum epar calefacit ꝛ deopilat ꝛ confortat ꝛ conseruat. ꝛ eius sanitas totum corpus in sanitate conseruat. Amplius scire debes ꝙ intromittere cibuꝫ super cibum scꝫ indigestum ꝛ error ordinis eius ē ex rebus magis nociuis non solum epati sed etiam stomacho. Et similiter potare subito aquam frigidaꝫ in ieiuno ꝛ post balneum coitum ꝛ exercitium quãdoqꝫ perducit ad infrigidationem vehementem epatis et ydropisim. Et si aqua frigida quis indiguerit propter epatis inflammationem non recipiat eam solam sed cum aliquantulo vini ut non infrigidet᷑ vehemẽter. Nec traiciatur impetuose transglutiendo sed paulatiue sugendo. Amplius scias ꝙ omnia viscosa epati nocent ex parte qua faciunt accidere opilationẽ Et ex eorum summa est frumentum non omne sꝫ glutinosum. Et supposito ꝙ bene digeratur in epate

causabit in membris sequentibus opilationem. Et si militer vinum dulce opilat epar ⁊ deopilat pulmo/ nem. Huius autem causa est quia vinum dulce non gradatim venit ad epar ex hoc ꝙ epar multum dili/ git ipsum quia dulce ⁊ propter facilez eius penetrati onem quia potus ⁊ quia calidum quare non morat᷑ ea quãtitate qua separet᷑ fex ab eo immo peruẽit ad epar cum grossitudine sua. Inuenit enim vias scꝫ me seraicas paratas. sunt enĩ ample ⁊ vene in epatis sub stantia sunt ualde stricte. Cũ ergo ad epar peruenit non morat᷑ quantitate qua digerat᷑ immo expellitur subtile in venas strictas velocitate sue penetratiõis ⁊ remanet sedimen propter viaꝝ ostrictionẽ. Sed ĩ pulmone cõtrarium euenit. Nam ad pulmonem ve/ nit vinum dulce cum iam colatum est a via meatuum mery p viã resolutionis ex meatibus strictis ad am plos. Aut ex via cõcaue cum iã dimisit fecem. Et va dit adhuc illuc cũ sit colatum ⁊ transit ex meatibꝰ stri ctis ad amplos quare colat᷑ vice alia. Et bene scias ꝙ medicine in quibus ẽ amaritudo qua fiat apertio ⁊ stipticitas quedam qua fiat confortatio ⁊ odor cõ ueniens substantie spũs probibens a putrefactione sunt inquantum huiusmodi medicine epati conueni/ entes ⁊ huiusmodi sunt cinamomum. sticados. absin thiũ. mirra. spica. crocꝰ ⁊ similia. Scias ꝙ auellane cõ uenientes sunt epati omni quoniam non sunt vehe/ mentis caliditatis ⁊ sunt apertiue ⁊ eaꝝ chimus ẽ bo nus. Et epar lupi ⁊ carnes limaciaꝝ ouenientes sunt epati cum proprietate que est in eis. Et similiter spe/ cies endiuie ⁊ specialiter illa in q̃ ẽ maior amaritudo

Epati enim calido competunt ratione proprietatis ⁊ deopilationis ⁊ amaritudinis ⁊ alicuius stipticita tis. Si igitur epar sit calidum species endinie admi/ nistrent cum melle ut earum frigiditas temperet. Et hec de epatis conseruatione. De splene

Onsequenter de splene dicendum est. Nam splen est instrumentum ridendi. Habẽtes eñ splenez bene dispositũ ⁊ fortẽ ad mundificã dum sanguinem grossum ⁊ turbidũ ex quo corp⁹ nõ põt b ñ nutriri naturaliter sunt leti ⁊ sine tristicia. Et per oppositum splene existente debili sanguis gross⁹ ⁊ turbidus manet in venis ⁊ mouet ad cor ⁊ ad cete ra membra corporis ⁊ ideo reddit hominem tristem ⁊ melancolicum. Bene ergo sollicitari debem⁹ de sa/ nitatis ipsius conseruatione. Confortet enim corpus splenis cum cibis bene nutrientibus ⁊ deopilantib⁹. cuiusmodi sunt gallina cocta cum modico brodio et carnes pulline ⁊ eduline cum modico aceto condite ⁊ lac nouiter mulsum cum modica zuccara ⁊ eligat lac caprarum ⁊ camelinum. Hec enim splenis opilationẽ aperiunt ⁊ eius sanitatem custodiunt. Et vinum rube um in comestiõe sumatur. Et generaliter omne quod impinguat prodest spleni. omne enim tale restringit splenem ⁊ ipsum temperate diminuit. Paruitas sple/ nis significat bonam complexionem corporis ⁊ eius grossicies contrarium. Absinthium etiam in potu cum melle sumptum prodest spleni. ⁊ eius complexi/ onem rectificat. Et dicunt medici ꝙ bibere aquam vel vinum q̃diu steterint in vase tamarisci confor/ tat ⁊ conseruat splenem. Caueat quis a grossis ⁊ stip

ticis Fructib9 cuiusmodi sunt pira mespila sorba co/
ctana ⁊ similia quoniam orificia splenis constringũt
⁊ articulos debilitant. Caueat similiter a grossis car/
nibus puta bouinis. caprinis. ceruinis. ⁊ porcellinis.
Et ab omni legumĩe. ⁊ ab omni quod fit de lacte pu
ta caseo ⁊ lacte acetoso. Hec enim omnia epar ⁊ sple
nem ledunt ⁊ coleram nigram generant. Et vtat᷑ vi/
no albo vel citrino quod splenem attenuat ⁊ opila/
tionem aperit ⁊ eius grossiciem suptiliat. Et dicũt q
dam empericorum ꝙ sanitatem splenis conseruat ut
quando ire velis sinistrum pedem ante dexterũ mo/
ueas ⁊ hoc in ascendendo ⁊ descendendo seruet᷑. Hec
sufficiant de splene.

De intestinis.

Jcam9 quomodo intestina in sanitate cõser/
uant᷑. qđ fit cũ a fecib9 in eis contentis mun
dant᷑. ⁊ similiter cũ ab hũore viscoso qui ĩ eis
multiplicari consueuit uel ex regiminis malicia uł ex
debilitate mundant᷑. nam hic humor interdum impe
dit exitum fecum naturalẽ. Mundant᷑ ergo intestina
a fecibus ⁊ humore viscoso cum potu aque mellis in
ieiuno ⁊ cum comestione ficuum siccarum pinguium
in ieiuno vel cum potu aque decoctionis earum. Et
ad idem valet brodium pingue agni annualis deco
cti cum bletis. Et ad idem valet brodium galli anti
qui decocti cum polipodio ⁊ aniso. Amplius sci/
as ꝙ vue passe non enucleate in ieiuno comeste ꝑ ce
teris intestina confortant. Amplius dicunt quidam
ꝙ risum decoctum in recenti lacte comestuꝫ intestina
confortat ⁊ nutrit. Volens autem sanitatem suorum

intestinorum conseruare caueat ab omni cibo aceto/
so acuto grosso ⁊ viscoso. Abstineat a pane azimo ⁊
a carnibus animalium magnorum domesticoruꝫ ⁊ sil
uestrium boum vaccarum leporum ⁊ porcorum do/
mesticorum anserum anatum domesticorum ⁊ silue/
strium ⁊ ab interioribus animalium. Et a piscibus p
uis recentibus ⁊ salitis. Caueat ⁊ ab assatis ex pisci/
bus ⁊ carnibus. Abstineat a caulibus. rapis. pomis.
piris. mespulis. sorbis ⁊ similibus. Amplius abstine
at ab omnibus generibus olerum preterq̄ a ruta ble
ta feniculo petrosilino ⁊ similibus calidis sicut mēta
⁊ eruca. nam in aliis ab istis est inflatio. Amplius ab
stineat a generibus lactis ⁊ eorum que sunt de lacte
Cucurbita ⁊ cucumeres ⁊ citonia inimicantur intesti/
nis. Amplius nuces amigdale humide ⁊ fabe specia/
liter humide ⁊ vniuersaliter legumina specialiter hu
mida nocent habentibus intestina debilia. Amplius
mora celsi multum nocent intestinis ⁊ similiter grana
ta acetosa. Suspecti ergo de egritudinibus intestino
rum abstineant a predictis. Et sciant q̄ ventositatuꝫ
retentio multum debilitat intestina ⁊ quandoq̄ per
ducit ad ydropisim ⁊ generat tenebrositatem visus
⁊ epylentiam ⁊ vertiginem. Amplius exerciciuꝫ post
cibum immediate ⁊ similiter potus aque frigide ⁊ vi
num plurimum post cibum immediate nocent visceri
bus nocumento mirabili. ⁊ similiter coitus immode/
ratus specialiter super cibum multum debilitat inte/
stina. Dixerunt sapientes q̄ alleum coctum cū car/
nibus pinguibus edi mitigat intestina ⁊ impetuosaꝫ
eorum remouet ventositatem ⁊ inflationem ꝯsumit.

Comedere etiam allea cruda sicut faciunt gallici do/
lorem intestinoꝝ curat ⁊ grossam repellit ventosita
tem ⁊ ideo alleū dicit᷑ tyriaca rusticoꝝ.

De renibus.

Vod pre ceteris ꝯseruat renes ⁊ ꝯfortat qn̄
debiles sunt in propria opatiōe puta ad at
trahendū ꝓpriā aquositatē vrinalez sangui
nis dicit᷑ spinargia cū carnibꝰ arietis decocta ⁊ com
esta. Ad idem valent vue passe bene enucleate Renes
enim nutriunt ⁊ feculentiam vrine mundificāt. Semi
na melonum post potum comesta cum zuccara idem
operant᷑. Et similiter pulpa melonum cū zuccara cō/
esta ad idem valet. Amplius farina ordei cum lacte
preparata renes impinguat ⁊ eorum sanitatem cōser
uat Amplius ad idem valent pinee ⁊ amigdale cū
penidiis comeste. Omnes fructus frigidi nocent ⁊ si
militer acetum ⁊ carnes grosse sicut caprine bouine ⁊
lac acetosum. Et omnes herbe frigide multum no
cent renibus. Sed rapa prodest aliquantulum. Et sci
as ꝙ lacti omnino inest proprietas mirabilis in con
fortatione renum ⁊ comedere renes cum aliquibus a
liis impinguat renes ⁊ confortat. Lac etiaz camelinū
comestum renes confortat aggregat ⁊ consolidat.
Amplius vinum passulatum aliquantulum ponticuz
renes confortat. Et coitus immoderatus ⁊ balneum
immoderatum. ⁊ odire tranquillitatem ⁊ quietem. et
multum vti cibis diureticis ⁊ potibꝰ renes debilitāt
⁊ rarificāt ⁊ calorem eorum innatum exalant.

De vesica.

Cias ꝙ electuaria calida puta dyagalāga dya

triōpipereon ⁊ similia ↄfortāt uesicā· Pot⁹ aque fri/
gide in ieiuno vesicam debilitat· Etiā sepe comedere
vix ꝑseruat vesicā ab egritudine· Ampli⁹ panis triti
ci preparat⁹ cū butiro vel cū melle magnā hꝫ proprie
tatem in ↄseruādo vesicā· Ampli⁹· ʒ· semis de ligno a
loes quolibet die in potu sumpta valet ↄtra frigidi
tatem vesice ⁊ eā ↄfortat· Nihil adeo ledit vesicā
sicut longa vrine retentio vltra voluntatem mingen/
di· Ampli⁹ comedere carnes bouinas ⁊ herbas frigi/
das. ⁊ cibaria frigida ⁊ aquā frigidā bibere ī ieiuno
multas egritudines generāt ī vesica · Et sup oīa vs⁹
aceti ledit vesicam. sicut dicit Galien⁹·

De ano·

Nus est membrum de facili lesionē suscipiēs
⁊ cū susceperit difficulter curatur q̄re indiget
bono regimīe cū cibis ⁊ aliis reb⁹ ↄuenienti
b⁹. Sanitatē igit̄ ani custodire cupiēs nō sedeat diu
sup terrā vel sup frigidū actu· Ampli⁹ abstinere dꝫ a
carnib⁹ bouinis ⁊ vniuersaliter a carnib⁹ grossis sil/
uestrib⁹ ⁊ generantibus coleram· Colera enīꝫ suo acu
mine ledit anum· Caueat ab omnib⁹ generibus acu/
minum· Sedere aliq̄n aliq̄ndiu supra lapideꝫ calidūꝫ
in stupba anum confortat· Nam sua propria calidi/
tate actuali consumit humiditatem superfluam ani·
Est enim anus velut totius corporis emunctorium·
vnde ad ipsum fluunt multe humiditates · Amplius
cibi stiptici non ↄpetunt habentibus anum debilem
nec fructus frigidi· Vtantur carnibus arietis castra/
ti iuuenis pinguis cum modico brodio· Euitent cepe
super omnia q̄m orificia uenaꝝ aperit Etiam sedere

in sede facta de corio leonis anum confortat. Et si/
militer sedere in sede facta de corio thauri ⁊ forte cer
ui ⁊ quorundam alioꝝ quorum corium hꝫ proprie/
tatem in calefaciendo ⁊ ↄfortando anum cuꝫ quis se
derit super eis. De emorroydis

Ed quia quidam solent pati emorroydas i
ꝓcessu etatis eoꝝ quasi naturaliter sicut mu
lieres patiuntur fluxum menstruorum. Nos
volumus hic ponere vnum paruum capitulum regi/
minis sanitatis eorum qui emorroydis vexari solēt
ne forsan ex errore regiminis plus grauentur. Tales
autem tempore quietis scilicet tempore quo non ve
xantur ab emorroydibus si forsan dubitarent nimi
um fluxum futurum. euitare debent omnia acuta sal
sa ⁊ similia dulcia inflammabilia frixa assata ⁊ max
ime si sint arida. Et vitent omnia inflammantia san/
guinem puta iram. coitum. exercitium forte. stuphaꝫ
⁊ balneum. Hec enim sanguineꝫ acuunt ⁊ inflammāt
Amplius talibus non competunt vina acuta fortia.
nec species valde calide Et vniuersaliter nihil aperi
tiuum venarum eis est conueniens. Et vniuersali/
ter vitare debent omnia ledentia anum ⁊ intestina.
Amplius vitare debent omnia generantia sanguineꝫ
grossum ⁊ melancolicum quia talis sanguis est mate
ria emorroydarum ⁊ huiusmodi sunt carnes grosse
animalium siluestrium vtputa carnes ceruoruꝫ lepo
rum boum ⁊ similium ⁊ auium degentium in ripis a/
quarum. Et vinum eorum non debet esse nimis
grossum ne sanguinem melancolicum generet. Nec
nimis subtile ne apereat orificia venarum. Nec

nimis forte ⁊ acutū ne sanguinem reddāt nimis mo/
bilem ⁊ subtilem. Sit ergo vinum mediocre ⁊ calore
⁊ fortitudine ⁊ debilitate odoriferum ⁊ boni saporis
. Amplius cauere debent a medicinis laxatiuis
⁊ attractiuis habentibus caliditatem ⁊ acuitatem et
specialiter ab aloe ⁊ scamonea in quibus uirtus ē for
tis in aperiendo orificia venaꝝ. Etiam cauere debēt
a clisteribus ⁊ specialiter acutis ⁊ pūgitiuis ne ex eis
emorroydes prouocentᷣ ante tempus debitum a na/
tura. Tamen laudo ꝙ procurent habere ventrem la/
xum cum aliquibus lenibus remollitiuis. cuiusmodi
sunt cassiafistula. brodia pinguia. ⁊ pureta boraginū
⁊ bletarum cum oleo oliuarum. ⁊ brodium caulium.
Ad idem valet comestio ficuum siccarum ī principio
mense ⁊ etiam valent fructus humidi puta pruna be
ne matura ⁊ vue ⁊ similia. Ventris constipatio osue
uit ledere multum patientes emorroydas tempore
fluxus eorum ⁊ ergo bonum est ante illud tempꝰ ꝓ
curare ne feces in intestinis remaneant. Scias ꝙ ex/
tremitates porcorum conueniunt patientibus emor/
roydas ⁊ similiter extremitates vituli. Non enim ꝑ/
mittunt emorroydas nimis fluere. Ad eandem in
tentionem potest valere risum ⁊ amidum ⁊ alia stip
tica delectabilia puta pira ⁊ coctana non quideꝫ an
te cibum ne ventrem constipent sed post ⁊ maxime tē
pore quo fluunt si timeamus de eorum fluxu immo/
derato. Ad idem valet syrupus rosarum mixtꝰ cuꝫ
aqua ferrata ⁊ maxime in estate. Et etiam applica/
tio aliquorum stipticorum ab extra puta rosarum.
mirtillorum bulitorum in aqua ferrata ⁊ deinde

expressorum ⁊ hoc in estate. Sed in hyeme frigatur saluia in multo oleo rosarum ⁊ applicet' in sacculo. ⁊ hec sufficiant.

De iuncturis.

Ponam⁹ hic de regimie illoꝝ qui dolores iũcturaꝝ pati solent. nõ quidẽ de regimie curatiuo sꝫ magis preseruatiuo. Euitãda sunt que iũcturas debilitãt ⁊ que materiã doloris iũcturaꝝ multiplicãt ⁊ que materias ad iũcturas fluerẽ faciunt. ⁊ vtendum est hiis que iũcturas ↄfortãt ⁊ materias diminuunt ⁊ eas ad iuncturas fluere nõ pmittunt. Suspecti igit' de iuncturarum dolore caueãt a fumo argenti viui. ⁊ etiam a fumo omnium metallorum ⁊ a fumo eorum quibus alchimiste in eoruꝫ sublimationibus vti consueuerunt. Hic eniꝫ neruos summe debilitat ⁊ iuncturas. Amplius caueant ab aceto. quia neruos ledit. Et idem facit acetositas citri ⁊ vniuersaliter omnia acetosa. Amplius lac ⁊ omnia lacticinia nocent neruis ⁊ iuncturis. Et etiam pisces recentes iuncturas mollificant. Et assiduatio comestionis pomorum generat dolorem iucturarum ⁊ neruorum ⁊ idem potest intelligi de aliis fructibus vaporosis frigidis. Amplius allea ⁊ õnia alia acumina nocent neruis ⁊ iuncturis. Amplius scias ꝙ nauseatiua sacietas maxime vitanda est ab hiis qui suspecti sũt de doloribus iuncturarum. Etiam vitandum est exercitium forte post cibum immediate. ⁊ coitus immoderatus p⁹ cibũ Et idẽ intelligat' de balneo. Nã hec sunt cause quare materia indigesta fluit ad iũcturas ⁊ neruos. Similiter potus immoderatus ⁊ maxime

vini post cibum ꝛ sine cibo ē euitandus. Est em̄ cau-
sa indigestionis que est magna causa doloris iunctu-
rarum. Eciam euitandus est somnus diurnus imme-
diate post saturitatem. Est enim causa reumatis. vn-
de materiam reumatizantem ad iuncturas multipli-
cat. Cibaria autem talium hominum debent ad ali-
qualem grossiciem declinare ne humor generatꝰ ex
eis sit aptꝰ fluere ad iūcturas ꝓpter subtilitatē. De-
bēt ergo eoꝝ cibaria eē melācolica grossa nō quidez
intantū ꝙ causet̄ indigestio. sic enim lederent̄ ab eis.
Et propter eandem rationem cibaria eoꝝ non debēt
eē nimis calida ne vias apereant ꝛ hūores ex eis ge-
nerati fluxibiles fiant. Nec nimis frigida ne causent
indigestionem. Euitent carnes salsas ꝛ pisces salsos ꝛ
vniuersaliter omnia digestioni repugnantia cuiusmo-
di sunt carnes bouine antiqne ꝛ dure valde ꝛ carnes
porcine multum antique ꝛ carnes animaliuz siluestri-
um magnorum antiquorum ꝛ specialiter salsorū. Et
propter eandem rationem euitare debent cibaria fa-
cta de pasta azima ꝛ panem azimum. Hec enim ōnia
digestioni repugnant. Unde si continuentur causāt
indigestionem ꝛ maxime si recipiantur in magna q̄ꝗ-
titate. Uerum est tamen ꝙ carnes bouine si perfecte
digerantur satis conueniunt eis. Quoniam sanguis
generatus erit laudabilis qualitatis ꝛ grosse substā-
tie. Carnes conuenientes eis sunt carnes vituli v-
nius anni ꝛ cuniculorum ꝛ leporum iuuenum. Pis-
ces non multum conueniunt suspectis de dolore iun-
cturarum. Et si vti contingat piscibus

vtantur bonis piscibus sicut sunt pisces marini lau/
dabiles non bestiales· nō sine squamis· vnde gorna
ti rogeti·sole·ꝛ plaicie sunt eis conuenientes ꝛ simili
ter ostree marine ꝛ etiam mole·Et laudo ꝙ decoquā
tur in vino ꝛ addat' in decoctione cinamomum fru
statim incisum· Carnes volatiliū paruoꝝ nō mul/
tum eis competunt propter earum subtilitatem· Et
similiter leguminum genera suspectis de doloribꝰ iū
cturarum non competunt·Habent enim duriciē ꝛ a/
trositatem ꝛ substantie grossiciem ꝛ digestionis dif/
ficultatem ex quibus concludit' vsus leguminum iun
cturas ledere·Et omnes suspecti de doloribus iūctu
rarum debent vti fleubothomia vel farmacia vel v
traqꝫ in principio veris ꝛ ante tempus ī quo iunctu
rarum dolores eis contingere solent· Sed quia hoc
magis pertinet ad regimen curatiuum transeo·Suffi
cit ergo ad presens scire ꝙ fleubothomia uel farma
cia vel vtraqꝫ secundum ꝙ melius videbitur expedi
re in temporibus determinatis in regimine sanitatis
talium est expediens ad eorum conseruationem ꝛ pre
seruationem· Quibus autem conuenit fleubothomia
ꝛ quibus farmacia hic dicendum est· Si enim corpo
ra sunt sanguinea tunc iuncturarum dolor ex sangui
ne contingere solet vel ex omniū humoꝝ plenitudīe
ꝛ tunc non est dubium fleubothomiā competere· Et
si vnus aliorum humoꝝ a sanguine dominet' conue
nit farmacia· Amplius non obliuiscaris ꝙ vomi/
tus est conueniens valde ad preseruandum a dolori
bus iuncturarum ꝛ specialiter inferiorum diuertēdo

materiam ⁊ eradicando. Amplius vitari debet ira et tristicia. hec enim digestionem corrumpunt. Et uni/uersaliter omnia digestioni repugnantia puta vora/citas comestionis. prolongatio mense. diuersitas ci/borum ⁊ vinorum in eadem mensa ⁊ curiositas nimia circa agibilia ⁊ comedere cibaria digestioni repugnā tia vel ratione qualitatis vel ordinis vel modi ꝑpa randi euitanda sunt ab hiis qui suspecti sunt de iun cturarū dolore. Et est notandum ꝙ assiduatio lotio nis extremorum in aqua salsa naturaliter vel artifici aliter est de conseruantibus sanitatem iuncturaꝝ cor pore nō existente plectorico. Potest etiam fieri lotio ex decoctione camomille sticados ⁊ rosarum. Et si forsan iuncture sunt frigide addatᷣ ebulus i dicta de coctione. Super omnia suspecti de dolore iuunctura/rum sollicitari debent ne eorum uenter sit constipatꝰ ꝫ laxꝰ ꝙ si sic bn̄ quidē. sin autē ꝓcuretᷣ cū clisteri re solutiuo cōi ⁊ cuꝫ cassiafistula Et caueāt a frigore ex tremorum īmoderato.

De mēbris generatiōis

Dicamus consequenter de illis que confortāt membra generationis. Et quia generationis membra ordinata sunt a natura ⁊ ad actum generationis qui consistit in spermatis generatione ⁊ fermentatione ⁊ eiusdem per actus coitus conueni/enti emissione ⁊ in prolis finali generatione. illa que ad hec iuuant membra generationis confortant. Et quia difectus coeundi ⁊ generandi interdum proue/nit a principalibus membris. non intendimus in isto capitulo loqui de isto. quia de confortatione mem/brorum principalium superius dictum est.

Notandum q actus coitus vsitatus mō ⁊ hora con
uenientibus est de hiis que maxime confortant mem
bra generationis Sicut enim mulierꝝ mamille melius
lanctant ⁊ lac generant ex usu lactatiōis modo · qua
litate · quantitate ⁊ hora ꝯuenientibus ⁊ ex deassuefa
ctione lactationis totaliter perit actus lactationis ⁊
generationis conuenientis lactis ⁊ interduꝫ lacte cor
rupto malam acquirens qualitatem mamilla destrui
tur · Sic suo modo intelligo de membris generatiōis
que ordinant ad actum coeundi. Perit enim actus
si actus non assuescat · Et interdum ex spermatis de/
tenti corruptione non solum seminaria vasa sꝫ etiam
totum corpus corrumpit · Sperma enim corruptum
in toto corpore se habet ad modum veneni · Unde si
cut parum veneni sufficit corrumpere totum corpus
ita ⁊ spermatis corrupti aliquantulum sufficit corrū
pere totum corpus. Usus ergo moderatus coitus est
vnum ex hiis que confortant membra generationis
Habet etiam coitus moderatus q plurima alia iuua
menta · ⁊ immoderatus q plurima nocumenta que in
ferius apparebunt vbi de coitu specialem faciemꝰ mē
tionem · Sufficit enim ad presens scire q coitus modꝰ
ratus ⁊ debite assuefactus membra generationis cor
roborat ⁊ confortat ⁊ immoꝺratꝰ debilitat ⁊ etiam
totalis dimissio · Jlle ergo qui sanitatem membrorū
gnerationis desiderat fugiat illa que coitum debili /
tant et impediunt et utatur hiis que coitum confor
tant Debilitātia autem coitum et uirtutē eius sunt res
medicatiue sicut horribilitas coeūdi tanta enim uide
tur esse horribilitas in actu coenndi q uisi esset

delectatio admixta nedum homines sed etiã alia animalia fugerent actum coeundi. Unde quidam homines eleuati spũ contemplationis hunc actum totaliter abhorrent ⁊ ideo debiles sunt in actu ⁊ membra generationis debilitant. Et non solum horribilitas. sed etiam verecundia ⁊ antecessio intellectus ad cor facit deficere ab actu coeundi ex quo membra generationis debilitant᷑. Amplius scias ꝙ balnei multiplicatio est ex hiis que debilitant membra generatiõis in actu coeundi. ⁊ etiam frequentatio fleubothomie ⁊ precipue arteriaꝝ ⁊ uenarum que sunt retro aures Ab hiis ergo cauere debet qui sanitatem membrorũ generationis desiderat. Abstineat etiam a quibusdã quorum vsus nocet actui coitus. Quedam enim nocent desiccando ⁊ quedam nocent infrigidando ⁊ stupefaciendo ⁊ quedam vtroqꝫ modo Unde agnus castus vaporatus ⁊ bibitus nocet. Et etiam herba basiliconis. Camphora abscindit coitũ infrigidando ⁊ exsiccando. ⁊ similiter semen cauliũ. Unde tale semen sumptum post cibum corrumpit sperma. Et similiter vsus coriandri debilitat coitum infrigidando ⁊ desiccando. Acetum etiã ⁊ omne acetosum abscindit coitum infrigidando. Qui ergo desiderat sanitatẽ membrorum generationis debet vti multiplicantibꝰ sperma ⁊ calorem innatum ⁊ spiritum ventosuꝫ. Hec eñ sunt necessaria in coitu scꝫ materia exuberans. calor incitans ⁊ ventositas erigens. Quedam iuuant ad actum coitus multiplicando sperma. ⁊ alia confortando calorem. ⁊ alia ventositatem generando. ⁊ quedã sunt que omnibus hiis modis coitũ iuuãt ⁊ membra

generationis confortant ⁊ conseruant. Et de numero
borum sunt medicine quedam ⁊ quidam cibi. Dica/
mus ergo de cibis. Meliores enim cibi sunt carnes
bedi piguis masculi. ⁊ carnes ouine ⁊ cicer ⁊ cepe abs
q̄ frixione carnis. frixio nāq̄ probibet ↄfortationē
carnis ⁊ multitudinem nutrimēti eius. quia frixio de
siccat. Ad idem valent galline ⁊ pulli columbini ipin
guati ⁊ proprie alaude ⁊ oua sorbilia proprie pul/
uerizata cum cinamomo ⁊ pipere ⁊ galanga ⁊ sale sti
ci ⁊ oua piscium ⁊ caro piscium calida. Et si fuerit il
lic frigus resiste cum zinzibere ⁊ pipere ⁊ macropipe/
re ⁊ cinamomo ⁊ similibus. Et cibꝰ de rapis ⁊ napis
⁊ de caulibus ⁊ baucis ⁊ ꝓprie ꝺ baucis postq̄ bn̄
decocta est caro earū valent ad idem. Et de illis qui
bus fit iuuamentum sunt cerebella paruarum auium
⁊ butirum ⁊ lac. Et similiter cibus qui fit de tritico co
cto cum multa aqua vsquequo fiat sicut puls ⁊ rizi
cum lacte ⁊ caro cum lacte ouino. Et conferunt in se/
cundis mensis speragi eruta ⁊ porri ⁊ capita cardo/
rum ⁊ menta proprie. Ipsa enim confortat mem/
bra spermatis valde ⁊ eius vsus fortitudinem facit
super sperma quare forte fit desiderium. Et scien
dum ꝙ ille qui assiduat comestionem passerum ⁊ bi/
bit super eam lac loco aque sine cessatione est erectus
⁊ multi spermatis. Amplius cepa frigatur cuz bu
tiro donec rubea fiat ⁊ dissoluatur in decoctione et
frangantur super eam oua ⁊ erit cibus conueniens in
conseruatione membrorum generationis. Sunt
autem quidam quorum complexiones sunt

calide desiderantes tamen conseruationem ⁊ ɔforta
tionem membrorum generationis. Et hiis ɔpetunt
lac acetosum ⁊ lac dulce ⁊ pisces assati calidi ⁊ melo
nes ⁊ citrulli cucumeres ⁊ cucurbite ⁊ fructus ⁊ olera
humida omnia ita ꝙ lactuca ⁊ semen portulace ad/
dunt eis in spermate q̄uis cōmuniter noceant. Et al
bumen oui est plurimi iuuamenti multiplicans sper/
ma. Et cerebella animalium ⁊ medulle eorum ⁊ cācri
fluuiales conferunt eis. Amplius granum pini bn̄ cō
fortat. Et etiā carnes anatum sperma multiplicant.

De cōseruatione cutis ⁊ similium

Onsequenter dicamꝰ de ɔseruatione cutis et
musculorum ⁊ mēbroꝝ exterioꝝ totiꝰ corpo
ris. Hec enim ɔseruant̄ balneationibꝰ in aq̄
calida suaui aut in balneo aereo mediocri cū mundi
ficatiōe ɔuenienti. Corpis āt mūdificatio fit cū suaui
cutis fricatione ⁊ leni iniunctione cū oleo oliuaꝝ an
tiquo odoris suauis in tpe hyemis vel cū oleo rosa
rum ⁊ violaꝝ in tempore estatis Etiam sciendū ē ꝙ
inunctio facta in balneo cum melle despumato mira
biliter mundificat a sordicie ⁊ extrahit quod est sub
cute de superfluis humoribus ⁊ per poros exire fa/
cit. Hoc idem facit farina fabaꝝ ⁊ cicerum cum frica
tione panni asperi. Hec enim calorem viuificant ⁊ cu
tem attenuant. Amplius scias ꝙ multus motus iun/
cturarum confortat corpora fleumatica. Extremi/
tates autem lauentur cum aqua calida in hyeme ⁊ cū
frigida in estate. Et dixerunt sapientes ꝙ fricare
vngues manuum ⁊ pedum cum aqua et aceto conser

uat eos a confractione denigratione ⁊ etiã ne abscõ
dantur. Inunctio cum sale ⁊ oleo mixtis eos confor
tat ⁊ specialiter plus prodest eis aqua calida q̄ fri/
gida. Calciamentum strictum ledit digitos pedum.
Est enim causa superposionis digitorum pedum vni
us supra alium ⁊ distortionis eorum. Item ire p lu/
tum temporibus frigidis ⁊ nudis pedibus pre cete/
ris ledit cerebrum ⁊ infrigidat ⁊ debilitat oculos ⁊ ē
causa distillationis vrine. Et scias q ludus palme ā
babus manibus simul in alto proiciēdo brachiis mlt
tum confert quoniam eorum conseruat sanitatem.
Amplius scias q fricatio pedum quando fit ieiuno
stomacho eorum grauedinem ⁊ itinerandi lassitudi/
nem ⁊ duriciem remouet. Et similiter fomentatio pe
dum ⁊ crurium in aqua confractionem siue concussi/
onem. tumorēq ex lassitudine ⁊ longa itineratiōe re
mouet omnino.

Capitulum septimum de regulis regiminis sanita
tis appropriatis sexui feminco.

Onsequenter dicamus de regimine sanitatis
mulieribus appropriato. Sunt em̄ quatuor
appropriata mulierb9 puta ĩpregnatio par
turitio. lactatio. ⁊ per ɔsequens mamillaꝝ cõserua/
tio. ⁊ menstruorũ euacuatio de quib9 breuiter dica/
mus. ⁊ primo de impregnatione. Sunt enim quedam
mulieres simpliciter steriles ⁊ maleficiate quib9 hoc
capitulum non deseruit Et alie que non sunt steriles
sed non de facili impregnantur ⁊ tamen sunt sub la/
titudine sanitatis. Primo ergo nos ponemus regimē

talium mulierum anteq̄ impregnent᷑ ad hunc finē ꝙ
facilius impregnent᷑. Secundo earundem ponemꝰ re
gimen postq̄ sunt impregnate vt fetus possit ad de
bitum finem venire. Tercio earundem ponemus regi
men cū actu parturierint ⁊ parturierūt. Quarto pone
mus regimen lactantium. Quinto quo ad hoc pone/
mꝰ regulas quibꝰ scitur matricis ↄseruario ex mēstru
orū debita euacuatione ⁊ aliis. Quantū ad primum
notandū ꝙ quedā mulieres nō sunt bn̄ fecūde de per
accidēs ratiōe alicuiꝰ maleficii a quo bonū ē preca/
uere q̄tū est possibile Et interdū ꝓpter maliciā figu
re aut ↄpositionis matricis ⁊ colli eius. Et etiā ꝓp
ter malum motū ↄmixtionis viri cum muliere. Et eti
am ꝓpter vsum quarūdaꝫ reꝝ ↄplexionē impedien
tium. Primo ergo nos ponemꝰ aliqua ex quibꝰ ma
leficia poterunt precaueri ⁊ euitari. Si enim serapinū
in camera posueris siue ypericon oīa demonia fuga
bunt᷑. Unde ypericon dicit᷑ a multis fuga demonis.
Item lapis magnetis portatus ad idem valet ⁊ con
cordiam facit inter virum ⁊ mulierem. Ad idem va/
let adamas quem quidam false dicunt esse magneteꝫ
Amplius cor turturis portatū fugat demonia ⁊ por
tantem reddit hominibꝰ gratiosum. Itē priꝰ auis cō
esta incantatione ligatos soluit ⁊ prosperitatē tribu
it. Tyriaca exhibita cū decoctione ypericon malefi/
ciū tollit. Et ypericon emplastratū renibꝰ maleficiuꝫ
tollit. Amplius corallus si teneat᷑ in domo soluit ma
leficia. Amplius squilla integra suspensa in limine os
tii maleficium tollit. Et idem est de arthemesia
Ad idem etiam valet radix pionie portata. Item

si vir portet secuz cor turturis masculi ⁊ vxor cor fe
melle semper conuenient. Item si quis portauerit sem
per secum yringum insidias demonum non patietur
Si autem mulier non sit bene fecunda propter mali/
ciā complexionis naturalis uel accidentalis cum ma
teria vel sine materia vtatur contrariis in complexi
one ⁊ purgantibus materiam peccantem. Sed quia
difficultas īpregnationis ut plurimuz fit ex mala cō
plexione frigida ⁊ humida cum materia vel sine ma
teria ideo ab hac inchoandum est ⁊ de ea tractandū
Iste enim indigent calefacientibus ⁊ desiccantib9 ma
tricem ⁊ euacuantibus humiditatem eius superfluaz
Vnde yerapigra est eis conueniens farmacuz. Et ex
eis que exhibent' sunt calide confectionis puta tyria
ca ⁊ metridatum ⁊ theodoricon ⁊ dyacalimentuz cū
decoctione arthemesie uel abrotani vel calendula.
Vrina elephantis potata est mirabilis in impregna
tione ⁊ similiter limatura eboris ⁊ siseleos. Simpli/
cia quibus ego consueui vti in hoc casu ⁊ in quibus
inueni iuuamentum sunt hec. matricaria. arthemesia.
abrotanum. calendula. millefolium. camedreos. came
pitheos. squilla. rubea tinctorum. spica. blacte bizan
tie ameos ⁊ costus. Ex hiis igit' potest fieri syrupus
⁊ vinum tempore vindemiarum ⁊ balneum. Et quia
hoc habet locum in regimine curatiuo de huiusmodi
transeo. Amplius debes scire ꝙ coagulum leporis
suppositum post menstruorum mundificationem iu/
uat ad impregnationem. Medicine autem simplices
pessariorum sunt hec oleum de balsamo oleū de ben
oleū de lilio. cost9 niger. adeps āseris. blacte bizātie

muscus ꝛ spica·cyperus·anetū ameos. ysopus· bdel
liuȝ·nux cypressi ꝛ gariofili ꝛ cordumeni Et ut sit ad
vnum dicere calida stiptica sunt materia pessariorū
mulierum habentium matricem frigidam ꝛ humidaȝ
Amplius debes scire ꝙ fleubothomia sophenaȝ iu
uat multum ad impregnandum·Primo quideȝ quia
matricem mundificat secundo quia facit matricē ad
inferius descendere ex quo semen viri perfectius ad
eam descendit ꝛ attingit·Uerum est tamen ꝙ fleubo
thomia est conueniens magis in causa calida ꝙ̄ frigi
da immo in causa frigida forte nō competit nisi ꝓp
ter causas predictas·Amplius exercitium ꝛ stupha
sicca ꝛ cibi subtiles ꝛ clisteria calida ꝛ exsiccatiua cō/
petunt mulieribus habentibus matricem humidaȝ ꝛ
pinguem·Similiter vinum forte ꝛ rubeum ꝛ tyriaca
talibus conueniunt·Et inunctio matricis ex oleo de
lilio est eis conueniens ꝛ similiter ex melle albo·In/
terdum etiam mulieribus non bene fecundis compe/
tunt dissoluentia ventositatem impedientem concep
tionem. Que autem sunt illa satis est manifestum
puta dyaciminum·anisum·ameos·feniculus·semē ru
te·agnus castus. castoreum ꝛ similia ꝛ in potionibꝰ
ꝛ in pessariis ꝛ vnguentis·Amplius scias ꝙ testiculi
verris mirabilem habent proprietatem in faciendo
mulierem fecundam·Et similiter matrix leporis ꝛ co
agulum eius· Ex his igit̄ cum limatura eboris sise/
leos fiat puluis quo mulier vtatur mane ꝛ sero cum
brodio cicerum vel cum decoctione arthemesie. In
terdum autem ꝛ raro frigida competūt vt mulier ef
ficiatur fecunda in electuariis syrupis ꝛ balneis

⁊ quia illa satis nota sunt ⁊ etiaȝ ingrediunt᷑ regimē
curatiuū transeo. Regimen auteȝ mulieris non be
ne fecunde propter maliciaȝ figure seu cōpositiōis
matricis ⁊ colli ipsius non vniuersaliter haberi pōt.
Solum eniȝ malicia sitꝰ recipit curā puta quādo est
matrix nimis alta. Nam per fleubothomiam sophe/
naȝ ⁊ per ventosas crurium descendit ⁊ cōceptio fit
facilior. Debent autem vir ⁊ mulier commisceri adin
uicem hora modo ⁊ figura conuenientibꝰ ad hoc ut
sequatur fecundatio. Hora autem naturalis ⁊ conue
niens postq̄ facta est administratio illorum que mē
strua mundificant ⁊ est perfecte mulier mundata ab
eis. Et quando mulier non est famelica nec crapula/
ta nec ebria. Et quando non est calefacta nec infrigi
data in excessu. ⁊ prima digestio est completa ⁊ tem/
pus aduenerit suscipiendi alium cibum. Et eligatur
hora qua mulier coitum appetit non propter aspec/
tum vel confricationem sed naturaliter. Debent au/
tem vir ⁊ mulier tanto tempore prolongare coitum
q̄ sperma sit digestum. Nec debent tantum differre
q̄ ambo spermata corrumpantur. Si enim accidat
illud vtantur coitu secundum modum qui nō est ad
impregnandum. Deinde dimittant ipsum tamdiu q̄
sciatur q̄ sperma bonum iam aggregatum sit. Ampli
us prolonget vir ludum cum muliere cuius comple/
xio est bona cum mamillarum tactu suaui ⁊ verbis
amicabilibus ⁊ tactu pectoris eius ⁊ obuiet ei nō p
miscendo se ei permixtione vera. Cumq̄ mulier deside
rat ⁊ affectat pmisceat᷑ ei fricādo de ea quod est in/
ter anum eius desuper ⁊ vuluam. Ille enim est locꝰ

delectationis eius. Consideret ergo horam in qua sit ipsi9 mulieris fortis adherentia ⁊ eius oculi incipiũt mutari in rubedinem ⁊ eius anhelitus eleuari ⁊ uer/ba eius balbutire ⁊ tunc mittat illic sperma oppositũ ori matricis dilatando locum eius illic parumper sci licet tanta dilatatione ne ingrediat᷑ aer exterior ⁊ nõ est bonum vt vir expleat suum desiderium ante mu/lierem immo simul vel mulier paruz ante. Et in semĩ num emissione vir adhereat mulieri fortissime secun dum figuraz ꝙ mulieris crura sint eleuata parumper Nec vir statim descendat sed adhereat donec videat anhelitum mulieris quietatũ ⁊ ꝙ nodi oris matricis quiescunt muliere iacente parum eleuatis coxis ⁊ de merso dorso. Et tunc descendat ⁊ mulier remaneat horula vna supina constrictis pedibus ⁊ retento an helitu. Et si dormierit post illud erit melius ad con/ceptionem. ⁊ si contingat ipsaz conuerti sic ad dexte rũ latus. Ampli9 scias ꝙ suffumigatio cũ aromatib9 calidis stipticis est de hiis que ꝑparãt matricẽ ad cõ cipienduz. Et non debent talia aromatica calida bo ni odoris ante ꝯceptionẽ odorari desuper per nares quia impedirent impregnationẽ cum eẽnt causa mo/tus matricis ad superiora sed post impregnationem competit odor eoruz desuper per nares ⁊ non ꝑ in ferius quia ex hoc impedit᷑ aborsus. Naz matrix et fetus mouentur ad partem superiorem aromaticis applicatis naribus. Ampli9 dico ꝙ mulier deside rans impregnari ⁊ esse fecunda cauere debet a sterili/zantibus ⁊ conceptionez impedientibus. Mulier igi tur volens concipere non comedat os de corde

cerui nec secum portet matricem caprinam nec lapidē
vocatum gagates. impediunt enim conceptionem/
Item caueat a comestione granorū hedere nigre. Am
plius non portet secum os de corde cerui nec smarag
dum nec ȝaphirum. hec enim impediunt actum coeun
di. Amplius non portet secum radicē pimpinelle nec
bibat coagulum leporis post partum nec teneat sco
lopendriam suspensam supra lectum. Item apis cōe
sta reddit mulierem sterilem sed partum facilitat.
Amplius non portet secum auriculam mule vel coriū
nec comedat limaturam ferri nec succū mente nec ma/
triceȝ mule. reddunt enim mulierem sterilem. Et vni
uersaliter vitanda sunt omnia actum coitus impedi
entia que superius dicta sunt a muliere volente con
cipere. Nos autem hic volumus addere quedā que
multum valent ad concipiendum. Lolium enī ⁊ thus
suffumigata disponunt mulierem ad concipiendum
⁊ similiter nepita. Item theodoricon anacardinū per
pessarium immissum cū modico scamonee sine dubio
concipere facit si post immediate mulier coierit cum
viro pontenti. Amplius ad idem valet mellissa suf/
fumigata ⁊ vulua leporis assata ⁊ comesta. Et spu/
ma quam habet lepus circa os quando rodit herbā
si bibatur a viro vel muliere. Quidam dicunt ꝙ sup
positorū vel pessarium vel sacculus de nigella ma/
tricem mundificat ⁊ ad concipiendum disponit sȝ te/
neat᷑ paruȝ quia nigella est aliquantulū violenta.
Amplius aqua cicute exhibita mulieri infecūde ma/
[illegible] eadē die ad vsuȝ concipiendi eaȝ conuertit. Itē fi/
at vnguentū ex cerebro gruis ⁊ anxungia anseris vł

leonis ꝛ ex eo inungat̃ virga virilis cũ vir dꝫ coire cum muliere ꝛ cõcipiet. Item lapis qui inuenit̃ in ce/rebro aquile portatus ad idem valet. ꝛ similiter la/pis inuentus in vulua cerue. Itẽ pꝰ mẽstrua lauet mu lier pudenda cũ vino puro rubeo ꝛ pꝰ suffumigetur cum vino decoctionis nepite ꝛ supponat sibi basili/conem ꝛ mentã maiorẽ ꝛ ꝯcipiet si deꝰ uoluerit. Iteꝫ Fomentatio ex decoctione roris marini multũ dispo nit ad conceptionẽ. Iteꝫ alleum humidũ trituꝫ deco ctum cũ oleo rosarum quousqꝫ eiꝰ aquositas ꝯsuma tur suppositum ẽ mirabile ad impregnandũ. Ampliꝰ Fenugrecum tritũ cum adipe anseris suppositum mul tum iuuat. Amplius muscus cum oleo rosaruꝫ dis solutus suppositus multum confortat matricẽ ad cõ cipiendum. Itẽ inungant̃ vtriusqꝫ sexus membra cũ succo satirionis ꝛ superaspergat̃ puluis vulue lepo/ris. facit enim vt sterilis concipiat. Et sic patet regi/men mulieris ante impregnationẽ.

De regimine pregnantis.

Unc restat ponere regimen mulieris pregnã tis. Sunt enim quedam appropriata mulieri pregnanti que hic breuiter sunt apponenda. Debet enim mulier pregnans oĩa euitare que abor/sum possunt inducere ꝛ specialiter in principio ĩpreg nationis. tunc enim fetꝰ in matrice est sicut flos ĩ arbo re qui ex leui cã cadit ab arbore. Et similiter in fine ĩ pregnationis ante tempus partus puta ĩ septimo uł octauo mense. Tunc eniꝫ fetus est in matrice sicut fru ctus quasi maturus in arbore qui ab arbore ex leui motu descendit ꝛ sic fetus tempore illo ex causa

leui efficit᷑ abortiuus· Oportet igit᷑ ꝙ mulier preg
nans euitet motum superfluum· saltum· percussionem
casum· ⁊ coitum proprie· ⁊ repletionem cibi. ⁊ iram ⁊
tristiciam ⁊ timorem proprie· Amplius euitare debꝫ
balneum nisi apud propinquitatem partus Et etiaꝫ
omnia inducentia tussim· nam tussis fortis est causa
aborsus· Et similiter intelligat᷑ de sternutatione im/
moderata· Bonum est igit᷑ vt sollicitet᷑ ne ei9 caput
fiat reumaticuꝫ· Amplius euitare debet medicinas la
xatiuas ⁊ per partes inferiores ⁊ superiores· Et
si necessitas cogat ad earum vsum fiat hoc cum cau/
tela ⁊ sint medicine leues ⁊ benedicte· Amplius ꝓcu
ret habere ventris lenitionem cum cibis lenientibus
cuiusmodi sunt brodia pinguia ⁊ pureta de boragi/
nibus ⁊ bletis cum foliis violarum ⁊ oua sorbilia et
cassiafistula cum aliquantulo spice ⁊ aqua quorundã
fructuum laxatiuorum· Nam lenitio ventris est pre
gnantibus multum vtilis· Amplius euitare debet
balneum· Balneum enim facit abortire dupliciter·
Primo quidem lubricando· secundo faciendo fetum
moueri ad aerem frigidum· Amplius euitare dꝫ fleu
bothomiam ⁊ speciater de sophenis nisi in casu mag
ne necessitatis ⁊ hoc ingreditur curam egritudinis.
Et scias ꝙ quanto fetus maior est tanto fleubotho
mia est deterior. Amplius vitare debet diuretica mẽ
strua prouocantia ⁊ partum facilitantia· Amplius
euitare debet sitim. famem· repletionem nauseatiuaꝫ
frigus superfluum ⁊ clamorem immoderatum. ⁊ uen
tum australem ⁊ similiter borealem post australem·

Amplius bonum ē q̄ pregnans vtat̄ quibusdam ele
ctuariis confortantibus emgrionem quorum vnū est
dyamargariton. Amplius oportet q̄ vehemēs studi
um sit in stomachis ipsaꝝ pregnantium quare opor
tet ut ꝯfortent̄ stomachi eaꝝ cum confectionibus ex
zuccara rosarum cum xiloaloe ⁊ mastice. ⁊ electuari/
is factis cū zuccara plurima ⁊ speciebus aromaticis
in quibus non est multa caliditas. ⁊ emplastris stip/
ticis calefacientibus ⁊ aromaticis. Amplius dʒ preg
nans euitare uehementer pinguia ⁊ vehementer dul/
cia ⁊ potum aque ⁊ sit contenta potu vini odoriferi
puri subtilis pauci. Interdum autem oportet mundi
ficare stomachum pregnantis cū appetitus eius ē ual
de corruptus. Et quo ad hoc decoctio anisi ⁊ poli/
podii clarificata cū zuccara rosarum est conueniens
mundificatiuum. Nam hūorem euacuat ⁊ appetitum
rectificat ⁊ excitat. Abstineat pregnās a caseo sicco ⁊
acuto. ⁊ si forte appetat asset̄ hūid9 sup carbones.
Ampli9 exercitiū temperatū est ei conueniens. Ciba/
ria eius debēt eē facilis digestiōis boni nutrimēti et
multi indiget enim ꝓpter se ⁊ ꝓpter fetū. Ampli9 p9
cibum ꝯpetit pregnantib9 comedere citonia assata et
ꝓprie frixa. ⁊ similiter frusta ligni aloes indi ⁊ assi/
duet̄ comestio ⁊ fricatio manuū ⁊ pedū eaꝝ. Et simi/
liter poma granata post cibum eis cōpetunt. Et simi
liter coriandrum conditum. Et scias q̄ miua citonio
rum ⁊ bolus armenus est de hiis que sedant nauseaꝫ
earum. Amplius scias q̄ puluis cimini torrefacti in
aceto infusi ⁊ origani secundum partes equales ⁊ ca
storei partis vnius tercia interdum competit eis. et

specialiter propter consumptionem ventositatuȝ· Et scias ꝙ quando mulier pregnans indiget mundificatiuis propter immundiciam matricis ⁊ partium adiacentium melius est ꝙ mundificatio illa fiat a quarto mense usqȝ ad septimuȝ· Et ꝙ fiat per supposita a pte īferiori q̄ȝ per administrata per partes superiores

De regimine appropinquantium partui·

Uliere āt appropinquāte partui opetit exercitium ⁊ balneū ⁊ coitus ⁊ menstrua prouocantia ⁊ cetera partum facilitantia que scripta a sapientibus quasi sunt infinita· Sunt autem quedam partum facilitantia a ꝓprietate que ē in eis sicut magnes retentus in manu sinistra· Et suffumigatio cum vngula asini vel equi vel cū oleo piscis saliti· Et similiter corallus suspensus in coxa dextera· Et scias ꝙ mulieres huius temporis vtuntur pliris cum musco in facilitando partum· Amplius suffumigatio mirre multum competit ⁊ suffumigatio cum galbano ⁊ castoreo commixtis cum mirra ⁊ felle vaccino · Amplius ad idem valet sulphur citrinum et spolium serpentis ⁊ fimus columbinus· Hec enim suffumigata partum facilitāt ⁊ similiter asa fetida ⁊ castoreuȝ in potu sumpta facilitāt partū· Amplius sumere in potu cinamomū est bonum valde. Et similiter decoctio foliorum altee cū aqua ⁊ melle si sumatur ī potu ad idem valet· Simplicia autem partum facilitantia sunt hec. cinamomū· cassialignea· cortex cassie fistule. mirra· aristologia rotunda· costus. sauina· armoniacus· thus. rubea. asa· storax ⁊ castoreum· Ex his aūt pñt fieri suffumigatiōes pillule electuaria et

similiā. Amplius bonum vinum ꝛ odoriferū competit mulieribus partui appropinquantibus ꝛ subtilis dieta. Amplius scias ꝙ lana submersa in succo rute et supposita partum facilitat. Etiam scias ꝙ ciclamen aristologia staphisagria ꝛ cucumer asininus supposita partum facilitant. Et similiter fel taurinū. Amplius arthemesia cocta cū aqua calida emplastret̄ sup umbilicū ꝛ crura ꝛ statim fetū educit. Etiam menta bibita cum aqua mellis partū facilitat. Etiam pimpinella trita ꝛ supposita statim fetum educit. Amplius caueatur ꝙ pira nō sint in domo mulieris parturientis. Ad idem valet suffumigatio facta de cornibus ꝛ unguibus caprarū. Amplius ungula muli portata sub camisia partum facilitat. Multa alia sunt partū facilitantia que ad pn̄s omittunt̄ ꝓpter breuitatē ꝛ quia habent locum in regimine curatiuo.

De regimine enixe.

Nunc restat ponere regimen mulieris enixe usqꝫ ad. xxx. vel. xl. Sciendū igit̄ ē ꝙ pꝰ ptuꝫ imediate ꝯpetunt cibi subtiles boni nutrimēti ꝛ multi ꝛ velocis digestionis sicut aqua carniū laudabilium ꝛ oua sorbilia ꝛ vinum subtile odoriferuꝫ nō nimis forte nō turbidum. Uitare autē debet mulier enixa omnia genera fructuum ꝛ olerum frigidoꝝ leguminum ꝛ acruminum. Et summopere caueat a frigiditate ꝯtinētis ꝛ spēaliter usqꝫ ad tres dies. Iaceat igitur continue in lecto cooperta. cruribus tamen parum coopertis ꝛ eleuatis. Comedat sepe ꝛ parum in vice. Non balneetur usqꝫ ad quatuor vel quinqꝫ dies. Transactis autem quatuor vel quinqꝫ diebus

balneet᷑ bis vel ter in septimana Et quãtomagis ap
propinquat ad·xxx·uel·xl·diẽ tanto potest vti gros
siori dieta ⁊ in sanitate ↄsueta· Interdum autem flu
it sanguinis multitudo ĩmediate post partũ ex quo
contingit mulierem periclitari· Huic autem accidenti
obuiandum est cum ligatione brachiorum dolorosa
⁊ cum appositione ventosarum magnaruꝫ ad mamil
las sine scarificatione ⁊ cum appositione pannorum
infusorum in aceto supra ventrem ⁊ suppositione col
liriorum stipticorum puta rosarum balaustiarum et
karabe ⁊ similium· Et de illis quibus inest proprie
tas in hoc secundum ꝙ dicitur est suspensio stercoris
porcini in lana ⁊ suspendat᷑ in coxa eius· Amplius eni
xe contingere consueuit mamillarum dolor ⁊ aposte
ma propter magnam lactis exuberantiam· Horũ au
tem cura est lactatio per mulierem vilem· Tale enim
lac inconueniens est lactationi infantis· Et ad idem
valet epithimatio mamillaꝝ cum aqua decoctionis
fabarum ⁊ orobi ⁊ coriandri· Et quia hoc ingre/
dit᷑ regimen curatiuum trãseo. Amplius scias ꝙ leni
re mamillam cum cancro marino vel fluuiali contri/
to habet proprietatem in lactis minoratione· Ampli
us scias ꝙ epithimatio mamillarum cũ aqua decocti
onis rute est de hiis que lac minorant· Interdum eti
am post partum non mundificat᷑ mulier sed retinet᷑
sanguis corruptꝰ qui deberet euacuari ⁊ ex hoc pñt
egritudines generari valde male puta febres ⁊ apo/
stemata ⁊ dolor matricis· ⁊ sternutatio ẽ tali mulieri
iuuatiua· Amplius suffumigatio cum capitibus alle/
cum salitorum aut cum vngula equi aut azini valet

ad idez. Et ad vltimū fiat fleubotbomia sopbene. valet eniz ad menstrua prouocanda ⁊ probibet apo stematis aduentuz ⁊ repletionis nocumentuz Et fleu botbomia vene curuature poplicis est fortior ī boc Et si cōtingat enixaz boc tēpore febricitare aqua or dii confert ei ⁊ non retinet menstrua ⁊ granata dulcia Et quia febres enixarum ut plurimuz sunt ex mēstru orum retentione cum fit curatio cū fleubotbomia so/ pbene fit iuuamentum cuz ea. Amplius scias ꝙ talibꝰ mulieribus interdum inflant ventres eaꝝ ⁊ tunc eis competit in potu dyamarte ⁊ reliqua dissoluentia ventositates. Amplius eis competunt origanuz sera pinum ⁊ mastix cum equalitate Amplius interduz ta libus mulieribꝰ ꝯtingit dolor matricis Et cura eius est sedere in aq̄ calida decoctiōis aneti ⁊ camomille ⁊ inungere locum matricis cum oleo violato dulci te pido. Et si forsan in loco matricis contingant vlce/ ra curent cum vnguento albo rasis ⁊ similibꝰ vnguē tis conuenientibus vlceribus supra membra neruosa Hec sufficiant de regimine enixe.

De regimine lactantis.

Unc restat dicere aliqua breuia de lactantis regimine sed ante dicemꝰ lactantis cōditiōes quarum prima sumit ex parte etatis. Debet enim eius etas esse sanitatis ⁊ complementi. ⁊ ē etas iuuentutis a.xxv. anno usqꝫ ad.xxxv. Hoc enim tē/ pore lac debet esse perfectius sicut ⁊ totius corporis membra a quibus lac babet exordiū. Secunda cōdi tio sumit ex pte babitudinis ⁊ figure. Debet eniz eē boni corporis ⁊ collum babere forte ⁊ pectꝰ magnū

⁊ amplum ⁊ debet esse bonorum musculorum ⁊ dure carnis ⁊ magnaꝝ venarum ⁊ medie habitudinis in/ter maciem ⁊ pinguedinem. Tercia conditio sumit᷑ ex parte mamillarum. Oportet enim eius mamillas esse magnas decenter ⁊ solidas nec debent esse extranee magnitudinis nec laxe ⁊ molles. sed debent eē medie inter molliciem ⁊ duriciem. Et extremitates papilla/rum mamillarum non debēt eē nimis parue. ne infās in earum compressione laboret. Quarta conditio su/mit᷑ ex parte morum ipsius. Debet enim esse bonorū morum ⁊ laudabilium que tarde patiat᷑ ab anime ac cidentibus puta ira tristicia ⁊ timore ⁊ similib9. Om nia enim corrumpunt lactis complectionem. Vñ ꝓ hibendum est ne stolida lactet. malicia enim morum ipsius ad hoc perducit eam vt infantis paruam ha beat sollicitudinem ⁊ ei parum blandiat᷑. Amplius non debet eē luxuriosa ⁊ ebriosa nec crapulata. Hec enim corrumpunt lactis complexionem. Quinta conditio sumitur a substantia qualitate ⁊ quātate la ctis. Debet enim esse substantie mediocris non nimis fluidum nec nimis grossum ⁊ caseatum nec diuersa/rum partium nec spumosum. Eius quidem substan tia experitur mulgendo ex eo guttam super vnguē Nam si fluat est subtile. ⁊ si non est spissum ⁊ grossū Et scias ꝙ lac temperate substantie habet partes ca seatas ⁊ aqueas equales. Experieris igitur cum ī ampulla ponitur ⁊ parum mirre super ipsum proici tur ⁊ digito ꝑmiscet᷑. ꝑ hoc em̄ scit᷑ aquositatis ip̄i9 ⁊ caseitatis ꝗ̄titas q̄ dn̄t eē eq̄les ī lacte Ampli9 ꝗ̄titas

lactis debet eē sufficiens ad infantis nutritionē. Am
pli9 color lactis debȝ attinere albedini ⁊ sapor dul
cedini. Non enim in lacte dȝ esse amaritudo salsedo
nec acredo nec color viridis. Amplius nutrix nō de/
bet esse somnifera nec grauis somni. Nam propter
hoc multe nutrices dimiserunt īfantes fame deficere
⁊ eosdem lactando suffocauerunt obdormientes su/
per eos. Amplius multum considerandū est ꝙ lac nu
tricis non sit antiquum nec nimis partui propinquū
Sit igitᷣ duorum mensium vel mensis cum dimidio
ab hora partus. Et sit partus naturalis ⁊ mascul9 et
sit mulier que abortire non consueuit. Amplius consi
derandum est ꝙ nutrix sit complexionis proporcio
nalis infanti quem debet nutrire ⁊ specialiter si īfans
sit infra latitudinem temperate complexionis vel ꝓ
pe. Qꝫ si infans forte colericus sit non est malum ꝙ
nutrix sit fleumatica vel ꝙ eius regimen sit declināś
ad flenmaticum. Scimus enim ex supradictis ꝙ re/
gimen melius complexionum lapsarum debet esse ꝑ
contraria ⁊ non per similia. Et si forsan lac nutricis
fuerit grossuȝ ⁊ mali odoris melius est ut non detur
nisi postꝗ mulctum fuerit ⁊ in aere moram fecerit.
Et si fuerit vehementis caloris non detᷣ aliquo mo/
do ieiuno Amplius si lac fuerit grossum conueniens
est vti subtiliantibus puta oximelle diuretico cuȝ de
coctione origani montani ysopi epithimi ⁊ similiuȝ
Amplius in cibis eius vtatᷣ croco ⁊ vtatur exercitio
moderato. Et si forsan mulier fuerit calide complex
ionis dabimus ei in potu oximel simplex cum vino
subtili simul siue separatim. Et si forsan lac nutricis

fuerit subtilis ꝙ oportet desinat ab exercitio ⁊ cibis vtatur ingrossantibus sanguinem ⁊ precipiatur ei ut diu dormiat. ⁊ utatur vino dulci ⁊ grosso nisi fuerit quod probibeat. Interdum etiam contingit ꝙ i mamillis nutricis est nimia lactis exuberantia ex qua ꝯtingit lac in mamillis corrumpi. Huic aūt accidenti remediatur ex vsu eorum que pauci sunt nutrimenti et ieiunio. exercitio balneo ⁊ vigilia ⁊ similibus ⁊ ēplastro mamillis ⁊ pectori apposito ex cimino ⁊ aceto aut lentibus coctis in aceto aut fabis aut luto absoluto cum aceto ⁊ per potum rei salse ⁊ comestiōe mēte. Et ad idem valet muscillago psillii epitbimata cū aceto. Amplius scias ꝙ ruta ⁊ ozimum gariofilatum epitbimata ⁊ interius sumpta lac minorant. Et similiter epitbima ex armoniaco ⁊ aceto vel ex armoniaco ⁊ vino. Et ad idem etiam valet epitbima ex radice caulium. Amplius fiat linimentum ex muscillagine fenugreci lacca ⁊ litargiro ⁊ oleo rosato Amplius scias ꝙ cancer marinus ⁊ fluuialis contritus et epitbimatus babet proprietatem in isto ⁊ forte interius sumptus. Et similiter si timeamus caseationē lactis in mamillis liniantur cum oleo de menta ⁊ de viola sarracenica. ⁊ boc cum mamillarum complexio declinat ad frigidum. Et si ad calidum quod satis potest tactu discerni epitbimentur mamille cum muscillaginibus frigidis ⁊ oleis frigidis ⁊ succis frigidis notis. Et scias ꝙ acetum vini cum oleo rosarum conquassatum et calefactum linitum super mamillas est de resoluentibus caseationem

calidam. Et ex prohibentibus caseationem frigidaꝫ
est epithimatio cum aqua decoctionis feniculi ⁊ bal
samite ⁊ aneti ⁊ fenugreci ⁊ similium. Et similiter epi
thima ex oleo de lilio ⁊ nasturcio ⁊ camomilla ⁊ co/
sto valet ad idem. Et quia hoc ingredit᷑ regimē cura
tiuum transeo. Interdū āt nutrix nō hꝫ lac sufficien/
tis quantitatis pro nutrimento infantis. Cuiꝰ causa
potest eē penuria nutrimenti vel malicia complexio/
nis ī toto corpore uel mamillis calida uel frigida uł
debilitas attractiue mamillaꝝ. Qꝫ si penuria nutri/
menti sit causa nutriat᷑ iure facto ex ordeo ⁊ furfure
⁊ leguminibus. In iuribus quoqꝫ ipsius ⁊ cibis po/
nende sunt radices feniculi ⁊ semen eius ⁊ anetū ⁊ ni/
gella. Quidam autem dixerunt ꝙ comedere vbera o
uium ⁊ caprarum cum lacte quod in eis continet᷑ ual
de est iuuatiuum propter hoc quod in eis existit de
similitudine aut propter proprietatem que in eis est
Amplius scias ꝙ. ʒ. i. vermium terrenorum siccorum ī
aqua ordei continue sumpta multis diebus valet ad
lactis multiplicationem. Et similiter elixatura ca/
pitum piscium salsatorum valet ad idem sepe pota/
ta. ⁊ fiat elixatura in aqua aneti. Amplius ad idē
valet butirum ⁊ sisamum. ⁊ valet decoctio raphani
in vino. Amplius mamille liniātur ex stercore tur
dorum cum lacte asine ⁊ oleo more emplastri ⁊ lac
prouocabitur. Etiam fricare mamillas blandis ma/
nibus lac multiplicat. Et si in mamillis videatur
abundare calor nutriatur ordeo ⁊ spinargiis ⁊ simi/
libus declinantibus ad frigiditatem. Et si eis

videat᷑ dominari frigus sit eius nutriēs subtile ad cā
liditatem declinans. Et ad hoc conferunt semen bau
ciaꝝ ⁊ ipsemet baucie. Etiam scias ꝙ approximatio
ventosarum sub mamillis absqꝫ scarificatione ⁊ mul
ta compressione augmentat mamillarum caliditatē
⁊ attrahit materiam lactis ad mamillas. Q̄d si for/
san velimus rectificare odorē lactis ex eo ꝙ sit odo
ris mali dabimus in potu vinum boni odoris ⁊ simi
liter nutriemus cum cibis boni saporis ⁊ delectabi/
lis odoris. Euitare debet nutrix ea que sanguinē ꝑ
miscent menstruū ⁊ lactis odorē corrumpūt ⁊ ipiꝰ mi
nuunt quantitatē. Debꝫ igit᷑ euitare coitū ꝗ̄tū pōt ⁊
ebrietatem ⁊ satietatem nauseatiuā ⁊ exercitiū ⁊ bal/
neum immoderatum. Et similiter irā tristiciā vigiliā
⁊ genera acruminuꝫ ⁊ vniuersaliter oīa que sanguinē
conturbant ⁊ consumunt ⁊ malum humorem generāt
Quomodo aūt mamillaꝝ magnitudo valeat īpedi
ri ⁊ earum magnitudo debita procurari sufficienter
haberi potest ex predictis capitulis de regulis regi/
minis sanitatis ex parte habitudinis.

De conseruatione matricis.

E matricis autē conseruatione ⁊ debita men
struoꝝ ꝓuocatione quia satis pꝫ ex dictis
superius in isto capitulo preterea uolo bre/
uius pertransire. Sciendum igit᷑ ꝙ menstrua tēpe
rata in qualitate ⁊ quātitate ⁊ in tēpore suo currēte
ꝭm consuetudinē naturalē in omni spacio sunt causa
sanitatis mulierum ⁊ mūdificatiōis corporis earum
ab omni nocumento in quātitate ⁊ q̄litate ⁊ faciunt

ipsas acquirere castitatem ⁊ paucitatem desiderii. Et mēsura equalis menstruorum est vt menstruet mulier in omni mense usq; ad .xxx. dies. Et est diligenter notandū q menstrua naturaliter fluūt in qualibet lunatione semel. ⁊ si fluūt pl9 vel min9 nō est ex toto secundū naturā. In quibusdā āt fluunt in prima quadra puta in puellis. ⁊ in quibusdam in secunda puta in iuuenibus. ⁊ quibusdam in tercia puta prouectioribus. ⁊ quibusdam in quarta puta in senioribus. Et incipiunt menstrua fluere in mulierib9 cōmuniter post decimumquartum annum. quibusdā citius. quibusdam tardi9 secundum diuersitatem complexionū ⁊ habitudinum ⁊ similiter regionum ⁊ similiū. Et cōmuniter durant vsq; ad quinquagesimum annū. Et in quibusdam non durant ultra tricesimumquintum ⁊ in quibusdam solum usq; ad quadragesimum quintum annum. Quedam enim mulieres sunt ita male cōplexionate q nō possunt usq; ad quinquagesimū annū peruenire. ⁊ in talib9 mēstrua naturaliter citi9 deficere ɔsueuerūt. Qn̄ aūt mēstrua alterant̄ a dispositione ꝓpria naturali sunt cā debilitatis mulieꝝ ⁊ alterationis forme ⁊ paucitatis cōceptiōis ⁊ multiplicationis abors9 ⁊ debilitatis fetus. Multū igit̄ sollicitari debet medic9 q menstrua nō alterēt̄ a dispositione propria naturali. Que autē sit dispositio mēstruorum naturalis ⁊ propria scitur ex colore ⁊ substantia eorū. Et diuersificantur secundum diuersitatem complexionis habitudinis regionis etatis ⁊ regiminis ⁊ hoc potest experientia disci puta vidēdo colorem ⁊ substantiam menstruorum diuersarum mu

lierum in complexione etate ⁊ habitudine ⁊ sic de ali is. sed quia hoc non pertinet ad presens op⁹ trāseo. Sufficit autem ad pn̄s scire ꝙ si menstrua alterentur a dispositiōe propria naturali siue talis alteratio sit ex mala dispositiōe totius uel matricis sunt causa no cumentorum supradictorum Studendū igit᷑ ē ꝙ sint in ꝓpria naturali dispositione cōseruādo si fuerint vel reducendo si nō fuerint quod quomodo fieri po test sufficienter haberi pōt ex supradictis capitulis sumptis ex diuersitate conplexionis etatis ⁊ habitu dinis ⁊ ex hiis que superi⁹ in hoc capitulo dicta sūt de hiis que matricem confortant. In hoc igit᷑ termi/ net᷑ regimen sanitatis appropriatum sexui femineo ⁊ per consequens secunda pars huius tractatus.

Tercia pars. capitulum primum de regulis sump/ tis ex parte elementorum nostro corpori occurrenti/ um ab extra.

On debet eē terra cuius habitatio eligit᷑ lu/ tosa nec scenosa nec fetens nec limosa nec su/ per quaꝫ uirt⁹ metalli sit superās nec sulphu rea/nec aluminosa nec in qua sint uel fuerint mortuo rum cadauera nec malis herbis aut arboribus fecun data sꝫ bonis puta vineis salicib⁹ arbore pini ⁊ si/ milib⁹ amicabilib⁹ nostris corporib⁹. Sūt eniꝫ que/ dam plante q̄ multū inimicant᷑ nobis sicut experien tia docet de arbore nucū ⁊ de aliis multis arboribus ut persico ⁊ populo arbore sambuco ⁊ ficu. Terre igi tur fecūdate hiis arborib⁹ nō sunt bone habitatiōis Et similiter intelligat᷑ de herbis. Sūt em̄ quedā vene

nose herbe quibꝰ terra fecundata non est conueniēs habitationi vt est elleborus esula solatrū mortale et similia. Et per oppositum fecundata bonis herbis et odoriferis est ꝯueniens habitationi nostre. Amplius non debet esse terra cauernosa inter montes inclusa. nec nimis montuosa. Et terra melioris habitatiōis dꝫ eē discooperta ⁊ ab oriente ⁊ septētrione. Nā illi duo venti sunt magis purificantes aerem illius habitationis. Vnde ⁊ in mansionibꝰ bonū ē fenestras esse septentrionales ⁊ orientales nō meridionales nec occidentales. ⁊ hoc verum est regulariter sꝫ interdū cōtingit per accidens ventum septētrionalem esse deteriorem meridionali. possibile enim est ꝙ ventus transeat per aliquam partem septētrionis niuibus occupatam vel adustam vel minerosam vel lutosam vel corruptam aliquo modorum corruptionis supradictoruꝫ ⁊ sic ventus septētrionalis erit impurior ⁊ minus eligibilis. Et similiter intelligitᷣ de parte oriētis Bonum est igitᷣ interdū per accidens fenestras habitabilis terre seu spiracula esse a parte meridiei uel occidentis ꝙuis regulariter contrarium sit eligibile. Vicinitas quoqꝫ aquarum dulcium currentium multarum ⁊ mundarum que in hyeme cito infrigidantur ⁊ in estate cito calefiunt ⁊ similiter pratorum viridium non vmbratorum multis arboribus est res cōueniens habitationi ⁊ adiutorium prebens. Propinquitas autem marium facit terram habitabilem esse multe humiditatis vnde talis terra ē multum reumatica sed in partibus septētrionalibus talis propīquitas est habitationi conuenientior. Nam ex hoc terra

fit temperata in actiuis qualitatib9. Nisi enī eēt ma ris ꝓpinquitas nimis declinaret ad frig9 ꝓpter so lis distantiā a capitib9 eoꝝ nec eēt magn9 laps9 ī hu mido eo ꝙ illa terra declinat ad siccū pl9 aliis terris habitabilib9. Vñ ex marium propinquitate non est tantus excessus in humido sicut in partibus meridiei Unde maris propinquitas in partibus meridiei est min9 habitationi ꝯueniens. Nam ex hoc terra calidi or efficit᷑ ⁊ humidior q̈ȝ oportet. ⁊ disponens corpo ra ad egritudines putridas. Similiter ꝓpinquitas maris ex parte orientis terram habitabilē humidio rem facit q̈ȝ ex parte occidentis ⁊ ideo magis est vi tuperabilis in sanitatis regimine q̈ȝ in partibus occi dentis. In partib9 eñ occidentis nō est tanta humi ditas in aere continente ex maris vicinitate sicut be ne scitur ex principiis naturalis philosophie. Et si militer in partibus orientalibus ⁊ occidentalib9 eo rum que non sunt nimis septētrionales vituperabi lis est marium propinquitas. Et ꝓpinquitas ad a quas dulces claras currētes que in estate cito calefi unt ⁊ in hyeme cito infrigidant᷑ ē eligibilior.

De aqua.

T non solū cadit electio in terra habitabili sȝ etiā in aq̄ potabili q̈ plurib9 mōis vtimur in regimine sanitatis puta bibendo balnean do ⁊ in eadē cibaria decoquēdo. Debemus igit᷑ pri mo considerare ꝙ aque origo sit in terra laudabili ñ fetida nec minerali. Amplius considerandum est ꝙ non sint aque stantes cuiusmodi sunt lacuales. pute ales. stagnales. sed fontales et currentes per terram

arenosam vel lutosaꝫ luto libero non fetido nō cor rupto. Et sint currentes ad orientem vel septētrionē ⁊ proprie ad oriens estiuū. Aque autem currētes ad meridiem ⁊ occidentem male sunt. Etiam aque eligi/biliores sunt cum multum distant a principio origi/nis ⁊ debēt eē soli ⁊ ventis discooperte. Et debēt eē sapore quasi dulces ex quibꝰ vinum paꝝ tollerat q̄ cito calefiunt ⁊ infrigidant̄ leues clare ⁊ subtiles ī q/bus post moram parum vel nihil residet. Notanduꝫ etiā ꝙ pondus est ex adiuuantibus experimentis ad cognoscendum aque bonitatatem Aqua enim que est leuior ut in pluribꝰ ē melior. Et scitur vt si in aquis duo panni eiusdem ponderis madefacti ⁊ post sicca ti fuerint ⁊ deinde ponderent̄ quia aqua cuiꝰ pannꝰ fuerit leuior erit melior. Qđ si forsan non possumus īuenire aquas leues subtiles ⁊ claras sed sint turbide ⁊ grosse decoctio ⁊ sublimatio eas subtiliat ⁊ rectifi cat. Nam grossicies aque propter frigus inspissans vel ꝓpter admixtionē partium terrestriuꝫ sub aqua ꝓpter eaꝝ subtilitatē ⁊ aque spissitudinē descendere non valentiū ex decoctione corrigit̄ ex eo ꝙ per de coctionem ⁊ sublimationē aq̄ subtiliat̄ ⁊ rarefit p fri goris amotionem ⁊ ptes terre q̄ primitꝰ ab aq̄ descē dere nō poterāt ꝓpter aq̄ spissitudinē ⁊ eaꝝ paruu/tatem propter quam erant impotentes aquā scinde/re ⁊ ad fundum descendere per aque decoctionē ad descensum babilitant̄ ex eo ꝙ aq̄ fit rarior ⁊ ad scin dendum aptior. In aqua igit̄ pura nō habꝫ locū de coctio seu sublimatio si quidē sit pura ī substātia p priuationē admixtionis partiū terrestriū ⁊ ī q̄litate

per priuationem frigoris inspissantis. Sunt aut̃ so
lidi medicorum qui dicunt aquam per decoctionem
ingrossari ex eo q̄ subtile resoluit̃ ⁊ euaporat ⁊ resi/
duū ingrossat̃. Unde apparet q̄ aque pluuiales sub
tiliores sunt non pluuialibus. Et sic quod remanet
post decoctionem erit grossius. Nos igit̃ dicimus q̄
vel ipi supponūt aque puritatem in substātia ⁊ qua
litate ⁊ sic oportz q̄ homogeneū sit illud quod resol
uit̃ ei quod remanet cum tota aqua fuerit homoge/
nea ante decoctionem. Q̄d autem vna pars euaporet
⁊ alia remaneat otigit ex hoc q̄ vna ps aq̄ ē ab igne
vel sole magis passa q̄ȝ alia. Et cā quare vna ps ma
gis passa ē ab igne vel sole ē ꝓpinquitas ad agens
Et sic pȝ q̄ eoꝝ argumentatio nō hȝ locū in aq̄ pura
⁊ homogenea. Uñ puto q̄ aqua pluuialis si eleuare
tur ab aqua pura ⁊ homogenea nō eēt subtilior q̄ȝ a
qua a qua eleuat̃ q̄ȝtū est de per se. unde bene verum
est q̄ tempore euaporationis ē subtilior eo q̄ subti
liata est a calido sed postq̄ȝ infrigidata ⁊ inspissata
est. est eque subtilis ⁊ forte minus subtilis eo q̄ ma/
gis patit̃ a frigido propter subtilitatem accidentalē
quam acquisiuit a calido eleuante. Sed nota q̄ aque
pluuiales regulariter sunt subtiliores ex eo q̄ nō ele
uantur ab aquis puris sed propter earum subtilita
tem sunt putrefactibiles magis. Unde si dubitamus
de earum putrefactione laudo q̄ decoquamus eas.
nā decoctio obuiat putrefactiōi. Si āt ipi arguāt ꝺ
aq̄ nō pura ĩ substātia p admixtionē ptiū terrestriū
sic nō vȝ eoꝝ argumētatio eo q̄ ptes terrestres post
decoctionē nō remanēt cū aqua sed descendunt. Et si

remanerent vtiq3 eēt substantia grossior ei9 q̄3 ante
ex eo ꝙ minus esset de aqua q̄3 ante ⁊ partes terres/
tres nō eēnt diminute. Unde si ex partib9 terrestrib9
⁊ aqueis fieret vnum mixtum indissolubile per deco
ctionem sicut patet in vino ⁊ in multis aliis liquori
bus qui per decoctionem inspissantur inspissaretur
vtiq3 aqua per decoctionem sed non ita accidit aque
quia talium partium terrestrium admixtio per deco
ctionem descendit per modum dictum. Plus igit᷑ fa
cit decoctio ad aque subtilitatem per descensum par
tium terrestriū q̄3 possit facere ad grossiciem per sub
tilis euaporationē. Et si eorum argumentatio sit in a
qua inspissata a frigore in qua non fit admixtio par
tium terrestriū p3 ꝙ argumentatio nō ꝓcedit. Nā qđ
resoluit᷑ homogenium ē ei quod remanet p9 euapo/
rationem nisi ꝙ subtiliatū est per frigoris ammoniti
onem. Amplius sciendum ꝙ admixtio aceti cū aqua
rectificat ipsius grossiciem. Amplius scias ꝙ fortis a
que cōmotio de vase in vas ⁊ deinde ꝓiectio la/
pillorum paruorum in eadē aqua ab alto cadentiū
aquā grossā rectificāt ⁊ subtiliāt. Ampli9 scias ꝙ a/
qua vehementer frigida cuiusmōi est aq̄ glaciei ⁊ ni/
uium ꝯplexionib9 temperatis nō ē ꝯueniēs s3 debet
eē aqua in frigiditatis fortitudine ꝯpata. Aquas em̄
vehementer frigidas aut vehemēter infrigidatas nō
tollerat nisi vehementer sanguineus Et si forsan non
illico nocumentum fecerit cum quis magis processe/
rit nocumentum facit. Scias ꝙ bibere aquam ieiuno
stomacho ⁊ post exercitium ⁊ balneum ⁊ ī ebriis cra
pulatis ⁊ in siti mendosa ⁊ cum natura circa nutriens

laborat in digerendo vehementer nociuum est. Et si multa necessitas fuerit bibere eam oportebit ut prius temperetur et cum eadem sepe os abluatur. Et si hoc non sufficit cum vase bibat stricti orificii et hoc quidem ebrio confert et stomacho ieiuno. Et si forsan aliquis ieiunus post exercitium a potu abstinere non potest bibat vinum cum aqua calida temperatum. Amplius sitim habens mendosam aquam gurgitando non bibat sed paulatim sugendo. Et siti quidem mendosa impeditus scire debet quod superdormire et sitim tolerare ipsam sedat ex eo quod humor eam faciens digeritur et corrigitur sed cum digestio impeditur propter potum redibit sitis mendosa. Nam humor sitim faciens non corrigitur nec digeritur. Amplius scias quod bibere multam aquam frigidam non competit in regimine sanitatis quod si forsan sit necessarium sit post sufficientem comestionem. Aqua tepida nauseam facit sed calida stomachum debilitat sed raro sumpta stomachum lauat et ventrem laxat. Amplius scias quod aqua frigida confortat omnes virtutes in suis operationibus quando sumitur cum equalitate scilicet digestiuam attractiuam retentiuam et expulsiuam et confert habentibus raritatem et cursum quicunque cursus sit et ex quocunque membro sed nocet neruis et habentibus opilationes et apostemata. Amplius scias quod aque ferree confortant omnia viscera et addunt in coitum unde conferunt spleneticis epaticis et stomatichis et vniuersaliter habentibus viscera debilia.

De aere.

Amplius cadit electio in aere nos circumdante sicut et in aqua et in habitabili terra. Aer enim est necessarius in regimine sanitatis

dupliciter· primo quidē ꝓpter refrigeratione̅ spiri/
tuum ⁊ caloris innati· secundo propter expulsionem
fumosarum superfluitatum obnubilantium spirituȝ
⁊ calorem innatū· sicut enim in exterioribus nos vi/
demus ꝙ ignis sine euentatione aeris suffocatᷣ ⁊ extī
guitᷣ. sic etiam ymaginari debemus ꝙ spiritus ⁊ ca/
lor innatus indiget aere ipsum nutriente conseruan/
te ⁊ obtemperante· Obtemperatio igitᷣ caloris inna/
ti fit per aeris attractionem ⁊ eius depuratio fit per
aeris expulsionem· Primum quidem fit per motū at
tractionis qui dyastoles nominatur· ⁊ secunduȝ per
motum expulsionis qui sistoles dicitᷣ a sapientibus
Si igitᷣ aer attractus sit fetidus ⁊ impurus corrum/
pitᷣ spiritus ⁊ calor innatus. Multum igitᷣ debȝ me/
dicus sollicitari circa aerem in sanitatis regimīe· Aer
igitur debet esse bone substantie cui non admiscetᷣ ali
quid ex vaporibus nec fumositas extranea Nō eniȝ
debet esse aer turbidus nec nebulosus nec malis va/
poribus admixtus· Hic enim aer humores cōturbat
animam contristat. Et debet esse discoopertus celo ⁊
non inter parietes ⁊ tecta constrictus. Et vt sit ad v
num dicere omnino euitari debet aer qui sit inclusus
non euentatus. Unde verum est ꝙ tempore epy/
dimie in quo accidit aeris putrefactio communis eli
gendus est aer inclusus· vnde tempore illo bonuȝ est
inhabitare solaria sed aliter aer discoopertus meli/
or existit· Considerandum est ꝙ cum aere nō misceā/
tur vapores lacuū ⁊ ꝓfunditatū aquā putridā ꝯti/
nentiū ⁊ terraꝝ q̄ nō sunt libere sȝ laxe de quibꝰ supe
riꝰ dictū est ⁊ vniuersaliter locoꝝ ubi nascuntᷣ olera

qualia sunt caules ⁊ eruca ⁊ similia ⁊ arbores visco/
se male cuiusmodi sunt ficus ⁊ nuces. Aer enim cui ta
les permiscentur vapores est euitandus in regimine
sanitatis. Amplius eligēdus est aer in quo sufflēt bo
ni venti ⁊ ex terra alta uel equali. Amplius multū de
bemus sollicitari quod aer nō excedat in aliqua primarum q̄/
litatum quod si forsan cōtigerit obtemperetur per ar
tem quantum possibile est. Amplius aer ex parte sue cō
plexiōis diuersificatur quoniā si calidus fuerit dissol
uit virtutem ⁊ corpus laxat sed si caliditas fuerit tēpe/
rata trahit sanguinē ad exterius. vn̄ colorē rubificat ⁊
si multū calidus fuerit aer citrinat colorē. multū suda/
re facit. diminuit vrinam. digestioē debilitat. Aer fri/
gidus ē contrarius. ventrē stringit. digestionē fortificat
vrinam efficit multā. sudorem diminuit ⁊ egestionem
Aer humidus cutem lenit ⁊ corpus humectat. Siccus
cutem desiccat ⁊ corpus denigrat

De igne.

Amplius cadit electio in igne quo plurimis v
timur mōis in sanitatis regimīe nos puta ca
lefaciendo ⁊ cibaria decoquendo. Multum
igitur cōsiderare debemus in sanitatis regimīe ex qua mate
ria sit ignis quo vtimur. Nō enim debet sapere naturam a
liquorum venenorum aut metallorum. nec debet eē materia
ex terra fetida corrupta nec limosa nec scenosa. Nec
materia debet eē putrida uel corrupta. nec debet eē ma
teria male qualitatis uel cōplexionis. Vn̄ debēt eui/
tari ligna ex arboribus male cōplexionis ut ficus nu/
ces ⁊ sambucus ⁊ similes Et similiter omnia ligna cres
centia in terra corrupta. Et ligna ex antiquitate

corrupta· Et euitari debent carbones marini· Nam ignis talium carbonum facit cadere in pessimas egritudines. sapit enim naturã veneni· Et similiter euitãdus est ignis ex carbonibus lignoꝝ quib⁹ homines cõmuniter vtunt̃ ex eo ꝙ mala qualitas lignoꝝ ex quibus fiunt predicti carbones que cum fumo exalare debuisset per violentiaꝫ remansit in eisdeꝫ inclusa que postea cum incendunt̃ sine flamma ad actũ reducit̃ ⁊ corporibus nostris infert notabile nocumentuꝫ Unde multum cauere debent magni domini quibus est cura de sanitatis custodia ꝙ eoruꝫ cibaria talib⁹ carbonibus nõ decoquant̃ ⁊ vniuersaliter ꝙ eorum calor non appropinquet suis corporibus· Ignem ãt arborum siccarum ⁊ terre libere satis approbo ⁊ ignem lignorum laudabilium nõ viridium ⁊ vniuersaliter ignem lignorum perhibentium flammam claram ⁊ sine fumo· Ignem ãt inclusuꝫ nõ euentatũ uitupero· Item laudo ꝙ ignis appropinquet nostris corporibus per medium ⁊ non ĩmediate quia nimis corpora nostra desiccaret· Iteꝫ magis laudo ignẽ a parte posteriori ꝙ̃ anteriori· Item laudo ꝙ aliquis immediate post cibũ multum nõ calefaciat se· Nam ex hoc debilitat̃ digestio· Itẽ vitupero ignem stupaꝝ quia calor est inclusus non euentatus·

Capitulum secundum de exercitio·

Estificati sunt sapientes ꝙ exercitiũ temperatum ⁊ equale añ cibum sanitatẽ causat ⁊ conseruat licet immediate post cibum sanitatem impediat· Exercitiũ eniꝫ añ cibuꝫ calorem naturalem fortificat ⁊ ex hoc appetitus in stomacho vigorat̃ ⁊

membra copiosius recipiunt alimentũ. ⁊ alimentũ per membra perfectius diffundit͛ ⁊ pori aperiunt͛ ⁊ ex hoc superfluitates tercie digestionis liberius expellunt͛. Item per exercitium in eo qui exercitari consueuit puenit duricies quedã organoru ex qua difficilius patiunt͛ ⁊ reddunt͛ fortiora ad ceteras actiones Item per exercitium motus spirituum vigorat͛ ex quo superfluitates euacuari ⁊ per poros humores liberius expurgari est necessarium. Exercitium igit͛ moderatum nõ permittit humores nec eoru superfluitates ĩ corpore adunari quibus in corporibus multiplicatis indigemus farmacia uel fleubothomia que quamuis purgent corpus tamen corpus inueterant ⁊ specialiter medicina laxatiua que ut plurimũ in se habet naturam veneni ⁊ non solum euacuat nociuum sed magnam partem caloris ⁊ spiritus qui sunt fundamenta vite nostre. Bene igit͛ potest dici quod exercitium est motus uoluntarius in quo requirit͛ ãhelitus magnus ⁊ frequẽs ⁊ velox. Et ad ipsum quidem conuersus peragendum secundum modum sue qualitatis ⁊ in hora sua non indigebit aliquo medicamentorũ que necessaria sunt in egritudinibus materialibus ⁊ in egritudinibus que eas sequunt͛. Et hoc quidem est verum supposito quod reliquum regimen conueniens sit ⁊ rectum. Non igit͛ meret͛ dici exercitium nisi ex eo proueniat in anhelitu magnitudo ⁊ frequentia. hoc enim est signum fortitudinis caloris innati ex quo contingũt plura iuuamẽtorum supradictorum Nõ ẽ igit͛ negligẽdũ exercitiũ volentibus sanitatẽ conseruari. Bonũ ẽ igit͛ tempus usus ipsius exercitii adinuenire. Nõ eñ oportet tempore exercitii multitudinem

crudorũ ⁊ indigestorum humoꝝ seu ciborum ꝯm vẽ
trem seu in uasis contineri periculũ ẽ em̃ eos attrahi
ad omnes alias ꝑticulas anq̃ꝫ benigni fiant si quidẽ
digestio fit in quiete ⁊ motus specialiter fortis impe
dit digestionẽ. Et vniuersaliter dico ꝙ corporibus
ualde repletis siue sit repletio ex humoribꝰ laudabi/
libꝰ uel nociuis non competit exercitiũ. Nã exercitiũ
nõ ẽ sufficiens ad euacuandũ taliũ corpoꝝ plenitu/
dinẽ. vñ solũ hũores commouet ⁊ eos ebulire facit ex
quo periculum ẽ febres ⁊ apostemata ⁊ opilationes
que ad hoc sequuntˀ in corporibꝰ generari. Talia igi
tur corpora anteq̃ꝫ exercitentˀ spãliter forti exercitio
competit fleubothomari ⁊ farmacari ꝯm exigentiaꝫ
humoꝝ peccantium. Amplꝰ qꝛ ꝑ exercitiũ expelluntˀ
superfluitates tercie digestionis q̃ celebratˀ in mẽbris
⁊ sic poros expurgat ⁊ supfluitates existentes ĩ eis
euacuat melius ẽ añ cibaria suscipiẽda exercitium in/
choare sic quidẽ ꝙ prior cibus iã sit in stomacho e/
ꝑ ate ⁊ venis ꝑfecte digestus ⁊ iã appropinquat tem
pꝰ suscipiẽdi cibũ aliũ. Vñ diligẽter notandũ ꝙ non
puto ꝙ exercitium sit necessarium ꝓpter expulsionẽ
superfluitatum immediate suscepti cibi ĩ stomacho et
venis iam elaborati. Nam talis cibus adhuc nõ est
digestus in mẽbris ⁊ ꝑ consequẽs adhuc nõ instat tẽ
pus expulsionum superfluitatum tercie digestionis.
sed puto ꝙ est necessarium propter expulsionẽ sup/
fluitatum cibi suscepti añ hũc. vnde dico ꝙ exercitiuꝫ
serotinum quod fit ante cenã non est ꝓpter expulsio
nem superfluitatũ cibi suscepti in prãdio eiusdẽ diei
sed cibi suscepti in cena diei precedẽtis uel oꝫ dicere

ꝙ omnes digestiones eēnt complete ⁊ perfecte cibi i
mediate sumpti anteq̄ꝫ incboaret exercitiuꝫ quod ui
det mirabile ex eo ꝙ corp⁹ remaneret sine cibo plus
q̄ꝫ oporteret ⁊ in corpore colera multiplicaret ⁊ cor
p⁹ ↄsumeret. Sed in isto est materia considerandi.
Hoc est igit verum tempus incboandi exercitium ꝙ
si exercites ante bumoribus indigestis replebis cor/
poris particulas. ⁊ si post coleram in corpore gene/
rabis ampliorem. Huius autem temporis cognitio ē
vrinarum color. nam aquosus quidem indigestionē
significat ⁊ ꝙ adhuc non instat tempus exercitii icbo
andi. Rubeus uero ⁊ coloratus ex multo tpe digesti
onem fuisse factam significat ⁊ temp⁹ exercitādi ꝑces
sisse. Sed color temperat⁹ puta rube⁹ tpate nō igne⁹
significat secundā digestionē fore factā de ꝓpinquo
⁊ tūc ē tēp⁹ incboādi exercitiū. Purgāde sunt tn̄ pri
us supfluitates q̄ sunt in intestinis ⁊ in vesica. alias
em̄ aliquid ex biis ad venas corporis trabet ꝓpter
fortitudinē caliditatis resoluētis in exercitiis. Scien
dū ꝑterea ꝙ illi qui studiosi⁹ ⁊ subtili⁹ locuti sunt ꝺ
exercitio ꝺocuerūt corpa p fricationē ↄuenienteꝫ ad
exercitia preparari ⁊ spāliter cū quis intendit ad ex/
ercitiū fortius. Si em̄ quis ad fortiores uenerit mo/
t⁹ anq̄ꝫ molliat totū corp⁹ ⁊ supfluitates subtiliet et
poros dilatet q̄ fiūt fricationib⁹ moderatis ⁊ demū
superinfusione olei dulcis periculum est erūpere vasa
Periculū quoqꝫ est ne superfluitates impetu spirit⁹
mote poros opilent. Si uero paulatim per fricatio/
nem precalefaciens premolliat quidem solida ⁊ pre/
subtiliet bumida ⁊ poros dilatauerit periculū nullū

ē nec rūpi aliquā venā nec poros obstrui eis qui ex/
ercitant᷑ Fricet᷑ igit᷑ sindone totū corpusquousq; mo
derate calefiat. Sufficiāt aūt plures manuum circum
ductiones ad hoc ut corpus calefiat absq; oppressio
ne enormi. Etenim hiis fientibus apparebit rubor be
ne floridus bene supercurrens super totum corpus et
tunc est tempꝰ superinfundere liquorem olei ⁊ frica/
re nudis manibus fricatione media inter duriciem et
molliciem sic ꝙ corpus non collidat᷑ stringat᷑ uel ex/
soluat᷑ plus debito sed in sui natura custodiat᷑. Hec
autem fricatio que preparat ad exercitium in primis
debet esse in immissionibus manuum leniter. deinde
paulatim augeri ⁊ ad fortius ducere ut comprimatur
quidem caro. manifeste autem non ostringat᷑. Hec āt
fortis fricatio ē quidem non multo tēpore sed semel
uel bis in vnoquoq; membro fienda. si enim ampliꝰ
fieret corpus induraret᷑ ⁊ in hiis qui augent᷑ augmē
tum impediret᷑. Est autem hec fricatio fienda ꝑm om
nem differentiam positionis longum latum ⁊ trans/
uersum quantum est possibile ut vniuersi musculorū
nerui ex omni parte fricent᷑ ⁊ ad exercitium ꝓparent᷑
poros sc; dilatando ⁊ solida ⁊ spissa rarefaciendo ⁊
rara inspissando ⁊ mollia indurando. Quantitas au
tem ⁊ qualitas ⁊ modus circa exercitium in sanitatis
regimine offerendus certis litteris denotari non pn̄t
sicut nec quātitas ciborum offerendorum. Nam secū
dum diuersitatem complexionum ⁊ habitudinum et
etatum regionum regiminum et consuetudinum a/
liter ⁊ aliter exercitium ē mensurandum. Sūt em̄ qui
dā indigentes exercitio fortiori maiori uehemētiori

⁊ velociori ⁊ isti sunt qui utunt͛ cibo ampliori ⁊ sunt
fortium uirtutū aīaliū motiuaꝝ habentes lacertos ⁊
neruos fortes ⁊ iuncturas aptas ad motum ⁊ cū hoc
non hn̄t calorē naturalem ꝯsumptiuū nimis fortem.
Talibus inq̄ꝫ cōpetit exercitiū maiꝰ fortiꝰ uelociusꝰ
similiter uehementius. Illis aūt in quibꝰ deficiūt ali
que istaꝝ conditionum enumerataꝝ non ꝯpetit exer
citium adeo forte. verbi grā ponamus ꝙ deficiat ul
tima conditio ⁊ ꝙ sit hō hn̄s calorē fortē acutuꝫ mlͭ
tum consumptiuum ⁊ cum hoc habeat oēs ꝯditiōes
priores talis utiqꝫ nō indiget exercitio adeo magno
nec ita forti ⁊ similiter intelligat͛ in aliis conditioni
bus Et si sit reperire aliquē in quo oēs conditiones
deficiāt ⁊ opposite reperiant͛ scꝫ qui paꝝ comedat et
eiꝰ aīales uirtutes motiue sint debiles ⁊ similiter or/
gana ad motum deputata ⁊ cū hoc habeat calidita/
tem satis consumptiuam talis utiqꝫ indiget minimo
exercitio. Et p extrema potes de medio iudicare qd
sit faciendum. Quātitatē igit͛ exercitii offerendi simi
liter ⁊ qualitatem sola ratione cognoscere experiētia
ꝑtermissa multum difficile ē. In experiētia igit͛ cōsi
deremus quō se habeat exercitatꝰ in prima die ⁊ se/
cūda ⁊ sic deinceps Optima eīn natura mensuras om
nium offerendoꝝ manifeste adepta est. tantum enim
appetit exercitium ⁊ taliter ꝙ̄tū ⁊ qualiter eidem est
oportunum ⁊ similiter intelligatur circa cibos ⁊ som
num ⁊ sic de aliis que nostris corporibus offeruntur
propter regimen sanitatis quod utiqꝫ verum est sup
posita bonitate morum. Nam ꝓpter maliciā consue
tudinis ⁊ morum natura temperata potest appetere

quid quale ꝛ quantum quod eidem non est conueni/
ens. Sed lapsi multū mensuras exercitioꝝ ꝛ ciborū
minime naturaliter sunt adepti Quidā enim appetunt
plus exercitari ꝙ oporteat ꝛ quidam minus. Sunt e
nim quidam naturaliter fleumatici ꝛ in quorū corpo
ribus frigidi ɔtinentᷣ humores ꝛ qui frigore recenti
sunt congelati ꝛ ociosi effecti sunt. Hii eṁ appetunt
minime moueri ꝛ exercitari sed sunt somnolenti ꝛ ad
ocium naturaliter inclinati ꝛ tales exercitādo non de
bent insequi naturalem appetitum. Sunt etiaꝫ quidā
calidiores ꝛ humidiores uel naturaliter uel accidēta
liter ꝛ cum hoc sunt apti ad motum ex membrorum
leuitate ꝛ organorum habilitate. Hii utiqꝫ plus ap/
petunt exercitium ꝛ in eodeꝫ plus delectantᷣ ꝙ opor
teat eorum complexionibus. Isti ergo ut immediate
dicti non debent proprium appetitū imitari in mēsu
ra exercitii. Quātitas autē exercitii quam litteris pos
sumꝰ describere est quousqꝫ homo sudare incipiat et
anhelitus augeri ꝛ color corporis rubefieri ꝛ mēbra
lassari incipiunt ꝛ tumor membrorum diminui. Hus
enim apparentibus debet cessari ab exercitio ꝛ eligi
debet exercitium temperatum secundum exigentiam
illius qui exercitatᷣ ꝛ uniforme ꝛ equale in quo om
nia membra exercitantur ꝛ huiusmodi est exercitium
parue pile. Exercitium enim fortius corpus nimis e/
uacuat ꝛ debilitatem inducit ꝛ hoc bene manifestatᷣ ī
exercitantibus forti exercitio. Exercitium autem de
bile euacuandum non euacuat nec potest per ipsum
consumi quod dissolutum est sed exercitium ꝓpor/
tionatum proportionabiliter consumit ꝛ dissoluit

⁊ substantiam membrorum augmētat ⁊ corpus īpin/
guat ⁊ vniuersaliter temperatum ⁊ proportionatum
exercitium conseruande sanitatis est mirabilis causa
Et malicia que propter priuationem accidit exercitii
manifestatur in incarceratis quia eorum facies cacochi
mice fiunt ⁊ eorum color est impurus ⁊ omnes opera
tiones eorum sunt lese. Et hoc non solum accidit ho
minibus sed auibus cantantibus sicut uolucribus in
cauernis detentis. Exercitium aūt quod vni est for/
te ⁊ improportionatum alteri est debile ⁊ alteri pro
portionatum. Huius autem cognitio ab experientia
depēdet ⁊ ratione. Si autem aliquis exercitetur alio
modo q̄ꝫ exercitio parue pile puta peditando equi/
tando uel nauigando semper est laborandum qꝫ om
nia membra corporis exercitentur si quidem in quoli/
bet membro est superfluitas tercie digestionis que p
exercitium solet euacuari. Qꝫ si quis exercitatur pedi/
tando bonum est interdum inclinari ⁊ lapides mani
bus leuare ⁊ interdum procedere ⁊ interdum caput e/
leuare uersus posteriora ⁊ retro respicere ⁊ interdum
membra extendere ⁊ anhelitum continere ⁊ musculos
uentris aliquantulum extendere. nam anhelitum reti
nendo confortatur naturalis calor ⁊ pori aperiuntur
⁊ p eosdem superfluitates expelluntur. Debet autē
anhelitus retentio eē cum extensione musculorum pe
ctoris sed extentio musculorum uentris dꝫ eē parua.
Nā p hanc extensionē supfluitates pectoris ⁊ pulmo
nis ad membra nutritiua expelluntur. ⁊ p extensionem
musculorum ventris superfluitates vlterius inferi/
us expellūtur. Sed habentes debile dyafragma ca/

ueant a constrictiõe anhelitus ne supfluitates ad ce
rebrum mittant᷑ ut bene apparet in his qui multũ la
borant insufflando instrumenta tubarũ in quib⁹ ve/
ne inflant᷑ in facie ⁊ eorum facies rubedinẽ adipiscun
tur· Modi exercitio⁊ sunt ualde multi quos hic om
nes enumerare non oportet· Solum aũt hic dicemus
generales modos exercitiorũ ⁊ eorum exempla pone
mus ex quibus poterunt speciales modi sufficienter
intelligi· Dicamus igit᷑ primo ꝙ de numero exerciti/
orum quoddam est exercitium solum quoddam aũt
exercitium ⁊ opus· Exemplum primi ut ludus parue
pile· Exemplum secũdi ut fodere arare ⁊ domificare
Amplius exercitiorum quoddam est vniuersale to/
tum corpus occupans· et aliud est particulare· Exem
plum primi ut ludus parue pile ⁊ peditare· Exẽpluȝ
secundi sicut vox est exercitium pulmonis· ⁊ stare su/
per pedes est exercitium dorsi· ⁊ scribere est exercitiũ
manus· ⁊ texere pedum pro parte ⁊ tibiarum ⁊ sic de
singulis· Ampliusquoddã exercitiũ est magnũ quod
dam paruum quoddam mediocre· Exempluȝ primi
ut ambulare longam viã uel luctari longo tempore·
Exemplum secundi ut luctari breui tempore uel am
bulare paruam viam ⁊ breuem· Exemplũ tercii ut ã
bulare mediocrem uiam uel luctari tempore medio/
cri· Exercitium magnum est causa maciei. mediocre ẽ
causa augmentationis· temperate in carne ⁊ calore na
turali· sed exercitium paruum aliquantulũ calefacit·
Amplı⁹ exercitiorũ aliud est uelox aliud tardũ aliud
mediocre· Exẽplũ primi qñ aliqs currit uelociter· exẽ
plũ scdi qñ aliqs mouet᷑ lẽte· exemplũ tercii qñ aliqs

mouet᷑ mediocriter. Exercitium uelox primo calefa/
cit ⁊ postea corpora inspissat ⁊ indurat sed tardum
corpora remollit ⁊ poros aperit. Mediocre uero cor
pora in sua natura ꝯseruat. Amplius quoddã ẽ exerci
tium forte aliud debile aliud mediocre. Forte dicit᷑
dupliciter. vno mõ ex eo ꝙ motus uelox ꝯiungit᷑ ma/
gnitudini. verbi grã si quis currat longam viã uelo
cissimo cursu. tale utiqꝫ dicit᷑ exercitium forte. Et ex
hoc pꝫ quid ẽ debile ⁊ quid mediocre. Et etiam patꝫ
ex hiis que sit operatio exercitii fortis isto mõ sump
ti ⁊ debilis ⁊ mediocris. Alio mõ dicit᷑ exercitiuꝫ for
te ex resistentia passi ⁊ in tali exercitio non cadit ve/
lox ⁊ tardũ verbi grã eleuatio magni oneris ⁊ simili
ter luctari cum forti bene resistenti ⁊ vniuersaliter o/
perari circa materiam ꝗ plurimum resistentem ⁊ non
bñ obedientẽ ẽ exercitiũ forte. Nõ quia in eo coniun
gat᷑ uelocitas magnitudini sꝫ ex resistentia materie.
Et ex hoc patet quid est exercitium debile ⁊ medio/
cre. Nam quãdo materia non resistit est debile. ⁊ quã
do mediocriter resistit est mediocre. Et operatiões
istorum exercitioꝝ patent ex dictis sufficienter. Et
postꝗ aliquis per modum supradictum sufficienter
est exercitatus fricatio fieri debet Et hec fricatio de
bet esse multa ad asperitatem declinans ꝑpter duas
causas vna est vt superfluitates subcutanee emundẽ
tur que ab exercitio sunt transmisse. Et alia est ut cor
pus solidet᷑ ⁊ uapores boni retineant᷑ ut ab hiis que
ab extrĩseco accidũt nõ alterent᷑. Et dꝫ hec fricatio sil᷑
ac uelociter fieri ĩmo si totũ corpus sil᷑ ⁊ semel fricari

posset utili9 eēt ut superfluitates simul ⁊ semel exala
rent. Et bonum est q̄ hec fricatio fiat cum oleo dul/
ci. Et sic p3 q̄ fricatio fienda est ante exercitiū ⁊ post
ad diuersas intentiones. Unde fricatio añ exercitium
debet esse mollis ⁊ lenta ut duriciem non operet' sed
illa que fit post debet esse multa ⁊ ad asperitatez de
clinans. Hec breuia sufficiant.

Capitulum tercium de fricatione.

Ricatio inuentionē h3 ī supfluitatū tercie di
gestiōis euacuatione sicut ⁊ exercitiū ⁊ simili/
ter in caloris membroꝝ ꝯfortatiōe ⁊ ad m'
ta alia vñ sermonē de fricatione in precedēti capitu/
lo incboatū ꝯplere uolum9 ī isto breui capitulo. Pri
mo igit' dicemus fricationis utilitates ꝓpter quas
ꝯpetere potest in sanitatis regie Secūdo dicem9 frica
tiōis temp9 ⁊ mēsurā ⁊ modū. Tercio dicem9 fricatō
nis modos ⁊ spēs generales. Sciēdū igit' ꝓpter pri
mū q̄ p̄ter utilitates fricatiōis dcās in capitulo p̄ce/
dēti p̄parātis ad exercitiū sunt ipi9 fricatiōis plurie
alie utilitates. Est igit' ipi9 exercitii vna utilitas cō
munis puta expulsio supfluitatū tercie digestiōis vn
de in hiis qui exercitari non possunt propter corpo
ris debilitatem uel propter infirmitatem alicui9 mē/
bri spālis uel ꝓpter incarcerationē non est fricatio
negligenda. Nam per fricationem materia subtiliat'
pori aperiuntur ⁊ calor in membris cōfortatur ⁊ sic
superfluitates liberius expelluntur ⁊ per consequens
membra perfectius nutriuntur ⁊ appetitiua uigorat'
si quidē naturalis appetitus incipit a mēbris tercie

digestionis. Amplius sciendū ꝙ p fricationē mēbra ra
ra inspissant̃ ⁊ spissa rarefiunt ⁊ dura mollificant̃ et
mollia indurant̃ ⁊ temperata in sua naturalitate con
seruant̃. Corporibus igit̃ raris competit exercitiū nō
solum propter expulsionem sup̄fluitatū ⁊ reliqua q̄
dicta sunt sed ut aliqualiter inspissent̃ ⁊ minus passi
bilia efficiant̃. Et similiter suo modo intelligatur de
corporibus spissis duris ⁊ mollibus. Amplius est a
lia vtilitas fricatiōis. nā per eā lassitudo a mēbris re
mouet̃. vnde hec fricatio ē bona post exercitiū īmo/
deratum ex quo aliquis incurrit lassitudinē. Ampli
us fricatio iuuat cū tempꝰ ē dormiendi quoniam cor
pus alleuiat ⁊ humiditates ad iuncturas fluere pro
hibet. Multū āt sollicitari debemꝰ ne pueroꝝ corpa
fricent̃ cum duricie ⁊ asperitate ne forsan ab augmen
to impediant̃. Tempꝰ fricatiōis q̄ fit ꝓpter expulsi
onem sup̄fluitatum idem ē cū tempore exercitii. Et n̄
loquor de fricatione p̄parante ad exercitiū nec cōse/
quente exercitiū sed de fricatione supplente uices ex/
ercitii. Et est diligenter notandum ꝙ ꝑm diuersitatē
complexionum ⁊ habitudinum ⁊ ceterorum natura/
lium ⁊ nō naturaliū diuersus est vsus fricationis et
mensura ⁊ modꝰ ut superiꝰ dictū ē de exercitio. Vn̄
ↄsiderandū ē non solū in ratiōe ſ; etiā in experiētia
ut de exercitio ē declaratum. De speciebus aūt frica/
tionis in generali dicendū ē ꝙ sunt sex simplices ⁊ no
uem composite. Sunt enim tres simplices secundum
q̄ntitatem puta multa pauca ⁊ mediocris ⁊ tres secū/
dum qualitatem puta aspera lenis ⁊ mediocris. vel
possunt nominari si placꝫ fortis debilis ⁊ mediocris

Fricatio multa est causa maciei corporis ꝛ tpata carnem augmentat temperate· sed pauca in augmento operationem non habet sꝫ aliquantulum calefacit. Operatio fortis ꝛ aspere fricationis ē obturatio pororum ꝛ duricies corpoꝝ· sed debilis ꝛ lenis opatio ē apertio poroꝝ ꝛ asperitatū corpoꝝ remollitio ꝛ media medium tenet inter has. Ex his simplicib9 āt ꝓuemūt nouē ɔpositiōes· nā fricatio multa pōt ɔponi cum forti debili ꝛ mediocri ꝛ sunt tres Et similiter pauca pōt componi ex forti debili ꝛ mediocri ꝛ sunt sex cum primis· Et similiter temperata inter paucam ꝛ multam potest componi cum debili forti ꝛ mediocri inter fortem ꝛ debilē ꝛ sunt nouem cū primis. Et quid iste fricationes ɔposite in corporibus operentur satis haberi pōt ex simplicib9· Que etiā spēs fricationis quib9 corporib9 ɔpetūt satis haberi pt ex his que dicta sunt de exercitio in capitulo pcedēti·

Capitulum quartum de balneo·

Post cōsideratione exercitii ꝛ fricatiōis seqᵗᵘʳ ɔsideratio balnei ex eo ꝙ balneū mēbra exteriora lauat a sordicie q̄ i supficie membroꝝ per exercitiū forsan ē derelicta· Amplius si aliquid sit derelictum sub cute quod per exercitiū ꝛ fricationē nō sit sufficienter resolutū de superfluitatib9 tercie digestionis per balneū resoluetᵘʳ. Nam balneum resoluit ea q̄ sunt ꝓpinq̄ cuti· Ampli9 in his q exercitari nō pnt uel ꝓpter mēbroꝝ debilitatē uel ꝓpter incarceratione uel aliā impotentiā balneū aliqualiter supplet uices exercitii· Ampli9 balneū mēbra exteriora calefcit

⁊ humectat tpate que forte p exercitium ⁊ fricationē fuerunt aliqualiter desiccata ⁊ infrigidata. Unde satis est rationabile p⁹ exercitium ⁊ fricationē de balneo determinare. Sunt autem ipsius balnei aliqua iuuamenta puta somnū prouocare opilationes aperire ⁊ uentrem soluere ⁊ digestionem confortare ⁊ nutrimtum ad cutis superficiem attrahere ⁊ ventrem interdum constringere ⁊ fatigationem remouere Amplius balneum interdum calefacit interdum infrigidat desiccat ⁊ humectat. Calefacit quidem obuiatione prima sua actuali caliditate aeris ⁊ aque ⁊ digestionem humoris frigidi confortando sed infrigidat resoluēdo plus debito calorem ⁊ spiritum essentiali frigiditate aque. Unde ⁊ si aqna est actualiter siue accidentaliter calida naturaliter tamen est frigida. vnde ex longa sui applicatione ad corpus. corpus infrigidat ⁊ effeminatum facit. Amplius sua humiditate calorem suffocat naturalem ⁊ ebetat ⁊ sic corpus infrigidat. Amplius balneum sua humiditate corp⁹ humectat ⁊ similiter attrahendo alimentum ad membra sed resoluendo desiccat ⁊ poros aperiendo ex q̄ apertione calor simul cum humido exalat. Ampli⁹ scias ꝙ balneum indebite administratum ⁊ quibus nō oportet habet plurima nocumenta inferre homini. puta cor debilitare si multam quis moram in eo fecerit ⁊ nauseam ⁊ sincopim inducere ⁊ humores quietos mouere ⁊ ad putrefactionem preparare ⁊ cū hoc eos ad mēbra debilia declinare. Un̄ accidunt apostemata in occulto mēbroꝝ ⁊ in supficie eoꝝ ⁊ comedendi desiderium deiicit ⁊ coeundi debilitat uirtutē

Vñ possum⁹ ↄcludere ꝙ corpora humana multũ re
pleta humoribus ⁊ habentia stomachũ ⁊ cor debilia
⁊ neruos debiles ⁊ iuncturas non debent longã mo
ram in balneo trahere. Ampli⁹ scias ꝙ ĩterdũ balneo
vtimur in regimine sanitatis ad carnez ⁊ pinguedinẽ
minuendam ⁊ interdum augmentandam. balneuz em̃
in ieiunio administratum corpore existente famelico
corpora macrescere facit. Et balneum cito post cibũ
completa prima digestione ⁊ incboata secũda multũ
iuuat ad impinguandum. Debemus autez eligere bal
neum cuius fabrica est antiqua ⁊ cuius aer ẽ amplus
⁊ aqua dulcis. Et debet balneator mensurare ignẽ se
cundum naturam illius qui balneum vult ingredi Et
diligenter notandum est ꝙ balneum suo aere calefa
cit ⁊ dissoluit ⁊ sua aqua humectat ⁊ interdum infri/
gidat. Vñ ꝗ̃uis aer sit humidior aqua. tamen aqua
plus humectat ⁊ hoc contingit ex hoc ꝙ corpori per
fectius adheret ⁊ applicat᷑. Et hoc etiam ↄtingit qꝫ
aer naturaliter est calidus ⁊ etiam uirtute stellaꝝ sem
per aliquid resoluit a nostris corporibus coadiuuã
te eius subtilitate. Debent autem in balneo bene or/
dinate esse tres case q̃rũ pria ẽ infrigidans ⁊ hũectãs
secũda calefaciẽs ⁊ hũectãs ⁊ tercia calefaciẽs ⁊ desiccãs
Corpa igit᷑ tpata in quibus non queritur resolutio sꝫ
solum temperata calefactio ⁊ humectatio non indi/
gent tercia casa sed prima ⁊ secunda. sed corpora in
quibus queritur resolutio ⁊ corporis maceratio vel
desiccatio indigent tercia casa. Tempus autez bal
neandi in sanitatis regimine est post exercitium ⁊ an
te cibum. Nec statim post exercitium aliquis

est balneandus donec membra perfecte quiescant Si
autem queramus resolutionem sup̄fluitatum moran
dum ē plus in balneo ⁊ quousq̄ appareat aliqualis
contractio in pulpis digitorum. Qn̄ si solum querat̄
membrorum calefactio ⁊ humectatio minor mora erit
in balneo ⁊ statim cum membra incipiunt rubere ⁊ no
tabiliter calefieri cessabit̄ a balneo. Et non erit multū
irrationabile corpori bene carnoso etate media ⁊ suf
ficienter calida superinfundere aquam non calidam sed
tepidam. Ex hoc enim caliditas ⁊ humiditas robo/
rant̄ in membris. Multum autem caueri debet q̄ in
exitu balnei non bibatur aliquid vehementer calidū
nec vehementer frigidum. Nam primum perducit ad
ethicam ⁊ paralisim. secundnm autem corrumpit vir
tutem membrorum principaliū ⁊ forsan perducit ad
ydropisim. Amplius in exitu balnei sollicitus esse
debet de capitis coopertura ⁊ totius corporis ⁊ spe
cialiter in hyeme ne corpus exponat̄ ad recipiendum
frigiditatem ad quam paratū ē propter pororum aper/
tionem inductam a balneo. Sunt autē quidam qui ī
gredi balneum in ieiunio dubitant ex eo q̄ colera in
eorum corporibus augeat̄ ⁊ hiis competit ante ingres
sum balnei recipere buccellam panis intinctam in suc
co granatorum uel in vino multum limphato. Et sūt
alii qui ex ingressu in balneū ⁊ specialiter post cibum
opilationes incurrunt ⁊ hiis competit bibere oximel
uel syrupū acetosum cum radicibus si sint calide com
plexionis uel dyatrionpiperon uel dyamentastrum
si sint frigide complexionis. Balnea autem ex aquis
sapientibus naturā farmacorum uel metallorū nullo mō

cōpetunt in sanitatis regimine sed bene competunt ī
cura multorum morborum· sed quia non intendimus
de egritudinum cura de hiis balneis nullam facie/
mus mentionē· Ampliꝰ ē diligenter notandum ꝙ in
sanitatis regimine interdū fit stupha ⁊ interdū balne
um· Balneū nō pōt fieri sine aqua sꝫ stupha bñ fit in
aere sine aqua· Et huius ꝓprietas ē magis resolue/
re ꝙ̄ hūectare· immo taliū stupharꝫ ꝓprietas ē mul/
tū resoluere ⁊ maxīe supfluitates exteriꝰ existentes
Et qꝛ in talibꝰ stuphis interdū ponunt̄ herbe sm di
uersitatē herbarꝫ in eis positarꝫ diuersi sunt earꝫ effe
ctus· qñqꝫ enim multum calefaciunt ⁊ similiter exsic/
cant ⁊ cōpetūt in multum frigidis ⁊ hūidis· qñqꝫ mlˀ
tum calefaciūt ⁊ nō multum desiccant· qñqꝫ non mul
tum calefaciunt sed multū desiccāt sm ꝙ scit medicus
ordinare cognoscēs virtutes simpliciū ingredientiuꝫ
stuphas ⁊ modū mensurādi ignē sm exigentiā eiꝰ q
stuphari debet· Sed bñ scias ꝙ nullo modo debꝫ fi
eri stupha corpore existente plectorico nec immedia
te post cibum· nam corpore existente plectorico per
stuphas humores discurrunt ⁊ ebulliunt ⁊ preparan
tur ad putrefactionem ⁊ possunt apostemata causa/
ri in membris occultis ⁊ manifestis· Et si aliquis stu
phet̄ post cibū immediate impeditur cibi digestio ex
eo ꝙ calor mouet̄ a centro ad circumferentiam ⁊ sic
calor mouetur a loco digestionis ⁊ per consequens
digestio debilitatur ⁊ alimentum trahitur indigestū
ad membra ⁊ possunt causari opilationes apostema
ta febres ⁊ cutis defedationes ⁊ ydropes· Vlteri
us diligenter est notandum ꝙ balneum quo indiget

corpus temperatum supposito conuenienti exercitio ⁊ sufficienti ⁊ similiter fricatione non ē nisi ad abster gendum sudoris vestigia per exercitium derelicta ⁊ ad calefaciendum ⁊ ad humectandum membra tē perate. Vñ tale balneū debet eē ex aqua tepida vel quam solis feruoribus estas calefecit. Non enim de bet eē notabiliter calida. Et bonum est ꝙ ī balneo ꝓ iciant᷑ rose vnico feruore bulite. Notandum ꝙ calū ne pedum ad cōseruationē visꝰ ⁊ auditus ⁊ memorie sepe leuari debent atqꝫ fricari cuꝫ aqua moderate ca liditatis ⁊ talis lotio fieri debet in sero circa introitū lecti longe a cibo ⁊ specialiter diebus illis quibꝰ non cenare contingit. Ampliꝰ capitis lotio non tardet᷑ vl tra viginti dies nec fiat in ebdomada plus q̄ꝫ semel ⁊ nunq̄ꝫ stomacho repleto sed ante prandium uel lōge post ipsum ⁊ ante cenā si ꝓponat᷑ cenare.

Capitulum quintū de coitu.

Coitus secundum veritatē iuuamentum habꝫ in expulsione superfluitatum tercie digestiue quare operit in sanitatis regimīe. Vñ nō ap probo opinionē dicentiū coitū non ɔuenire in sanita tis regimine. sꝫ bñ verū est ꝙ coitus non hꝫ necessita tem sicut exercitium cibus ⁊ potus ⁊ similia. Hec eniꝫ cōmunia sunt cuilibet etati. sed coitus soli adolescen tie immo etiam adolescentes possuut viuere sani sine vsu coitus sicut apparet in multis viris uenerabilibꝰ qui toto eorū tempore viuunt continenter ⁊ sani sed saniores eēnt si vterent᷑ coitu moderato Nam super fluum alimenti in q̄ꝫto ⁊ non in quali quod post eiꝰ

fermẽtationẽ in vasis seminariis spma nominat᷑ coi/
tu conueniẽtius expellit᷑ nec ẽ alia via ɔueniẽtior vñ
periculum ẽ si p coitum nõ expellat᷑ ꝙ putrefiet ⁊ ad
aliquid simile veneno ɔuertet᷑ ⁊ causabit pessimas e
gritudines ⁊ tandem mortem. Per exercitiũ em̃ ⁊ bal
neũ ⁊ fricationẽ expellunt᷑ supfluitates membrorum
tercie digestiue. supfluitates quidẽ membroꝝ ⁊ ĩpu/
ritates que sunt supfluitates in q̄li. Sꝫ ẽ quedã mem
broꝝ tercie digestionis supfluitas quidẽ puritatis ⁊
purissima ad ɔseruationẽ spẽi ordinata. hec ãt ɔser
uata p coitũ expellit᷑ in aĩalibꝰ pfectis. Nec est alia
via magis ɔueniens ad hãc supfluitatẽ expellendam
quia nõ sufficit exercitio fricatio uel balneũ ⁊ spẽali
ter cũ talis materia ẽ fermẽtata in vasis seminariis.
Et sic pꝫ ꝙ coitꝰ ẽ iuuatiuꝰ in sanitatis regimĩe Sũt
ãt ipiꝰ coitꝰ alia iuuamẽta specialia q̃ꝙ plurima. Cor
pus enim repletũ alleuiat ⁊ animã hylarẽ ⁊ quietam
facit. irã quoꝙ sedat ⁊ sollicitudinẽ remouet ĩmo qñ
ꝙ eiꝰ occasione quis a melãcolia sanat᷑ ⁊ appetitũ ci
bi ɔfortat ⁊ somnum inducit. Ampliꝰ si quis amore
mulieris tantũ tristet᷑ ut quasi ad mortẽ deueniat v/
tat᷑ multo coitu lꝫ ea non potiat᷑ quã diligit sedatur
eius furiosus amor Ampliꝰ coitus moderatus caput
alleuiat omnesꝙ sensus. Et non solum ɔfert in sanita
tis regimine sed etiam in cura multarum egritudinũ
Sed quia non intendimꝰ in hoc opere ɔe egritudi/
num cura de huiusmodi vtilitatibus nullam penitus
faciemus mentionem. Ex dimissione auteꝫ coitus spe
cialiter consuetis accidit corporis grauitas ⁊ frigidi
tas ⁊ difficultas motuũ ⁊ finaliter ex coitus dimissio

i 2

ne ⁊ spermatis abundantia ⁊ frigore ipsius ⁊ ei9 con-
uersione ad venenositatem accidit ut sperma mittat
ad cor ⁊ cerebrũ vaporem malũ ⁊ venenosuꝫ sicut ac
cidit mulieribus ex coartatione matricis. Et est no/
tandum ꝙ sicut coitus moderatus hꝫ plurima iuua/
menta sic ⁊ immoderatus ⁊ quibus non ꝯuenit infert
plura nocumenta. Inducit enim pl9 debilitatẽ omni
alia euacuatione ⁊ appetitiue destructionẽ ⁊ oculorũ
concauitatem ⁊ cerebri ⁊ sensuũ in eo situatoꝝ debili
tatem. Corpa ãt hñtes sicca a coitu cauere debent ut
ab ĩimico mortali quo si quis multũ vsus fuerit et bi
chã incurret. Etiam ꝯualescentes ⁊ debiles ⁊ macri ⁊
quoꝝ ventres ⁊ ilia subtilia sunt ⁊ quorũ nerui sunt
debiles ⁊ vene stricte coitum omnino vitare debent.
Coitus enĩ multus ⁊ frequens neruis nocet ⁊ oculos
ledit ⁊ vires corporum destruit ⁊ ad seniũ cito addu
cit. vnde parum competit senibus. Corpora autẽ for
tia ⁊ grossa sanguine plena ⁊ venas amplas ⁊ colorẽ
rubeum habentia ⁊ pilos multos sunt sufficientia ad
actum coeundi ⁊ specialiter in fine adolescentie ⁊ ma
xime si vtantur nutrientibus ⁊ augentibus sperma ⁊
bibant vinum dulce ⁊ grossum ⁊ multum dormiant.
Et est diligenter notandum ꝙ coitus qui conuenit ĩ
sanitatis regimine debet esse a sano desiderio ⁊ natu
rali quod quidem desiderium non excitat appetitus
aut intuitus aut pruritus aut ardor aut fortis ẏma
ginatio sed commouet ipsuꝫ multitudo spermatis ex
repletione cũ spiritu ventoso ⁊ ad hoc adiuuat sani
tas virtutis. Debet autem quis in tantum vti coi
tu ꝙ eius appetitus confortetur et senseat se

leuiorem ⁊ magis gaudentem. Non dꝫ aliquis vti coi
tu corpore repleto cibo. uel post cibum immediate si
cut nec tunc est exercitandum nec corpe existēte mul/
tū famelico. hoc em̄ magis pernecās calorē naturalē
⁊ magis attrahēs liquefactionē ⁊ ethicā ⁊ arefactio
nem. Et si ꝯtingat aliquē immediate coire post cibū
oportet prius ipsum moueri paulatim vt cibus des/
cendat ⁊ non natet deinde dormiat. Hora autem co
eundi est post complementum prime ⁊ secunde dige/
stiue ⁊ tercia iam incboata ⁊ debet expleri coitus an
te exercitium ⁊ fricationem. Et si aliquis ī principio
noctis eēt in tali dispositiōe tūc eēt hora ꝯuenientis
sima ad coitum. Nam somnus succedit ei longus ⁊ ac
crescit cum eo virtus ⁊ semen figitᷣ in matrice ⁊ sic cō
ceptio fit facilior ⁊ ex coitu minor inducitᷣ debilitas
Amplius qui vult coire nō debet eē vehementer cale
factus nec infrigidatus licet post calefactionem mi/
nus noceat ꝙ post infrigidationem. Amplius coitus
euitare debet post omnes euacuationes fortes sicut
post vomitum ⁊ fluxum ventris ⁊ fleubothomiaꝫ et
post fortes motus corporeos ⁊ similiter post forteꝫ
iram uel tristiciam vel post forte gaudium ⁊ similiter
cum instat tempus emissionis stercoris ⁊ vrine. Am/
plius mulieres pregnantes dubitantes aborsum eui/
tent coitum sicut prius dixi. Amplius in actu coe/
undi nullo modo retineatur sperma. nam hoc perdu
cit ad destructionem vnius vel duorum testiculorū.

Amplius diligenter est notanduꝫ ꝙ in coitu sunt
figure incōuenientes ⁊ contra legem ⁊ mores ex qbꝰ
corpora pn̄t incurrere maximum nocumentuꝫ sicut si

ascendat mulier supra virum mala ē figura. ex ea eñi timet᷑ inflatio ⁊ vlceratio virge ⁊ vesice propter la/ borē eiectionis spermatis ⁊ dubitat᷑ cursus alicuius in virgam ex parte mulieris. Hec igit᷑ coitus figura penitus est fugienda. Conuenientē aūt figurā coeundi ⁊ vtilē ad cōcipiendū dixi in capitulo de regulis ap propriatis sexui femineo. Amplius scias ꝙ coitꝰ cū in fantibꝰ ⁊ masculis ē fedꝰ ⁊ abbominabilis ⁊ in lege probibitꝰ ⁊ ex vna parte ē nocibilior ⁊ ex alia minꝰ nociuus. Nocibilior quidē quia natura indiget in ta li coitu motu plurimo ut sperma educat᷑. ⁊ minꝰ noci uus est quia minꝰ expellit᷑ de spermate ꝙ̄ cū muliere ⁊ cum minori delectatione. Etenim delectatio magna in coitu vna est de causis inducentibus debilitatem. ⁊ ideo qui plus in coitu delectant᷑ plus debilitant᷑.

Capitulum sextum de comestis ⁊ bibitis.

Rdo naturalis expostulat ut post predicta determinet᷑ de comestis ⁊ bibitis si quidē pꝰ exercitiū ⁊ balneum ⁊ coitū cibꝰ ē necessarius similiter ⁊ potꝰ. Primo igit᷑ determinabit᷑ de cibo et potu in generali. secūdo aūt de singulis maneriebꝰ ci boꝝ ⁊ potuum in speciali vt nrā doctrina sit sufficiē tior ⁊ vtilior. Pꝰ enim exercitiū coitū ⁊ balneum cor pus remanet inanitū cui debet᷑ refectio. Unde vide mus ꝙ post talem inanitionem sequit᷑ cibi appetitꝰ ⁊ desideriū. naturalis enim appetitus incipit ab inani/ tione mēbroꝝ ⁊ terminat᷑ ad inanitionē factā uersꝰ orificiū stomachi ad quā sequit᷑ sensus talis inanitio nis que fames appellat᷑ ⁊ desiderium. Et huiusmodi

Fames īducit̄ ad ostendendum necessitatē cibationis Post hoc ergo desiderium nō ē tardanda cibatio eo ꝙ famē tollerare stōachū replet malis humoribꝰ. At trahit enim stomachus ex vicinis partibus que reti/ nēt quod melius ⁊ utilius est ⁊ dimittūt abire quod peius est ⁊ inutile. Unde uidemꝰ manifeste ꝙ famē tollerantes multas aquositates emittunt ab ore ⁊ sa tis cito desinit eoꝝ appetitus propter repletionē ma lam ⁊ innaturalem in stomacho causatam Unde ap/ petitu deficiente non est comedendū sed accipienduꝫ iulex uel syrupꝰ acetosus uel aqua calida ⁊ tantū est ieiunandū donec appetitꝰ venerit uel excitet̄ ⁊ redeat quibus recte peractis comestio subsequi dꝫ Et ē ual de cauendū ne stōachus adeo repleat̄ ꝙ tendat̄ siue torqueat̄ ⁊ multum grauet̄ ⁊ anhelitus angustiet̄ et pulsus velocitet̄ Et similiter repletio nauseatiua ⁊ fa stidium inducens multum ē euitanda ⁊ specialiter ex malis nutrientibus. Nam si fastidiū sit ex grossis nu trientibꝰ proueniunt iuncturarum dolores ⁊ renū et podogra ⁊ asma ⁊ grossicies splenis ⁊ epatis ⁊ uni/ uersaliter egritudines fleumatice ⁊ melancolice. Et si fastidium sit ex hūoribꝰ subtilibꝰ ꝓueniunt febres a cute ⁊ maligne ⁊ apostemata multū acuta. Multū igi tur euitanda ē repletio nauseatiua. Nō igit̄ tm̄ ē cōe dendū quin locus remaneat vacuꝰ in stōacho nec ex toto dꝫ desiderium sopiri. sed retineri debent alique reliquie appetitus ⁊ hoc specialiter ē obseruādū ī hn̄ tibꝰ appetitū fortē. Sunt em̄ quidā quoꝝ appetitus naturaliter multū sopitus est. Et isti forte plꝰ debēt comedere ꝙ̄ appetunt. Et in hoc multuꝫ cōsiderāda

est experientia cōsiderādo subtiliter q̄titatē cibi quā aliquis perfecte p̄t digerere ꝫm plures dies. Nā quā titas offerendoꝝ nō p̄t certis litteris denotari. Et si aliquis forsan hanc repletionem nauseatiuā incurrat statim euomat. Et si forsan euomere non possit som ni ⁊ exercitii incrementū recipere dꝫ. Et sumēda sunt que uentrem soluunt ⁊ sequēti die paꝝ sumendū ē de cibo. Amplius multū considerari dꝫ ꝙ appetitꝰ nō sit ebriosi vel fastidiosi. Talis enī appetitꝰ nō ē p̄co sus cipiendi cibum. vnde recurrendū est ad alia signa scꝫ ꝙ sentiat stomachū vacuū ⁊ ꝙ expulse sint egestiōes cibi prioris ⁊ ꝙ vrine sint digeste. Hiis em̄ apparēti bus tempꝰ ē recipiendi cibum dato ꝙ nō vigeat ap petitus ⁊ specialiter si aduenerit hora in qua consue uit cibari ⁊ nō acciderit error in priori cibo vel in a/ liquo quod digestionē impediuerit prioris cibi. Et est diligenter notandū ꝙ quidā sunt indigētes pluri mo cibo ⁊ quidā pauciori ⁊ quidā mediocri. Nā hn̄ tes calorē fortē ⁊ corpꝰ magnū ⁊ multū exercitantes ⁊ uniuersaliter hn̄tes uirtutes naturales cibatiuas for tes indigent multo cibo. Et per oppositū quorum ca lor est debilis ⁊ corpꝰ paruū ⁊ virtutes cibatiue sunt debiles ⁊ paꝝ laborātes indigēt pauco cibo. Et me/ diocres inter istos indigent mediocri cibo. Hoc igit᷑ est qđ p̄t declarari de cibi q̄titate p rationē. Nō tn̄ dꝫ p̄termitti experientia sicut priꝰ de fricatione ⁊ ex/ ercio dictū ē ⁊ sicut dictū ē de multo ⁊ pauco sic suo mō intelligat᷑ de subtili ⁊ grosso. Nā habentes calo/ rē fortem ⁊ membra dura ⁊ virtutes cibatiuas fortes ⁊ multū laborantes indigent cibis grossioribus cuius

modi sunt carnes bouine porcine ⁊ anatum ⁊ similia ⁊ per oppositum quorum membra sunt debilia mol/lia humida ⁊ rara ⁊ calor debilis indigent cibo subtili cuiusmodi sunt oua sorbilia ⁊ aqua carnis. Et me/diocres indigent mediocri cibo. Etiã dico ꝙ quidaꝫ sunt indigentes cibo multi nutrimenti. quidã pauci. quidã mediocris. Homines macilleti quoꝝ calor est multum resoluens ⁊ laborãtes multũ indigẽt cibo mlᵗ tum nutriente cuiusmõi sunt oua sorbilia ⁊ oua dura ⁊ aq̃ carnis. Et p oppositũ hoĩes pingues pleni fleumate habentes carnes humidas non multũ laborantes ⁊ habentes calorem obtusum ⁊ lentum indigent cibis pauci nutrimenti cuiusmodi sunt olerũ genera et fructuum ⁊ caseus. ⁊ mediocres indigent mediocri. sicut enim se habet extremum ad extremum ita mediũ ad medium. Amplius sciendum est ꝙ omnes homines indigent cibo boni nutrimenti. Unde si aliquis vtatᵘ cibis mali nutrimenti q̃uis ei forsan in presen/ti non noceant vel propter consuetudinem vel virtutum fortitudinem ⁊ digestiue bonitatem in posteruꝫ tamen ad malas veniet egritudines. Quidam tamen sunt qui propter consuetudinem ⁊ quandam nature proporcionabilitatem preeligere debent cibum parũ deteriorem. vnde si quis consuetus sit vti malo cibo non subito debet mutare consuetudinem sed paula/tim. Et si forsan consuetudinem mutare non possit propter aliquam causam specialem bonum est ꝙ sollicitus sit in purgando humores qui generantur a tali cibo ⁊ sic preseruabitur ab infirmitate. Si au/tem cibus consuetus et desideratus non sit

malicie notabilis nõ mutet᷑ Nam maliciã paruã cor rigit natura bonitate digestiõis ꝛ longitudine ꝯsue/ tudinis. Sed si fuerit malicia notabilis ꝛ magna nõ est corrigibilis a natura. Unde falsum opinant᷑ cre/ dentes malum cibum notabiliter longitudine tpis et bonitate appetitiue posse corpꝰ in sanitate debita ꝯ seruare sine operationũ sensibili lesione. Dicamꝰ igit᷑ recapitulãtes de ꝯpositis qđ in simplicibꝰ dictũ ē ꝙ quidã sunt indigentes cibo multi nutrimẽti facilis di gestiõis ꝛ boni chimi cuiusmõi sunt oua sorbilia ꝛ a qua carnis ꝛ vinum odoriferũ ꝛ subtile Et talia ciba ria ꝯpetũt hñtibꝰ digestionẽ debilẽ ꝛ a quoꝝ corpo ribꝰ facta ē plurima resolutio cuiusmõi sunt ꝯuales/ cẽtes ꝛ ĩdigẽtes augmẽto ꝛ vniuersaliter debilẽ dige stiuã hñtes ꝛ quoꝝ corpa sunt multũ resolubilia et calore extrinseco ꝛ ĩtrinseco. Alii sunt quibꝰ ꝯpetũt ci bi multi nutrimẽti ꝛ difficilis digestiõis ꝛ bõi chimi cuiusmõi sunt carnes ãnualis agni ꝛ oua dura ꝛ simĩ lia. Hec em̃ ꝯpetũt bõibꝰ quoꝝ calor ē fortis ualde ꝛ multuȝ exercitantibꝰ ꝛ hñtibꝰ fortẽ digestiuã ꝛ mẽ bra dura ꝛ spissa. Est ãt terciũ mẽbꝝ hiis ꝯtinuũ qđ nullis ꝯuenit iudicio meo puta cibꝰ multi nutrimẽti facilis digestiõis ꝛ mali chimi puta caro equina ꝛ a/ natuȝ ꝛ uaccina. Sunt etiã alia cibaria q̃ sunt diffici lis digestiõis ꝛ mali chimi ꝛ pauci nutrimẽti que eti am ĩ sanitatis regimĩe nõ ꝯueniũt ꝛ huiusmõi ē caro salita ꝛ salsi pisces. Amplꝰ sunt quidam ĩdigentes ci bis facilis digestionis ꝛ pauci nutrimenti ꝛ bõi chi/ mi cuiusmõi sunt lactuca ꝛ malagranata ꝛ similia. Et hec cibaria ꝯpetũt corpibꝰ repletis ꝛ hũidis debilẽ

digestiuā hn̄tib9 a quoꝝ corporib9 nō multa fit reso
lutio hn̄tib9 tn̄ appetitū bonuꝫ. Sūt etiā alia cibaria
que sunt subtilis nutrimenti ⁊ nō multi ⁊ mali chimi
que nō ꝯpetunt in regimīe sanitatis cuiusmōi sūt pul
mo ⁊ caro aīalium de utero nouiter egredientiū. Am
plius ē cōsiderāda cibariorū q̄litas actualis ⁊ uirtu
alis. Actualis quidē quia in hyeme recipiant᷑ cibaria
actu calida ⁊ in estate frigida ⁊ in mediocrib9 tp̄ib9
mediocria. Et similiter intelligat᷑ de virtuali q̄litate.
Nam calida uirtualiter ꝯpetunt in hyeme ⁊ frigida
in estate. ⁊ in temporib9 mediocrib9 mediocria. Am/
pli9 qui multū lapsi sunt in calido indigēs cibis fri/
gidioribus ⁊ ecōtra ⁊ similiter intelligat᷑ in aliis q̄li/
tatibus. Ampli9 dico ꝙ illa q̄ p̄nt eē cā corruptionis
digestiōis sunt euitāda puta voracitas cōestionis ⁊
mala masticatio. ferculoꝝ multa interruptio. diuerso
rū ciboꝝ ⁊ potuū in eadē mēsa sumptio. ⁊ multa po
tatio. ⁊ mala ciboꝝ ordinatio puta si grossa cibaria
recipiant᷑ an̄ subtilia nā ex hoc corrūpit᷑ digestio. nā
subtile digerit᷑ an̄ grossum ⁊ nō hn̄s exitū in stoma/
cho ꝑmanꝫ pl9 debito. ⁊ sic ī stōacho corrūpit᷑ ⁊ aliū
cibū nōdum digestū corrūpit. Vn̄ rationabili9 ē pri
mo recipere subtilia cibaria ⁊ post grossa. Si e/
nim digerantur ante grossa descendēt a stomacho
⁊ grossa remanebunt in stomacho vsq̧ ad perfectaꝫ
digestionē. Nā via q̄ pꝫ subtiliori nō pꝫ grossiori.
Sed hic ē diligenter notandū ꝙ si aliq̄s paꝝ cōede/
re velit de grossioribus ⁊ multū repleri de subtiliori,
b9 tūc puto rationabili9 eē p̄mitter̄ cibaria grossa. nā
ī pauca q̄ītitate eque cito digeri p̄nt sicut subtilia in

magna q̄ntitate. Vn̄ in tali casu nō ē īconueniēs p̄mit
tere grossa. Si quis āt sciret ꝓporcionare passuz ad
agens vniformiter ita ꝙ tāta eēt diuersitas īter gros
sum ⁊ subtile sicut est inter calorem fundi stomachi ⁊
eius oris tunc melius est ponere grossum in fundo ⁊
subtile ī orificio sȝ q2 hoc q̄si ē īpossibile ⁊ error qui
potest ꝯtigere p̄mittēdo subtile ē minor ⁊ magis cor
rigibilis iō subtilis p̄mittēdꝰ ē grosso. Ampliꝰ ꝯsiđ
randū ē ꝙ cibꝰ primꝰ nō sit lubrificatiuꝰ nā postq̄ e
rit digestꝰ uel an̄ digestionē trahet secū aliū cibū īdi
gestū. Ampliꝰ ē aduertendū ꝙ ī pricipio nō sumant̄
fructꝰ stiptici puta coctana mespila. nā ex hoc pos/
sit īpediri descēsꝰ cibi a stōacho Vn̄ veꝝ ē ꝙ hn̄tibꝰ
ventrē fluxibilē interdū talia ꝯpetūt ī pricipio cōe/
stionis. Et vniuersaliter ꝯsiderandū ē ꝙ sanitatis cō
seruator nec fructibꝰ nec oleribꝰ uti dȝ nisi ī pauca q̄
titate. generāt em̄ sanguinē aquosuȝ uaporosuȝ ⁊ pu
trefactiōi aptū. Si tn̄ fructibꝰ uti ꝯtigat ī sanitatis
regimine fructꝰ stiptici sunt postponēdi aliis cibis si
cut coctana pira amigdala castanee mespila auellane
Et fructꝰ laxatiui sunt p̄mittēdi puta vua ficus pru
na persica mora ⁊ similia nec pꝰ tales fructꝰ ē īmedia
te cōedendꝰ aliꝰ cibꝰ sȝ paꝝ īmorandū ⁊ superbibē
dū aliquid subductiuum ventris puta mellicratū uel
vinum dulce vel aliquod brodium subductiuuȝ. Ta
les autē fructus maxime ꝯpetunt hiis qui aliqualeȝ
estuationem sentiunt in stōachis eoruȝ uel ꝓpter na
turalē ꝯplexionē uel ꝓpter laborē uł balneū uł aliq̄
lē infirmitatē. Nolumꝰ āt plꝰ loqui de fructibꝰ q2 đ
hiis inferius specialiter loquetur. Amplius sciasꝙ in

regimine sanitatis nō multū ꝯpetūt sapoꝝ diuersoꝝ delectamēta ex quib⁹ hō pl⁹ de cibo recipit q̄ȝ debe ret vn̄ talia sapoꝝ delectamēta pl⁹ ꝯueniūt egris q̄ȝ sanis. Amplius scias ꝙ in regimine sanitatis nō cōpe- tit aliquid medicinale nisi forsan ad p̄seruandū sȝ nō ad conseruandū. Nā sicut de proprietate cibi ē cōser uare sic de ꝓprietate medicine ē alterare. Caueat igi tur sanitatis cōseruator ne vtat᷑ aliquo sapiente na- turā medicinalē ad ꝯseruandū licȝ bn̄ ab p̄seruandū Amplius hora cōestionis eligat᷑ frigida ⁊ si nō sit pos sibile eligat᷑ loc⁹ frigid⁹ ⁊ sint hore cōestiōis tales ꝙ p⁹ eas hō possit quiescere ⁊ candē dormire. Nō etiā imediate post cibū ē exercitandū sed primit⁹ quiescē dū ⁊ dormiēdū. nō tn̄ vituperat᷑ sȝ laudat᷑ lēta p⁹ ci bū deambulatio an̄ somnū ut cib⁹ descēdat ad fūdū stōachi in quo fit cibi melior digestio. Qd aūt iuuat ad cibi digestionē ē primit⁹ paꝝ dormire sup dexte rū lat⁹ ut cib⁹ descēdat ad funduȝ stōachi deinde lō giori tp̄e sup sinistꝝ ut digestio pficiat᷑. Nā decubi t⁹ sup sinistꝝ lat⁹ pl⁹ ꝯfert digestiōi ōni alio decubi tu. In hoc eēm decubitu epar āplexat᷑ cibū in stōacho sicut gallina ouuȝ in pulli generatiōe ⁊ sic cib⁹ in sto macho perfecti⁹ ꝺigerit᷑. Sȝ i fine somni iteꝝ iacēdū ē supra dexteꝝ ut facili⁹ cib⁹ trāseat ex stōacho ad e par ⁊ superfluitates digestiōis prime facilius descen dāt. Et est diligēter notanduȝ ꝙ si ꝯtingat aliqueȝ a ꝓposito vel casu recipere cibuȝ alicui⁹ male qualita tis puta acetosum uel salsum uel ponticuȝ satis ē ra tionabile post eundē recipere cibuȝ q̄ltiatis cōtrarie ad corrigenduȝ maliciā primi. uerbi grā si qs recipiat

cibaria acuta vel salsa ꝛ post talia recipiat ante eoꝝ digestionem res humectantes ꝛ dulces vel saporem non habentes erit conueniens regimē. similiter intelligat̄ ī aliis. Amplius summope ē cauendū ꝙ post cibū digestione incboata nō bibat̄ aqua uel vinū in q̄titate notabili. Hoc enim ē de hiis que digestiōis ebulitionē interrūpūt sicut pꝫ in potto buliēte si supinfūdat̄ aq̄ frigida. nā ab ebulitiōe desistit. Nō ē igit̄ bibendū donec cibus de stōacho descēdat. Q si sitis necessitatē inferat modicū aq̄ sugēdo paulatī bibat Et q̄to plus fuerit frigida tāto minus de ea sufficiet. Amplius scias ꝙ bibere vinū post cibū digestione iā incboata facit cibum descēdere de stomacho īdigestuꝫ ꝛ facit accidere opilatiōes ꝛ eaꝝ egritudines ꝛ similiter putrefactionē. Amplius scias ꝙ vehemēter famelicus nō dꝫ prīo recipere cibū subtilē. qꝺ si ꝯtigat stōachus terrebit̄ a grosso nec postea grossum recipere aut digerere p̄t. ꝛ sic cibus grossus corrūpet̄. In tali igit̄ casu p̄mittendus ē cibus grossus paulatim an̄ subtilē. Non em̄ postea terrebit̄ stomachus a subtili. Cā āt huius accidētis ē ex eo ꝙ ī stōacho vehemēter vacuo ꝛ inanito ē calor intensus cui cibus subtilis nō ē ꝓporcionatus. Vn̄ recepto cibo subtili ꝓpter stōachi forte desiderū ꝛ cibi subtilis paucā resistentiā dispgit̄ cibus ad oēs ptes stomachi ꝛ sic quedā repletio fātastica causabit̄ ꝛ sic os stomachi claudet̄ ꝛ terrebit̄ natura a cibo superueniente grosso nisi tm̄ īteruenīat spaciū ꝙ p̄dicta repletio fantastica sedet̄ que nō causabit̄ si cibus grossus recipiat̄ primitus ī stōacho vehemēter uacuo ꝛ famelico. nā cibus grossus nō dispgit̄ ꝓpter eius

inobedientiam ad singulas partes parietum stoma/
chi sicut dispgebat' subtilis. Amplius sollicitandũ ẽ
in numero comestionũ ꝛ in hoc ẽ multũ cõsiderãda ꝯ
suetudo ꝛ obseruãda vel paulatim si sit mala omittẽ
da. Qui igit' semel in die comedere ꝯsueuit nõ subito
se transferre debet ad duas comestiones nec econtra
subita em̃ mutatio nocet. Et in hoc multum conside/
rare debet medicus. Veꝝ experimentũ illud qd põt
rõe scribi hic breuiter ẽ dicẽdũ. Quidã em̃ sunt quibꝫ
vnica cõestio ĩ die naturali videt' sufficere. verbigrã
quoꝝ virtutes sunt satis fortes ꝛ mẽbra nõ multum
resolubilia ꝛ paꝝ exercitantes se ꝛ qui sufficiẽtẽ cibuꝫ
vnica comestione sumere pñt ꝛ ĩ hũoribꝫ fleumaticis
hñt abũdantiã ꝛ vniuersaliter quoruꝫ corpa hũida
sunt ꝛ cũ hoc cibaria quibꝫ vtunt' sint equaliter gros
sa ꝛ viscosa ꝛ multũ nutriẽtia ꝛ nõ faciliter resolubi/
lia. Talibus enim sufficit cibus semel in die naturali
nisi consuetudo sit ad ꝯtrariũ. Sũt ãt alii quibꝫ non
sufficit vnica comestio in die naturali sicut illi quoꝝ
virtutes sunt debiliores ꝛ calor ẽ fortis ad digeren/
dum ꝛ resoluendũ ꝛ quoꝝ corpora sunt resolubilia
ꝛ maculẽta ꝛ ad siccitatem naturaliter vel accidẽtali/
ter declinãtia ꝛ vtẽtia cibo subtili facile resolubili et
degestibili ꝛ in quãtitate minori ꝛ cũ hoc multuꝫ exer
citantia his igit' ꝯpetit bina comestio in die natura
li. Mediocribꝫ vero ꝛ tẽperatis sufficit cõedere ter
in duobꝫ diebꝫ sic ꝙ inter vnã comestionẽ ꝛ aliã ĩter
ueniat spaciũ sedecim horaꝝ. Sunt ãt quibã quibus
nõ sufficit bina comestio in die naturali sed debent
cibari ter vel quater in die sicut sunt senes a senio

⁊ conualescentes ⁊ pueri ⁊ vniuersaliter debiles. Se/
nes enim sunt sicut lucerna extinctioni parata. vnde
si eis cibus non sepe administret᷑ calor consumit᷑ ⁊ ex
tinguit᷑ ⁊ si vna vice multum administret᷑ eoꝝ calor
suffocat᷑ vnde isti indigent sepe comedere ⁊ parū Cō
ualescentes etiā sunt huiusmōi. Indigent enī cibo vt
deueniant ad proprium statum sed quia eorum ca/
lor est debilitatus non possunt multum cibum simul
digerere. Bonum est igit᷑ ꝙ patiat᷑ eorū cibus ut cor
pus confortet᷑ ⁊ calor naturalis non laboret in dige
rendo. ⁊ eadem ratio est in pueris. Complexionibus
igit᷑ hominū consideratis dicemꝰ ꝙ fleumatici meliꝰ
possunt ieiunare ⁊ colerici minime. sanguinei autem
⁊ melancolici mediocriter nisi ꝙ melācolici magis se
tenent ex parte fleumaticoruꝫ ⁊ sanguinei ex parte co
lericorum. Et inter hos omnes temperati mediocres
existunt. De etatibus etiam pꝫ ꝙ infantes ⁊ specia
liter animosi minus possunt ieiunare ⁊ senes a senec/
tute maxime et mediocres se habent medio modo.
Hec igit᷑ sunt que secundum rationē dicere possumꝰ
de numero comestionum. Est autem diligenter notā/
dum ꝙ sunt quedam cibaria que non sunt simul edē
da puta lac ⁊ acetum ⁊ vniuersaliter acetosum nec lac
⁊ pisces. nec lac acetosum cū raphano. nec carnes vo
latilium post risum conditū cū lacte nec vti debemꝰ
oleo vel pinguedine in condimento cibariorum que
in ereo extiterunt vase. Amplius multū est considerā
dum quando competunt cibaria grossiora ī mane vł
in vespere. Et saluo meliori iudicio puto ꝙ nisi reu/
ma impediat ꝙ vespere grossior cibus ⁊ maior in

q̄titate ɔpetit ⁊ specialiter supposita noctium lōgitudine sufficienti. ⁊ ꝙ hō dormiat de nocte. nā dige/gestio fit in quiete ⁊ in somno quiescūt virtutes aīales ⁊ fortificant̄ naturales. In somno enī melior fit digestio in stomacho in epate ⁊ in toto corpore. sed suspecti de reumate abstineant a cena aut paꝝ cenēt ⁊ longe a somno. Amplius diligenter ē notandū ꝙ aliquis volens sanitatem ɔseruare nō multū bibere dꝫ nec in principio mense nec in medio. sed differre debꝫ potum usqꝫ ꝓpe finē cōestionis ⁊ tūc tantū bibendū est ꝙ uera sitis sedet̄. Est āt uera sitis quedā estuatō in stōacho causata ex cibo recepto qui hꝫ quodam/mō stōachū calefacere ⁊ exsiccare. Est em̄ fames ap/petitus calidi ⁊ sicci. ⁊ sitis frigidi ⁊ hūidi. Et qꝛ ta/lis estuatio maxīe ɔtingit circa finē cōestiōis iō tūc ē bibendū ⁊ nō ante nisi paꝝ. Sciendū āt ꝙ triplex ē potus. quidā em̄ ē pmixtiuus. alius delatiuus. ⁊ alius ē sitis sedatiuus. Potus igit̄ pmixtiuus pt recipi simul cū cibo. Vn̄ saluo meliori iudicio puto ꝙ talis potus non dꝫ differri usqꝫ ad finē cōestiōis sꝫ dꝫ recipi ī principio medio vel fine. Et iste potus maxime ɔpetit qn̄ sumūtur cibaria grossa actualiter sicca ⁊ uirtualiter sicut pꝫ in laborantibus cōedentibus panē siccū. Sꝫ potus sitis sedatiuus regulariter ⁊ in hominibus bn̄ dispo/sitis dꝫ differri usqꝫ ad finē cōestiōis. tūc em̄ est uera sitis ꝓpter estuationē cibi calidi ⁊ sicci. Nō em̄ multū rationabile ē ꝙ simul uigeat sitis ⁊ fames qꝛ sunt appetitus ad ɔtraria. Potus āt delatiuus maxīe ɔpetit ɔpleta prīa digestiōe ⁊ tūc regulariter nō ē malū biber̄ ut cibus facilius trāseat a stōacho ad epar ⁊ ꝑparet̄

stomachus ad recipiendum alium cibum. ⁊ si forsan
contingat aliquem sitire non precedente comestiōe et
sine fame ꝑt prenosticari a medico sitis illa eē innatu
ralis ⁊ in tali casu interdū ꝑt ꝯpetere potꝯ an̄ cibum
ꝫ quia hoc exit limites regiminis sanitatis nō plꝯ lo
quemur de isto. Potꝯ autem qui regulariter ꝯpetit ĩ
regimine sanitatis non est aqua sed vinum uel aliqd
proporcionabile vino puta ceruisia vel cerusariū uꝉ
pomerium vel mellicratum vel aliquod simile quibꝯ
omnibus vinum est melius. Et quia de hiis omnibꝯ
inferius tractabit' in speciali volo transire. Vinum
autem quo vti debemus in regimine sanitatis nō sit
acutum nec igneum nec grossum nec dulce. Et in esta/
te sit album vel roseum ⁊ in hyeme rubeum uel sub/
rubeum ⁊ sit clarum ⁊ subtile ⁊ saporis amicabilis et
odoris suauis. Et est diligenter notandum ꝙ quo
rundam magistrorum opinio est ꝙ magis eligenduꝫ
est vinum debile sine aque admixtione ꝙ̄ vinum for
te cum aqua fractum ⁊ specialiter corporibus tempe
ratis colericis ⁊ sanguineis. sed istorum opinioni nul
latenus acquiesco Nam vina debilia cuiusmodi sunt
gallicana multum sunt corruptibilia vnde facilime
corrumpuntur. Et huius rei signum est ꝙ si vinuꝫ
debile gallicanum dimittatur in aere per noctē ĩ ma
ne inuenitur corruptum Vnde puto ꝙ vinum for
te fractum cum aqua multa est conuenientius in sani/
tatis regimine nisi in casu in quo vinum debilius nō
sit adeo debile ꝙ sit nimis corruptibile in natura sua
sicut vina gallicana. Ex hiis igitur patet ꝙ ne/
ctar non competit in regimine sanitatis in via

potus. Et vniuersaliter vina sapientia naturam ali/
cuius farmacorum vel ratione vasis vel ratione per
mixtionis. Etiam patet quod vinum nouum defecatum
seu clarificatum magis competit in regimine sanitatis
quam vinum antiquum. Et est notandum diligenter quod in
terdum aliquis patitur sitim mendosam in qua non estu
at orificium stomachi sed guttur et pulmo arescit et os
et palatum vel propter puluerem aut motum aeris et
calorem et siccitatem. Et in tali casu non expedit bibe
re sed sufficit gargarizare vinum bene limphatum aut
aquaticum propter partes predictas humectandas
vel si magis placet succosos fructus masticare et abii
cere. vel modicum succi deglutire propter gutturis as
peritatem et ariditatem erit expediens. Amplius scias
quod in tali siti interdum iuuat attractio aeris frigidi
per os et nares. Et est diligenter notandum quod secun/
dum diuersitates complexionis etatis et sic de singu/
lis attenditur diuersitas in administratione vini vel po
tuum aliorum. Quibusdam enim complexionibus com
petunt vina fortiora et quibusdam debiliora et qui/
busdam plus quibusdam uero minus. et quibusdam gros
siora et quibusdam subtiliora. Et similiter intelligitur
de etatibus et aliis Homines igitur calidioris comple
xionis indigent vinis debilioribus et subtilioribus et
indigent maiori quantitate. Et homines frigidioris
complexionis indigent vinis fortioribus et minoris
quantitatis. Amplius habentes neruos debiles indigent vi
nis debilibus et habentes cerebrum forte et neruos for
tes securius possunt vti fortioribus. Amplius de/
biles indigent vinis et potibus magis nutritiuis et

Fortes minus Amplius melancolici indigent bōis vinis. Tum quia frigidi ⁊ vinum calefacit. Tū quia tristes ⁊ vinum letificat. Tum quia habent paucos spiritus ⁊ eos vinum multiplicat. Quantitas autem mediocris potus quē homo debet recipere in mensa ad sitim sedandam ⁊ ad cibi permixtionem est quatuor librarum minutarum sicut quidam sapiens testat̄ ⁊ experientia docet. Sed quantitas potus offerēdi sicut nec aliorum potest litteris certis scribi sed coniectura veritati propinqua. Quidam enim sunt quibus sufficit minor quantitas ⁊ quibusdam maior ⁊ ī hoc multum debet attēdi quātitas cibi ⁊ q̄litas. Nā secundum aliam ⁊ aliam cibi q̄titatem ⁊ qualitatem diuersificabit̄ potus quātitas sicut etiam diuersificatat̄ sitis naturalis. Vn̄ qui pl⁹ cōedunt ⁊ cibaria maiorē estuationem in stomacho inducentia pl⁹ sitiunt ⁊ indigent pluri potu. Et quāto sitis est maior ⁊ intensior ceteris paribus potus debet eē debilior ⁊ in quantitate maior ⁊ econuerso. Ampli⁹ in exbibitiōe potus debet multum considerari qualitas ⁊ q̄titas stomachi capientis Habentes enim stomachum siccū multum sitiunt ⁊ magnam q̄titatem potus sustinere non possunt. Et contrarium est de habētibus stomachum humidum. Nam isti parum sitiunt ⁊ magnā q̄titatem potus sustinere possunt. Hec igit̄ generalia sufficiunt de cibo ⁊ potu quia īferius de hiis tractabit̄ in speciali.

Capitulum septimum de somno ⁊ vigilia.

Onsequens est determinare de somno ⁊ vigi
lia ei ꝯtraria. Nā regule ex hiis sunt in regi/
mīe sanitatis plurimū necessarie Est igit̄ dili
gēter notandū ꝙ somni vtilitas in sanitatis regimīe
si debite administret̄ est valde magnū bonū. Est igi
tur perpendere ꝙ̄to somno natura iuuetur. Nam per
somnum calor naturalis qui operat̄ circa materiā nu
trimenti in interioribus confortat̄ in quibus viget a
limenti digestio. ⁊ sic melior fit digestio. Amplius p
somnum quiescunt omnia membra exteriora a suis o
perationib9. Et quia digestio fit in quiete magis tūc
viget digestio. Amplius per somnum virtutes anima
les que fatigate sunt refocillant̄ ⁊ confortant̄ si qui/
dem erant fatigate per motum per quietē somni for
tificant̄. Vnde in omni motione corporis cum cepe/
rit quis dolere statim quiescere remedium est Nō est
autem uera quies nisi in somno. Nam in vigilia orga
na sensuum sunt in actu secundo ⁊ sic non potest cor/
pus uere quiescere. Vnde etiam membra motiua nō
vere quiescere possunt in vigilia propter colligantiā
⁊ propinquitatem ad organa sensuum qui sunt in ac
tu secundo. Propter hoc igit̄ non potest eē hō diu
sine somno. Si enim somnus fuerit moderatus cibus
digerit̄ ⁊ corp9 impinguatur. dolor dissoluitur. ani
mus confortatur. calor naturalis augmentatur. humo
res temperantur. ⁊ mens clarificatur. Amplius som/
nus est calefaciens ⁊ humectans. digestio autem vi/
get per calidum ⁊ humidum. Et sic apparet ꝙ som/
nus bene adiuuat digestionem Et quia senes sunt fri
gidi ⁊ sicci ⁊ male digerunt indigent maxime somno

quapropter Galien⁹ in etate senectutis prouocabat
somnum cū comestione lactucaꝝ sed quia lactuce sūt
frigide ipsas cū aromatib⁹ comedebat. Et sicut som
nus debito modo exhibitus multas hꝫ vtilitates sic
⁊ vigilia moderata ⁊ debito modo exhibita. Nā de
siderium auget ⁊ famem excitat partes exteriores cō/
fortat ⁊ spūs ad exteriora mouꝫ sine quibus nō pos
sunt membra exercitari quod tamen exercitium ē mul
tum necessarium. Et sicut somnus ⁊ vigilia medera/
ta sanitatem conseruant sic etiam si indebito mō ex/
hibeant᷑ sanitatem corrumpunt. Unde immoderatus
somnus preparat corpus ad apoplexiā epilentiaꝫ et
paralisim ⁊ stuporē. Et ut sic ad vnū dicere generat
egritudines humectantes ⁊ reumata ⁊ splenem ⁊ ner/
uos laxat ⁊ pigriciā efficit ⁊ desiderium deiicit apo/
stemata ⁊ febres frequenter generat Vigilia aūt im
moderata corp⁹ desiccat ⁊ uirtutes animales debili/
tat ⁊ digestionem diminuit ⁊ preparat corp⁹ ad egri
tudines ꝯsumptiuas. De vigilia aūt innaturali que ē
res contra naturam ⁊ de somno innaturali ⁊ ex quib⁹
causis possunt prouenire non est hic dicendum quia
hoc exit regimen sanitatis ⁊ ingredit᷑ curā egritudīs.
Sufficit autem ad presens scire ꝙ somno ⁊ vigilia in
corporibus sanis possumus vti bene ⁊ male. Dica/
mus igitur modum vtendi somno. Sciendum igitur
ꝙ post comestionem competit somnus non quidem
immediate sed tantum est immorandū vt cibus des/
cendat ab orificio stomachi. Nec est post immediate
laborandum nec mente studendo disputando vel le
gendo vel corpore exercitando. Hec enim

impediunt cibi digestionem sȝ quiescendum ē ⁊ audi
enda sunt aliqua musicalia quibus hō nō sit multum
intentus uel alique hystorie Et si forsan tardet cibi
descensus ab orificio stomachi paꝝ ⁊ lente est deam
bulandum quousqȝ sentiat cibum descendisse ab ori/
ficio stomachi. Si enim quis ante descensuȝ cibi a sto
machi orificio dormire presumat generant rugitus ⁊
inflatiōes ⁊ dolores in vētre ⁊ ēt sōnꝰ laboriosior et
digestio corrumpit ⁊ postq̄ȝ cibus descendit ⁊ fumi
mulcebres ⁊ suaues fuerint eleuati ad cerebrum in/
ducentes somnum tunc nature est satisfaciendum. ⁊
tunc immediate dormiendum In estate quidem in lo
co frigidiori non reumatico cum pedibꝰ nō calciatis
Nā dormire pedibꝰ calciatis inducit uisꝰ debilitateȝ
⁊ totiꝰ corporis estuationem. Amplius omnia mem
bra totius corporis debent esse cooperta ⁊ meliusq̄ȝ
in vigilia ⁊ specialiter caput ⁊ puluinare debȝ esse al
tum ne cibus regurgitet ad orificium stomachi. ⁊ in
principio somni parum dormiendum est supra latus
dexterum. hoc enim est iuuans ad perfectum cibi des
censum ⁊ parum ad digestionem. Quidam tn̄ magni
asseruut huius contrarium. Dicunt enim q̄ decubitꝰ
supra dexterum latus iuuat ad digestionem quia tūc
epar supponit stomacho sicut ignis lebeti. Hec autē
ymaginatio est falsa. Nam epar non digerit cibum ī
stomacho calefaciendo ad modum ignis. sed ample/
ctendo cibum in stomacho sicut gallina ouum. Et
quia dormiendo supra sinistrum latus perfectiꝰ am
plectitur ideo perfectius digerit. Non igitur est

dormiendum supra dexterꝫ nisi parum propter des/
censum ⁊ deinde supra sinistrum propter digestionē
⁊ in fine digestionis dormiendum est aliquantulū su
pra dexterum ut facilius descendat cibus de stoma/
cho ad epar ⁊ superfluitas prime digestionis liberiꝰ
descendat. Quantitas autem somni sicut nec aliorum
non potest certis litteris denotari. Debet autem som
nus esse tantus ꝙ prima digestio sit completa ⁊ ꝙ ci
bus transierit ad epar ubi est locus secunde digestio
nis. Nec est forte malum in tantuꝫ prolongare som
num ꝙ secunda digestio sit completa. Hoc autem
tempus diuersificabitᷣ secundum diuersitatem cōple
xionum etatum ⁊ sic de aliis. Nam qui sunt calide
complexionis ⁊ habent digestiuam bonam ⁊ come/
dunt cibaria facilia ad digerendum ⁊ non comedunt
multum in quantitate tales cito digerunt. Unde ta/
libus forte sufficit somnus breuis puta sex horarum
vel octo ad plus. Sed illi qui sunt istis contrarii. sci/
licet frigide ⁊ humide complexionis habētes digesti/
uam debilem ⁊ comedentes multum ⁊ cibaria non ō
bedientia digestioni. Tales utiqꝫ indigent somno lō
go puta decem vel duodecim horarum. Nec tales
possunt comedere nisi semel in die naturali. Alii sunt
qui medii sunt inter predictos in conditionibus pre
nominatis ⁊ isti indigent somno mediocri. Ampli
us in hoc multum considerare debemus fatigationē
virtutum animalium. Nam secundum ꝙ fatigatio uꝭ
lassatio fuerit maior et intensior secundum hoc opꝫ

est longiori somno et econuerso Et quorum est me
diocris somnus debet esse mediocris. Signum au
tem sufficientis somni est totius corporis leuitas et
specialiter cerebri ⁊ palpebrarum ⁊ oculorum ⁊ descē
sus cibi a stomacho ⁊ voluntas ascellandi ⁊ mingen/
di. Grauitas autem palpebrarum ⁊ cerebri ⁊ toti
us corporis ⁊ somnolentia ⁊ eructuatio sapiens na/
turam cibi preassumpti significat somnum non eē suf
ficientem. Et est diligenter notandum ꝙ in quanti
tate somni sicut ⁊ in aliis considerare debemꝰ secun/
dum experimentum. Experiatur enim homo quanti
tatem somni vna die. Et sic consequenter ⁊ proculdu
bio perpendat quantum dormire debeat. Hec au/
tem experientia debet fieri supposito regimine eodē
⁊ equali seu temperato in predictis diebus. Et est di
ligenter notandum ꝙ homines temperati vel prope
supposito regimine equali in ceteris tantum appetunt
somnum quantum oportet ⁊ est eis necessarium. Nā
optima natura tantum appetit quantum est ei neces/
sarium. ⁊ hoc est verum nisi consuetudo obuiet. Sed
in corporibus lapsis non est confidendum in appeti/
tu. Quidam enim plus appetunt somnum ꝗ̄ opor
teat. Et quidam minus sicut in exercitio superius me
mini me dixisse. In corporibus enim temperatis v
tentibus regimine temperato potest dici ꝙ quātitas
somni est equalis quantitati vigiliarum vel prope.
Amplius est sciendū de qualitate somni ꝙ somnꝰ ꝗ̄to
ꝓfundior tanto melior ⁊ loquor de somno naturali

De somno enim innaturali vt stupore non loquor.
Et nota ꝙ conualescentes ⁊ exercitati forti exercitio ⁊ multum comedentes dormiunt forti somno et profundo. Amplius est sciendum ꝙ corporibus temperatis non competit dormire supra ventrẽ ꝓpter colli torsionem ⁊ stomachi compressionem. licet in habentibus digestiuam debilem confert digestioni. Amplius sciendum ꝙ nullo modo dormiendũ est supinus. Hoc enim preparat corpus ad egritudines prius nominatas puta ad incubum ⁊ apoplexiam ⁊ stuporem ⁊ similia. Hec enim figura dormiendi facit superfluitates decliuare ad posteriora ⁊ sic retinentur et non incedunt per suos canales qui sunt in anterioribus ⁊ fiunt causa predictarum egritudinum. Amplius sciendum est ꝙ somnus naturalis ⁊ bonus est ille qui diem non impedit. Nam dormire de die corpus preparat ad malas egritudines que superius dicte sunt. Nam dies est luminosa cum strepitu ⁊ apta exercitio ⁊ vigilie ⁊ nox est apta somno. Tum quia frigidior. Tum quia obscurior. Tum quia quiescentior ⁊ quo ad animam et quo ad corpus. Hoc igitur tempus est magis aptum ad dormiendum ⁊ dies ad laborandum. Et ideo concluditur ꝙ versus noctem melius est plus recipere de cibo ⁊ specialiter nisi noctes sint valde breues quia melior fit digestio in nocte ratione somni ⁊ quietis ⁊ etiam frigiditate aeris. Sed suspecti de reumate ⁊ passionibus oculorum et aurium ⁊ ceterorum sensuum abstineant a cena. Et est

diligenter notandum q̄ completo somno studendū ē diligenter emūdare corp9 a superfluitatib9 multiplicatis nō solū p secessū ꝛ vrinā ſꝫ etiā p alias ptes tussiendo ꝛ rascādo ꝛ nares mūdando ꝛ caput pectinādo ꝛ man9 ꝛ faciē cum aqua tepida lauādo.

Capitulum octauum de accidentib9 anime.

Sicut accidentium aīe correctio ad philosophū moralem ptinet ut aīa bonis habitib9 īformet᷑. sic ad medicuꝫ ut corpus in debita sanitate conseruet᷑. quot enim modis alterat᷑ ex necessitate corp9 tot sunt ꝓcurationū genera. ꝛ quia aīe accidentia ex necessitate alterant corpus ꝛ eorum correctio ꝛ moderatio ad medicum pertinet. Nā sicut mali homines sunt maliciā cōplexionis sequētes. sic plerūq̄ꝫ eos sequit᷑ ꝯplexiōis malicia. Unde iracūdi ex frequēti ira ultra modū calefiūt ꝛ similiter suo mō intelligat᷑ in aliis huiusmōi. aūt anime accidentia quorū correctio quodāmodo ptinet ad medicū sunt ira gaudium timor tristicia tediū ꝛ uerecundia. In ira quidē mouet᷑ calor ꝛ spūs subito ꝛ īpetuose ad extra nō totaliter relinquēdo radicē ſꝫ accendit᷑ in radice primo ꝛ postea mouet᷑ ad extra. ſꝫ ī gaudio calor ꝛ spirit9 mouēt᷑ paulatī ad extra. ꝛ īterdū totaliter radix puta cor reliquit᷑ denudatū. vñ mulieres ꝛ debiles corde ex ꝯtinuo gaudio sincopisant qđ ñ ꝯtingit ex ira vñ ꝯtigit hoīeꝫ mori ex gaudio ꝛ ñ ex ira. ī tior᷑ calor ꝛ spūs subito mouēt᷑ ad ītra ꝛ ī tristicia paulatī ſꝫ in tedio ꝛ uerecūdia duob9 mouent᷑ motib9 mō ad ītra mō ad extra sicut pꝫ in tedio qđ ē tristicia de eo qđ futurū ē ꝛ inducit vigilias dato enī q̄ calor moueat᷑

ad ītra ex eo ꝙ tristat᷑ mouet᷑ tñ ad extra ex eo ꝙ fu
turū est. Unde tristicia talis vigiliam inducit. ſ₃ tristi
cia de eo qđ iā preteriit inducit somnū. ⁊ similiter in
verecūdia spūs primo mouet᷑ ad ītra ⁊ deinde redit
rō ⁊ ꝯsiliū ⁊ dilatat᷑ illud qđ ē ꝯstrictū ⁊ egreditur
exterius ⁊ rubificat colorem ⁊ sic manifestum est ꝙ a
nime accidentia alterant corpus. Vñ igit᷑ ira calefa/
cit corpus. quia accendit᷑ calor ⁊ spūs in corde ⁊ dis/
pergit᷑ ad singula membra ⁊ precipue in bñtib⁹ calo
lorem fortem ⁊ multos spūs. In bñtib⁹ em̄ calorē de
bilem cum irascunt᷑ ⁊ vindictam appetunt calor nō
potest cum feruore dispergi ad extrema corpis ⁊ sic
remanent exteriora membra albescentia ⁊ frigida nō
obstante ꝙ calor sit accensus in corde. vnde uidem⁹
multos iratos appetentes vindictā in actu ire liuesc
cere ⁊ in talibus non est ira perfecta ſ₃ ē quodāmō ti
mor cū ira. Sed gaudiū corp⁹ infrigidat per viā re/
solutionis ⁊ distractionis caloris ⁊ spūs a fonte ca/
loris. Sed timor infrigidat subito per viam suffoca
tionis. S₃ tristicia infrigidat paulatim ⁊ p viā desic/
cationis ⁊ ptisis. Nō solum aūt predicta accidētia a
nime q̄ se tenēt ex pte appetit⁹ irascibilis ⁊ ꝯcupisci/
bilis alterāt corp⁹. sed etiā quedā ymaginationes q̄
se tenent ex pte uirtutis cognitiue sicut videm⁹ mani
feste ꝙ uidere res rubeas ⁊ ipas ymaginari mou₃ san
guinē. Et si qs ymaginet᷑ dolorē quē patit᷑ soci⁹ ī a
liquo mēbro īcurrit dolorē. vñ ymaginatio facit ca/
sum ymagīatiōes igit᷑ īprimūt ī res naturales ex huiꝰ
satis ē māifestū ꝙ correctio accidentiū aīe spectat ad
medicū. dicam⁹ igit᷑ ꝙ ira ñ ꝯpetit ī sanitat/ regie. ira

em̄ supercalefacit singula mēbra ⁊ ꝓpter feruorē cor
dis omnes actus rationis ↄfundit· igit᷑ cauende sunt
eius occasiōes nisi q̄tū rō ꝑcipit aduersꝰ illicita Jux
ta illud Irascimini ⁊ nolite peccare Nā in licitis ⁊ ho
nestis irasci ē ↄueniens interdum q̄uis nō ↄuenit ī sa
nitatis regimine· Et est diligenter notandū ꝙ quidā
sunt frigidi ⁊ maleficiati quibꝰ interdū irasci ꝓdest
in regimine sanitatis· Ampliꝰ dico ꝙ tristicia nō ↄpe
tit in sanitatis regimine· nā corrumpit naturam hn̄tis
infrigidat enim ⁊ desiccat ⁊ proprie maciem ⁊ extenu
ationē inducit cor ↄstringit· ⁊ spiritum obtenebrat ⁊
ingenium ebetat ⁊ rationē impedit iudiciū obscurat
memoriā obtundit· Ideo uitanda sunt eiꝰ obiecta ni
si quātum rō suadet ad detestationem uicioꝝ ad mē
tis pulcbritudinem reformandā· Et ē diligenter no/
tandum ꝙ quidā sunt quoꝝ spūs sunt adeo mobiles
⁊ calidi· ⁊ sunt adeo pingues ⁊ carnosi ꝙ eis interdū
est bonū tristari ut spūs calor ebetet᷑ ⁊ corpus aliqua
liter maceret᷑· De gaudio aūt ⁊ mentis tranquillitate
sciendū ꝙ gaudium temperatum competit in regimi
ne sanitatis ex eo ꝙ est unum de confortantibus vir
tutem· Virtus enim confortat᷑ tranquillitate ⁊ gau/
dio· sed gaudium non debet esse excessiuum quia in
ducit sincopiȝ ⁊ mortē ⁊ maxime gaudiū cōpetit hīs
qui multū curāt ⁊ sollicitudinibꝰ destruunt᷑ ⁊ crebro
pungunt᷑· ⁊ similiter hīs qui sunt in gaudio ↄtinuo
⁊ imoderato interdum tristari conuenit· Sȝ ōnimodꝫ
boꝝ accidentium superfluitas omnis est euitāda ⁊ si
cut ē dictū de accidentibꝰ aīe tenentibus se ex pte ap
petitus· Ita suo modo pōt intelligi de affectionibꝰ

aīalib⁹ tenentib⁹ se ex parte appetit⁹ ymaginatiui. Nō em̄ ē ɔueniēs ī sanitatis regīe ut aliqs ymagine tur nimis intēse. Nā ex tali ymaginatiōe mouet̄ spi/ rit⁹ motu īordinato ⁊ reliquit locū digestiōis ⁊ īpe/ dit̄ sōn⁹. Et hec breuia sufficiāt ꝺ accidētib⁹ aīe dcā

Capitulū nonū de temporibus anni.

D sanitatis regimē pfectū oꝫ ɔsiderare diuer sitatē tēpoꝝ anni. Vn̄ in hoc ē aliquid dādū tēpori sicut etati ⁊ ɔplexioni. Nō idē em̄ re/ gimē dꝫ eē totaliter in diuersis anni tpib⁹ siquidem corpa hūana diuersimode habēt se in diuersis tēpo/ ribus ⁊ ꝑm diuersitatem complexionis corporum at tendit̄ diuersitas regiminis propter quod sciendum ꝙ sunt quatuor tempora anni puta ver. estas. autū/ nus. ⁊ hyems. Hec autem quatuor āni tpa ꝑm astro/ logos sunt ꝑm mutationes solis in vnaquaqꝫ circuli signorum quarta incipientis a pūcto vernali ⁊ ē pri mus grad⁹ arietis ⁊ hoc inicium ē tredecima die mar tii vel circa. Et quodlibet hoꝝ ꝑm astronomos du/ rat per tres menses ⁊ tria signa. ⁊ qꝛ sunt. xii. menses ⁊. xii. signa cuilibet tpi correspōdent tres mēses ⁊ tria signa. Durabit igit̄ primū temp⁹ puta veris a trede cima martii usqꝫ ad tredecimū iunii ⁊ a principio arie tis usqꝫ ad finē geminoꝝ ⁊ sic ɔsequēter ⁊ ꝑm hoc ō nia anni tpa sunt equalia vel prope. Medic⁹ āt ī tē/ poꝝ distinctione non considerat motū solis in circu lo signorum qui zodyacus nominat̄. Sꝫ ɔsiderat al terationē in corporibus nostris cōtingentē ex tēpo/ ribus. ⁊ quia per experientiā videmus aliquā partē anni calidiorem ⁊ aliquam frigidiorem. iō coactus ē

medicus ponere distinctionem in temporibus anni. Illud ergo temp⁹ anni in quo ē maior tēperies ī acti uis q̄litatib⁹ ⁊ passiuis uocat̄ ver. ⁊ quia talis tēpe ries nō durat p tres menses sȝ min⁹. iō ver ꝑm medi cos ē minoris spacii q̄ȝ ꝑm astronomos. hoc āt tēpus ꝑm medicos ꝑm diuersitatem regionū ⁊ annoꝝ inter dum incipit citi⁹ ⁊ interdū tardi⁹ ⁊ interdum pl⁹ du/ rat ⁊ aliquādo min⁹. ⁊ interduȝ incipit anteq̄ȝ ingre diat̄ primum inicium arietis. Hoc āt tēp⁹ ē tēp⁹ flo/ rum ⁊ inicium pomorum. Deinde sequit̄ estas ⁊ ē tem pus calidum ⁊ siccum. hoc quidem tempus communi ter est multo maius vere. sed in quibusdaȝ regionib⁹ pl⁹ durat ⁊ in quibusdā min⁹. Et similiter etiā ī qui busdā annoꝝ reuolutionibus ⁊ similiter etiam in qui busdam regionibus citius incipit ⁊ in quibusdā tar/ dius. Deinde sequit̄ autumnus quod est tempus re/ cte oppositum veri eiusdem quātitatis vel prope cū eo. ⁊ est tempus satis temperatum in actiuis ⁊ multū declinans ad siccitatem sicut estas precedens ⁊ habet magnam diuersitatem ī horis. Unde dies multuȝ est calida ⁊ nox frigida. propter eñ eius subtilitatem ⁊ siccitatem facile recipit impressionem caloris in die ⁊ frigiditatis ī nocte. Unde multum distant noctes a diebus in calido ⁊ frigido. quod tamen non cōtigit ī vere quia aer non est ita subtilis ⁊ siccus ⁊ non ē a/ deo passibilis nec tantam recipiens impressioneȝ. Vi dem⁹ eñ q̄ aq̄ calida ratione subtilitatis ⁊ passibili tatis citi⁹ congelat̄ q̄ȝ frigida uel tepida. ⁊ similiter ī telligat̄ de autūno respectu veris. hoc autē tēp⁹ est tēp⁹ mutatiōis coloris foliorū ⁊ principiū cas⁹ eoꝝ

Et deinde sequit͛ hyems. ⁊ ē temp⁹ frigidum ⁊ humi dū cui⁹ inicium ē finis autūni puta cū folia ab arbo ribus ceciderunt. Et eius finis est principiū veris pu ta cum arbores incipiūt florere ⁊ aues cantare. ⁊ bre uiter cum omnia incipiunt pullulare. Finis aūt veris est estatis iniciū cum fructus ⁊ specialiter poma inci piunt apparere ⁊ herbe sēmen ꝓducere. Vn̄ scienduꝫ ꝙ tūc est temp⁹ veris cū flores sunt in principio aug mento ⁊ statu sꝫ cū flores declināt ⁊ fruct⁹ sunt ī pri cipio augmento ⁊ statu est tempus estatis. ⁊ cum her be declinant ad semina ⁊ semina sunt ī principio aug mento ⁊ statu est tempus autūni. ⁊ cum semina decli/ nant ⁊ radices sunt in principio augmēto ⁊ statu tūc est tēpus hyemis. ⁊ quia virtus citius deficit in flo/ ribus ⁊ seminibus ꝙ̄ in herbis ⁊ radicibus. Ideo ver ⁊ autumnus sunt breuiora tēpora ꝙ̄ hyems ⁊ estas Vnde secundum medicos non multum approbo di/ ctum illorum qui ponunt dictorum temporum certa principia ⁊ determinatos fines puta festum clemētis esse principium hyemis ⁊c̄. Sed circa dicta est vnum dubium valde magnum. Nam qua ratione ver poni tur tēperatū in passiuis qualitatib⁹ puta in humido ⁊ sicco. ⁊ in actiuis scꝫ calido ⁊ frigido. sic videtur ꝙ autumnus debet esse temperatus in passiuis sicut po nit͛ temperat⁹ in actiuis ⁊ specialiter quia solis aspe ctus est idem in vere ⁊ autumno. ⁊ idē aspect⁹ uide tur esse causa eiusdē ꝯplexionis. Et ꝯfirmat͛ nā illa que sunt eiusdem complexionis in actiuis debent eē eiusdem complexionis in passiuis. quia mensure qua litatum actiuarum videntur proporcionari

mensuris qualitatum passiua℞. Unde si ver ⁊ autum
nus sunt eiusdem complexionis in actiuis rationabi
le est ꝙ sunt eiusdem in passiuis. Dicat᷑ ad hoc breui
ter ꝙ non est simile de vere sequente hyemē ⁊ autum
no sequente estatē. Nā caliditas superueniēs hyemi
potentior est in desiccando ⁊ in tēperādo humidita/
tē ꝙ̄ frigiditas supueniens estati in humefaciendo.
Videmus enim ꝙ pannus lineus humidus in aere ca
lido citi⁹ desiccat᷑ ꝙ̄ pann⁹ siccus humectatur in aere
frigido Amplius siccitas autumni nō est qualitas pu
re passiua sed dicit priuationem humiditatis vapo
rose disperse in aere. Modo o᷑at ꝙ facilius deueni
tur ab habitu in priuationem ꝙ̄ a priuatione in ha
bitum. ⁊ iō facili⁹ obtemperat᷑ humiditas hyemis ꝙ̄
siccitas estatis. sed quia ista materia de q̄ hic loquor
est extra regimen sanitatis ideo transeo de illa. Suf/
ficit enim ad presens scire que sunt āni tempora ⁊ eo
rum distinctiones quantū spectat ad medicū modo
restat dicere quid est propriū singulis temporib⁹ de
regimine sanitatis incipientes a vere. Dicamus ꝙ ver
assimilat᷑ morbo de repletione. Unde isto tēpore cor
pora maxime sunt repleta. Et ex isto concludit᷑ ꝙ il
lud tempus est magis minutioni aptum ⁊ purgatiōi
aliquo tempore alio ⁊ hoc est ei proprium ⁊ specia
liter quia tempus est temperatum ⁊ tales euacuatio/
nes fieri debent in tempore temperato. Ampli⁹ quia
in hoc tempore commouentur humores Suspecti igi
tur de egritudinibus repletionalibus fleubothomē
tur ⁊ purgentur in vere ⁊ propter eandem rationem ī
eodem tempore vomit⁹ prouocet᷑ Et qꝫ in hoc tpe

corpora sunt calidiora ⁊ humidiora q̄ꝫ oporteat ⁊ tē
pus etiam declinat ad calidum ⁊ humidum respectu
aliorum temporum non est vtendum rebus multū ca
lefacientibus ex carnibus ⁊ potibus· vnde est subtili
andum regimen·corpora enim plena non indigēt mł
to cibo ⁊ potu· Et debet esse exercitium istius tēpo/
ris maius exercitio estatis· ⁊ minus exercitio hyemis
Amplius quia hoc tempore calor incipit inualescere
⁊ sanguis ⁊ spūs per corpus commoueri bonum ē ab
stinere a calidis ⁊ a salsis ⁊ acutis· ⁊ bonum est sume/
re in potu syrupos extinguentes inflammationē pu
ta syrupum nenufarium violaꝝ rosaꝝ oxizacram et
similia· Et est diligenter notandū ꝙ supposito ꝙ cor
pus sit sanum ⁊ ex tempore precedente non sit in cor
pore repletio derelicta· Tunc dico ꝙ isto tpe potest
multum dari de cibo ⁊ cibaria grossiora q̄ꝫ in estate
⁊ plus q̄ꝫ in autūno ⁊ minus q̄ꝫ in hyeme ⁊ minꝰ gros
sa· Nam isto tempore virtus est fortis ⁊ calor inna/
tus ⁊ adhuc a corporibus multa resolutio fit a calo
re innato ⁊ ex fortitudine caloris ⁊ obediētia corpo
ris ratione humiditatis· Sed quia cōmuniter hoc tē
pore corpora sunt plena ⁊ habēt virtutes fortes bo
num est parum comedere ⁊ longis interuallis· Vnde
mihi apparet ꝙ ecclesia bene ordinauit ieiuniū in isto
tempore·non tamen est rationabile ꝙ in isto tempore
homo multum se repleat vna vice sicut faciunt com/
muniter ieiunantes·melius enim est hoc tempore ci/
bum partiri q̄ꝫ multum vna vice recipere· In estate
autem nō ē tantum exercitandum nec tantum come/
dendum nec grossa cibaria nec calida nec dulcia

nec unctuosa nec salsa. Amplius vino miscēda ē mul
ta aqua ⁊ dimittat᷑ vinū uetus ⁊ Forte. ⁊ ut sit ad vnū
dicere totum estatis regimē ad frigiditatē ⁊ hūidita
tē dꝫ declinare. Amplius comedendum est sepe ⁊ pa
ruꝫ in vice. Amplius cibaria sint Facilis digestiōis. et
cibaria recipiant᷑ in estate non solum uirtualiter fri/
gida sed etiam actu frigida. Amplius aqua frigida ē
bibenda ⁊ cum ablutione utenda. In autumno autē
multuꝫ sollicitare debemꝰ de bono regimine. nā hoc
tempus ꝑpter sue ꝯplexiōis maliciā ⁊ corpoꝝ nrō/
rū debilitatem non sustinet errorem in regimine nec ꝑ
mittit uti largis nutrientibus nec dietam despicere.
Et quia hoc tempꝰ ē valde siccum ⁊ corpora sunt mlᵗ
tum debilia ⁊ extenuata nostra intentio dꝫ eē tota ī
corporum humectatione ⁊ uirtutum confortatione.
Hoc igit᷑ tempore oīa siccantia corpus sunt euitāda
⁊ similiter uirtutem debilitātia. Cauendū ē igit᷑ a coi
tu quia corpus desiccat ⁊ debilitat. ⁊ similiter a cu/
riositatibus ⁊ sollicitudinibus mētis. ⁊ a potu multe
aque frigide ⁊ ipiꝰ balneatiōe ⁊ sup caput infusione
ex qua opilatio ꝯtingat. hec em̄ eadē facit cadere in
Febrem. Amplius euitare debꝫ famem ⁊ sitim. non eti
am repleat᷑ multo cibo in vna hora. vinum aūt me.
diocriter sit limphatū. In pluribꝰ aūt regimē autūnī
est simile regimini estatis quousqꝫ adueniunt pluuie
que postqꝫ aduenerīt a multo malo securos nos red
dent. Plus autem sollicitandū ē hoc tēpore in humo
rū correctione ⁊ corporum confortatione qꝫ in hūo/
rum euacuatione. Et quia in autumno est multa fru/
ctuum copia cauendum ē ab hiis qꝛ generāt hūoreꝫ

corruptioni aptum ⁊ hoc tempus assimilatur morbo
de corruptione· Amplius multum cauendum est a no
ctiū frigore ⁊ diei calore· Et quia egritudines huius
temporis male sunt ⁊ pessime si quis incurrat egritu
dinē statim in prīcipio eidē ē obuiandū anq̄ ɔfirme
tur· Amplꝰ uinū qđ bibat' ī autūno dꝫ eē aquaticuꝫ
sꝫ nō tm̄ sicut ī estate· ⁊ si uideamꝰ humores aliquos
peccare bonū ē ut euacuent' an̄ aduentū hyemis ne ꝓ
pter frigiditatē hyemis ɔstringant' ⁊ sint cā malarū
egritudinū· In hyeme āt plꝰ p̄t cōedi ⁊ cibaria gros
siora ⁊ calidiora ⁊ maioribꝰ interuallis· Vn̄ si aliqs
sit frigide cōplexionis p̄t hoc tp̄e uti alleis ⁊ cepis ⁊
sinapi ⁊ eruca· Sed iuuenes ⁊ calide ɔplexiōis eis u
ti non debent Nā si in p̄nti eis nō noceāt in posteruꝫ
adueniente estate deuenient ad malas egritudines ni
si succurrat' cū minutiōe uel purgatiōe· Sunt āt in hy
eme quidā multū cōedentes ⁊ auide ⁊ multū uinū bi
bentes ⁊ paꝝ exercitantes ⁊ isti sunt minuendi in prī
cipio ueris ⁊ si eoꝝ nutrientia sint grossa ⁊ mala suc/
currendum est cū uētris solutiōe· Amplius sciendū q̄
isto tp̄e plꝰ exercitandū ē hoc etiā tēpꝰ ē multū sani
tatis ɔseruatiuū· Vn̄ ī eo nō egrotat qs nisi a forti
cā ⁊ q̄ forsitan sustinꝫ errorē regiminis Et qꝛ isto tp̄e
multiplicat' fleuma ī corporibꝰ nr̄is bonū ē q̄ alimē
ta ⁊ fructꝰ quibꝰ hoīes nutriūt' nō sint frigida ⁊ hūi
da· Vn̄ sunt euitāde lactuce ⁊ atriplices ⁊ portulace
Sed debemus uti feniculo ⁊ petrosilino boraginibꝰ
saluia menta· ⁊ similiter sic intelligat' de fructibus· ui
num autem quo utendum est hoc tempore debet esse
roseum non album cum aqua pauca In hoc tempore

āt cauēdū ē a minutōe s; qn̄q; possum⁹ uti purgatiōe nisi sit frigus nimis intensum. Ampli⁹ in hyeme nul/ lo modo est vomendum. Ampli⁹ ī hoc tpe multu; ca uendu; est φ partes pectoris nō sint exposite frigo ri ⁊ similiter cerebrū ⁊ extrema corpoꝝ ⁊ spēaliter pe des. Sunt āt qdā frigidi ⁊ maleficiati qui pei⁹ se hn̄t in hyeme q̄ȝ in estate. hn̄t em̄ calorē ita debile; φ fri giditate hyemis calefaciēte p ātiparistasim nō ɔfor tant' s; debilitant' quia frigidū nō solum circūstat s; usq; ad interiora penetrat ⁊ sic calorē offuscat ⁊ ebe/ tat huius simile habem⁹ de quibusdā serpentib⁹ qui in hyeme accūbunt in cauernis tanq̄ȝ mortui ꝓpter frigiditatē ɔtinentis ⁊ adueniente estate mouent' cōe dunt ⁊ melius habent.

Capitulum decimū de granis panificis.

Quia sermōes uniuersales ī opationib⁹ sunt ī utiles nisi applicent' ad pticularia. Superius āt determīatū ē de nutriētib⁹ in generali. In tēdo ɔsequēter determīare de nutriētib⁹ ī spēali. Et prīo de cibis. secūdo de potib⁹ tā naturalib⁹ q̄ȝ arti/ ficialib⁹. Quo ad cibos erūt nouē capitula. Primum capitulū de granis panificum ⁊ pane. secundū ꝺ legu mib⁹ terciū de fructib⁹. q̄rtū ꝺ olerib⁹. quītū ꝺ radi cib⁹ sextū ꝺ aīalib⁹. septimū ꝺ aīaliū supfluitatibus octauū de piscib⁹. nonū ꝺ saporib⁹ ⁊ ɔdimētis. Sci endū igit' φ panis p̄t fieri ex frumēto ⁊ ordeo ⁊ aue/ na ⁊ siligīe ⁊ milio ⁊ panico ⁊ riso. Nō solū āt ex his granis fit panis s; ex illis p̄t fieri paniciū. fit āt pani ciu; ex grano decocto in aq̄ usq; ad ɔsistentiā similē

panibus vñ granũ decoquit᷑ ĩ aq̄ pfecte usq3 ad spis
situdinẽ ⁊ tũc optie pmiscet᷑ cũ aq̄ ⁊ reponit᷑ in scutel
lis uel in scissoriis ⁊ dimittit᷑ infrigidari ⁊ tũc h3 qua
si figurã pãis ⁊ p̄t incidi sicut panis. hoc ãt paniciu3
meli9 p̄t fieri ⁊ ɔuenienti9 ex granis minutis puta ex
milio ⁊ panico ⁊ riso ex eo q̄ pfecti9 ɔmisceri pñt cu3
in aqua decoquunt᷑. hoc ãt panicium non est multu3
in vsu nec etiam multum ɔpetit in regimine sanitatis
propter defectũ fermenti ⁊ salis. Vñ puto q̄ idẽ est
iudicium de panicio sicut de potagio ex hiis fcõ. fru
mentũ ãt coctũ in aqua nõ ɔpetit in seruãdo sanitatẽ
Nã opilationes ⁊ lumbricos multiplicat ⁊ ad calcu
lum p̄parat. Et similiter intelligat᷑ de pultib9 ⁊ de õ
ni cibo facto ex pasta a3ima. Sed amidum leuius ẽ
ceteris propter maiorem desiccationẽ ipi9 frumenti ⁊
humiditatis perfectiorem digestionẽ. Predictus ci/
bus est multi nutrimenti ⁊ difficile resolubilis vnde
multũ exercitantibus ⁊ fortib9 minus nocet. sed tem
perato corpori nullaten9 ɔpetit Et si interdũ contin
gat uti ferculo de frumẽto primit9 frumentũ decoq̄/
tur in aqua deinde condiat᷑ in brodio carnium lau/
dabilium uel lacte amigdalino ⁊ erit cib9 ɔueniẽs il
lo modo ieiunioꝝ tpe. quia tarde resoluit᷑ ⁊ digerit᷑
⁊ multum nutrit. Et similiter p̄t fieri ferculum ex or/
deo ⁊ auena ⁊ riso ⁊ sunt laudabiliora fercula q̄ de
frumento s3 tale ferculũ de milio uel panico non ap/
probo quia milium ⁊ panicum pauci sunt nutrimẽti
⁊ difficilis digestionis ⁊ generãt hũorẽ melancolicu3
⁊ stringũt uentrẽ. veꝝ est q̄ si p9 decoctionẽ in aqua
ponat᷑ vinum ⁊ bibatur abstergit stomachum ⁊ eius

superfluas humiditates desiccat ⁊ sudorem prouocat. sed quando ex milio ⁊ panico fit talis cibus oportet quod sint excorticata ⁊ tunc vocatur pistum in lingua nostra. sed coctum permixtum cum vino ⁊ aliquantulo salis vocatur pistum in vino seu pistinum. ⁊ iste cibus est in usu apud illos de ciuitate unde fui oriundus ⁊ est ciuitas mediolanensis. laudabilior panis est qui fit ex frumento ⁊ deinde ex ordeo ⁊ post ex auena. Panem ex aliis granis non approbo in regimine sanitatis. Cauendum est autem ne predicta grana uetustate sint corrupta. igitur non debet esse frumentum antiquum nec immaturum nec nimis nouum nec ex mala messe collectum. ⁊ debet granum esse frumenti grossum ⁊ ponderosum ad rubedinem declinans ⁊ debet esse panis cum quantitate aque moderata sic quod non sit nimis mollis nec nimis spissus siue durus ⁊ debet esse bene fermentatus cum aliquantulo salis ne opilationes generet ⁊ vermes ⁊ lapides in renibus ⁊ vesica ⁊ ut facilius digeratur ⁊ non debet calidus esse nec vetustate induratus. sit igitur coctus in priori die. Multum caueri debet quod ignis coquens non sit nimis fortis nec nimis debilis ⁊ quod sit ex lignis conuenientibus non sapientibus naturam farmacorum uel metallorum. Et si queras nutritionem maiorem ⁊ puriorem mundificetur a furfure totaliter. ⁊ si uelimus uentris subductionem aliqualem dimittamus aliquam partem furfuris Furfur enim parum nutrit ⁊ uentrem subducit ⁊ farina e conuerso. Amplius sciendum est quod mica panis est melioris maioris ⁊ velocioris nutrimenti quam exterior crusta. hec enim generat humorem melancolicum ⁊ non multum competit sanis nisi habentibus stomachum humidum ⁊ volentibus demacrari ⁊ in fine comestionis plus operit

iuuat enim cibi descensum ꝛ ↄfortat orificiũ stõachi

Capitulum vndecimum de leguminibus.

Onsequenter de leguminibus ẽ dicendũ Sũt ãt leguminũ q̃ sunt in usu quicꝫ spẽs scꝫ cice/ra pisa fabe faseoli lẽtigines. ꝛ si sint alie species poterũt ad has reduci. hoꝝ ãt leguminũ oĩm substantia ẽ inflatiua ꝛ difficilis digestiõis ꝛ eiꝰ nutrimẽtum ẽ melancolicum. vñ nõ multũ ↄpetunt tpatis corporibꝰ q̃diu manẽt in latitudine sanitatis. hoꝝ igit̃ leguminum substantia ẽ uitanda. hoꝝ autẽ leguminũ brodium seu decoctio est uentris subductiua ꝛ uenarum deopilatiua. vñ satis ↄuenit tpibꝰ in quibꝰ ho/mines vtunt̃ cibis grossis ꝛ opilatiuis puta tpe ieiunioꝝ. In isto eñ brodio ↄueniẽter fcõ ut statim dicet̃ non sunt nocumẽta que sunt i substantia. vñ i eo non est inflatio nec difficultas nutritiõis nec malicia nutrimenti. Fit autẽ hoc brodiuꝫ hoc mõ In sero eñ ponunt̃ cicera uel pisa in aqua feruenti ꝛ in eadẽ lõgo tempore manibus ↄfricent̃. Deinde in predicta aqua tota nocte temperent̃ ꝛ in eadeꝫ die sequenti buliant duabus uel tribus bulitionibꝰ ꝛ postea colent̃ ꝛ colatura reseruet̃ ꝛ appropinquante hora refectionis preparet̃ cum cinamomo ꝛ croco ꝛ aliquantuluꝫ vinũ addat̃ ꝛ deinde vnico feruore buliat ꝛ ꝓpinet̃ in principio refectionis. brodium ãt seu pureta ciceruin ꝛ pisorum rotundoꝝ alboꝝ ẽ meliꝰ ꝛ ↄueniẽ/tius ꝛ nature amicabiliꝰ ꝛ similiter eoꝝ substantia. Fabaꝝ aũt substantia ceteris leguminibꝰ ẽ deterior ꝛ specialiter cum cortice exteriori. est eñ magis uēto

sa ⁊ difficilioris digestionis ⁊ magis melācolica Est
diligenter notandum ꝙ cortex exterior ē peioris nu
trimenti ꝙ̄ medulla ⁊ uentrē stringit ⁊ medulla laxat
⁊ hoc est ueꝝ in omnibus leguminibꝰ· Unde nō ē ar
tificiale comedere simul cum cortice quia vnū laxat ⁊
aliud restringit· ⁊ sic in corpore fit motus agitatiuus
⁊ hot ē veꝝ de leguminibus specialiter hn̄tibꝰ mul/
tum corticem cuiusmōi sunt fabe ⁊ cicera nigra· Et est
vna maneries pisoꝝ alborum rotundorū habeutiū
corticem exteriorem ualde paucum ⁊ subtilē ⁊ ideo
securius possunt comedi cum cortice ꝙ̄uis melius sit
ꝙ depurent̄ a cortice· ⁊ quia legumina recentia minꝰ
habent de cortice ⁊ in eis minor diuersitas est inter
corticem ⁊ medullam ⁊ facilius digerunt̄· Ideo for
san secundum aliquos magis competunt corporibꝰ
humanis· sed bene verum est ꝙ legumina recētia sunt
superfluitatum plurium ⁊ sunt corruptibilioris sub/
stantie ⁊ habito respectu ad hoc minus ɔpetunt cor
poribus sanis· Dicamꝰ igit̄ pro veritate ꝙ legumina
sicca expoliata a cortice exteriori sunt saniora ꝙ̄ re.
centia non depilata· sed viridia sunt saniora siccis nō
depilatis. Bonum autem est ꝙ viridia decoquantur
cum brodio carnium laudabiliū vel cum lacte amig
dalorum ⁊ addito zinzibere albo ⁊ croco· Et si cōtin
gat legumina sicca comedere non decoquant̄ cū bro/
dio carniū laudabiliū sꝫ bonū ē ꝙ ɔdiant̄ cū oleo o
liuaꝝ ⁊ cepa alba ī eodē frixa minutī incisa· Et ē dili
genter notādū ꝙ si ɔtīgat legumina simul cū aliis ci/
bis comedere ⁊ spēaliter cicera nō dn̄t cōedi in princi
pio mense· nam propter eoꝝ uentositatē eleuāt alios

cibos posterius sumptos ad orificiũ stomachi ꝛ sic i
pedit᷑ digestio. Amplius legumina sunt difficilis di/
gestionis. ꝛ sumpta cum cortice exteriori ventrē con
stringunt ꝛ talia cibaria in sanitatis regimine nō de
bent sumi in principio mense. Amplius dicendũ ꝙ non
debent recipi in fine mense post alios cibos. Hā rati
one uentositatis quam hn̄t sunt cā eructationum vē
tosaꝝ que eleuant᷑ ad orificium stomachi ꝛ aperiunt
ipsum ꝛ sic exalat calor a stomacho ꝛ per ꝯsequens
impedit᷑ digestio. Amplius legumina ꝛ specialiter cum
cortice exteriori nō sunt cũ aliis cibis bn̄ ꝑmiscibilia
ꝛ specialiter si recipiãt᷑ ante uel post ꝛ sic remanebũt
in stōacho cum eorum malicia. Sed si recipiant᷑ ĩ me
dio tunc poterunt cũ aliis cibis permisceri ꝛ sic cor/
riget᷑ eorum malicia. ¶ Ferculum ergo de legumine nō
sit primum nec vltimum sed medium ut melius mali
cia eius corrigat᷑ ex ipsius cum aliis cibis meliori cō/
mixtione. Amplius scias ꝙ si legumina comedant᷑ pꝰ
alia fercula inducunt somnia mala ꝛ melancolica. et
ideo nunꝗ̃ comedant᷑ vltimo sed in medio cum eniȝ
digestio in stomacho fit per viam ebulitionis si reci
piant᷑ in medio cum aliis cibis facilius ꝛ melius per
miscebunt᷑ ut manifestum est consideranti ꝛ leguminũ
malicia meliꝰ ꝛ facilius corrigitur.

Capitulum duodecimum de Fructibus.

E fructibꝰ sciendũ ꝙ ꝗ̃uis ĩ via nutrimenti
nō ꝯpetũt ĩ sanitat᷑ regīe qꝛ nutrimẽtũ fruc/
tuũ nō ē laudabile. generãt em̄ sanguinē putrefactibi
leȝ ꝛ paꝝ nutriũt ꝛ sunt multaꝝ sup̄fluitatũ tñ multi

homines existentes in latitudine sanitatis utunt͛ iter
dum fructibus propter utilitatem quam sperāt con
sequi in eoꝝ usu. Ex quo cōcludit͛ ꝙ nō debēt sumi
in quātitate magna· illud em̄ quod medicinaliter su/
mit͛ ⁊ non via cibi nō dꝫ sumi ī quātitate magna nec
dꝫ eius usꝰ ɔtinuari· Sunt āt quinqꝫ utilitates prop
ter quas fructus comedi possunt in sanitatis regimi
ne preseruatiuo· Quaꝝ prima ē coleř mitigatio· ⁊ fer
uoris sanguinis extictio· ⁊ corporis humectatio seu
infrigidatio Fructus aūt ad hoc deputati sunt fru/
ctus frigidi ⁊ humidi ⁊ specialiter recētes ⁊ huiusmo
di fructus sunt pruna persica ficus ⁊ uua ⁊ speciali/
ter melones cucumeres ⁊ citrulli· ⁊ si velimus hūc san
guinis feruorem mitigare in partibus pectoralibus
⁊ spiritualibus vtemur cucumeribus ⁊ melonibꝰ pꝰ
cibum ⁊ specialiter cū dubitamus estuationem in pe/
ctoralibus ⁊ in cerebro ex aliquo cibo suscepto sicut
ex assaturis ⁊ frixis contingere ɔsueuit· Si aūt veli/
mus coleram que est in venis alterare ⁊ feruorē san/
guinis in epate ⁊ splene ⁊ aliis membris mitigare tūc
predicti cibi sumant͛ an̄ cibū ⁊ supbibat͛ aq̄ frigida
ut citiꝰ trāseāt ad venas ⁊ magis infrigidēt vel vinū
limphatū qđ magis approbo· tales āt fructꝰ maxīe
cōpetunt in estiuo tp̄e ⁊ tp̄e autumni· his em̄ tēpori
bꝰ corpora sunt magis sitibunda ⁊ magis inflamma
ta ⁊ magis abundantia in humore colerico· Et si/
militer conueniunt magis colericis et iuuenibus et
sanguineis · Est autem diligenter notandum
ꝙ melones· citrulli· ⁊ cucumeres sunt multum

difficilis digestiõis. ⁊ eoꝝ humor ẽ parat⁹ ad putre factionẽ ⁊ generat febres cronicas. Vñ ueꝝ ẽ ꝙ sitiꝫ sedant ⁊ feruorẽ sanguinis mitigãt ⁊ stõachuꝫ ꝯfor tant. ⁊ cucumer melius ualet ꝙ̃ melon ⁊ citrullus. Ad uertendum ẽ tñ ꝙ predicti fructus non sint ĩmaturi aut uetustate corrupti ⁊ hoc est obseruanduꝫ in om/ nibus fructib⁹ Sunt ãt quidã fruct⁹ qui ꝑueniunt ad pfectã maturitatẽ supra arborẽ ex q̃ pfecta matu ritate nigrescunt ⁊ efficiunt̃ araneaꝝ cib⁹ ⁊ taliuꝫ us⁹ non est ꝯueniẽs aliquo mõ. Preparãt eñ humores ad corruptionem ⁊ bubones carbunculos ⁊ antraces multiplicant in corporib⁹ eis vtentib⁹ ⁊ huiusmodi sunt moracelsi qñ diuti⁹ ꝙ̃ oportꝫ supra arboreꝫ di mittunt̃ ⁊ huiusmõi sunt vna maneries cerasoꝝ gros soꝝ que uocant̃ galsiones in lingua nrã. vñ cum pa/ pim⁹ fructus ꝑdictos uel alios ad tantã maturita/ tem ꝑuenisse ꝙ ex hiis aranee nutriant̃ nullo modo vtendum ẽ eis. ⁊ vniuersaliter dico ꝙ nõ ẽ vtendum aliquo fructu in cuius interiorib⁹ inueniant̃ uermes ⁊ille ann⁹ est epidimialis vt plurimuꝫ in quo fruct⁹ inueniunt̃ uermib⁹ pleni. Secunda utilitas propter quã interdum utimur fructib⁹ est ventris subductio ⁊ laxatio. Sunt eñ quidã qui naturaliter ⁊ accidẽta liter sunt ꝯstipati pl⁹ ꝙ̃ oportꝫ qbus ꝯuenit uti qui/ busdã fructib⁹ uẽtreꝫ laxãtib⁹ ⁊ hmõi fruct⁹ sunt fi c⁹ vua pruna ⁊ mora celsi ⁊ cerasa matura ⁊ psica mol lia. hiis ãt fructib⁹ utẽduꝫ ẽ añ cibuꝫ nec stati eis cõ estis ẽ cõedendus alius cibus sꝫ aliquãtulũ ẽ ĩmorã dũ ⁊ supra bibenduꝫ ẽ brodium uł vinuꝫ limphatum uel aq̃ frigida ut quidam dicunt quod forte veꝝ ẽ in

hõibus colericis ꝛ habitantibꝰ regionẽ calidã ꝛ i iu
uenibꝰ ꝛ tpe calido ſꝫ cõiter meliꝰ ẽ ſupbibere aliqḋ
brodium carnium laudabiliũ uel vinũ limphatũ dul
ce. De uuis. Vñ ãt ẽ diligenter notan
dũ ꝙ vua eſt triplex ĩmatura ꝛ fit agreſta ex ea. ꝛ ma
tura uiridis ꝛ recẽs ex qua fit vinũ. ꝛ ſicca que paſſu/
la uocatᷣ. Prima quidẽ uentrẽ nõ ſubducit ſꝫ reſtrin/
git magis ꝛ appetitũ reducit ꝛ ſtõachi calorẽ refrige
rat ꝛ multũ ualꝫ in fluxu uentris colerico. Sꝫ vua ma
tura ſpecialiter alba ꝛ recẽs ualde ꝛ ſine nucleis ꝛ cor
tice uentrẽ laxat ꝛ ceteris fructibꝰ plurimi ꝛ melioris
nutrimenti exiſtit ſicut ꝛ ficus. unde uerꝫ eſt ꝙ uento/
ſitatem generat ꝛ inflationes ꝛ uentris dolorem ꝛ ſi
remanſerit per duos dies uel tres ſuſpenſa meliꝰ nu
trit ꝛ minus laxat nec tantũ inflat. Et habentes ſtõa
chum plenum cibo ꝛ immundũꝫ malis humoribꝰ nul
lo modo cõedant vuas ſpecialiter recentes ꝛ ſine aril
lis. velociter eñ in ſtomacho immundo corrumpũtᷣ
ꝛ in ſtomacho pleno cibis quia nimis cito digeruntᷣ
ꝛ nõ poterunt exire de ſtomacho poſt eaꝝ digeſtio/
nẽ. quia alius cibus nondũ digeſtꝰ eſt ꝛ ſic in ſtoma/
cho corrumpuntᷣ et alium cibum corrũpũt. ꝛ ſimiliter
intelligitᷣ de aliis fructibus laxatiuis Et ſi aliquiſ ue
lit ſumere vuam viridẽꝫ ꝛ recentẽ bonũ ẽ ꝙ primitꝰ
inundatᷣ in aqua feruẽti per horã ꝛ deinde ponat ĩ
aquam frigidam ſed vua paſſa magis attinet calidi
tati ꝛ ↄfortat ſtõachum ꝛ epar ꝛ opilatiões remouet
ꝛ dicitᷣ ꝙ epar ĩpinguatᷣ ex eis ꝛ maxĩe ſi mundẽtᷣ ab
arillis. De ficubꝰ. Quo ad ficꝰ diligenter ẽ
notandũ ꝙ humida ꝛ recens velocius nutrit ꝛ citius

trāsit de stōacbo ad epar ⁊ magis hūectat epar· Sȝ sicca minus est inflatiua ⁊ magis apiens opilationes Vñ uerꝝ est ꝙ propter suā dulcedinē si ex eis multū cōedat᷑ citiꝰ generāt opilationē· vñ bñ nota ꝙ ficus sicce ⁊ passule pulmonē ⁊ pectꝰ mūdificāt ⁊ leniunt·

De moris celsi ⁊ batbi· De moris celsi ⁊ ba thi sciendum ꝙ mora immatura nō laxant uentrē sed magis ↄstringūt uentrē ⁊ hñt uirtutē repcussiuam et stipticam. Sed matura laxant uentrem ⁊ declināt ad hūiditatē ⁊ caliditatem ⁊ nullo mō dñt cōedi pꝰ cibum propter passibilitatem substantie sue· Dubitā tes humoꝝ putrefactionem non vtantur moris celsi nec batbi· est em̄ fructus ualde febrilis· Vñ non ap/ probo eorum usum in febribus quicquid alii dicant Et similiter nō approbo usum eoꝝ ī dispositis ad fe brem·

De prunis· Quo ad pruna scien/ dū ꝙ pruna matura sunt in usu ⁊ nō īmatura Pruna aūt matura magis conuenientia sunt magna ⁊ figurē oblonge habentia carnem paucam ⁊ duram ad aliq̄/ lem siccitatē declinantia ⁊ corticē exteriorē tenuem et debēt eē in sapore non vere dulcedinis sȝ oȝ eē eorū dulcedo attinēs alicui acredini ⁊ huiusmōi sunt pru/ na damascena· talia enim pruna infrigidant ⁊ hume/ ctant ⁊ ideo multum conueniunt febricitantibus ⁊ uē trem laxant vt dictum est· Sunt autem multe alie maneries prunorum quorum usum non approbo· Sunt etiam quedā prunella siluestria parua rotūdā que crescunt in sepibus que nō sunt uentris subducti ua sed sunt restrictiua uentris ⁊ ex hiis fit acacia que uentris restrictionem causat· debent autē pruna que

sumunt᷑ propter ventris laxationem primo poni ĩ á qua frigida per horã· tunc eṁ perfectꝰ infrigidãt et humectant ⁊ coleram quã inueniunt lubricando sol/ uunt ⁊ sic stomachus melius disponit᷑ ad cibum reci/ piendum· Est diligenter notanduꝫ ꝙ pruna humida recẽtia sunt magis alteratiua ⁊ laxatiua ꝙ̃uis sint pe ioris nutrimenti ⁊ plurium superfluitatũ Sed pruna sicca magis confortant ⁊ meliꝰ nutrimentũ dant cor/ pori· ⁊ sicut dictum est de prunis sic suo mõ intelliga tur de cerasis· veꝝ ẽ ꝙ cerasoꝝ hũiditas ẽ subtilior ⁊ minꝰ viscosa· vñ minꝰ nutriũt ꝙ̃ pruna De p sicis. De psicis aũt sciendũ ꝙ hũorẽ generant putrefactibilẽ· Veꝝ ẽ ꝙ appetitũ ꝯfortãt nec debẽt recipi post cibũ qꝛ tũc corrũpunt᷑· ⁊ aliũ cibũ corrum perẽt· ſꝫ debẽt recipi añ cibũ sicut pruna· tũc eṁ bñ di gerunt᷑ ⁊ stomachũ colericum calidũ ꝯfortant quia ĩ frigidant ⁊ humectant· Et scias ꝙ eorum odor valꝫ contra cordiacam passionem· multum eṁ ꝯfortat ha bentes eam· ⁊ habẽt ꝓprietatem mirabilem resistẽdi fetori prouenienti a stomacho· Si quis aũt hꝫ stõa/ chũ frigidũ uel debilem uel plenũ malis humoribus si sumpserit persica in ieiunio bonũ ẽ superbibere ali quantulũ vini ueteris odoriferi ut facilius digerant᷑ ⁊ psicoꝝ malicia corrigat᷑ ⁊ spẽaliter si sint dura. Est sciendũ ꝙ psica matura uentrẽ soluũt ⁊ immatura cõ stringunt Jn omnibus autem predictis fructibꝰ hoc est obseruandũ ꝙ nõ simul recipiant᷑ diuerse maneri/ es fructuũ· vñ qui comedat ficꝰ nõ cõedat vuas ⁊ sic de aliis sicut enim diuersitas ciborum est uitãda ĩ re gie sanitatis sic multomagis diuersitas fructuũ sic pꝫ

igit' secunda vtilitas propter quā corpora in regimi ne sanitatis vtunt' fructibus ⁊ modus vtendi eis· ter cia vtilitas propter quam homines in latitudine ex istentes sanitatis vtunt' fructibus quibusdam est vē tris constipatio· Sunt autē aliqui qui naturaliter vl' accidentaliter habent ventrem magis fluentem q̄ o/ porteat· ⁊ isti debent vti quibusdam fructibus con/ stipantibus ventrem. ⁊ huiusmodi sunt coctana· pira mespila poma· ⁊ sorba· hi enim fruct⁹ cū sumunt' an te cibum ventrē ɔstipāt nec debēt recipi predicti fru ctus in magna quātitate quia sunt difficilis digesti/ onis ⁊ mali nutrimēti· vñ cib⁹ p⁹ eos sumptus citius digerit' q̄ p̄dicti fruct⁹ ⁊ permanet in stomacho vl tra debitum temp⁹ ⁊ sic corrumpet' digestio sicut pa tet in carnib⁹ perfecte coctis si posteri⁹ in potto bu liant· Tales igit' fructus recipiant' in principio mēse ⁊ in pauca quātitate· Sed si queram⁹ ventris laxati onem recipiant' in fine mense

De coctanis· Inter hos autem fru ctus coctana sunt laudabiliora· Nam cum stipticita te ⁊ pōticitate quā hñt sunt odorifera ⁊ iō sunt sto/ machi confortatiua magis ⁊ similiter cordis· vñ mul tum ɔpetunt in reducendo appetitum ex dominio co lere defedatum· Bonū est q̄ inuoluant' stuppis ⁊ de/ coquant' in prunis seu in calidis cinerib⁹ ⁊ tūc frāgan tur per frusta ⁊ ponant' in optimo vino odorifero ⁊ isto mō melius nutriunt ⁊ minus grauant stomachū ⁊ citius digeruntur. ⁊ sic debent exhiberi habentibus stomachum debilem· Sed coctana cruda sunt maio/ ris stipticitatis ⁊ difficilioris digestionis· et ab

habentib9 stomachū debilē ⁊ frigidum nullo modo debent sumi. Di piris. De piris autem sciē dum ꝙ quāto pira sunt magis odorifera ⁊ coctanis in sapore ⁊ substantia ⁊ colore propinqua tāto sunt stomacho conuenientiora ⁊ pira minus dulcedine ꝑticipantia cū predictis conditionib9 min9 sunt apta nutrimento ⁊ magis sunt conuenientia ad ventrē constringendum ante cibum sumpta uel ad laxandum si sumant' post alios cibos. ⁊ ecōuerso pira dulciora et substantie melioris sunt nutrimēto magis apta. ⁊ specialiter si decoquant' sicut superius dictu₃ ē de coctanis Et nota ꝙ pira ⁊ coctana ieiuno stōacho cōesta sunt cā fortis colerice ⁊ incurabilis ⁊ si ↄtingat ꝙ cōedant' in ieiuno in aliquo casu supbibat' vinum vet9 odorifeꝝ in pauca q̄ₜitate sicut de persicis dictū est. De pomis De pomis āt sciendū ꝙ poma dulcia pn̄t comedi ante ⁊ post ⁊ magis competūt ad nutriendum q̄ꝫ pontica acetosa uel stiptica de quibus pōticis similis ē rō sicut de coctanis ⁊ piris quo ad operationes ⁊ quo ad modum exxibendi. Poma āt odorifera confortant cor ⁊ cerebrum. ⁊ habent proprietatem confortandi principalia membra si sint tēperata ī caliditate. ⁊ hoc ē ueꝝ de pomis acetosis et ponticis. S₃ poma dulcia non multū ↄpetunt colericis. ↄuertunt' em̄ in coleram Et nota ꝙ poma habēt malam ꝓprietatē in generādo ventositatem in secunda digestione ⁊ tercia. ꝓpter quā dictū ē a sapientibus ꝙ pn̄t generare ethicā ⁊ ptisim Nam uent9 generat9 ex his h₃ malā proprietatē ad exsiccandū arterias pulmōis De mespilis De mespilis āt ⁊

sorbis sciendum q̄ min⁹ ꝯpetūt nutrimento inter ce/
teros fructus superius nominatos q̄d satis ōndit au
steritas sui saporis ⁊ duricies sue substantie postq̄
sunt ī arbore maturata· igit̄ ex his min⁹ ē cōedendū
q̄ de superius nominatis ⁊ magis recipi dn̄t via me
dicine q̄ via cibi. virt⁹ āt hoꝝ fructuū ē stiptica ual
de ⁊ iō satis ꝯpetunt in fluxu uentris. Sorbe tn̄ sunt
delectabiliores mespilis· ⁊ q̄ꝛ mespile in arbore non
mollescunt mollicie sufficiente ad esum· ideo anteq̄
comedant̄ remolliant̄ ⁊ tunc sunt magis delectabiles
gustui ⁊ min⁹ stiptici· Sic igit̄ pꝫ tercia vtilitas cōe
dendi fructus in latitudine sanitatis. Quarta utili
tas comedendi fructus in latitudine sanitatis est cō/
pressio cibi de orificio stomachi ad fundū· Sūt autē
quidam fruct⁹ ꝯprimentes sua ponticitate ⁊ stiptici
tate de quib⁹ superius sufficienter dictū ē Et alii sūt
ꝯprimētes grauitate ⁊ ponderositate ⁊ grossicie sue
substantie ⁊ huiusmodi sunt auellane castanee· Nam
isti duo fruct⁹ non habent ponticitatem nec stiptici/
tatem ꝓpter quā comprimūt cibum nec aromaticita
tem ratione cuius cōfortant stomachuꝫ· sꝫ deprimūt
cibum rōne grauitatis ⁊ grossiciei substātie q̄ ē in eis
⁊ tales fruct⁹ nō multū ꝯpetūt corporib⁹ sanis debi
litant em̄ stomachum quia difficilis digestionis sunt
⁊ mali chimi. nec habent dulcedinem ratione cui⁹ sto
machus in eis delectet̄ nec stipticitateꝫ ⁊ ideo auella
ne humide ⁊ virides maxime sunt euitande licet pn̄t
cibuꝫ sumptū ꝯprimere q̄ꝛ nec dulcedinē hn̄t qua pla
ceant ori stomachi· nec aromaticitateꝫ qua ꝯfortant
⁊ corroborāt spūs· nec stipticitatē nec pōticitateꝫ q̄

roborent ꝛ fortificent stōachi orificium aggregando partes ꝛ iō generaliter sunt nociue ori stomachi quia sua frigiditate ꝛ grauitate percutiūt nullū ꝯferendo iuuamentum. De castaneis sciendū ꝙ sunt digestionis difficilis ꝛ generāt humorem grossū ꝛ melācolicum ꝛ opilāt venas sꝫ inter fruct⁹ siluestres castanee ut distinguunt᷑ a glandibus notabile alimentum dāt corpori ꝛ hn̄t aliqualē stipticitatem ꝛ specialiter dū assant᷑ ꝛ iō ꝯpetunt post cibum. De auellanis Sed auellane sunt min⁹ nociue ꝛ si auellane aliquātulum torreant᷑ acquirunt quandā stipticitatē ꝛ dulcedinem rōe quaꝝ stomach⁹ in eis delectat᷑ ꝛ ab eis cōfortat᷑ sicut ꝛ castanee quādo assant᷑ acquirūt stipticitatem ꝛ dulcedineꝫ maiorem ꝛ sic a ꝓprietate magis ꝯpetunt post cibum. De nucibus. Et est diligenter notandum ꝙ nuces sicce peiores sunt auellanis. Nā magis vnctuose sunt ratione cuius ī coleram conuertunt᷑ ꝛ inducunt capitis dolorem ꝛ oculos turbant ꝛ vertigineꝫ generant ꝛ specialiter sumpte post cibum ꝛ lingue paralisim inducunt ꝛ uomituꝫ ꝓuocant. ꝛ hn̄tes stomachum colericum maxime debent euitare nuces siccas. ꝛ q̄n̄to antiquiores tāto peiores. Recētes āt min⁹ male sunt. quia nō sunt tante vnctuositatis ꝛ ideo nō generāt doloreꝫ capitis nec vertiginem ꝛ similia sicut sicce ꝛ ratione humiditatis lubricantis laxant ventrem ꝛ si aliquantulum torreātur ꝛ comedant᷑ post cibum comprimunt cibuꝫ sumptum ꝛ si sicce sumantur ante cibum cum ficubus ꝛ ruta valent contra venenum. Sic igit᷑ pateꝫ ꝙ nuces recētes sunt magis ꝯueniētes corporib⁹ sanis q̄ꝫ sicce

⁊ contrarium ē de auellanis. De amigdalis.

Amigdale autē dulces medie sunt inter auellanas ⁊ nuces nisi ꝙ melioris sunt nutrimenti ⁊ stomacho magis conuenientes. ⁊ puto ꝙ virides sint meliores ad esum ꝙ̃ sicce ⁊ antique. Nam sicce hn̄t quandam vnctuositatem rōe cuius pn̄t inducere nocumē/ta que inducunt nuces. Amigdale tamē dulces ⁊ sicce non sunt adeo male sicut nuces quia non tantā hn̄t vnctuositatem. Unde diligēter notandū ꝙ lac amigdaloꝝ siccoꝝ antiquorum non multum ꝯpetit febricitantibus propter vnctuositatē eorū rōe cuius inducit dolorem capitis ⁊ ad coleram potest conuerti. Sed lac amigdaloꝝ viridium est eis conuenientius. Et si velimus ex antiquis lac facere carens vnctuositate. primo torrefiant aliquantulū ⁊ deinde infundant̄ i aqua frigida ⁊ deinde pistent̄ ⁊ distemperent̄ cū aqua laudabili ⁊ deīde cōmoueat̄ lac fortissime ⁊ spuma post agitationem remoueat̄ ⁊ lac sine vnctuositate remanebit. Est diligenter notandum ꝙ amigdale dato ꝙ hn̄t multas bonas proprietates tamen inimicant̄ stomacho ⁊ similiter nuces auellane ⁊ fistici vt dicunt quidam ⁊ pinee. Fistici tamen minus offendūt stomachum in sua essentia. Et similiter intelligat̄ de amigdalis ⁊ nucibus sed pinee ⁊ auellane sunt in cōtrarium. Nam cum modicum exsiccant̄ minus nocent stomacho. Amigdale sicce nullo modo competunt pꝰ cibum nec ante nisi ad probibendum ascensum uaporis vini ad caput. vnde ebrietatem probibent. Pinee plus inimicantur stomacho ⁊ plus prosunt pectori. Fistici autem minus stomacho nocent sed prosunt

ut dicunt alii probibent em̄ nauseam ⁊ stomachi sub
uersionem ⁊ ↄfortant os eius uel non hn̄t iuuamen/
tum uel nocumentum in stomacho ut quidam dicunt
Quinta utilitas utendi fructibus in sanitatis regimi
ne ē temp9 necessitatis ⁊ in casu in quo alii cibi ꝑ nu
tritione corporis nō sufficerēt Inter fructus hūidos
ficus ⁊ uua sunt melioris nutrimenti ⁊ maioris. Reli
qui autem fructus humidi puta pruna poma ⁊ pira
⁊ similia parum competunt via nutrimenti ⁊ speciali
ter in hyeme. Amigdalis ⁊ pineis ⁊ auellanis ⁊ fisti/
cis ⁊ nucibus uti possumus tempore necessitatis ī uia
cibi ⁊ specialiter in hyeme. Amigdale em̄ recentes cor
pus impinguant ⁊ estuationē stomachi suo tempore
possunt aliqualiter temperare ⁊ cum exteriore cortice
sumpte stomachi humiditates consumunt seu mundi
ficant ⁊ ebrietatem probibent. ⁊ sumpte post cibū as
censum uaporis ad caput ꝓhibent. Amplius uisum
ↄfortant ⁊ pect9 mundificant ⁊ opilationes laterum
aperiunt ⁊ superfluitates vniuersaliter a uiscerib9 ab
stergunt ⁊ substantiā cerebri augmentant ⁊ matricis.
multū ↄueniunt. bene nutriūt ⁊ suauiter dormire faci
unt. ⁊ uias vrine aperiunt. ⁊ gingiuas ↄfortant. ⁊ cō
stringunt cū cortice exteriori masticate ⁊ qn̄ sicce ali/
quantulum torrefiunt sunt ↄuenientiores stomacho.
quia eaꝝ vnctuositas remouet᷑. ⁊ recentes amigdale
magis ↄpetunt p9 alios cibos q̄ sicce ⁊ ecōuerso de
siccis. Meli9 em̄ ē ꝙ an̄ aliū cibū comedant᷑. tantarū
igit᷑ utilitatū fruct9 non est negligend9. Nuces āt of
fendunt stomachū ⁊ caput ⁊ uisuȝ ⁊ linguā ⁊ solū hn̄t
vnā bonitatē ꝙ a ueneno piscīū tuent᷑ an̄ cōeste. Nō

ergo comedant nisi tempore piscium ⁊ tunc comedantur ante pisces cum ficubus ⁊ ruta uel cum piscib9 uel post pisces ⁊ omnibus modis prosunt sȝ credo q pl9 prosunt añ sumpte virides ⁊ in illo casu magis approbo siccas q̃ꝫ virides q̃uis uia nutrimenti ⁊ quo ad alia virides sunt min9 nociue Euitet igit fruct9 iste q̃ꝫ tum possibile est. Auellane epar confortant sed nocēt stōacho ⁊ capiti ⁊ sunt ꝑm aliquos ita nociue sicut nuces ⁊ ꝑm aliquos paꝝ differūt a nucib9 nisi q nō sūt boni chimi. Non ē āt auellana tante caliditatis sicut nux ⁊ est maioris nutrimenti ⁊ min9 uaporosa ⁊ ventrem stringit ⁊ nuces magis laxant q̃ꝫ stringūt. Fistici āt epar ꝯfortant ⁊ ꝑm aliquos stōacbū ut superi9 est dictū ⁊ pñt comedi añ cibū ⁊ p9 quia nō laxāt uētrē nec stringunt. quidam dicunt q uentrē laxāt. Granum pini ē difficilis digestionis ⁊ multi nutrimenti ⁊ plus ceteris fructib9 oleaginosus ⁊ ei9 nutrimentum forte ⁊ bene mundificat renes ⁊ precipue membra spiritualia sed ceteris fructibus pl9 stomacho inimicat.

De dactilis. De dactilis āt est sciendū q sunt indigestibiles ⁊ caput grauantes ⁊ generāt hūores grossos ⁊ viscosos ⁊ venas opilant ⁊ pectus leniunt ⁊ screare faciunt ⁊ tussim mitigant ⁊ dentes ⁊ gingiuas putridas efficiunt ut quidaȝ asserunt. Dactili aūt participantes quandam stipticitatem stomacho sunt boni ⁊ ventrem stringunt. Si āt predicti fruct9 condiant cum melle uel zuccara stomacho min9 nocebunt. sed tamen corporibus temperatis eis vti nō ꝯuenit ⁊ precipue cum magis condiant ad uoluptateȝ q̃ꝫ necessitatem.

Capitulũ·xiii·de herbis seu oleribus·

De herbis seu oleribꝰ que sunt in vsu p̄rio po nende sunt regule generales· Prima ꝙ omnes herbe simpliciter male sunt via cibi nec nutri mentum dant corpori· Omnes enim herbe per suã na turã declinãt ad humores melancolicos vel malos ⁊ hoc etiã faciũt a tota substãtia excepta buglossa ⁊ lac tuca· hee em̃ due herbe ceteris herbis via cibi sunt me liores seu minus nociue· herbe em̃ frigide puta atri/ plices spinargia et blete generant sanguinẽ aquosum fleumaticũ et indigestũ et aptũ putrefactioni et ebuli tioni ratione hũiditatis et passibilitatis substãtie et paucitatis calidi· talia em̃ cito suscipiunt calorem ex traneũ. herbe calide puta menta saluia petrosilinum allia cepe synapis et similia generant sanguinem acu tum et inflammatiuum pungitiuũ calidũ et siccũ· et sic via cibi non multũ competũt corporibꝰ temperatis· sed tamen via medicine ad preseruandum et alteran dũ possunt sumi sicut illi qui sunt calide complexiõis ad alterandum coleram ⁊ sanguinem possunt uti her bis frigidis in estate· ⁊ complexionis frigide possunt uti in hyeme calidis ad subtiliandum ⁊ alterandum Secunda regula talis est ꝙ herbe non debent come/ di crude nisi interdum lactuca ⁊ portulaca cum aceto ad compescendum sanguinis caliditatem ⁊ estuatio/ nem stomachi ⁊ epatis ⁊ debent sumi in principio mẽ se ⁊ in pauca quãtitate· Tercia regula est ꝙ herbis calidis vtendum est tempore frigido ⁊ frigidis cali/

do ⁊ temperatis puta boragine ⁊ buglossa omni tpe. In estate igit' cum hiis addat' lactuca ⁊ spinargia et blete. In hyeme uero crissones aut petrosilinum aut pauca folia mente ⁊ teneritates urticaꝝ. In vere ve ro cum boragine ⁊ buglossa possunt addi speragi et lupini postq̄ fuerint prebuliti. Quarta regula q herbe non dn̄t comedi cum semine eaꝝ perfecto pro ducto ⁊ similiter anteq̄ ad perfectum deuenerūt aug mentum. Quinta regula q non debent parari cuȝ lacte animalium sed amigdalaꝝ uel cum aqua deco ctionis carnium laudabilium uel cum oleo oliuarum dulci. Sexta regula q ferculum de oleribus cōmu niter debet sumi in principio mense quia talia fercu/ la cōiter laxant uentrem Contrarium tn̄ huius euēit in substantia caulium. Nam dato q brodium cauliū sit laxatiuū ⁊ specialiter cum paꝝ buliunt substantia tamen ventrem constipat. vnde pōt conuenienter re/ cipi in fine mense ⁊ brodium in principio. Vnde ml' tum est inartisiciale recipere brodium caulium primū ⁊ caules simul. quia vnum constringit ⁊ aliud laxat ⁊ sic causat' in stomacho motus agitatiu9 sed cum abii cit' prima aqua non erit periculum substantiam cauli um sumere cum brodio secundo uel tercio De aliis āt oleribus humidis ventrem laxantibus non expedit multum q abiciat' prima aqua nisi forsan intēdam9 magis ad nutritionem ⁊ velimus impedire laxatio/ nem. Sumentes igitur caules uia cibi non expedit q prima aqua ebulitionis remaneat. sic enim magis nu trient ⁊ minus laxabunt. Septima regula q si herbe frigide ⁊ humide sumant' via cibi debent taliter pre/

parari quod earum humiditates temperentur. vnde bonum est quod primo coquantur in aqua et deinde frixentur in oleo dulci vel si totaliter decoquantur in aqua permisceantur aliqua habentia uirtutem contrariam. verbi gratia cucurbite sunt frigide et humide vnde bonum est quod primo decoquantur in aqua et inde frigantur in oleo vel cum eis permisceantur aliqua calida et sicca puta cepula alba vel feniculus vel petrosilinum et similiter intelligatur de calidis et siccis per contrarium. Octaua regula est quod illa olera sunt conuenientiora ad nutriendum que minus participant farmaca qualitate et sunt ille herbe quarum sapor est minus austerus et dulcedini magis propinquus. Sciendum igitur quod herbe seu fructus ex quibus est consuetum fieri ferculum sunt hec lactuca. bleta. atriplex. portulaca. caules. cucurbita melones. borago. buglossa. petrosilinum allium. cepe et porrum. Notandum quod ex alio non fiunt fercula communiter. Dicunt etiam quidam magni quod ex melongenis que communiter uocantur albagine non debent fieri fercula quia eorum vsus nullo modo prodest Et audiui quod si quis ex eis continue comederet per annum quod caderet in insaniam. quidam tamen construunt ex eis cibaria delicata proiecta prima aqua decoctionis earum et quando decoquuntur cum brodio carnium laudabilium pinguium sunt multum delectabiles et postquam sic factus est cibus ille temperatus est vt quidam asserunt Nam earum austeritas remouetur per decoctionem primam et propter carnes quibus secundo condiuntur et quamuis secundum se generant humorem melancolicum sicut caules multum tamen considerari debet modus

preparandi· ⁊ illud qđ cū eis miscet᷑ ex quo cibi ma/
licia bñ pôt corrigi· Et etiam oportet multum consi/
derare amicabilitatē gust9· Nā quādo cibus est mul/
tum delectabilis lesio proueniens non est multū ma
nifesta· Nam quod melius sapit melius nutrit Datur
em̄ gustus propter alimentum· De istis melongenis
parum curamus in hoc climate septimo ⁊ in pte oc/
cidentis· quia non inueniunt᷑ apud nos de aliis tamē
aliqua breuia dicem9 ⁊ primo de frigidis· De
lactuca· Et primo de lactuca que ⁊ si pauci sit
nutrimenti sicut ⁊ alia olera tamen inter omnes her/
bas generat meliorem sanguinem cuꝫ sanguis genera
t9 a lactuca declinat ad frigidum ⁊ humidum· Cōpe
tit igit᷑ in complexione calida ⁊ tempore calido ⁊ an
te alium cibum· ⁊ potest homo sumere eam crudaꝫ et
coctam· sed cruda plus alterat ⁊ min9 nutrit ⁊ cocta
ecōuerso· ⁊ non debet ablui· nam ex ablutione efficit᷑
ventosa ⁊ inflatiua ⁊ intendit᷑ ei9 frigiditas ⁊ humi/
ditas ex quo reddit᷑ indigestibilis· Ipsa lactuca in
sua natura cito digerit᷑· sitim sedat· ardorem ⁊ calo/
rem mitigat· ebulitionem humoris temperat· lac ī ma
millis multum multiplicat· appetitum cibi excitat nō
soluit nec stringit ventrē nec vrinā ꝓuocat ⁊ ī medio
potationis vini comesta non permittit hominē ine/
briari· somnum prouocat· sed visum offuscat· Ad ꝓ
uocandum igit᷑ somnum multum competit senibus·
sed quia humida ⁊ frigida debet comedi cum aroma
tibus temperantibus eius frigiditatem sicut Galie/
nus faciebat tempore sue senectutis. libidinem

coitꝰ sedat. Et est notandū ꝙ interdum pōt comedi post alios cibos qn̄ aliquis presumpsit aliqua ciba/ria acuta valde ꝛ calida tūc enim pꝰ pōt comedi lac/tuca ad remouendum eorū maliciā. lactuca ē duplex ortulana ꝛ siluestris. siluestris ē multū frigidior ortu lana ꝛ est in uirtute opii. vn̄ nō operit via cibi ꝫ so/lum via medicine

De bleta.

Bleta declinat ad frigiditatē ꝛ humiditateꝫ ꝛ alba est melior ad esum ꝙ̄ nigra. ꝛ nullo modo debet comedi cruda sed cocta ꝛ parum nutrit ꝛ minus ꝙ̄ lactuca ꝛ malū humorem generat vel minꝰ bonum ꝙ̄ lactuca. ꝛ sto/machum debilitat ꝛ intestina ꝛ assiduatio usꝰ eius in ducit ventris dolorem pungitiuū si comedatur cocta inducit rugitum ꝛ inflationem nisi condiatᷣ cum ali/quibus speciebus malicie ipsius obuiantibus immo sic sumpta curabit dolorem ventris eum laxando et venas aperiendo. Et est notanduꝫ ꝙ bleta est humi dior lactuca vnde lactuca est quasi media inter cau/lem ꝛ bletam.

De atriplicibus.

Atri/plices parum differunt a bletis in complexione ꝛ o. peratione nisi ꝙ atriplices sunt humidiores ꝛ ratiōe huius ventrem subducūt ꝛ paꝝ nutriunt ꝛ ardorem colere mitigant ꝛ vomitum prouocāt ꝛ specialiter eo rum semen ꝛ parati sunt corruptioni sed ꝓtericis ꝓ sunt ad salutem nullo modo comedantᷣ crudi. Sola em̄ lactuca ꝛ portulaca comedantᷣ vtroqꝫ modo. De bent autem atriplices condiri cum oleo ꝛ sale et aceto Nam simpliciter sumpti sunt mali stomacho.

De spinargia.

Spinargie similes sunt

atriplicibus nisi q meliores sunt stōacho· ventrē eñ humectant ⁊ humorē aquosum ualde frigidū ⁊ hūi/ duʒ generāt nisi eaꝝ malicia corrigat' sicut atriplices Et nota q spinargia est ualde bōa gutturi ⁊ pulmo ni· De portulaca· Portulaca alimentū paruʒ dat corpi ⁊ illaudabile ⁊ frigidū ⁊ humidū aufert si tim ⁊ ostipat ventrem ⁊ aufert dentiū stuporem ⁊ est bona spleni ⁊ precipue semen ei9 sed uisuʒ offuscat ⁊ appetitum defedat nimius us9 ei9 ⁊ libidinem aufert ⁊ uomitum probibet· De cucurbita·

Cucurbita generat humorem aquosum non au sterum nec vniuersaliter participantem farmaca qua litate sicut ipsius sapor ostendit·parum nutrit·⁊ pp ter passibilitatem sue substantie parata ē recipere cor ruptionem· Unde quando ipsius digestio corrumpi tur·generat humorem malum ualde· vnde non est re cipienda in stomacho immundo·Etiam non debʒ cō edi si sit inconuenienter parata· Nam hiis duobus modis cito in stomacho suscipit corruptionem ⁊ ad malum humorem ualde conuertitur· Amplius ex sui natura generat humorem non participantem qualita tis excessum si bene digerat'·quod ostendit' ex ipsius saporis insipiditate ⁊ sic etiam ex sui passibilitate fa cile conuertit' ad naturam illorum que cum ea pmis/ cent' in preparatione vnde si permisceatur cuʒ ea qđ generat humorem salsuginosum ⁊ ipsa talem humo/ rem generat ⁊ sic de aliis· Unde se habet respectu aliorum ciborum partipantium qualitatis excessum ad modū medii si cū eis permisceat' qđ mediuʒ facile

ouertet᷑ ad extrema ſꝫ qꝛ cucurbita eſt multū aquoſa
bonum eſt cum ea permiſceri cepulā albam uel fenicu
lum vel calamentum uel origanū ⁊ ꝙ etiā primo elix
etur. deinde frigat᷑. De caulibꝰ. Caules ſm a
liquos frigidi ſunt ⁊ ſicci. ſm aliquos calidi ſunt ⁊ ſic
ci. Nos āt dicimꝰ ꝙ via cibi ⁊ eoꝝ ſubſtantiā ɔſide/
rando ſunt frigidi ⁊ ſicci ⁊ generāt hūorē melancoli/
cū. ſꝫ uia medicine ⁊ quo ad eorū circūferentiā calidi
ſunt ⁊ ſicci. ſunt mali ſtomacho. paꝝ nutriunt. ⁊ ma/
lum humorem generant ⁊ peiorem ꝙ̄ lactuca ⁊ uiſuꝫ
obtenebrant niſi oculi ſint ualde humidi tunc em̄ pn̄t
conferre deſiccando. ſomnum inducunt ⁊ menſtrua ⁊
vrinam prouocant. eorum ſubſtantia poſt primaꝫ et
ſecundam decoctionem ventrem laxat. De cauli
bus ſilueſtribus. Caules ſilueſtres nō ſunt ɔpe
tentes ad eſum. ſummitates caulīū ⁊ ſpecialiter eoruꝫ
oculi conuenientiores ſunt ſtipite ⁊ folijs ⁊ dn̄t deco
qui ⁊ preparari cum carnibꝰ laudabilibꝰ ⁊ efficient᷑
ſatis boni nutrimenti ⁊ delectabiles ad eſuꝫ. Caules
multum confortant iuncturas ⁊ ab intra ⁊ ab extra.
vnde antiquitus mulieres cibabant filios ſuos cauli
bus ut citiꝰ ambularent. De boragine.

Borago domeſtica ⁊ ſilueſtris ceteris oleribus
eſt conuenientior humane complexioni ad eſum. Eſt
enim calida ⁊ humida temperate ⁊ ceteris oleribꝰ me
liorem generat ſanguinem. Et quia borago parti
cipat quadam aſperitate ex qua ad eſuꝫ redditur mi
nus delectabilis ⁊ vtilis. bonum eſt ꝙ cum ea per/
miſceatur aliquid ex quo predicta aſperitas

remoueat᷑ sicut spinargia ⁊ blete tenerrime tūc eñ cō fortat cor ⁊ vniuersaliter oīa spūalia ⁊ ē lenitiua pe/ ctoris ⁊ pulmonis ⁊ leticiam inducit. vñ9. Dicit bo/ rago gaudia semp ago. Dicūt quidā ꝙ si comedatur cruda generat sanguinē laudabilē sꝫ magis approbo ꝙ decoquat᷑ cum carnibus caponum ⁊ apponat᷑ ali/ quantulum de petrosilino ad reprimendum eius hu/ miditatem ⁊ de spinargiis ⁊ bletis ad reprimendum ei9 asperitatē. Alie herbe calide quib9 hoīes ꝯsueue/ rūt uti sunt hee. petrosilinum mēta. speragi. trifoliuꝫ feniculꝰ. apiuꝫ. nasturciū ortulanū ⁊ aquaticū. saluia. ysop9. Ex hiis āt herbis per se nō fiūt fercula Ham ⁊ paꝝ nutriūt ⁊ generāt sanguinē acutū ⁊ adurūt san guinē iā generatuꝫ vñ tales herbe singulariter nullo modo sunt sumēde uia cibi sed solū uia medicine. tñ hiis herbis vtunt᷑ hoīes sani ad corrigendū maliciā alioꝝ oleꝝ ⁊ in salsis ꝓpter alq̄s utilitates speciales qbus hoīes forsan ab egritudine p̄seruant᷑. De trifolio. Et dicamus primo de trifolio. hec eñ herba calida est ⁊ sicca ⁊ pticipat amaritudine ⁊ stip ticitate manifeste ⁊ ideo uia cibi nō competit. valde autem est bonū stomacho seu crudum siue bulituꝫ su mat᷑ sed parum sustinet decoctionis. Potest auteꝫ cō uenienter exhiberi cum oleo aceto ⁊ sale. ⁊ stomachū confortat ⁊ fastiditos curat ⁊ appetitum excitat ⁊ ꝓ uocat conuenienter decoctio trifolii si ex eo abluatur locus morsus scorpionis vel vipere curat dolorem ⁊ si nō sit locus morsus dolorē similem dolori omnino cauto a morsu De speragis. De spagis āt sciēdū ꝙ paucū alimentū dāt corpi non bonuꝫ. pñt tñ offerri

cū oleo ⁊ aceto sicut superius dictū ē de trifolio ⁊ sūt delectabiliores ad esum ⁊ stōachū magis ↄfortātes Buliti in aqua molliunt uentrem ⁊ prouocant urinā ⁊ dicunt quidam ꝙ nauseam inducunt. De Feniculo Feniculus tarde digerit᷑ ⁊ male nutrit ⁊ parum. Unde non ↄpetit via cibi sed confert inflationi stomachi. Et si bibat᷑ cū aq̄ frigida nausea ʒ facit. Et si terat᷑ cū aq̄ sup morsum canis rabiosi ↄfert. plꝰ igit᷑ uia medicine ↄpetit ꝙ̄ cibi. Nō igit᷑ utendū ē eo in regīe sanitatis nisi ad correctionē malicie quorundā alioꝝ ciboꝝ sicut interduʒ cū lactuca comedimus petrosilinū ad resistendū frigiditati ⁊ humiditati lactuce sicut etiā cū cucurbitis decoquimꝰ feniculuʒ ⁊ similiter cum rapis ad corrigendū eaꝝ maliciā.

De petrosilino. Sciendum ꝙ generat sanguinem ualde acutum ⁊ incitat ad irā ⁊ ē apitiuū ⁊ non ↄpetit uia cibi nisi ad correctionē malicie alioꝝ ciborum sicut de feniculo dictū ē. herba āt petrosilini ī cibis posita digestionē ↄfortat ⁊ uentositatē excludit ⁊ est herba satis conueniens ad salsas. Usꝰ āt huiꝰ cōuenientior ē in tpe frigido ⁊ etate senectutis ⁊ regiōe frigida ꝙ̄ in oppositis p̄dictoꝝ ⁊ fit ex eo epulū cū sale contra morsum canis rabiosi. De apio.

Apium satis conuenit cum petrosilino in ↄplexione ⁊ in proprietatibus sed sapor eius est minus delelectabilis. Unde in via cibi minus eo vtunt᷑ homiēs cōmuniter. nō est tn̄ tante siccitatis sicut petrosilinuʒ vn̄ nō tantum adurit. proprietatē habet in aperiēdo opilatiōes splenis ⁊ epatis sed nocet capiti ⁊ incitat morbū epilēticū ⁊ masticatuʒ facit odorē oris bonū

De nasturcio siue cressonibus. Sciendum calefacit stomachum ⁊ epar ⁊ confert grossiciei sple/nis ⁊ sanguinem adurit ⁊ paꝝ nutrit ⁊ ipsius nutri/mentū non est laudabile. pulmonē mūdificat ⁊ renes ad coitum incitat. appetitum ad cibū excitat. tn̄ paꝝ ex eo potest sumi in principio mense cum aceto croco ⁊ sale ⁊ oleo ad reuocationem appetitus ⁊ aliter ē ma lum stomacho quia ipsum nimis mordificat bibituꝫ ⁊ linitum retinet capillos cadentes. De saluia

Saluia multum est calida ⁊ sicca ideo nō ml' tum competit per se uia cibi Ipsa enim saluia multū confortat neruos. in sanitate homines multum vtun tur saluia Dupliciter. primo quidem oponēdo ex ea vinum saluiatum quo vino homines in latitudine sa nitatis vtunt' specialiter in principio mense Et cōpe tit huiusmodi vinum paraliticis epylēticis modera te sumptum ⁊ precedente purgatione antecedētis ma terie. Amplius vtunt' saluia in salsis. nam excitat ap petitum ⁊ specialiter cum stomachꝰ fuerit repletꝰ ma lis humoribꝰ crudis ⁊ indigestis. ⁊ ad eandem inten tionem potest ex ea fieri herbulotū ⁊ comedi ieiuno stomacho. De menta. Menta multum calida est ⁊ sicca ⁊ parum competit via cibi in regimi ne sanitatis verum est stomachum confortat ⁊ ip/sum calefacit. ⁊ singultum sedat ⁊ digerit ⁊ prohibet vomitum ⁊ fleumaticum ⁊ sanguineum ⁊ ad coitū in citat ⁊ prohibet sputum sanguinis. Confert ad mor sum canis rabiosi ⁊ ē propria ad illud.

Capitulum. xiiii. de radicibus.

Radices quibus homines sani cōiter vtuntur hiis temporibus sunt hee. porri allea raphanus cepe radix pastinaca napi seu rape ⁊ corne. De porris alleis ⁊ cepis breuiter est sciendū ꝙ uia cibi non coppetunt temperatis corporib9 nec calidis ⁊ specialiter cruda paꝝ eñ nutriūt ⁊ male nutriūt et generant sanguinem acutum ⁊ pungitiuū grossos tamen subtiliant ⁊ viscosos incidunt ⁊ postq̄ꝫ decocta sunt perdūt pungitiuitatē ⁊ adhuc remanet virtus incisiua ⁊ subtiliatiua· vñ magis cocta ꝯpetūt q̄ꝫ cruda

De porris. Porri autem sunt calidi ⁊ sicci ⁊ dant corpori alimentū illaudabile ⁊ oculis nocent. ⁊ generant sanguinem nigꝝ ⁊ melancolicū ⁊ generant somnia terribilia ⁊ neruos ledunt ratione pungitiuitatis eoꝝ nocēt dentib9 ⁊ gingiuis ⁊ null9 colericus nec melancolicus eis vtat' ⁊ specialiter crudis.

De cepe. Cepe calide sunt ⁊ hñt hūiditatē super fluā terrestrē cum hūiditate aquosa subtili indigesta Si comedant' crude generāt in stōacho hūores malos ⁊ putrefactibiles ⁊ corruptibiles ⁊ generāt somnia mala ⁊ terribilia ⁊ dolorem capitis· vñ nimi9 vs9 eaꝝ disponit hoīeꝫ ad memoriā depdendā ⁊ pturbat intellectuꝫ ⁊ pducit ad dementiā· Sed si comedantur cocte cū aq̄ laudabilium carnium laudabiliter iuuāt digestiuā ⁊ minuūt' eaꝝ nocumēta ⁊ tēperāt cibaria frigida cū qb9 decoquūt' ꝫ meli9 ē eis nō uti.

De alleis. Allea calida sunt ⁊ declinant ad aliq̄lem humiditatem ꝫ minus q̄ꝫ cepe valent ꝯtra vētositatem ⁊ valent in tussi ⁊ bene screare faciunt sed nocent visui ⁊ dolorem capitis inducūt vnde allea sunt

cyriaca rusticoꝝ. Predicta acrumina solum ↄpetunt hiis qui fleumaticum aut grossum viscosum humorē habuerint. Colerici a ꝑdictis generib⁹ acruminū abstineāt. De raphano āt ⁊ radice q̄ sunt ꝓpinq̄ ⁊ in cō plexiōe ⁊ ꝓprietate. sciēdū ē q̄ nō multū ↄpetūt uia cibi specialiter corporib⁹ colericis generāt em̄ sanguinem acutū ⁊ pungitiuū. ⁊ ē raphan⁹ mal⁹ stomacho faciens eructationē ⁊ generat hūorē grossum ⁊ si digestiua sit debilis humorem crudū. hꝫ tn̄ uirtutē subtiliatiuam ⁊ incisiuā. Quidā āt comedunt radicē ⁊ raphanū p⁹ alios cibos ad confortandum digestionē de quo admirat᷑ Galien⁹. vn̄ veꝝ ē q̄ experiētia docet ⁊ dicūt sapiētes q̄ si comedat᷑ p⁹ aliū cibum iuuat ad descensum ei⁹ uentrē laxat s; si comedat᷑ an̄ aliū cibum impellit cibum ad superiora ⁊ vomitum inducit. Bonū ē autem q̄ comedat᷑ cum aceto ⁊ sale p⁹ alios cibos ⁊ in pauca quātitate. veꝝ ē q̄ oculis nocet ⁊ capiti ⁊ valꝫ ↄtra morsum scorpiōis sumpt⁹ intus ⁊ extra applicat⁹ ⁊ ad coitū incitandū. De rapis ⁊ napis. De rapis āt ⁊ napionib⁹ sciendū q̄ īter radices magis ↄueniūt ad corpis nutritionē q̄d satis ōndit᷑ ex amicabilitate sui saporis. hoc em̄ cōe ē omnibus edulijs q̄ amara ⁊ pungitiua min⁹ alimentum dant corpori q̄ȝ dulcia. Et quia napi ⁊ rape sunt ceteris radicibus dulciores ⁊ min⁹ pungitiue magis cōpetunt via cibi sed generant sanguinē grossum melācolicū ⁊ sunt difficilis digestionis ⁊ uētose ⁊ generāt humorem crudum si digestiua sit debilis. hn̄t tamen ꝓprietatem mirabilem ad confortationem visus et bonum ē q̄ depurent᷑ a prima aqua et nullo modo

comedi debent cruda ⁊ napiones sunt rapis laudabi
liores. Et incitant ad coitum ⁊ uentrem molliunt ⁊ ui
as mundificant urinales. De pastinacis autem
sciendum quod si fuerint albe poterunt cocte cum carni-
bus sumi uel sine quoniam conferunt eadem iuuamē
ta uentri ⁊ renibus sicut rape sed expedit ut post sumā
tur sed minus nutriunt quam rape ⁊ napiones ⁊ indige-
stibilitas inest eis sicut aliis radicibus. ⁊ generant hu
morem grossum ⁊ crudum si degestiua sit debilis ⁊ hu
mor qui generatur ab eis est mediocriter malus. Carne
autem meliores sunt pastinacis sed multum nocēt ca
piti humido ⁊ pulmoni.

Capitulum tercium de Fungis.

Volo autem post tractatum de radicibus ali quantulum loqui de fungis quia maiorē ha bent similitudinem cū radicibus quam cū herbis uel fructibus. Sciendū aūt quod ē una maneries fungorū qua hoīes utuntur ⁊ specialiter ytalici uia cibi postquam elixati sunt uel frixi uel conditi cum quibusdam spe- ciebus ⁊ sunt saporis delectabilis ⁊ uocātur apud gal licos campanioli ⁊ nascuntur in pratis ⁊ in terra non corrupta ubi etiam animalia uenenosa non conuersan- tur. Nascentes autem iuxta cauernas animalium ue- nenosorū ⁊ in locis putridis iuxta plātas seu arbo- res mortiferas sunt mortiferi. Sūt etiā quidam fungi qui a tota specie sunt mortiferi. Fungi non mortiferi meliores sunt sicci quam uirides ⁊ bonū est quod cum piris prebuliantur in aqua ⁊ cum pulegio frigantur ⁊ cū oleo oliuarum dulci ⁊ superaspergatur puluis quarundam specierum puta zinziberis albi et cynamomi et sic

corrigit᷑ eorum maliciã sunt enim frigidi ⁊ humidi et talem humorem generant ⁊ eorum substantia est multum putrefactibilis. Et similiter humor generat⁹ ab eis. Male igit᷑ nutriunt ⁊ sunt difficilis digestionis ⁊ si digerant᷑ comedant᷑ sed generant colicã. ⁊ ex eis īterdū ꝓueīt suffocatio ãxietatis ⁊ sincopis ⁊ sudor frigidus. ⁊ cura eius est per oximel diureticū cum decoctione ysopi ⁊ pulegii ⁊ sunt mali stomacho vald ⁊ bonū est post eos bibere bonum vinum. Usum igit᷑ fungorum omnino vitupero salua reuerentia ytalicorum qui eis vtunt᷑ ad uoluptatem.

Capitulum. xvi. de trufflis.

Non solum autem homines vtunt᷑ fungis sed etiã ydūs seu truffl is Sic ãt nominant᷑ ab aliquib⁹. Alii ãt nominãt tuberas ⁊ sunt radices in terra sine trunco ⁊ foliis figure rotūde. coloris rubei. saporis insipidi dulcedini aliquali appropinquãtes ⁊ puto ꝙ alimentum dãt frigidū ⁊ humidū ⁊ grossum. generãt eñ humorē non multū malū ⁊ comedunt᷑ crude ⁊ cocte. Substantia eoꝝ est multū terrea ꝓpter quod si comedant᷑ post aliū cibum iuuant ad eius descensum ab orificio stomachi ⁊ dicunt quidã ꝙ generant humorem melancolicum ⁊ nihil ē eis par bonū ē ꝙ primitus elixent᷑ in aq̄ cū vitello oui post ꝙ̄ primit⁹ sunt excorticati ⁊ deinde cōdiant᷑ cū oleo dulci ⁊ addat᷑ puluis quarundã specieꝝ. ⁊ post trufflas debet bibi bonum vinum. Us⁹ ãt otinu⁹ ē periculos⁹ corpori humano ex eo ꝙ inducit paralisim et apoplexiã colicã stranguriã ⁊ sunt dure digestionis grauãtes stōachū ⁊ multū appropinquãt ad naturã

fungoꝝ sed minus mali sunt q̄ fungi. Eligant̄ autē truffule que inueniunt̄ in terra arenosa libera non nimis aquosa. Et dicunt quidā q̄ sicce sunt deteriores humidis ⁊ maxime comedant̄ in vere. ⁊ generant̄ in profunditate terre per viā putrefactionis. Unde videt̄ terra interdū effumare in loco in quo generantur ut vix existentes in illo loco liquefiant penit⁹. ⁊ sic calliditatem quandā hn̄t putredinalem. Et ex hoc opinant̄ quidā q̄ sint calide ɔplexiōis ⁊ q̄ hūorem calidum generent ⁊ q̄ incitent ad coitum. Ista tn̄ non approbo quia dictis sapientum in ista materia nō concordāt. Securi⁹ eēt eis nō vti salua reuerētia eis utentium pl⁹ ad uoluptatem q̄ ad necessitatē uel vtilitatem

Capitulum xvii de carnibus.

Uia bone carnes bonū sanguinē generāt īter alia cibaria posito q̄ bene digerant̄ determinandū ē de alimento sumpto a carnib⁹ in speciali. Et primo de alimēto sumpto a quadrupedib⁹ domesticis ⁊ siluestrib⁹. ⁊ deīde de alimēto sumpto a volatilibus tā domesticis q̄ siluestrib⁹. Primo dicem⁹ de alimēto sumpto ex animaliū q̄drupedū diuersitate deinde ex mēbroꝝ eorundē uarietate. Sciēdū q̄ animalium quadrupedū quedam sunt boni ⁊ laudabilis nutrimenti ⁊ quedam illaudabilis Ampli⁹ q̄dā sunt facilis digestionis ⁊ alia difficilioris ⁊ tardioris. Ampli⁹ q̄dā generāt grossiorē ⁊ uiscosiorē hūorē ⁊ alia subtiliorē Itē quedā carnes multi nutrimenti sunt alie pauci. Carnes āt laudabilis nutrimenti de numero quadrupedū sunt carnes caprioloꝝ iuuenū

siluestriū ⁊ domesticoꝝ. ⁊ domestice sunt siluestribus meliores. Siluestres uero sunt plꝰ debito sicciores. Sꝫ carnes caprarum antiquarum ⁊ hyrcoꝝ sunt simpli/citer illaudabiles siue sunt domestice siue siluestres. Amplius dico ꝙ carnes porcorum nō antiquoꝝ nō nimis iuueuū sꝫ etate mediocriū puta vniꝰ āni uł duoꝝ tam domesticoꝝ ꝙ̄ siluestrium sunt multū lauda biles corporibꝰ sanis ⁊ fortibus in quibꝰ uiget for/tis calor. Et puto ꝙ siluestres sunt domesticis melio res eo ꝙ domestice sunt plꝰ debito uiscosiores ⁊ hūi diores. Predcē āt carnes si aliquantulū saliant̃ anq̄ comedant̃ obtēperat̃ eoꝝ viscositas. Et quidā sim/pliciter opinant̃ has carnes meliores eē inter q̄dru/pedia. uel eē simpliciter ꝯueniētiores corpibꝰ nr̄is et nobis magis ꝓporcionabiles ⁊ magis nutritiuas. Ampliꝰ dico ꝙ carnes vituloꝝ lactantiū sunt valde laudabiles Nō laudabiles āt carnes boū ueteꝝ ł tau roꝝ uł uaccaꝝ domesticaꝝ uel siluestriū Nā sunt dif ficilis digestiōis ⁊ mali chimi ⁊ hūorē generāt melā colicū. vn̄ earū usꝰ īducit leprā ⁊ quartanā ⁊ spleneti cā passionē ⁊ sił̃es egritudīes melācolicas. Amplius carnes arietū vniꝰ āni spāliter castratorū sunt lauda/biles ⁊ a quibusdā sapiētibꝰ ꝙ̄ plurimū approbate sꝫ carnes arietū nō castratorū ātiquorū ⁊ ouiū ⁊ agno/rū puoꝝ nō sunt laudabiles nec ī sanitatis regīe con uenientes. Predcē carnes laudabiliores sunt tp̄ibꝰ q bꝰ hn̄t pascua meliora tūc em̄ sunt ꝯuenientiores esui Unde carnes caprarum sunt meliores in estate ī qua pullulationes quibus pascuntur sunt perfecte. ⁊ simi liter quia boues indigent herba profunda pro corū

pascuis sunt in estate grossiores ꝛ pinguiores ꝛ esui conuenientiores. Oues aũt secundum primum ꝛ medi/um veris sunt conuenientes. non enĩ indigent pascere herba magna ꝛ profunda. parua enim sufficienter nutriri possunt. Ex dictis igit᷑ elici potest ꝙ carnes hircorum caprarum ꝛ arietum ꝛ boum ꝛ porcorum antiquorum ꝛ specialiter nõ castratorum ꝛ porcellorum lactantium ꝛ agnorum non sunt multum conueniẽtes in regimine sanitatis. sed carnes vitulorum iuuenuʒ ꝛ arietum annalium ꝛ porcorum annorum duorũ vel vnius etiam castratoruʒ specialiter suut coneuniẽtes esui in regimine sanitatis. Quidam autem opinant᷑ uitulinas meliores ꝛ alii porcinas ꝛ alii magis approbant carnes annalis arietis castrati sed in hoc ẽ multum consideranda consuetudo ꝛ appetitus hominis. Amplius consueuerunt homines sani existentes uti carnibus leporinis ꝛ cuniculorum ꝛ ceruoꝝ. Et iste carnes sunt melancolice ꝛ talem humorem habent generare. Unde tales carnes cum perueniunt ad antiquitatem simpliciter sunt euitande. meliores aũt sunt cum sunt partui propinque vt siccitas eaꝝ obtemperetur ab etate. Et predicte carnes sunt simpliciter euitande nisi sint pingues. Nã ex earum pinguedine obtẽperatur siccitas. vñ q̃si idẽ uidet᷑ ꝺ carnibus ꝑdictis sicut de caprinis siluestribus ꝛ domesticis ꝛ bouinis Nam carnes porcoꝝ ꝓporcionabiles sunt carnibus bouʒ ꝛ carnes lepoꝝ ꝛ cuniculoꝝ ꝓporcionabiles sunt carnibus capraꝝ. Sũt alia m̃ta q̃drupedia q̃ sũt esui icõueniẽtia ꝛ apud nos nõ sunt ĩ usu q̃uis tpe necessitatis hoĩes eis uti pñt ut vulpiũ ꝛ lupoꝝ ꝛ asinoruʒ et

equoꝝ ⁊ canum carnes· Hiis enim carnibus homĩes apud nos non vtunt᷑ nisi tpe necessitatis. Carnes autem vulpinas comedunt quidam venatores tempore autũni qꝛ tũc pingues inueniũt᷑· impinguant᷑ enim ab vuis· Similiter carnibꝯ canũ iuuenũ bñ pinguiũ ⁊ castratoꝝ utunt᷑ quod tollerabile ẽ tpe necessitatis· ⁊ similiter intelligit᷑ de carnibꝯ lupoꝝ· Deteriores aũt hũs sunt carnes asinoꝝ equorum ⁊ cameloꝝ ⁊ leonũ Et quia omnino ꝑdicte carnes distant a ꝯplexione hominis non approbo earum usum nisi in magna necessitate· Carnes autez cuniculorum post carnes apri ⁊ porci siluestris ⁊ caprioli sunt ꝯuenientiores in regimine sanitatis· Et est diligenter notandum ꝙ carnes declinantes ad siccitatem nõ debent assari sꝫ elixari· Et declinantes ad humiditatem debent assari ut eaꝝ humiditas temperet᷑· Et iõ carnes cuniculorũ leporum ceruoꝝ ⁊ uituloꝝ ⁊ caprioloꝝ debent elixari ⁊ carnes porcoꝝ ⁊ castratorũ arietũ assari· elixatio enim obtemperat siccitatem ⁊ assatio humiditatez· Et ex hoc pꝫ ꝙ in tpibꝯ ⁊ ꝯplexionibꝯ hũidis magis ꝯpetunt carnes declinantes ad siccitatẽ ⁊ assate· In tpibus autem siccis ⁊ complexione ⁊ etate siccis magis conueniunt carnes declinantes ad humiditatem· Inter carnes predictas laudabiles quedam sunt facilioris digestiõis ut capriolorum ⁊ cuniculorum iuuenũ ⁊ quedam difficilioris digestionis puta porcoruz ⁊ castratorũ arietum aliqualiter antiquorũ ⁊ taurorũ iuuenum. Et quedam sunt mediocris digestionis vt carnes uitulorum vniꝯ anni ⁊ agni castrati ⁊ iuuenuz leporum· Amplius carniũ ꝑdictaꝝ laudabilium que

dam humorem grossiorem ⁊ viscosiorem generant ut carnes porcine vel grossiorem sine viscositate ut cer/uine ⁊ bouine iuuenes· Et quedam generant subtilio rem sine viscositate ut carnes cuniculorum ⁊ caprio/lorum ⁊ quedam subtiliorem cum aliquali viscosita te vt carnes agnorum iuuenum· Carnium etiam pre/dictarum laudabilium quedam plus nutriunt ⁊ que dam minus ⁊ alie mediocriter· Exemplum primi por cus· exemplum secundi cuniculus· exemplu͡ʒ tercii ca/stratus aries· Amplius carnium predictarum lauda/bilium conuenit diuersitatem membrorum considera re· Et primo quidem diuersitatem membrorum que attendit͛ secundum intra ⁊ extra· ⁊ secundu͡ʒ ante ⁊ re tro· ⁊ secundū dextrū ⁊ sinistrum. Quo ad primū sciē dū ꝙ cōiter ⁊ regulariter exteriora membra sunt ma/gis laudabilia in sanitatis regimine ꝙ̃ interiora Mē bra em̄ interiora puta cerebrū cor pulmo stomachꝰ epar splen ⁊ testiculi renes ⁊ intestina non sunt lauda bilis nutrimēti uel simpliciter uel nō sicut exteriora· Sunt enim difficilis digestionis ⁊ generatiua grossi humoris· Unde de cerebro est sciendum ꝙ est stoma cho malum nauseatiuum ⁊ fleumaticum ⁊ grossi hūo ris generatiuum· Unde si bene digerat͛ alimentū dat corpori notabile sed nullo modo comedi debet post alios cibos· Bonum autem est ꝙ cu͡ʒ origano vel ca lamento vel cum aliquibꝰ obtemperantibus eius hu miditatem viscositatem ⁊ frigiditatem in quibus sit uirtus incisiua ⁊ calefactiua paretur· Et sicut dictum est de cerebro ita intelligendum est de omnibus me/dullis et nucha. Et conueniens est ꝙ si comedantur

ꝙ primitus assent' super carbones ut earū uiscosita-
tes ⁊ humiditates obtemperent'. Notandum ꝙ come-
stio cerebellorum ⁊ specialiter capriolorum conueni-
ens est ɔtra venena ⁊ ɔtra morsum venenosoꝝ anīa-
lium. De corde sciendum ē ꝙ difficilis ē digestionis
⁊ tarde ptransiens. Si āt bene digerat' alimentū non
paucum dat corpori nec mali chimi ⁊ specialiter cor
eduli. Sciendum autem ꝙ cor cerui uirtutē habꝫ ty-
riacalem. De pulmone autem sciendum ꝙ est facilio-
ris digestionis ceteris interioribus quod declarat e-
ius raritas ⁊ mollicies sed alimentum dat fleumaticū
⁊ paucum. ⁊ puto ꝙ nō multū malū ⁊ specialiter pul-
mo eduli. Stomachus āt ⁊ guttur ⁊ intestina ⁊ ma-
trix sunt difficilis digestionis ⁊ tarde ⁊ non sunt ge-
nerantes bonum sanguinem. Splenis autem caro est
pessima ⁊ eiꝰ caro est cachochimica ⁊ est mali sangui-
nis generatiua ⁊ saporis indelectabilis Epar est du-
re digestionis sed multū nutrit ⁊ generat sanguinem
conuenientem supposito ꝙ nutrimentum sit ex ficubꝰ
⁊ passulis multis. Testiculi autem sunt indigestibiles
⁊ cachochimi sed si bene digerant' bene nutriunt. Me-
liores autem sunt porcorum testiculi. Inquantū eñ
porcorum caro ea que aliorum est melior intantū eti-
am testiculi. Et est hic diligenter notandū ꝙ testiculi
animalium prouectorum in quibus est iam fermenta-
tum semen ⁊ generatum non sunt boni nutrimenti. ha-
bent eñ aliqd fetēs īsinuās naturā spmatis sicut renū-
culi hñt aliqd fetēs īsinuās naturā vrine ī eis genera-
te ⁊ ɔseruate. vñ ⁊ ppter hāc cām renūculi nō generāt
sanguinē simpliciter bonū. ꝫ testiculi aīaliū iuuenum

adbuc coire non potentiũ in quib9 adbuc nõ ẽ sper/
ma fermentatum sunt satis laudabilis nutrimẽti si be
ne digerant᷑. Quo ad membra exteriora sciendũ ꝙ ce
teris paribus anteriora sunt meliora posterioribus
quia magis a superfluitatib9 depurata ⁊ forti calo/
ri propinquiora ⁊ magis mobilia ⁊ ꝯmuniter minus
pinguia Et similiter dextra pars est melior sinistra. ⁊
vniuersaliter partes carnee meliores sunt nõ carneis
Partes em̃ priuate carnib9 sunt sicut pedes rostrum
⁊ aures. Et inter bas ptes pedes sunt laudabiliores
⁊ deinde aures. ⁊ oẽs iste sunt difficilis digestionis
⁊ pauci nutrimẽti. Laudabiliores ãt sunt pedes por
corum iuuenum. Decoquãt᷑ aũt ⁊ elixent᷑ in aq̃ ⁊ post
comedant᷑ cum aceto uel sinapio. Et interdum deco/
quunt᷑ cum oleribus ⁊ interdũ cum ordeo ⁊ efficiunt᷑
digestibiliores ⁊ ptisana efficit᷑ laudabilior ⁊ magis
subductiua ventris. Pedes autem porci ⁊ extremita
tes eduli lactantis colericis conferunt ⁊ specialiter in
tempore calido maxime si condiant᷑ in sulso. De par
tibus autem carneis scienduꝫ ꝙ caro est duplex. vna
est glandulosa sicut mamillarum ⁊ testiculoruꝫ ingui
num accellarum faucium ⁊ lingue ⁊ similiuꝫ. Omnib9
autem carnibus laxis ⁊ glandulosis commune est de
lectabiles apparere secundum esum. Quod autem ex
ipsis alimentum bene quidem digestum est bonũ bu
morem generat. quod autem minus bene digestum est
bumorem fleumaticum aut crudum generat Ex parti
b9 quidẽ bumidis fleumaticus ex duris autẽ crudis
Alimentum autem vberum quando bñt lac insinuat

aliquid dulcedinis ꝛ ꝓpter hoc delectabile est ipsis leccatoribꝰ. Quod autem de testiculis est dicendum dictum est superius. Nutrimentum autem lingue me/dium est inter nutrimentum carnis firme non spongio se ꝛ nutrimentum carnis spongiose. Non enim ē adeo laudabilis nutrimenti sicut caro firma non spongio/sa nec adeo mala sicut spongiosa. Lingua uero vitu li uel cerui est laudabilior sicut testiculi porcorum iu uenum sunt laudabiliores Et adhuc sunt meliores testiculi gallorum saginatorum. Et pulmo eduli aliis pulmonibus laudabilior ꝛ epar eduli est aliis laudabilius. Et stomachus galloruꝫ ꝛ cerebrum cuni culorum ꝛ cor ceruoꝝ ē laudabiliꝰ aliis. Carniū aūt nō spōgiosaꝝ nec glādulosaꝝ ē melior q̄ cordi ꝓpi quior cuiusmōi ē caro costaꝝ ꝛ q̄ ē iuxta ossa ꝛ q̄ ē ī parte anteriori ꝛ in pte dextra ꝛ q̄ est pinguis pīgue dine moderata. Carnes āt maxime distantes a corde ꝛ in parte sinistra ꝛ sine ossibus sunt minꝰ bone sicut carnes natis sinistre. Eligant̄ igit̄ carnes in quibꝰ sūt ossa. pingues propinque cordi. anteriores ꝛ dextre. Est hic diligenter notanduꝫ ꝙ cuniculꝰ hꝫ partes po steriores satis bōas eo ꝙ illas partes semper eleuat super partes anteriores ꝛ sic per accidens pars poste rior est magis depurata a superfluitatibus vt qui/dam dicunt. ꝛ cū hoc ille partes sunt magis pingues in cuniculis. sed in hoc est materia considerandi.

Nunc restat dicere de volatilibus. Volatilia que communiter sunt in vsu sunt hec gallus gallina capo nes ꝛ anseres anates domestice pdices fasiani pauo nes grues malardi ꝛ similes aues siluestres degētes ī

aquis ut anates. Et etiam turtures columbe iuuenes sturnelli alaude pluuerii passeres ⁊ relique aues minu te que capiunt͛ in bladis ut turdi meruli. Volatilium aūt que enumerata sunt quedam sunt laudabilis nu/ trimenti quedam illaudabilis. Et quedam sunt faci/ lis digestionis ⁊ quedam difficilis. Et quedam sunt temperate complexionis ⁊ quedam distēperate. Lau dabilis nutrimenti sunt galline ⁊ eaꝝ pulli ⁊ capōes iuuenes ⁊ antiqui bene pingues ⁊ ꝑdices iuuenes ⁊ a laude ⁊ turtures ⁊ pluuerii coturnices ⁊ aues ꝑue que capiunt͛ ī bladis. Alia āt volatilia ab istis sunt illau dabilis nutrimenti. difficilis digestionis. ⁊ inequalis complexionis puta carnes anseꝝ anatum ⁊ pauonū ⁊ malardorum. Et vniuersaliter carnes auium haben tium collum longum ⁊ rostrum longum degentium ī aquis omnes sunt illaudabilis nutrimenti ⁊ difficilis digestionis ⁊ generant humorem melancolicū. Simi liter sturnelli meruli ⁊ turdi sunt graues ad digerēdū ⁊ grosse nature. Passerū autem carnes sunt calidissi/ me ⁊ a temperamento longissime ⁊ multum excitātes coitum. Vnde non multum conueniunt in regine sani tatis. Inter carnes volatilium laudabilium in re/ gimine sanitatis quedam sunt temperatiores ⁊ tēpe/ ramento ꝓpinquiores. Alie sunt minꝰ tꝑamento ꝓ pinque. Temperatiores quidē sunt galline iuuenes gallinaꝝ pulli ⁊ iuuenes pingues capones que tn̄ ad aliqualē caliditatem ⁊ humiditatem declinant. Si militer ⁊ perdices iuuenes ⁊ coturnices. Perdices ta/ men declinant ad aliqualem frigiditatem ⁊ siccitatē ⁊ sunt sicut galline deserte ⁊ habent proprietatem

constringendi ventrē asse ⁊ elixe. Coturnices āt sunt satis temperate. Dicunt quidam ꝙ ex comestione coturnicis fit spasmus ⁊ tethanꝰ sed aliquantulum declinant ad caliditatem ⁊ sunt subtiles substantie generantes bonos humores ⁊ multum ↄpetunt sanis ⁊ cōvalescentibus. Reliqua āt volatilia superiꝰ enumerata plus distant a tēpamento puta carnes columbaruꝫ iuuenum ⁊ turturū iuuenum. Nā haꝝ antiquarū carnes sunt euitāde ꝓpter eaꝝ nimiā caliditatē ⁊ siccitatem ⁊ digestiōis difficultatē. Antiqua āt colūba mirabilē habet ꝓprietatē in epilenticis ⁊ paraliticis et turtures in acuendo ingeniū. Hoꝝ tñ pulli sunt ↄuenietiores corpibꝰ sanis sꝫ declinā̄t ad siccitatē ⁊ caliditatē. Vñ euitari dꝫ in regionibꝰ calidis ↄplexone etate ⁊ tēpibꝰ calidis. Aues parue q̄ capiunt̄ ī bladis ⁊ alaude declinant ad siccitatē ⁊ caliditatē sed nō tm̄ ut turtures ⁊ columbe. Et est diligenter notanduꝫ ꝙ genus volatilium omnium est pauci nutrimenti si cōparent̄ generi peditantiuꝫ ⁊ maxime porcoꝝ quorū carnes nullum aliud nutrimentum excedit in bonitate. Sed volatilium caro est digestibilior ⁊ maxīe pdicum ⁊ gallinarum gallorum iuuenum ⁊ columbaꝝ ⁊ alaudarum ⁊ auium paruaꝝ que capiūt̄ in bladis De interioribus volatilium respectu membroruꝫ exteriorum proporcionabiliter dicendum ē sicut in peditantibus dictum est. De intestinis volatilium similiter est sciendum ꝙ sunt simpliciter inesibilia. quarundam tamen auium ventres esibiles ⁊ delectabiles sūt valde. sicut ventres anserum impinguatorum gallorum ⁊ gallinarum quorum alimentum infusum fuerit

in lacte· Sicut autem eorum ventres sic ⁊ epata non solū ad esum delectabilia sunt sed maxime nutritiua Testiculi galloꝝ iuuenum etiam sunt boni nutrimenti ⁊ multi ⁊ facilis digestionis· Cerebella uolatilium laudabiliora sunt cerebellis quadrupedum q̄to sunt ficciora eis· Ipoꝝ āt volatilium que sunt mōtana cerebra sunt aquaticoꝝ cerebris meliora ꝓporcionabiliter aliis partib⁹· Cristas ⁊ barbas galloꝝ nō collaudauit aliquis nec uituperauit· De partib⁹ aūt exteriorib⁹ volatilium proporcionabiliter est dicendum sicut in peditantib⁹ dictū est· Partes em̄ anteriores sunt meliores posterioribus ⁊ dextra q̄ sinistra ⁊ pinguis mediocriter q̄ pinguedine denudata ⁊ ꝓpinqua cordi q̄ remota ⁊ ossuosa paꝝ q̄ ossibus denudata· Vnde sciendum q̄ ale volatilium ⁊ specialiter iuuenum pinguium idonee sunt ad digestionez et nutritionem· ⁊ similiter gallinarum ⁊ gallorum pīguium ⁊ iuuenum similiter ⁊ caponum· Optime quidem sunt ille ale que sunt nutritoꝝ bene ⁊ iuuenum· pessime vero que macillentorum ⁊ prouectorum· Et ē diligenter notandum q̄ volatilia que sunt dure carnis vt pauo ⁊ anser ⁊ antiquus capo ⁊ anas ⁊ grus indigent multa mora post eoꝝ occisionē anteq̄ decoquātur ⁊ comedant᷑ ⁊ oppositum est de volatilibus mollis carnis ⁊ facilis digestionis. Non em̄ indigēt multa mora post eorum occisionem anteq̄ decoquantur Et q̄to carnes volatiliū sunt grossiores ⁊ min⁹ putrefactibiles tanto indigent maiori mora ut carnes eoꝝ mollescāt ⁊ fiāt magis apte ad decoctionē et digestionem et eoꝝ aromaticitas reducatur de potētia

ad actum ex longa mora. Et pauones maxime indi-
gent longa mora inter volatilia omnia ⁊ deīde agro-
nes ⁊ grues ⁊ deinde capones antiqui. deinde galline
⁊ galli iuuenes. Cetera autem volatilia pauca vel nul-
la mora indigent. Bonum igit' est ꝙ pauo oseruetur
per tres dies vel duos ⁊ capo iuuenis uel galline iu-
uenes per. xii. horas ad minꝰ. ⁊ capo ātiquꝰ p. xxiiii
⁊ grues ⁊ agrones per duos dies vel p diē cum dimi
dio. Amplius diligenter ē notandū ꝙ modꝰ decocti
onis multum est considerandꝰ in carnibꝰ peditantiū
⁊ volatilium. Naꝫ que decoquunt' in aqua dulci dāt
corpori humidius alimentū ⁊ facilius digerūt'. Assa
ta autem ⁊ frixa ficciora sunt ⁊ tale dant corporibꝰ
alimentum. similiter domestica ceteris paribus dant
aliis humidius nutrimentum ⁊ facilioris digestionis
⁊ plurium superfluitatum q̄ȝ siluestria. Et habitantia
in montanis ⁊ in locis siccis dant corpori siccius ali
mentum ⁊ minorum superfluitatum ⁊ magis mundū
⁊ minus resolubile ⁊ difficilius conuertibile q̄ȝ habi-
tantia in locis aquosis ⁊ humidis. Et debet hec com
paratio fieri in eadem specie ⁊ ceteris paribus ex p-
te etatis habitudinis ⁊ similium. Et quia limacie vi
dent' habere conuenientiam cum carnibus peditanti
um ⁊ quidam ex eis quotidie comedunt breuiter hic
de eis est transeundum in quantum habent alimenti
virtutem. Sciendum igitur ꝙ carnem habent du-
ram ⁊ ꝓpter hoc indigestibilem si tamen digeratur
maximi nutrimenti existit. Et quia aqua decoctiōis
eaꝝ ē ventris subductiua ꝓpter hoc aliqui odiētes
hoc brodium cum oleo sale ⁊ vino vtunt' brodio ad

secessum eorum que secundum ventrem. Si autez ve
lis solo nutrimento eis uti carnem huius animalis de
coctam in aqua transpone in aliã aquam deinde ite/
rum illud decoques ⁊ sic secũdo ⁊ tercio decoques ꝙ
tenera fiat caro. Preparata eñ sic restrigit ventrez et
alimentum sufficiens corporib⁹ exhibet in tm̃ etiã ꝙ
multum opetit volentibus impinguari. Multas bo
nas alias hȝ proprietates quas memini me scripsisse
in consilio per me ordinato ad emoptoycã passionẽ
in quo etiam loco sufficientius electionem require li
maciaꝝ ⁊ modũ ꝑparationis ⁊ iuuamenti eaꝝ.

Capitulum. xviii. de piscibus.

Onsequenter determinandum ẽ de piscibus.
Sciendum igit᷑ ꝙ pisces respectu carniũ cete
ris paribus minoris sunt nutrimẽti ⁊ facilio/
ris digestionis ⁊ nutrimẽtũ eorum ẽ magis supflui/
cũ ⁊ fleumaticuȝ ⁊ frigidũ ⁊ humidũ ⁊ min⁹ mansiuũ
Et quidam dicit ꝙ sunt ad digerendum duri. ⁊ lon/
gam faciunt moram in stomacho ⁊ sitim generãt ⁊ si
sint ad digerendum duri ⁊ longam moram faciunt in
stomacho hoc ẽ ratione frigiditatis ⁊ uiscositatis et
q² in eoꝝ digestione laborat stomach⁹ ⁊ interdum
corrumpunt᷑ in stomacho et qualitatẽ quandã susci/
piunt putredinalem. sitim generãt. Et ut sit ad vnum
dicere carnium laudabilium nutrimentum melius est
nutrimento piscium. Et est sciendũ ꝙ pisces marini
sunt meliores piscibus aque dulcis ceteris paribus.
Eoꝝ eñ nutrimentum min⁹ est supfluicũ ⁊ fleumati
cum ⁊ nature carniũ magis propinquũ. sȝ q² ceteris
paribus pisces marini sunt durioris carnis piscibus

aque dulcis ideo sunt difficilioris digestionis ⁊ reso
lutionis ⁊ pluris nutrimenti ⁊ purioris. Vñ iudicio
meo meliores sunt in regimine sanitatis ꝗ̃ pisces aq̃
dulcis. Et est diligenter notandum ꝙ in piscibus taꝫ
marinis ꝗ̃ aque dulcis eligendi sunt quoꝝ caro non
est uiscosa sed frangibilis. non multũ grossa sed sub
tilis. non grauis odoris sed suauis. nec cite putrefa/
ctionis sed sufficientis durationis. non mali coloris
sed albi. ⁊ quorum habitatio nõ ẽ in lacubꝰ stagnis
nec in locis sordidis. nec in aquis habentibus mľtas
herbas. qui etiam non sint macri nec ualde iuuenes.
nec valde magni. Et qui sunt velocis motus ⁊ pau/
ce uiscositatis. Et si sint pisces marini qui capti fueriͭ
in fluminibus multum distantibus a mari. tales vti/
ꝗ pisces primis cõditionibus suppositis pre ceteris
erunt eligendi. Amplius suppositis predictis ↄditio
nibus ꝗ̃to squamosiores tanto meliores. Et simili/
ter intelligatᷣ de spinis. hec enim significant puritateꝫ
substantie piscis. Inter pisces marinos capti ⁊ nutri
ti in mari profundiori ⁊ magis agitato ⁊ ad quod
est cursus plurium fluuiorum puriores sunt ⁊ melio/
res. Et ex hoc concluditᷣ ꝙ pisces capti ⁊ nutriti i ma
ri mortuo non sunt ita laudabiles sicut qui capti sũt
in alio mari. Et similiter capti i mari meridionali nõ
sunt adeo sani sicut in septemtrionali quod magis ẽ
agitatum. Est enim magis tempestuosum ⁊ velocio
ris fluxus ⁊ refluxus. Et similiter intelligitur de
piscibus aque dulcis. Nam ceteris paribus quan
to est profundior ⁊ mobilior. tanto piscis in ea

nutritus est melior. Ex hiis igit͂ elici pōt sufficienter qui pisces sunt uituperabiles ꝛ qui laudabiles de piscibus qui sunt in usu in hiis partibus gallicanis. Et primo dicemus de piscibus marinis deinde de piscibus aque dulcis. Dicamus igit͂ ꝙ pisces bestiales sicut porcꝰ marinus canis marinus delphin ꝛ morua non multum ꝯpetunt in sanitatis regimine. Sunt em̄ difficilis digestionis ꝛ grossi humoris ꝛ multe superfluitatis. Nec in carnibus predictorum piscium apparent conditiōes superius enumerate puta albedo subtilitas frangibilitas ꝛ q̄titatis mediocritas morꝰ uelocitas ꝛ odoris suauitas. Et si hos pisces ꝛ cōsimiles comedi ꝯtingat non statim sunt comedēdi aut coquendi postq̄ capti sunt sed obseruandi sunt p aliquos dies quousq̄ eoruʒ carnes mollescant ꝛ tremescant sine substantie corruptione Amplius predicti pisces meliores sunt semisalsi q̄ recentes. Pisces autē perfecte salsi non competunt in sanitatis regimine sicut nec carnes. Nam male nutriunt ꝛ parum ꝛ tarde. Et de aliis piscibus marinis sciendum ꝙ consideratis cōditionibus supradictis laudabilibus mihi apparet ꝙ rogetus ꝛ gornatꝰ inter pisces marinos sunt laudabiliores. nam eorum caro est alba satis subtilis ꝛ frangibilis boni saporis ꝛ odoris delectabilis ꝛ eorum substantia apparet purissima Et pꝰ hoc plagicia ꝛ sola sed horum caro est magis uiscosa ꝛ minꝰ frangibilis ꝛ minus alba ꝛ magis grossa ꝛ minꝰ subtilis. nec hoꝝ sapor aut odor ē ita delectabil͂ Et forte piscis merlengus ē laudabilior post rogetum. Nō

em̄ ē tante grossiciei ꝛ uiscositatis sicut plagiciā ꝛ so
la ꝛ eius substantia ē satis frangibilis· sed ꝯsideratis
sapore ꝛ odore cum colore ꝛ substātie puritate ꝛ mo
bilitate deficit in bonitate a rogeto ꝛ gornato· ꝛ simi
liter intelligat̄ de allece· Et morua iuuenis satis ap/
propinquat predictis in bonitate consideratis p̄di/
ctis conditionibus est tamen grossior ꝛ uiscosior pre
dictis piscibus· Salmones aūt ꝛ turboti ꝛ maquerel
li ꝛ congri multum deficiunt a bonitate rogetorum·
Sunt em̄ multū grossiores ꝛ uiscosiores ꝛ magis sunt
superfluitate pleni· Vn̄ non cōpetunt nisi exercitanti
bꝰ fortibꝰ iuuenibꝰ ꝛ robustis cū quibusdā salsis eo
rū grossiciei uiscositati ꝛ frigiditati repugnantibus·
Rogia ē ꝓpinquior predictis immediate in bonita
te ꝛ malicia· Sepia autem ceteris enumeratis est dete
rior sicut facile est uidere consideratis conditionibꝰ
superius enumeratis· Omnes aūt pisces superiꝰ enu
merati meliores sunt frixi uel assati q̄ꝫ elixati· Et eli/
xati in vino cum quibuscunqꝫ seminibꝰ ul' herbis eo
rum uiscositati ꝛ frigiditati repugnantibus q̄ꝫ in sim
plici aq̄ cocti· Cutis āt piscium spēaliter frixoꝝ ī mē
to oleo simpliciter ē euitāda· Et vniuersaliter eorum
interiora euitanda sunt q̄uis quorundaꝫ piscū epa
ta similiter ꝛ capita sunt gustui multum delectabilia
sicut pꝫ de epate morue ꝛ capite eius ꝛ de oculis quo
rundā alioꝝ sicut meliꝰ me nouerunt leccatores· Pre
ter autem hos pisces marinos sunt quidaꝫ alii de ge
nere ostracodermatum qui sunt in vsu Hos autem
solum facimus mentionem de ostreis ꝛ molis quibus

solis gallici uti consueuerunt· Aqua decoctiōis earuȝ quandam habet viscositatem ratiōe cui9 uentrē lax at sed predictoꝶ caro perfecte cocta ⁊ in plurib9 a/ quis per decoctioneȝ depurata inter alios pisces suf ficienter nutrit sicut de limaciis dictum est· ⁊ ventreȝ stringit ⁊ inter alios pisces plus stomachū ↄfortat ⁊ minori frigiditate pticipat· Humor tn̄ a talibus gene ratus sicut ⁊ ceterorum pisciuȝ est crudus uel fleuma ticus. crudus quidem ostracodermatum habentium carnem duram· ⁊ fleumaticus ostracodermatū habē tium carnem minus durā cuiusmodi sunt ostree ⁊ mo le que sunt in usu· Humor igit᷑ ab eo generatus fleu/ maticus est sed minus q̄ȝ ceteroꝶ piscium· De piscib9 aque dulcis qui apud nos sunt in usu dicamus ꝙ cō sideratis ↄditionibus superius enumeratis puta co loris albedine· frangibilitate ⁊ subtilitate substantie ⁊ sapore ⁊ odoris suauitate ⁊ mediocri quātitate et ↄpetenti squamositate ⁊ ueloci motu ⁊ aqua in q̄ re/ periri consueuerunt bonitate meliores sunt pisces q̄ capiunt᷑ in aqua petrosa currente uersus septemtrio/ nem profunda multe agitationis ad quam non ↄflu unt sordicies ciuitatum in qua etiam non sunt herbe male· Et mihi apparet ꝙ parca ⁊ luci9 mediocris ob tinent primum gradum supposito ꝙ sint pingues Et deinde uendosie. ⁊ dein̄ lopia· ⁊ q̄uis carpa sit squa mosior predictis tamen non habet carnem adeo al/ baȝ nec frangibilem nec subtilem sicut lucius ⁊ parca ⁊ sepius reperit᷑ in stagnis · Anguilla autem dato ꝙ sit laudabilis gustui tamen cōsideratis conditiōibus

predictis deficit a predictis piscibus ⁊ multum. Sz
lamprede parue sunt laudabiliores anguillis ⁊ minꝰ
piculose. Nõ em̄ sunt tante viscositatis nec grossiciei
sicut patet ad sensum. Et sicut dicimus de anguilla ĩ
ter pisces aque dulcis sic intelligamꝰ de lampreda.
Vnde salua reuerentia utentium iste piscis ē uale pe
riculosꝰ q̄ꝛuis sit ori saporosꝰ. Hoꝝ enim piscũ in a
qua similis ē generatio generationi serpentũ in terra.
Vnde multum dubitandum est ꝙ nõ sint uenenosi.
Vnde eorum capita ⁊ caude in quibus venenum cõ
sueuit eē ⁊ similiter interior spina nullo modo sunt e/
denda. Bonũ ē etiã ꝑpter eoꝝ uiscositatē ꝙ submer
gant in vino optimo viue ⁊ dimittant' ibidem quo/
usqꝫ mortue sint ⁊ deinde preparent' cũ galentina op
timaꝝ specieꝝ ꝺm ꝙ coci magnorum dominoꝝ ꝯsue
uerunt facere. Laudo tñ ꝙ prebuliant' primo duabꝰ
ebulitionibus in vino ⁊ aqua ⁊ illa abiecta decoquã
tur ad perfectionem ⁊ fiat galentina vel pastillatura
vel assatura ⁊ cum salsamento appropriato comedã
tur. Cõmodosius est tamen maneriem huiusmõi pis/
cium dimittere. Jam em̄ multi ex eorum vsu sunt peri
clitati. Vnde consideratis conditiõibus supradictis
inter omnes pisces pessimi sunt ⁊ minime comedendi
De cancris autem fluuialibꝰ ⁊ marinis quasi eadē ra
tio ē sicut de ostreis ⁊ molis nisi ꝙ difficilioris dige
stionis sunt ⁊ pluris nutrimenti sunt ⁊ non facile ĩ sto
macho corrumpuntur sicut multi aliorum piscium. et
habent quandam viscositatem ratione cuius laxant
ventrem nisi decoquantur in pluribus aquis ⁊ sic a/
qua decoctionis eorum fit maxime laxatiua. Et

eoꝝ substantia ventrē ostringit ⁊ sufficienter nutrit. Et est eius satis laudabile nutrimentū inter pisces. Est etiam diligenter notandū ꝙ pisces corpus humectant ⁊ lac ⁊ sperma multiplicant. multum cōpetūt colericis ⁊ loquor de recētibus piscibus. Non sunt cōedendi pisces post forte exercitium uel post fortē laborem. quia tunc de facili corrumpunt᷑. Amplius habentes stomachum debilem vel malis humoribꝰ plenum non gaudeant in esu piscium. Amplius sciendū ꝙ pisces grossi ⁊ viscosi semisalsi meliores sunt ꝙ̄ recentes. Et saliti multi temporis nō sunt boni. Amplius pisces ⁊ carnes non sunt simul edenda nec pisces ⁊ lacticinia. Nec pisces comedendi sunt pꝰ alios cibos Amplius pisces laudabiles paꝝ saliti ⁊ in pauca ꝙ̄titate sumpti reuocant appetitum ⁊ ipsum corroborant specialiter si quis habuerit appetitum ad eos

Capitulum. xix. de animalium superfluitatibus.

Consequenter dicamꝰ de aīalium superfluitatibus q̄ sunt in vsu puta de lacte ouis ⁊ sanguine. Primo ergo dicamꝰ de sanguine. Sciēdum igit᷑ ꝙ omnis sanguis est difficilis ad digerendum ⁊ maxīe qui ē grossꝰ ⁊ melancolicꝰ cuiusmōi est sanguis boum. Sanguis aūt leporis est aliis delectabilior. Et in multis ē in cōsuetudine ipm coquere cū epate ⁊ cum quibusdam aliis visceribus. Quidā etiā vtunt᷑ sanguine porcorum iuuenū ⁊ magnoꝝ castratoꝝ sed sanguis porcoꝝ nō castratorū est indelectabilis ⁊ difficilis digestionis. Sanguinem aūt capreolorum iuuenum quidam dicunt esse delectabilem.

Amplius quidam dicunt q bonus est sanguis galli/
naꝝ ⁊ columboꝝ impinguatorum. ⁊ tñ ẽ deterior q̃
porcorum non castratorum nec ad delectationẽ nec
ad digestionem ualet. Multum tamen deficit a san/
guine leporum. Sed quia omnis sanguis est indigesti
bilis ⁊ supfluitus ꝭm quẽcunq modum ipsum prepa
rauerit non est vtendus in sanitatis regimine nisi in
casu necessitatis. De lacte. De lacte scien
dum q lac est boni nutrimenti facilis digestiõis ⁊ sa
tis nutrit. Est autem eligendum lac mediocre ⁊ non
subtilissimum cuiusmõi ẽ lac cameli. nec grossissimum
nec pinguissimum cuiusmõi est lac uaccarũ ⁊ pecudũ
Eligendum est igit' lac capre. non em̃ hꝫ tantuꝫ aquo
sitatis sicut lac cameli quod non est aptum ad nutriẽ
dum ratione nimie humiditatis. nec hꝫ tantum pĩgue
dĩs ⁊ grossiciei seu caseitatis ⁊ butirositatis sicut vac
caꝝ ⁊ pecudum. Et cum componẽtia lac sunt magis
commensurata in lacte ⁊ minus excedentia ⁊ excessa
magis est conueniens in sanitatis regimine. Lac eniꝫ
humidissimum ventris est subductiuum. Et lac gros
sissimum ⁊ pinguissimum est venarum opilatiuum et
uentositatum generatiuũ ⁊ difficilioris digestionis
q̃ sit necessarium in regimine sanitatis. Eligatur
igit' lac capre non nimis propinque partui nec nimis
distãtis a partu non pregnantis. nutrite in bõis pas/
cuis ⁊ in tempore quo reperiuntur meliora pascua in
quo animalia sunt pinguiora. Et quia lac est facilis
digestiõis ⁊ corruptionis non est comedendum cũ a/
liis cibis ⁊ specialiter cũ piscibus. Similiter comedẽ/
dum est cum trahitur ab vbere. si em̃ remanet per tẽ/

pus notabile corrumpit᷑ á continente. Bonū est etiā
ꝙ admisceat᷑ aliquantulum mellis uel zuccari vt ipi
us corruptioni stomacho impediat᷑ ⁊ ventositatum ī
lateribꝫ generatio ⁊ dentium ⁊ gingiuaꝝ lesio ⁊ capi
tis grauedo. Usus enim lactis capitis dolorem īdu/
cit ⁊ gingiuas laxas efficit ⁊ dentes putrefactibiles ⁊
corrosos causat. Unde bonum est post assumptionē
lactis transglutire aquam mellis ⁊ similiter gargari/
zare ⁊ ex eo os ⁊ dentes lauare ⁊ secundo post aquā
mellis uti eodem mō vino pontico ⁊ specialiter ꝓp
ter gingiuas ⁊ dentes. Et si dubitaremꝰ capitis dolo
rem nullo modo post lac bibat᷑ vinum nisi valde a/
quaticum. Qui autem magis grauantur ex vsu lactis
sunt habentes capita debilia ⁊ venas epatis strictas
⁊ stomachum debilem ⁊ immundum. Usus continuꝰ
lactis serosi non est periculosus omnibus eo vtenti/
bus sicut lactis non serosi sed caseatum plurimum.
Nā lac caseatum plurimū ledit eos qui sunt disposi/
ti ad lapidis generationem ⁊ venarum opilationem
Pectori autem est omne lac bonum ⁊ pulmoni. In q
bus autem dubitatur fluxus ventris abstineant a la
cte seroso quia ventrem facile subducit. De lacte au/
tem coagulato siue ignito siue bulito ⁊ decocto scien
dum ꝙ lac bulitum ⁊ decoctum caret substantia sero
sa. ⁊ ideo efficitur difficilioris digestionis maioris o
pilationis ⁊ vētositatis ⁊ grossioris humoris nec tā
tum conuenit in regimine sanitatis sicut ⁊ cetera. Et
similiter intelligitur de lacte cocto cum ferro ignito
vel lapidibus ignitis nisi ꝙ lac isto modo decoctuꝫ

acquirit quandam stipticitatem seu stipticã qualita/
tem rõne cuius stomachũ confortat ꝛ viscera. ꝛ ma/
gis ꝙ aliter coctum vel non coctum simpliciter. Vn
de non ita cito corrumpit' in stomacho. Et est cibus
conueniens satis hiis a quorum stomachis cito des/
cendit cibus anteꝙ digerat' perfecte. Et quia lac uen
trẽ laxat ratione cuius nitrositatis in aquositate lac
tis qua totum lac participat ꝛ non solũ aqua ipsius
bonum est ꝙ cuꝫ lacte permisceatur aliqua aqua mix
ta simul cum lactis serositate per ignitionem uel ebu
litionem totaliter consumat' ꝛ sic preparatuꝫ lac erit
ventris minime subductiuum. Lac autem coagu/
latum virtute coaguli distinguentis serum a caseo si/
serositate sumptum est minus conueniens ꝙ lac sim/
plex ꝓpter ipsius grossiciem nec est ita stomacho cõ
ueniens ꝛ ceteris visceribꝰ sicut lac per ferrum ignitũ
decoctum. Sed si comedat' serum simul cum caseo ĩ la
cte sic coagulato quasi ẽ eadem ratio de lacte simpli
ci ꝛ coagulato nisi ꝙ ratione coaguli minus laxabit
ventrem ꝛ plus morabit' in stomacho ꝛ erit maioris
caliditatis. ꝛ ratiõe distinctionis partium lactis na
tura magis laborabit in digerendo. Vnde omnibꝰ ꝯ
sideratis minus competit in regimine sanitatis ꝙ lac
non coagulatum Preter maneries lactis enumera
tas est vna maneries lactis acetosi ꝛ ẽ grossioris sub
stãtie difficilioris digestiõis frigidioris ꝯplexiõis
aliis maneriebus lactis ꝛ minus conuiniens corpori
bus sanis ꝛ ad frigiditatem declinantibus. ꝛ specia/
liter secundum ipsorum viscera non competit. Sed
dentibus ꝛ gingiuis ꝛ capitibus sanorum corporum

minus obest. Non em̄ sic capitis dolorē inducit nec gingiuas laxat nec dentes ad putrefactionem corrosiuam disponit. rōe tn̄ sue frigiditatis dentes ledit et neruos sicut alia frigida. Nam frigidum inimicuꝫ est neruis dentibus ⁊ ossib⁹ ⁊ specialiter si tota cōplexio corporis ad frigiditatem declinet ⁊ temp⁹ ⁊ etas fri/gida fuerint ⁊ eo magis si cerebruꝫ ⁊ orta ab eo a radicali complexione declinēt ad frigiduꝫ Et ut sit ad vnum dicere corporibus sanis nō ↄpetit via cibi et minus corporib⁹ frigidis ⁊ specialiter tempore frigido ⁊ etate senili Corpib⁹ tn̄ colericis ⁊ specialiter ƀm eoꝝ viscera ⁊ tpe ⁊ etate ⁊ regione calidis hoc lac satis est ↄueniēs ⁊ sufficienter digerit̄ ⁊ ↄueniēter nutrit nec in eoꝝ stōachis acetosabit̄. Ampli⁹ nec in fumos colericos cōuertet̄. Calidis igit̄ corpib⁹ lac acetosuꝫ nō solum nō obest sꝫ sufficienter ꝓdest. Sꝫ habētes renes calidos ⁊ meat⁹ strictos nō dn̄t hoc lacte vti. Nā vs⁹ ei⁹ ē cā generatiōis lapidis in talib⁹ corpo/rib⁹ ⁊ opilatiōis venaꝝ. Si āt hꝫ meat⁹ āplos specialiter ƀm renes ⁊ vesicā īproporcionabiliter caliditati generatiōis lapidis piculū totaliter ē sublatū.

De caseo vero ē sciendū ꝙ case⁹ recēs est frigid⁹ ⁊ hūidus et grosse substantie ⁊ difficilis digestionis et opilationis ⁊ lapidis generatiuus ⁊ non multum cōpetit via cibi in regimine sanitatis. Et caseus vetus est calidus ⁊ siccus propter sal ⁊ tendit ad vstionem ⁊ difficile digeritur parum nutrit ⁊ male ⁊ minus competit ꝙꝫ recens. Et si aliquis caseus est bonus medius est inter nouum ⁊ veterem. viscosum ⁊ frangibileꝫ durum et mollem. ⁊ parum declinans ad aliqualem

dulcedinem non nimis salsus nec nimis par nec albi coloris nec spongiosus nec lacrimosus cum incidi tur non correspōdens tactui oprimenti ad modū panis bñ fermentati. nō leuis sꝫ ponderosus saporis delectabilis ⁊ boni odoris cuius in stōacho mora non est diuturna ex bono lacte ꝯuenienter fact⁹ sufficienter unctuos⁹. Talis utiqꝫ case⁹ bon⁹ est ⁊ inter alios magis est eligendus ⁊ post cibum sumptus non multum nocere potest. in regimine sanitatis. Multa vero q̄titate quicunqꝫ case⁹ sumpt⁹ in via cibi vniuersaliter ē mal⁹ stōachū grauās ⁊ inobediēs digestiōi ⁊ opilatiu⁹ ⁊ lapidis in renib⁹ generatiu⁹ ⁊ hūoruꝫ grossoꝝ in corpe causatiu⁹. Sol⁹ igit̃ ille case⁹ ē sanus quem dat auara manus. De butiro. De butiro āt sciendum q̄ rōe sue humiditatis ⁊ unctuositatis plurime nō ꝯpetit uia cibi īmo si quis eo vtatur in quātitate notabili abhominationē īducit ⁊ facit cibum supernatare in orificio stomachi ⁊ ventreꝫ plus debito laxat ⁊ vomitū inducit. Nullo ergo modo butirum ē comedendū via cibi ⁊ in q̄titate notabili ⁊ specialiter non comedat̃ post alios cibos sꝫ ad condimentum cibariorum satis ꝯuenit sicut oleum oliuarum q̄uis butirum sit calidius oleo ⁊ multuꝫ humidius. Et quando vtimur butiro ad comedendum cum aliis cibariis siue ad condiendum non est tantū decoquendum sicut oleū. Nā est maioris passibilitatis q̄ oleum. vñ magna ebulitiōe virtus ei⁹ totaliter exalat sed oleum ē magis viscosum ⁊ min⁹ resolubile ⁊ ideo pl⁹ sustinꝫ de ignis acuitate. quapropter ex eo perfectius cibaria cōdiunt̃ q̄ ex butiro sꝫ carētes

oleo vtant᷑ butiro loco oleī· De ouis·

De ouis est sciendum ꝙ oua gallinaꝝ ⁊ fasianoꝝ iuuenum ⁊ pinguium sunt bona in sanitatis regimine ⁊ aliis ouis simpliciter meliora supposito ꝙ sint recē tia ⁊ inter oua recentia gallinarum ceteris paribus oua paruula oblonga sunt meliora· vn̄9· Filia presbi/ teri iubet pro lege teneri· Et bona sunt oua candida longa noua· Amplius oua tremula sunt meliora du/ ris ⁊ sorbilibus· ⁊ talia oua sunt multi nutrimenti et boni ⁊ facilis digestionis ⁊ generant sanguinem ma xime proporcionalem cordi· Unde conualescentibus senibus ⁊ debilibus maxīe ꝯueniūt specialiter vitel/ lum· Et albumen oui non est malum si nō sit indura/ tum· Album tn̄ durū simpliciter est euitandū· Oua au tem in cineribus indurata ⁊ frixa in patella quousqꝫ sint indurata respectu tremuloruꝫ pessimū dāt corpo ri nutrimentum· ⁊ sunt difficilioris digestionis ⁊ mul taꝝ superfluitatum. Sorbilia autem sunt facilis di/ gestiōis ⁊ leniunt pulmonē ⁊ pectus ⁊ uentrem subdu cunt ⁊ min9 nutriunt q̄ tremula· Cocta āt ⁊ indurata sunt difficilioris digestionis ⁊ mali nutrimēti ⁊ tarde pertransiunt· Meliora autem coctis ⁊ assatis sunt q̄ uocant᷑ suffocata seu in aqua ⁊ oleo ꝑparata cū aliq̄ portione salis usqꝫ ad aliqualē ꝯsistentiam decocta ⁊ non indurata· Nam indurata sunt similia coctis et assatis Sic igit᷑ preparata nr̄is corporibus in regīe sanitatis sunt magis conuenientia· Oua anatū āseruꝫ sturcioꝝ ⁊ aliorū uolatilium in regimine sanitatis ꝑ dictis sunt min9 ꝯueniētia uel simpliciter euitāda Am pli9 oua q̄ dicunt᷑ oua uenti q̄ sunt sine coitu masculi

minora sunt aliis ⁊ minus conuenientis saporis q̄m non completa nec ita digesta sicut alii. Vn̄ puto ꝙ ī regimine sanitatis sunt minus conuenientia.

De melle ⁊ zuccaro.

Via in regimine sanitatis utimur melle ⁊ zuccaro iō de istis duobꝰ ꝯsequēter est aliquid dicendū q̄ntū sufficit ad regimē sanitatis Sciendū igit̄ ꝙ paꝝ nutriūt s₃ eoꝝ nutrimentū est satis laudabile. ⁊ nutrimentum mellis calidiꝰ est nutrimento zuccari. ⁊ senibus ⁊ fleumaticis ⁊ natura frigidis conuenientius. Corporibus autē calidis natura ⁊ iuuenibus non conuenit mel Nā in corporibus taliu₃ in coleram rubeam faciliter conuertet̄ ⁊ corpus non nutriet sed a sua complexione naturali distrahet. zuccara etiam talibus corporibꝰ rōe sue passibilitatis ī coleram conuerti consueuit. Corporibꝰ igit̄ in caliditate notabiliter lapsis nō cōpetit mel nec corporibꝰ etiam tpatis in etate tpe ⁊ regione calidis q̄uis zuccarum possit talibus corporibꝰ aliquando conuenir̄ Colericis autem iuuenibus ⁊ in estate non competit sed in aliis cōpetit puta fleumaticis melancolicis et sanguineis ⁊ temperatis in quibꝰ non ē tante caliditatis dominiū ꝙ zuccarū in eis ad colerā conuertat̄. Eligat̄ āt mel vernale saporis dulcis coloris palearum inter albū ⁊ rubeū substātie nō liquide s₃ uiscose ⁊ sit mel roris quod ē melle apū tēperatiꝰ. Hoc tn̄ mel apud nos nō colligit̄ nec inuenit̄ s₃ ī partibꝰ meridiei ualde calidis ⁊ specialiter in monte pessulano Multū etiā considerāda est natura arborū sup qbꝰ

inuenit᷑ mel roris. Nam secundum q᷑ arbores sunt al
terius ⁊ alterius nature sic ⁊ mel. Si em̄ inueniat᷑ mel
super arborib⁊ calidis erit calidius. ⁊ si super tpatis
uel frigidis erit min⁊ calidum. Et similiter intelligat᷑
de melle apum. Multum enim ɔsideranda sunt loca
habitationis apū. ⁊ ex quo rore ⁊ sup qua specie flo
ris uel arboris nutriunt᷑. Est āt quoddam gen⁊ mel/
lis quod est acre cuius natura est uenenosa qđ ē sim/
pliciter euitandū. Mel coctū cū aq̄ uel sine aq̄ ⁊ des/
pumatum pl⁊ nutrit ⁊ min⁊ subducit ⁊ ē min⁊ uento/
sum. Et si quis assiduet mellis crudi cōestionem idu
cit vomitum. Mel autem cum aqua coctuȝ est magis
vrine prouocatiuū q̄ decoctū sine aqua.

Capitulum. xx. de saporibus ⁊ condimentis

Consequenter est dicendum de ɔdimētis ⁊ sa
porib⁊. ea em̄ ex quib⁊ cibaria condiūt᷑ sunt
in sanitatis regimine nō modicū utilia. Tum
qꝛ per ɔdimēta gustui efficiunt᷑ delectabiliora ⁊ per
consequēs digestibiliora. Nā qđ ē delectabili⁊ ē ad
digestionem meli⁊. Tum quia per ɔdimēta addit᷑ bo
nitas ⁊ corrigit᷑ malicia. Ea autem ex quibus cibaria
cōmuniter condiunt᷑ sunt sal oleum sagimen ⁊ butirū
Experientia enim docet q᷑ comestibilia que comedū
tur sine sale sunt ori insipida ⁊ stomacho minus ac/
ceptabilia. Sal igitur comestibili addit bonitatem
saporis ⁊ maliciam existentem in comestibilibus ab
humiditate quadam indigesta ⁊ aquosa aufert. Et
sic perfectius cum sale digeruntur et decoquuntur q̄
sine sale. Salis enim proprietas est humiditatem

extraneam desiccare. ⁊ deinde fortius quod remanet constringere ⁊ adequare. Et ex dictis potest elici sufficienter que cibaria in eoꝝ ↄdimento indigēt pluri sale ⁊ que pauciori. Nam cibaria sup̄fluica ⁊ h̄uida ⁊ cum hoc grossa indigent pluri sale. Cibaria aūt sicca non superfluica subtilia indigent in eorū condimētis minimo sale ⁊ intermedia eorum indigent mediocri sale. Ex dictis igit̄ elici potest que carnes sunt cōuenientiores saliture ⁊ que minꝰ. ⁊ similiter ꝺ piscibꝰ Nam carnes minime apte saliture sunt carnes subtiles sicce non superfluice ut carnes uolatilium laudabilium puta gallinarum ⁊ pardicum ⁊ fasianorum et alaudarum ⁊ cuniculorum ⁊ leporum iuuenum ⁊ similium. Et per oppositum carnes superfluice ⁊ humide saliture sunt maxime conueniētes puta carues porcine. Carnes autem bouine non sunt ita conuenientes saliture. Nam dato ꝙ sunt grosse ⁊ superfluice nō tamen sunt humide sed sicce. Et similiter intelligatur de piscibus. Nā pisces hn̄tes carnes subtiles nō sup̄fluīcas nullo modo ↄueniunt saliture. ⁊ specialiter si sint parui sicut sunt pisces petrosi sicut parca ⁊ vendosia ⁊ similes pisces. Pisces autem bestiales habentes carnem duram ⁊ superfluicā ⁊ cū hoc humidam sunt saliture maxime conuenientes sicut patet ꝺe porco marino ⁊ balena. Nam salsi non salsis preualent dum salitura non sit longi temporis. Sic igit̄ patet ꝙ salis cōdimentum in sanitatis regimine ē necessarium. Amplius in defectu carnium ad condimentum olerum ⁊ leguminum non sufficit sal ⁊ aqua sed indigemus oleo uel butiro uel sanguine. Nam quia legumina ⁊ olera

ſunt nature melancolice ⁊ terreſtris bonū ē ea condiri
cum aliquo vnctuoſo eoꝝ terreſtreitatem obtempe/
rante· Ex quo etiam ſapor eoꝝ efficit᷑ delectabilior
⁊ ſuauior ⁊ per conſequens ad digerendum ⁊ nutriē
dum melior· Oleum autem oliuarum inter olea ex
quibus cibaria condiunt᷑ eſt dulcius temperacius et
nature amicabilius· Oleum autem nucum multum eſt
calidum ⁊ ſiccum ⁊ ſimiliter oleū lini nec eorū ſapor
eſt ſic nature amicabilis· Oleum autē papaueris quo
vtunt᷑ aliqui eſt boni ſaporis ⁊ odoris ſed declinat
ad frigiditatem· vnde ſic non competit in regimine ſa
norum· Oleum autem amigdalarū dulcium eſt ſatis
laudabile ⁊ propinquum temperamento· Et in defe/
ctu olei interdum utimur butiro ſicut ſuperiꝰ dictū
eſt in capitulo de lacte ⁊ animaliū ſuperfluitatibꝰ Sa
gimine aūt ⁊ ſpecialiter porci interdum vtimur ad cō
dimentum cibarioꝝ propter defectū ⁊ ꝓpter eaſdē
cauſas que ſuperius dicte ſunt· Saporum delectamē
ta ad uoluptatē magis ꝙ̄ ꝓpter neceſſitatē a lecca/
toribus fuerunt primitus adinuenta· vnde nō multū
ſunt neceſſaria in ſanitatis regimine immo interdum
talium ſaporum delectamenta inferunt nocumenta.
Nam propter taliū ſapoꝝ placentiam hō plus come
dit ꝙ̄ natura requirat· Unde hō exiſtens ſanus ⁊ in
naturali diſpoſitione tales ſapores non appetit nec
via cibi nec via potus ſicut conſideranti patet. Et ſi
aliquis ſanus tales ſapores appetat hoc forte eſt ex
conſuetudine· Et quia conſuetudinem iam indu/
ctā difficile immo impoſſibile ⁊ damnoſū ē ſubito
permutare· dandū enī ē aliquid conſuetudini· Ideo

intendo hic breuiter de saporib9 pertransire. Primũ autem quod in saporibus omnibus ē obseruandum supposita corporum sanitate ē ꝙ ex eis paꝝ sumat᷑ ⁊ quāto sapor plus distat a tēperamento ⁊ a natura cibi ⁊ potus tanto minus sumat᷑ de eo. ⁊ q̄to sapor est tēperatior ⁊ nature cibi uel pot9 ꝓpinquior tāto pl9 pōt ex eo sumi. Ampli9 considerandū ꝙ tempo/ribus calidis sapores declinent ad frig9 uel calidum valde paruū ⁊ in tempore frigido econuerso. Mate/ria igit᷑ saporum in estate sit veriutum uel agresta de summitatib9 uitis uel acetū uel succus limonum uel ci tranguloꝝ uel granatoꝝ cū zuccara ⁊ aqua rosata et amigdalis. ⁊ panis assatus infus9 in aliquo supradi ctoꝝ siue alleis ⁊ speciebus calidis. Et interdum ī sa poribus qui fiunt in estate pōt addi aliquātulum ser pilli ⁊ petrosilini ad obtemperandum frigiditatem predictoꝝ. Materie autem saporum competentium temporibus frigidis sunt synapiuꝫ eruca zinziber pi per cinamomum gariofili allea saluia menta serpillū ⁊ petrosilinum vinum aqua carnium acetum nō for/te sed propinquum nature vini. Et in temporib9 me diocribus sunt sapores mediocres eligendi. Amplius diuersificantur sapores ratione cibariorum pro qui bus fiunt. Nam alia ⁊ alia cibaria indigent alio ⁊ a/lio sapore sicut sciūt dominorum coci. Castratoꝝ igi tur elixatorū ⁊ similiter vitulorum ⁊ capreolorū sa/por conueniens est salsa uiridis. In aceto quideꝫ ex aceto ⁊ agresta cū paucis specieb9 siue alleis pura cū petrosilino zinzibere albo ⁊ agresta ⁊ aceto ⁊ pane as so infuso in aceto uł agresta. In hyeme fit eadē salsa

cum pluribus speciebus ⁊ pauco alleo ⁊ optimo vi/
no ⁊ pauca agresta· vel pt sufficere sinapiū uel eruca
Sapor āt carniū bouinaꝝ elixatarum ē piper bulitū
qd fit ex pipere ⁊ pane asso ⁊ aqͣ carniū ⁊ pauca aqͣ ī
hyeme. Et in estate cū pipe pauco ⁊ multa agresta· ⁊
iste idem sapor ē satis ꝯueniēs carnib9 porcinis ⁊ spe
cialiter in hyeme ⁊ pt sufficere sinapiū uel eruca ꝫ qñ
comedit eruca dꝫ pistari cū amigdalis ⁊ distēperari
cū aceto ī estate ⁊ hyeme cū optimo uino· pñt etiā car
nes porcine frigide cōedi in estate cū aceto ⁊ petrosi
lino in principio refectionis· Si aūt pdcē carnes pa/
stillent ⁊ spēaliter porcine ⁊ bouine in hyeme quidē
apponat cepe albū cū puluere specieꝝ forti ⁊ cum a/
gresta· Et in estate cum puluere specieꝝ dulci ī pau/
ca q̄titate sine cepis cum neriuto ⁊ caseo butiroso· uł
pñt apponi cepe albe ⁊ in parua q̄titate· Si āt pastil
latura fit ex carnibus subtilioribꝰ nō apponat cepe
sed in estate lac amigdalaꝝ cū agresta ⁊ pauco pulue
re specieꝝ dulci· ⁊ in fine pt apponi ouū ꝯquassatum
cū agresta ſꝫ in hyeme loco agreste apponat vinū et
pl9 de speciebꝰ· Assature aūt cuniculoꝝ ⁊ pulloꝝ iuue
num ꝯueniens sapor est salsa camelina in qua basis ē
cinamomum ⁊ panis mica cum agresta quidē in esta/
te· ⁊ cū vino in hyeme· Assature porci sapor cōueni/
ens est liquor descendēs conquassatꝰ cū optio vino
⁊ cepis in hyeme. ⁊ in estate viridis salsa superiꝰ no/
minata· Et pt sufficere sinapiū ī hyeme· uel eruca mō
pdcō preparata ī estate· Assature aūt pardicū fasia/
noꝝ ⁊ colūbaꝝ ⁊ turturum nullo alio sapore īdigēt
nisi sale· caponū autem ⁊ gallinaꝝ elixataꝝ ꝯueniēs

ē sapor aq̄ decoctiōis eoꝝ cū aliquātulo puluere spe
cieꝝ dulci ⁊ ꝑcipue si ī p̄dcā decoctiōe addat᷑ saluia
ysopus petrosilinum ⁊ hoc in hyeme. ⁊ in estate suf
ficit sola aq̄ cum aliquantulo croci addito succo sum
mitatum vitis. sed caponū ⁊ gallinaꝝ pinguiū pastil
latarum sapori nihil penit9 ē apponendū nisi aliquā
tulū pulueris specieꝝ ⁊ in fine agresta supradicta in
estate. ⁊ optimū vinū in hyeme. Sapor eoꝝ ꝯueniēs
in assatura in hyeme alba alleata dicit᷑ bulita cuius
compositionem coci sciunt. Vel p̄t sufficere vinū cū
eis conquassatum cū aliquātulo pulueris specierum
laudabilium ⁊ specialiter vinū dulce. ſ; in estate sit ui
num debile uel agresta ⁊ minus apponat᷑ de puluere
specierum. Assature anserum ⁊ anatū ⁊ similiū ī aquis
degentiu; sapor ē piperata nigra bulita in hyeme q/
dem sine aceto ⁊ agresta ⁊ cum vino. In estate cū vi/
no ⁊ agresta ⁊ pauciori pipere q̄ȝ in hyeme.

De saporibus ⁊ ꝯdimentis piscium.

De piscibus autem sciendū est generaliter ꝙ
q̄ȝto sunt grossioris carnis ⁊ difficilioris di/
gestiōis ⁊ pluriu; supfluitatū ⁊ hūidioris na
ture tāto indigēt saporib9 calidiorib9 ⁊ acutiorib9 ⁊
hoc ē veꝝ nō solu; ī piscib9 ſ; ēt ī carnib9. vñ seq̄t᷑ ꝙ
pisces bestiales ⁊ spēaliter porc9 marin9 siue assatus
siue elixat9 īdiget salsa fortiori ⁊ acutiori ⁊ hmōi sa
por ē pipata nigra bulita ⁊ alleata alba bulita. ⁊ q̄ȝ/
to pisces marini ⁊ dulcis aque magis appropīquant
ad p̄dictos pisces tantomagis indigent saporibus si
milibus. Anguilla autem ⁊ murena ⁊ lampreda requi
runt pro sapore galentinam ex fortibus speciebus

cuius opositionem nouerunt coci magnorum dñoruȝ Anguille autem ⁊ murene interdum comeduntᷣ ī assa/ tura ⁊ tunc sapor conueniēs est salsa viridis cum for tibus speciebus ⁊ vino in hyeme. ⁊ cuȝ debilibus spe ciebꝰ ⁊ agresta ⁊ aceto in estate. Et similiter intelliga tur de congro. Sapor autem salmonum elixatoꝝ est piperata nigra bulita fortis quidē in hyeme ⁊ debilᷣ in estate sicut de porco marino superiꝰ dictū ē. Mer lengoꝝ elixatoꝝ uel assatoꝝ uel frixoꝝ sapor est si/ napium dulce vel eruca superius descripta. Rugeto/ rum ⁊ gornatorum sapor cum elixantᷣ est salsa came lina. In hyeme quidem acutior ⁊ cū vino. in estate q dem obtusis speciebꝰ ⁊ agresta. Assatoꝝ āt ⁊ frixorū sapor est salsa viridis superiꝰ nominata. In hyeme quidē acuta speciebus ⁊ cuȝ vino. In estate uero ob tusa speciebꝰ ⁊ cū agresta ⁊ aceto. Vel assatoꝝ salsa ꝯueniens ⁊ apud gallicos usitata ē vinū in quo distē peratū ē ȝinȝiber album bulitū ⁊ sup assaturā ꝓiectū ⁊ hoc in hyeme sȝ in estate fit idē cū agresta ⁊ pauco ȝinȝibere. Frixoꝝ pisciū puoꝝ aque dulcis sapor cō ueniēs ē salsa viridis sed elixatoꝝ in aqua sapor cō ueniēs est sinapiū uel eruca uel cepe albū decoctū cū eisdem. Lucius elixatus uel barbellꝰ similiter ꝓ sal/ sa requirūt salsaȝ uiridē superius nominatā. Et simi/ liter si frixentᷣ uel assentᷣ uel vinum uel agresta in qui bꝰ distemperatū sit ȝinȝiber album bulitū ⁊ sup as/ saturam proiectum. Cancrorum sapor est acetū sim/ plex in estate. ⁊ in hyeme vinum uel acetum cū pulue re quarūdam spēꝝ. Ostreaꝝ āt sapor si frixentᷣ est a gresta simplex in estate. et cum puluere quarundam

specierum in hyeme. Pōt etiā ex eis fieri potagium uel ferculum croceum uel albū cū amigdalis. Hec igitur sufficiant de saporibus.

Capitulū. xxi. de potibus naturalibus et artificialibus

Postquam determinauimus de cibis in speciali cō sequēter ē determinandū de potibus. Sciēdum igitur quod quidā ē potus qui ē medicina pure quidā ē potus pure. et quidā ē potus et medicīa simul. Potus quidem pure medicina ē sicut syrupus digestiuus uel laxatiuus uel nectar seu claretū ex forti vino et spēbus quod datur in fine cibi ad confortandum uirtutē digestiuā in stomacho solum. Potus āt qui ē potus et medicīa simul ē verbi gratia syrupus violarum rosarum uel nenufaris qui in estate exhibentur ad sitim compescendā et ad malam discrasiam accidentalem remouendā. Potus autem pure potus ē qui datur ad cibi delationē uel permixtionem uel estuationem vel sitis a cibo inducte remotionem sicut superius memini me dixisse in capitulo de comestis et bibitis in generali. Potus aūt pure potus est duplex naturalis et artificialis Naturalis est duplex scilicet vinum et aqua Isti potus sunt ī usu apud nos et inter potus de hiis sapientes latini arabes et greci fecerunt mentionem quāuis alique gentes vtantur lacte loco potus. et alique oleo. et alique sirupis quibusdā in sanitatis regimine. sed quia hoc nō est consuetū apud nos et puto quod nō est artificiale de hiis potibus nullam faciā mentionem. Potus autē artificiales qui apud quosdā nostrum sunt ī usu sunt hii ceruisia uel ex ordeo vel ex auena pomeriū cerasariū

boschetum seu mellicratum. Sed quia de aqua suffi/
ciēter dcm̄ ē ī prīo capitulo secūde ptis hui9 opis de
ipa ad pn̄s nihil penit9 ē dicendū. s3 de vino ꝺ quo
supi9 in capitulo de cōestis ⁊ bibitis dcm̄ ē ī generali
Sciendū ꝙ q̄uis in sitis extinctione aqua sit conue/
nientior pot9 q̄ꝫ vinū tn̄ omnib9 ꝯsideratis vinum ē
potus ꝯuenientior in regimine sanitatis q̄ꝫ aq̄. Nam
dato ꝙ in sitis repressiōe q̄ ē appetit9 frigidi ⁊ humi
di aq̄ vniuersaliter melior sit q3 frigida ⁊ hūida na
turaliter. tn̄ ī cibi pmixtiōe ⁊ eiusdē delatiōe ad ptes
corpis extremas vinum p̄ualet aq̄. Nā vinū ratiōe
sue subtilitatis in substātia ⁊ actiōe facili9 cibis per
miscet᷑ ⁊ spēaliter q3 natura magis delectat᷑ ī eo iō ci
ti9 attrahit ipm ⁊ aliīs cibis pmiscet. ⁊ spēaliter quia
hec pmixtio fit p viā cuiusdā ebulitiōis quā vinū ma
gis iuuat rōe uirtual' caliditatis ⁊ aq̄ īpedit rōe fri/
giditatis. Et sic p3 ꝙ vinū p̄ualet aq̄ in ciboꝝ pmix
tiōe. ⁊ silr̄ mō p̄ual3 ī eoꝝ delatiōe. Nā vinū ē opti/
m9 penetrator qꝺ ei debet᷑ rōne subtilitat' sue sbē ⁊
rōe sue caliditatis uirtualis. Talia em̄ sunt multū pe
netratiua ⁊ p ꝯsequēs vinū ē magis delatiuū q̄ꝫ aq̄ ī
q̄ nō ē uirtual' caliditas nec sbē igneitas ⁊ aereitas.
Unde aque mora trāseūdo īpedit omnē cursum sicut
memini superi9 me dixisse in. ca. i. secūde ptis hui9 o/
peris. Ampli9 mot9 alimēti ad mēbra ē a uirtute at/
tractiua. Et q3 mēbra magis diligūt vinū q̄ꝫ aquam
plus iuuabit ad delationē nutrimēti ad mēbra q̄ꝫ aq̄
Ampli9 aqua ex alio non est potus ita conueniēs ut
vinū quia aqua impedit alimentū nutrire eo ꝙ non
nutrit. Si igit᷑ permisceat᷑ cū eo qꝺ nutrit illud vtiqꝫ

p x

minus nutriet. Vñ q̃to cib9 ē magis aquatic9 tãto ē min9 nutritiu9. Bonū ē igit̃ q̄ vinum pmisceat̃ cū ci bo qd̄ nō solum nō īpedit nutritionē īmo multū iu/ uat quia vinum ē maxime nutritiuū ⁊ maxīe restaura tiuū ⁊ uelocissime nutrit. Ampli9 vinū ꝯfortat calo/ rē naturalē ⁊ spm̄ ⁊ totū corp9 calefacit que multum faciunt ad nutritionē ⁊ aqua rōe sue frigiditatis pa raliticat ⁊ mortificat ⁊ oēs aīe opatiōes destruit. vñ nō ponit pedes in operationib9 nature per se Vnde ip̄i9 soli9 nō uidet̃ aliquis us9 nisi forsan q̄ in acu/ tis bibat̃ morbis. Ampli9 vinum h̄z alias bonitates quas nō h̄z aqua. Est em̄ bonus penetrator in toto corpore ⁊ fleuma grossuz incidit ⁊ resoluit ip̄m. ⁊ co leram rubeam cū vrina ⁊ sudore extrahit. ⁊ colerā ni grā calefacit ⁊ facit exire ⁊ flectit ipsius nocumentuz ⁊ materias coagulatas dissoluit. Ampli9 ingeniū cla rificat. iram compescit. tristiciā remouet. gaudiū indu cit. libidinem incitat. ⁊ immundicias expellit. audaci am causat. auariciam fugat. liberalitatem inducit. Et vt sit ad vnum dicere vinum reddit hominē uirilem ⁊ ꝓm animam ⁊ ꝓm corpus ⁊ aqua femineum. Vñ ce/ teris paribus non bibentes vinum sunt effeminati re spectu bibentium vinū. Vnde compertum est q̄ qui/ dam non bibens vinum primo ⁊ postea consuet9 bi/ bere vinum melior ꝓm animam ⁊ ꝓm corpus effect9 est. Sic igit̃ pot9 vini conuenientior est ī sanitatis re gimine q̃ȝ potus aque immo nō approbo potū aque simplicis in sanitatis regimine. Has bonas proprie/ tates vinum h̄z debito mō exhibitum. Et si indebite exhibeat̃ usq̄ȝ ad ebrietatē rationem rationalis aīi/

me ⁊ lumen extinguit ⁊ uirtutem bestialem irrationa
lem inducit· concupiscibilē ⁊ irascibilē confortat ⁊ ra
tioni inobedientem reddit ⁊ sic remanet corpus sicut
nauis in mari sine gubernāte propter quod fauet cui
non est fauendum ⁊ laudat quod non est laudandū·
⁊ interdum facit loqui pessima cū ira ⁊ superflua su
perbia ⁊ finaliter facit operari pessima puta adulte/
ria ⁊ turpissima homicidia· Amplius indebite sumptū
cerebrum ⁊ neruos mirabiliter ledit ⁊ paralisim ⁊ stu
porē ⁊ ceteras hūorales egritudines inducit· Et vt
sic ad vnum dicere cito tales moriunt̄ ⁊ senescūt ⁊ ta
libus melius eēt q̄ biberēt aquā q̄ vinū· Vt igit̄ nō ca
dat error ex vini administratione cuius debite admi/
nistrati tot sunt iuuamēta ⁊ indebite nō minora no/
cumenta ponende sunt regule que obseruande sunt
in potu vini. Prima regula est q̄ vinū stōacho ieiu/
no ⁊ corpore famelico nō ē bibendū Facit em̄ cade/
re in spasmum ⁊ mentis lesionē ⁊ alienationē· ⁊ si ali/
quē contingat sitire ieiuno stomacho sciat hanc sitim
non esse veram nec naturalē· Nam sitis vera ⁊ natu
ralis est propter estuationem factā a cibo p̄assump
to· q̄d in proposito eē non pōt· In tali igit̄ siti non ē
bibendū vinū nisi simul aliquid comedatur Pōt tn̄
ad sedationem sitis bibi iulep aut aliquis syrupus ap
propriatus vel zuccarum rosatum cum aqua· Sto/
macho igitur ieiuno nullo modo bibatur vinum. Se
cunda regula est q̄ inter duas comestiones cibo sūp/
to adhuc in stomacho non digesto· vinū nō ē biben/
dū· Tū q̄ digestionē īterrūpit· tū q̄ facit indigestū
cibum de stomacho descendere· Tercia regula ē q̄ pus

forte exercitiũ nõ ē bibendũ vinũ· nã hoc multũ ledit neruos ⁊ cerebrũ· Quarta regula ↄsiderãda in vino est ꝙ vina mixta cũ aq̃ pauca citiꝰ inebriãt ⁊ ad cerebrũ ⁊ neruos citius penetrãt ⁊ specialiter si sint vina grossa. Quita regula ē ꝙ malis cibis ⁊ fructibꝰ cõestis ⁊ digestis ĩ stõacho nõ dꝫ bibi bonũ vinũ ⁊ subtile eo ꝙ faceret maliciã ciboruꝫ ad mẽbra citiꝰ penetrare· ⁊ hoc ē veꝝ in q̃titate notabili· sꝫ si bibat̃ in q̃titate pauca ad intẽtionẽ ꝑmixtiõis corriget maliciã ciborũ malorum ⁊ digestionẽ cõfortabit· Sexta regula ē ꝙ si in eadẽ mensa vinũ forte bibat̃ ⁊ debile ĩcipiendũ ē a debili ⁊ ultĩo forte ē bibendũ· Nã digestio in orificio stomachi ē debilior que vino forti cõfortabit̃· Ampliꝰ vinũ forte cũ maiori delectatione suscipit̃ ⁊ sic stomachꝰ totũ cibum perfectiꝰ amplectitur ⁊ os stomachi perfectius claudit̃· Amplius si vinum forte reciperet̃ ante· dubitandum eẽt ne rõe subtilitatis ⁊ actionis ante perfectam digestionem descẽderet a stomacho ⁊ reliquum cibum indigestum secum traheret ⁊ specialiter quia cetera mẽbra diligũt vinum forte plus q̃ debile ⁊ sic citius traherẽt q̃ eẽt oportunum· Septima regula est ꝙ vinũ quod bibitur ad cibi permixtionem debet recipi simul cuꝫ cibo nec debet expectari sitis sed vinum quod bibitur ad sitis inducte a cibo extinctionem debet sumi in fine totius comestionis ⁊ plus vel minus secunduꝫ ꝙ maior vel minor est sitis· sed vinũ quod ē potꝰ delaciuꝰ sumi dꝫ completa prima digestiõe ⁊ parũ añ horam suscipiendi alium cibũ sequentem Et talis potus ſpãliter competit qñ cibaria primitus sumpta fuerit

grossa i substātia ⁊ actiōe. Nec dꝫ expectari sitis ad
talē potū suscipiendū. Nā tal' potꝰ pparat stōacbuꝫ
ad suscipiendū sequentē cibuꝫ ⁊ iuuat trāsitū cibi ad
epar. nec dꝫ eē talis potꝰ magne q̄ntitatis ut cito pos
sit digeri. nō em̄ ymaginādū ē ꝙ an̄ digestionē ipi
us i stōacbo trāseat ad epar sꝫ si talis potꝰ delatiuꝰ
eēt aq̄ nō oporteret expectare eiꝰ digestionē an̄ pene
trationē ad epar. Octaua regula ē ꝙ q̄to cibus est
grossior ⁊ siccior ⁊ frigidior potꝰ pmixtiuꝰ ⁊ delati/
uus dꝫ eē maior ⁊ ecōuerso q̄to cibꝰ ē calidior subti
lior ⁊ būidior potꝰ pmixtiuꝰ ⁊ delatiuus dꝫ eē mīor
Et spēaliter q̄to cibꝰ ē grossior ⁊ frigidior ⁊ digesti
oni inobediētior tāto vinū pmixtiuū ul' delatiuū dꝫ
eē subtiliꝰ ⁊ fortius ⁊ q̄to cibꝰ ē subtilior ⁊ calidior
⁊ digestibilior tāto potꝰ dꝫ eē debilior. vn̄ fortiꝰ ui
num bibendum ē cū carnibꝰ bouinis q̄ pullinis ⁊ for
tius bibendum ē cum piscibus q̄ cum carnibꝰ regula
riter. Nona regula ē ꝙ qn̄ aliqs ē valde sitibundꝰ
tūc vinū eiꝰ dꝫ eē subtiliꝰ ⁊ debiliꝰ ⁊ in colore remis/
sius. Et q̄to aliquis ē minus sitibundꝰ eiꝰ vinū pōt
eē fortiꝰ ⁊ rubicūdiꝰ. Vina em̄ fortia ɔueniētia non
sunt ad extinguendum sitim. Decīa regula ē ꝙ pueri
⁊ nutrices nō dn̄t bibere vinū nisi paꝝ ⁊ ualde debile
⁊ aquaticū. Senibꝰ āt ɔpetit vinū forte ⁊ odoriferꝝ
⁊ saporosum. Unde pueris dare vinum ⁊ specialiter
forte est ignem addere igni. Et est alia ratio. nā pue/
ri babent neruos debiles ⁊ cerebrū ualde passibile ⁊
debile vnde cito ledunt' a vino. Etiā vinum non ē be
ne ꝓporcionabile ɔplexioni eoꝝ ratiōe siccitatis ui
ni. Sunt em̄ pueri valde bumidi nec comedūt fortia

cibaria ad digerendũ ꝛ cũ hoc hñt digestiuã forte͂ et spirituũ multitudinem. Et sic pueris ꝛ nouiter natis nullo mõ vinũ ẽ exhibendũ nisi ualde paꝝ ꝛ sic ad vinũ paulatĩ assuescãt. Et q̃to magis ꝓcedunt ĩ tpe tãto magis ꝛ securiꝰ pt eis ministrari vinũ ꝛ speciali ter cũ comedunt cibaria grossa ꝛ ad digerendũ diffi lia ꝛ ad mẽbra difficiliꝰ trãseuntia ꝛ ĩ eis colera mul tiplicat᷑ quã vinuꝫ extrahit cuꝫ sudoribꝰ ꝛ vrina.
Undecima regula ẽ ꝙ hñtes cerebrũ debile naturalĩ ter siue accidẽtaliter nõ bibãt forte vinũ odoriferuꝫ in q̃titate notabili sꝫ vinũ debile ꝛ aq̃ticuꝫ. Et simili ter hñtes epar caliduꝫ ꝛ stõachum abstineãt a vinis fortibus ꝛ calidis. Et similiter habitãtes ĩ regiõe ca lida. similiter qui sunt ꝯplexionis calide ex ꝯplexiõe totali minꝰ indigẽt vinis fortibꝰ calidis ꝛ subtilibꝰ ꝛ ꝯtrariuꝫ ẽ de eis qui sunt frigide ꝯplexiõis ꝛ habi tãt regionẽ frigidã. Duodecĩa regula ẽ ꝙ vina aq̃ tica valde sunt euitãda via potꝰ. Magis eñ sũt me dicinalia q̃ potabilia. Et vina noua sunt adhuc ĩdi/ gesta ꝛ ĩpura ꝛ uentosa ꝛ opilatiua ꝛ dissinteriã ĩdu cunt. sed vina mediocria etate nõ defecata sunt ma/ gis ceteris eligẽda. Deciatercia regula ẽ ꝙ iebriari vino semel uel bis ĩ mẽse ꝯpetit ĩ regĩe sanitat᷑ ut quĩ dã assert. tñ ꝓpter somni ꝓlixitatẽ ex quo uirtutes quiescunt aĩales ꝛ fortificãt᷑ naturales. tñ qꝛ seq̃t᷑ su/ dor ꝛ vrina uł uomitꝰ ex qbꝰ supfluitates a corpe re soluunt᷑ ꝛ remanꝫ corpꝰ munduꝫ. hãc tñ regulã nõ ap probo nisi ĩ hiis q̇ utunt᷑ malo regĩe. In utẽtibꝰ bo no regĩe hec regula nõ est obseruãda. Et circa hãc re/ gulã obseruanduꝫ ẽ ꝙ inebriatio non sit fortis cuius

nocumentum in cerebro sit notabile. Nã talis inebri/
atio plus debilitat uirtutes animales q̃ quies seq̃ns
confortaret easdem Deb; igit̃ inebriatio eẽ debilis q̃
somnum inducat ⁊ sollicitudinem penitus ãmoueat.
Fortius em̃ inebriari vituperabile ẽ morib⁹ ⁊ natura

Decimaquarta regula ẽ ꝙ si bibat̃ vinum nõ solũ
in ratione potus sed ad corporum nutritionem ⁊ re/
staurationem ⁊ impinguationem sicut contingit ĩ ma
cillentis naturaliter vel accidentaliter tunc cõpetunt
vina dulcia ⁊ grossa sufficienter colorata. Talia eni;
vina sunt sufficienter nutritiua ⁊ deperditi restaurati
ua ⁊ corporum impinguatiua. Vñ ꝯuenientiora sunt
ad impinguandum corpora macra. Et ꝑ oppositum
si intendam⁹ nõ nutritionẽ nec depditorum restaura
tionem nec impinguationẽ s; magis consumptionem
macillentiã ⁊ desiccationẽ vt ꝯtingit in his qui sunt
multum carnosi ⁊ pingues tunc vina subtilia ĩ substã
tia ⁊ actione non dulcia sed sapore acuta modicu; co
lorata sunt eligenda. Et similiter apertiua si sint ue
narum subtilium ⁊ strictarum. In habentibus em̃ ve
nas strictas dubitandum est exhibere vina grossa q̃
sint optima. Unde si quis esset macillentus ⁊ cu; hoc
haberet venas strictas non esset securum ei exhibere
vina dulcia grossa ⁊ rubea. Deciquinta regula est
ꝙ si vinum detur propter cibi permixtionem ⁊ dela/
tionem tunc vina subtilia non dulcia sed sapore ami
cabilia odorifera non anstera nec pontica colore me
diocria ad albedinem aliqualem declinantia sufficiẽ
ter fortia eligenda sunt. Talia em̃ vina bene sunt
cibariis permiscibilia ⁊ sufficienter penetrantia et

digestionem nõ impedientia ⁊ stomachũ ad sequẽtez cibũ melius pparantia ⁊ talis potus cibi dz eẽ pmixti/uus ⁊ delatiuus. Si aũt detur vinum ad sitis extinctionẽ tunc vinum album subtile debile nature aque ppinquum est eligibilius. Tale em̃ vinũ magis humectat ⁊ infrigidat ⁊ per consequens melius extinguit sitim Et q̃to sitis est maior tanto tale vinum ẽ ɔuenientius Et in isto casu in fine comestiõis eligibilius est dare vinum album aquosum ⁊ subtile quando scz vinũ bibitur ad cibi permixtionem ⁊ sitis sedationem. Et si v/trunqꝫ vinum bibatur ad vnam intentionem tunc semper incipiendum est a debili ut in isto capitulo supe/rius dictum est. Decimasexta regula ẽ ꝙ si vinum detur ad spirituum confortationem ⁊ reparationem et uirtutis confortationem tũc dz dari vinum subtile odoriferũ saporis delectabilis mediocris coloris suf/ficientis fortitudinis. Et tale vinum dz sumi cũ pau/co cibo. Et debet esse depuratum ab vtraqꝫ superflu itate ⁊ debet sumi in pauca quãtitate Decimasep/tima regula ẽ ꝙ si exhibeatur vinuz ad stomachi ⁊ uiscerꝫ contentiue fortificationem eligemus vina grossa pontica nigra vel rubea sicut contingit in habentibus fluxum ventris propter debilitatem contentiue sto/machi Sed si intendamus confortationem digestiue stomachi competunt vina subtilia uel mediocria in substantia ⁊ colore boni odoris ⁊ conuenientis sapo ris ⁊ sufficientis vigoris ⁊ aliqualis stipticitatis. Decimaoctaua regula est ꝙ vina alba sunt debiliora ⁊ magis aquosa. deinde nigra frigidiora ratione terrestreitatis et non aqueitatis. et rubea

⁊ ruffa sunt calidiora ceteris. Et hoc ē verum cōpa/
rando vina eiusdem territorii adinuicez ⁊ non aliter
Unde vina rubea ⁊ ruffa gallicana nō sunt ita fortia
sicut sunt multa vina alba que reperiunt᷑ sicut consi/
deranti est manifestum. Debet igit᷑ fieri comparatio ī
ter vina eiusdem maneriei ⁊ territorii. Unde videm9
ꝙ vinum primitus est ualde album ⁊ in temporis ꝓ
cessu cum defecat᷑ ⁊ purificat᷑ efficit᷑ minus albū. Et
vinum quod in principio est minus rubeum in tēpo/
ris ꝓcessu efficit᷑ magis rubeum ⁊ hoc est manifestū
signum ꝙ nigredo ⁊ albedo attestant᷑ minori calidi/
tati vini ⁊ rubedo ⁊ ruffedo maiori. Decimanona
regula ē ꝙ vinum factum debile per admixtionē aq̄
laudabilis eligibilius est ꝙ̄ naturaliter debile suppo
sito eodez gradu debilitatis in vtroqꝫ. Et specialiter
quando debilitas vini est valde magna sicut est debi
litas vinorum gallicanorum. Nam vina sic naturali
ter debilia multum sunt corruptibilia ⁊ putrefactibi
lia. sed vina debilia per admixtionem aque non sunt
putrefactibilia sicut manifeste possumus experiri. nā
si dimittat᷑ vinum gallicanum in vitro per noctez in
mane sentitur sapor corrupt9 ⁊ apparebit color cor
ruptus sed non sic erit de vino debilitato per aq̄ ad
mixtionem sed secus esset vbi non esset tanta debili/
tas naturalis sicut per aque admixtionem tūc em̄ eli
gibili9 eēt vinū debile naturaliter. quia natura ma/
gis laborat in digerēdo qd̄ est min9 homogeneū. Et
vinum debilitatum per aquaz est huiusmōi respectu
vini debilis naturaliter. Et hanc regulā memini me
superius dixisse in capitulo de comestis et bibitis

in generali. Vicesima regula consideranda est ꝙ cum vinis fortibus subtilibus ⁊ fumosis bonū est ꝙ ad/misceat̃ aqua que sufficit ad repressionē fumositatis vini que tamen nō faciat substantiā vini ad cerebruꝫ velociꝰ penetrare. vnde pauca quantitas aque suffi/cit ad repressionem fumositatis vini que tamē nō suf ficeret subtiliare substantiā vini vt facilius penetra/ret ratione cuius penetrationis contingit inebriatio. Sic igit̃ appositio paucissime aque impedit fumatio nem ad caput ratione cuius pōt ꝯtingere capitis gra uedo ⁊ dolor ⁊ nihil iuuat ad penetrationē substātie vini ad cerebrū ⁊ neruos rōne cuius posset continge re inebriatio. sed maior quātitas ꝑdicta iuuabit ad vini penetrationeꝫ ad neruos. ⁊ specialiter si vinū sit grossum ⁊ forte ⁊ non impedit vini fortitudinē quī posset inebriare. Et si plus apponat̃ de aqua virtus vini totaliter destruet̃ sic ꝙ inebriare non poterit. Sic igit̃ approbo ꝙ ī omnibus vinis specialiter for tibus ⁊ fumosis nisi indigeamus fortitudīe vini sine fumositate aliquid pōat̃ de aqua. Unde etiā potest sustineri ꝙ cuiuscunqꝫ ꝗtitatis aque appositio iuuat substantie vini penetrationē. Unde si bibat̃ vinū in quantitate immoderata iuuaret ad inebriationē. sed si bibat̃ in quantitate moderata non inebriabit ⁊ sic non iuuabit ad inebriationē ⁊ tamen faciet ad fumo sitatem vini reprimendū. Bene em̄ stat simul substan tiam vini eē subtilem ⁊ ratione illiꝰ magis penetrati uam et sic indebite sumptam magis inebriatiuaꝫ ⁊ ta men eandem substantiam esse minꝰ fumosam. Naꝫ fu mositas plus debet̃ vino rōne qualitatis q̄ repressa

est per admixtionem aque pauce et inebriatio ei debetur rõe substantie imbibentis substantiã cerebri et neruorum cuius penetrationẽ iuuat admixtio aque modice. Et in hoc est materia subtilis considerandi. Vicesimaprima regula ẽ qꝫ si intẽdam9 pectoris et pulmonis mundificationẽ et uentris laxationẽ tunc vina mediocris substantie sapore dulcia sunt magis eligibilia et specialiter si nõ dubitam9 opilationẽ uenarum

Vicesimasecũda regula õsiderãda ẽ qꝫ vinum eligibili9 et melius in sanitatis regimine ẽ vinũ medium seu equale inter uetustatem et nouitatẽ. clarum ad rubedinẽ trahẽs bonũ hñs odorem et equalis saporis qꝺ nec acre nec acutũ nec dulce nec fumosum nec grossum nec ualde subtile sꝫ ad subtilitatẽ declinãs sit qꝺ etiã inter fortitudinem et debilitatem obtinet mediocritatem. quod etiam nõ creuit in saxosis et lapidosis mõtibus nec in terra simpliciter plana et arabili sed ĩ terra montuosa sicca a sole uers9 meridiẽ discoopta. qꝺ etiam non creuit in regione nimis calida nec nimis frigida. Et ex hiis concludi potest qꝫ vina ciprina nec greca nec garnacina conueniunt in sanitatis regimine via pot9 nec vina gallicana et eis similia sed talia vina sicut sunt vina de belua et berzilitico et de scõ porciano. Hec enim vina sunt õueniẽtia via potus in regimine sanitatis consideratis eorum coloribus substantiis odoribus saporibus et locis in quibus creuerint et consideratis eorum effectibus quos homines in seipsis iamdudum experti sunt. Vicesimatercia regula est qꝫ homines qui vtuntur multo vino uel ex natura uel ex consuetudine vel ex quacunqꝫ alia ne

cessitate non debent vti multo cibo. Vinum em̄ ē ci
bus ⁊ potus. Vn̄ videmus potatores tabernas quo
tidie sequentes respectu alioꝝ hominum pauci uict9
quomō em̄ natura pōt digerere multum cibum ⁊ mł
tum potum pro certo male. Et bonū est ꝙ talis qui
vult repleri vino in suis cibis quibusdam diureticis
vtat' vt vinum citius transeat de stomacho ⁊ non ac
cidat repletio nauseatiua. que si accidat prouocet' uo
mitus ⁊ ydromel bibat. deinde euomat iterum. deīde
lauet os suum aceto ⁊ melle ne dentes ⁊ gingiue ꝓp/
ter vomitum remaneant infecte ⁊ faciem cū aqua fri
gida uel aqua rosaꝝ irroret paꝝ. Amplius volēs re
pleri vino non comedat rem dulcem sed vnctuosam
puta micas panis vnctuosas ⁊ carnes pinguedīe mi
xtas ⁊ post cibum cum bibere voluerit amigdalis v/
tat' ⁊ capparibus. Amplius caules cocti cum carne et
oliue preparate ⁊ odite cum sale eisdem oueniūt vt
vino repleri possunt sine lesione. Et vniuersaliter ō/
ne quod vaporem vini alleuiat valet ad idem sicut
semen caulium. ruta sicca. calamentum amenos ⁊ simi
lia. Ampli9 sciendum ꝙ cibaria grossa in quibus est
viscositas conglutinatio ⁊ dulcedo ebrietatem impe
diunt quia tarde penetrant ⁊ sic impediunt transitū
vini ⁊ eius vaporem ingrossant ꝗuis sint cibaria cū
quib9 non pōt recipi vinū sine lesione que ē nauseati
ua repletio. Cibaria igit' subtilia ⁊ vnctuosa nō dul
cia sunt cum quib9 sine repletiōe nauseatiua ⁊ stoma
chi grauamine plus pōt hō repleri vino. sed cibaria
grossa dulcia ⁊ viscosa sunt cum quib9 p̄t pl9 recipi
de vino sine ebrietate non tn̄ sine grauamine stōachi

⁊ repletiōe nauseatiua. Si igit᷑ homo uelit bibere mł
tum uinum ⁊ dubitet ebrietatem uel propter cerebri
debilitatem uel ꝓpter vini fortitudinē uel propter
humorū plenitudinē uel cibi paucitatē tūc talis cibꝰ
grossꝰ dulcis glutinosꝰ ⁊ uiscosꝰ ē maxīe necessarius
⁊ non pinguis subtilis ⁊ vnctuosus. Sed si quis non
dubitet ebrietatē ⁊ velit multum bibere respectu cibi
⁊ dubitet repletionem nauseatiuā ⁊ stōachi grauedi
nem tūc cibus pinguis subtilis vnctuosꝰ ē maxime ne
cessariꝰ. Est breuiter hic notandū ꝙ amigdale spāli
ter amare. ciminuȝ. sal. semē caulīū sal napticꝰ. ameos
in ieiuno sumpta cū aq̄ frigida īpediūt ebrietatē. Et
potus aque frigide cum aceto uel cuȝ vino granato
torum paulatim exhibitus ebrietatē remouet. Et si/
militer odor thuris camphore ⁊ sandaloꝝ Sed quia
iam sumus extra regimen sanitatis ad propositū re/
deamꝰ. Quarta regula ē de vinis artificialibꝰ que
apud aliquos hominū sunt in usu puta vinum salui
atum ⁊ enulatum ⁊ rosatum. De hiis igit᷑ sciendum
ꝙ cum sapiunt naturam medicinalem nō ꝯpetūt in re
gimine sanitatis nisi in pauca q̄ꝫtitate. Vinum igitur
saluiatum aliquis bibere pōt in hyeme in pauca q̄ꝫ/
titate. Nam vinum a saluia acquirit quandam cali/
ditatem ⁊ stipticitatem ⁊ aromaticitatem ratione quo
rum paꝝ sumi potest in hyeme ad stomachi calefac/
tionem ⁊ eiusdē ⁊ cerebri ⁊ neruoꝝ ⁊ aliorum ratione
stipticitatis ⁊ aromaticitatis ꝯfortationē. Sed mul/
tum ex eo sumptum nō ē conueniens nec ad sitis ex/
tinctionem quia saluia calida est ⁊ sicca in tercio nec
ad cibi delationem ⁊ permixtionem qꝛ totum cibum

ad nimiam siccitatem ⁊ caliditatem faceret declinare
cũ eñ vinũ de se sit calidum ⁊ siccũ ⁊ saluia sit multuꝫ
calida ⁊ sicca. totum aggregatũ multũ declinabit ad
siccitatem ⁊ caliditatẽ qꝺ nõ ẽ bonũ in sanitatis regi
mine. Amplius si bibatur vinũ saluiatũ in magna q̃tita
te qꝛ vinũ a saluia acquirit quãdam diureticitateꝫ et
substantie subtilitatem in tm̃ ꝙ eius decoctio prouo/
cat vrinã ⁊ menstrua. et ẽ causa descendendi cibum a
stomacho añ ipsius digestionem perfectam ⁊ cã tran
sitꝰ vini ad cerebruꝫ ⁊ neruos añ digestionẽ eiꝰ ĩ sto
macho ⁊ epate. Saluiatũ igitur vinũ in magna q̃titate
nullo modo est bibendũ sed hñtes neruos debiles v
tantur eo in pauca q̃titate quia in magna q̃titate plꝰ
lederet q̃ȝ vinum simplex. Est ãt hominum ↄsuetudo
tale vinum bibere añ aliũ cibuꝫ quod forte ex hoc fit
quia saluia hꝫ uirtutẽ incitandi appetitũ. Et sic vinũ
saluiatum primo sumptum incitabit appetitum ad ci
bum qui sumi debet. Amplius vinum saluiatũ multũ
confortat neruos totius corporis quod meliꝰ ex eo
fiet si sumatur in principio q̃ȝ in fine. Amplius vinũ qꝺ
recipitur in processu debet sumi ad cibi permixtionem
vel sitis extinctionem propter que nullum debet bi
bi vinum saluiatum. Nam q̃titas que ex eo bibi
debet. debet eẽ minor q̃ȝ oportet ad p̃dicta. Si tñ
post omnem cibum paꝝ sumeretur ex eo cũ nebula uel
pane tosto ad orificium stomachi roborandum ⁊ di
gestionem in eo confortandum forte eẽt laudabilius
q̃ȝ sumere claretũ uel alia vina acuta valde uel alia
que multum sunt fumosa ⁊ capitis repletiua. Bene
autem considerandum est ꝙ vinum saluiatum fiat ex

faluia que in loco creuerit ubi ferpētes non fuerint nu
triti ꝛ conuerfati. Libenter em̄ confueuerūt ferpentes
morari ubi crefcit faluia quare ubi faluia fit appona
tur ruta. quia ferpentes fugiunt rutam. Non igitᷣ re/
cipiatᷣ faluia nifi ī loco ubi eft magna copia rute. Vi
num autem rofatum in eftate eft conueniens propter
temporis feruorem ꝛ in complexione calida ꝛ in ha/
bētibus uifcera calida ꝛ in his qui difpofiti funt ad
fluxum uel uomitū colericum. fed in fanitatis regimi
ne uinum fimplex eft magis conueniens. Quidam āt
plus bibunt tale uinum propter uoluptatem qꝫ ꝓp
ter neceffitatem. Vinum autem enulatum multū cō
fortat cor ꝛ membra adiacentia. Habentes autē cor
debile ꝛ ftomachum ꝛ fpecialiter propter frigiditatē
ꝛ humiditatem utantᷣ uino enulato in pauca quanti
tate ficut dictum eft de uino faluiato. Et fine dubio
in multis enulatum effet conuenientius qꝫ faluiatum
Et hec fufficiant de regimine uini.

De ceruifia ꝛ aliis potibus.

E ceruifia aūt confequenter eft determinādū
ꝛ de aliis potibꝰ puta bofcheto ꝛ pomerio ꝛ
cerafeto ꝛ fimilibꝰ fi qui fint alii. Sunt enim
quidā qui propter penuriā uini utuntᷣ predictis po
tibus. non tamen funt potus adeo conuenientes in fa
nitatis cuftodia ficut uinum. Sciendum ergo ꝙ cer/
uifia poteft fieri ex auena ꝛ ordeo ꝛ ex frumēto. Et
fecnudum ꝙ fit ex alio ꝛ alio grano eft alterius ꝛ alte
riꝰ complexionis. Omnis tamen ceruifia de quolibet
grano facta groffior eft qꝫ uinum ꝛ multū difficilis

ad digerendum opilationes in visceribus facit ꝛ ma
xime cum est noua· inflationem ꝛ ventositatē generat
ꝛ capitis dolorem inducit· Et interdum fluxum ven
tris ꝛ appetitum deiicit sed bene verum est ꝙ multū
nutrit ꝛ corpus impinguat si bene digeratᷣ· Que autē
conficitᷣ ex rebus inebriantibꝰ puta ex grano qđ no
minatᷣ lolium pessima est inter omnes· dolorez capi
tis maxime generans ꝛ neruos ledens· diuersificatᷣ em̄
secundum granorum diuersitatem· Nam que fit ex or
deo plus attinet frigiditati ꝛ que fit ex frumēto plꝰ
attinet caliditati· Amplius que fit ex ordeo ꝛ auena
minus opilat ꝛ minus generat ventositates ꝛ minus
nutrit· Et que fit ex frumento magis nutrit ꝛ magis
opilat ꝛ quanto ceruisia est grossior tanto deterior ꝛ
quanto subtilior ꝛ clarior tanto melior. Alii autez
sunt potus artificiales qui fiunt cum melle qui sunt
calidi ꝛ sicci ꝛ multum opilatiui venarū epatis ꝛ sple
nis ꝛ generant multas inflationes ꝛ maxime quando
est quantitas in eis maxima mellis ꝛ maxime quādo
mel non est coctum sufficienter ꝛ ventrem laxant.
In colericis igitur non competit talis potus. ꝛ simili
ter si epar ꝛ splen fuerint opilata· sed talis potus cō
gruus est habentibus complexiones frigidas maxi/
me si habeant in intestinis ꝛ stomacho multū fleuma
quia uirtute sua incisiua ꝛ abstersiua incidit ꝛ mūdat
ꝛ ventrem euacuat. vnde in his soluit ventrē et hoc
memini me dixisse cum de melle tractaui· Cerasari
um autem ꝛ pomerium sunt propinquiora nature vi
ni ꝙ̄ ceruisia· Et puto ꝙ in regimine sanitatis sunt

congruentiora sicut patet considerantibus colorē o/
dorem ꝛ substantiam predictorum potuum in quibꝰ
sunt magis congruentia cum vino ꝙ̄ ceruisia. Isti ta
men potus sunt minoris caliditatis aromaticitatis ꝛ
confortationis mentorum et nutritionis ꝙ̄ vinum
ꝛ ideo minus congruentes in sanitatis regimine. Vn
de hos potus ꝛ similes si qui sint ore possumus lau/
dare sed corde ꝛ opere nos ꝛ nostros dilectos vino
optimo copulare.

Capitulum vicesimumsecundum de indumentis.

Quia possunt homines uti vestibus ꝛ indu/
mētis debito mō ꝛ indebito ꝛ talis indumē
toꝝ usus ē necessarius in sanitatis regimine
determinandū est in isto capitulo de indumētis ꝛ ve
stibus quantum sufficit in proposito. Vestes autem
ꝛ indumenta vel sunt de lino vel de bombace uel de
serico uel de lana uel de pellibꝰ. Regule igiť obseruā
de ī vestibus ꝛ indumentis sunt hee. Prima regula
est ꝙ vestes ꝛ indumenta sunt propter membra exte
riora defendere a nocumēto exteriori puta calore uł
frigiditate plus tamen a frigiditate. Tempore enim
calido nudum incedere membra denigrat ꝛ cutem ad
urit ꝛ totum corpus plus debito calefacit. ꝛ simili/
ter tempore frigido si quis sine vestibus uel cū pau/
cis incedat multum grauatur corpꝰ sicut considerāti

est manifestum. Bene igitur considerandum est ꝙ tē/
pore frigido homo non incedat sine vestibus corp9
defendentibus a frigore continentis ⁊ similiter ī esta
te ꝙ non incedat cum vestibus corpus plus debito
calefacientibus vel sine vestibus totaliter. vel cū ita
paucis vestibus vel subtilibus ꝙ corpus a calore
continentis possunt minime defensare. Est igitur
diligenter notandum ꝙ vestes ⁊ indumenta defen/
sant corpus a frigiditate continentis tripliciter.
Primo quidem quia probibent applicationem frigi
ditatis continentis ad corpus. quia frigiditas conti/
nentis non attingit corpus immediate sed medianti/
bus indumentis. Secundo quia bumores ⁊ vapo
res calidos circa superficiem corporis retinent. ⁊ sic
ibidem multiplicati calefaciunt corpus exterius
Tercio calefaciunt corpus nostrum suo calore es/
sentiali et virtuali qui calor quodammodo de potē/
tia ad actum reducitur a calore ⁊ spiritu corporis
nostri sicut piper pulverisatum supra manum calefa
cit manum sua essentiali caliditate que reducitur de
potentia ad actum a caliditate nostri corporis
Interdum indumenta possunt calefacere sua actu/
ali ⁊ formali caliditate puta quando vestes calefi/
unt ab igne ⁊ sic calide induuntur. Hec tamen ca/
liditas actualis cito recedit ⁊ remanet virtualis et
potentialis caliditas quodammodo reducta a calo
re corporis nostri de potentia ad actum Secunda
regula consideranda circa vestes ⁊ indumenta est ꝙ

quanto tempus est frigidius ⁊ ventosius ⁊ aer subti/
lior tanto pluribus indigemus vestibus ⁊ speciali/
ter quando corpus est rarum multum ⁊ passibile · et
cum hoc frigidioris complexionis · In hyeme igi
tur ceteris paribus indumēta plura sunt necessaria ⁊
in nocte q̄ȝ in die ⁊ flante vento q̄ȝ non flante ⁊ in tē
pore pluuioso q̄ȝ sereno · Nam tēpore sereno sol ma/
gis potens est calefacere q̄ȝ pluuioso · Amplius ho
mines rare complexionis puta quorum musculi non
sunt densi sed multum porosi ⁊ quorum carnes non
sunt dure sed molles · tales vtiqȝ plus timent frigus
⁊ pluribus indigent vestibus · Similiter etiam ce/
teris paribus senes ⁊ fleumatici ⁊ melancolici pluri/
bus vestibus indigent · Nam tales maxime leduntur
a similibus sue crasi ⁊ a contrario iuuantur · et sic co/
lerici et sanguinei paucioribus indigent vestimentis
q̄ȝ fleumatici vel melancolici · Sed tu diceres con/
tra colerici sunt rariores ⁊ per consequens passibili/
ores ⁊ sic colerici indigent pluribus vestibus q̄ȝ me/
lancolici quorum compositio est durior · Dicen/
dum ad hoc ꝙ non est inconueniens aliquem homi/
nem colericuȝ quo ad membra exteriora esse compo
sitionis durioris ⁊ minus passibilis aliquo homine
melancolico · Vnde dato ꝙ regulatiter compositio
sequatur complexionem ⁊ eidem proporcionetur in
terdum tamen contingit contrarium Sic igitur stat
simul ꝙ aliquis sit colericus ⁊ non rarus · et melan/
colicus et non densus · Ceteris igitur paribus

ex parte complexionis regula compositionis posita est vera ⁊ maxime eēt vera si cū caliditate complexi/onis eēt duricies compositionis. ⁊ cum frigiditate cō plexionis eēt raritas compositionis. Potest etiam dici ꝙ regula compositionis dicta non simpliciter te net nisi supposita eadem complexione vel ꝙ non sic repugnantia ex parte complexionis sed respectu cō/positionis simpliciter tenenda est. Plus enim fa/cit caliditas complexionis ad hoc ut aliquis minus indigeat calefacientibus ꝙ̃ raritas compositiōis ad hoc ꝙ ledatur ab infrigidantibus. Unum enim con tingit in ratione actiui resistentis puta complexionis caliditas ⁊ aliud in ratione passiui puta compositio nis raritas aut densitas. Tercia regula est ꝙ ho/mines qui plus exercitantur ceteris paribus paucio ribus indigent indumentis Nam per exercitium cale fiunt membra exteriora ⁊ superflue hūmiditates mē brorum consumuntur. Membra aliqualiter indu/rantur ⁊ impassibilia efficiuntur. In quiescentibus autem membra exteriora sopita sunt ⁊ calor in eis et ideo oportet ꝙ per indumenta confortentur ⁊ quo/dammodo de potentia ad actum reducantur.

Quarta regula est ꝙ seruientes ī stuphis ⁊ qui in earum domibus commorantur quando contingit ꝙ se exponunt continenti aeri frigido indigent pluribꝰ vestibus. Tum quia plus leduntur a frigore quia cō sueti sunt in calore. Sicut enim ab assueto nō fit pas sio sic ab eo quod est contrarium assueto corpo/ra nostra maxime patiuntur. et hoc contingit

in proposito tum quia eoꝝ porositates sunt aperte ⁊ rare ⁊ sic frigiditas continentis potest perfectius ⁊ citius subintrare ⁊ membra ledere ⁊ propter hāc cau sam in primis frigoribꝰ indiget hō plurimis coope rimentis propter hoc ꝙ subita mutatio ad frigus no cet ⁊ pori inueniunt᷑ aperti· Quinta regula est ꝙ in somno aliquis indiget plurimis coopermentis q̃ȝ in vigilia· Nam in somno calor trahit᷑ ad interiora ad loca digestionis ⁊ membra exteriora remanent calo re ⁊ spū denudata respectu vigiliaꝝ ⁊ sic apta nata sunt magis ledi a frigiditate continentis Et membꝝ maxime frigidum maxime indiget cooperimento et hoc est cerebrum· Unde caput in somno maxime est cooperiendū ⁊ specialiter quia in somno eleuant᷑ va pores ad caput infrigidātes ipm qui in cerebro con uertunt᷑ in substantiā aqueā· Unde puto ꝙ in somno magis est caput cooperiendum q̃ȝ alia mēbra sȝ in vi gilia magis cooperienda sunt alia membra quia ī vi gilia multus calor ⁊ spiritus mittunt᷑ ad cerebrū ꝓp ter virtutes animales interiores ⁊ exteriores quaruȝ operationes vigent in eo ⁊ sic in vigilia calidum est sufficienter sed in somno caliditas non est ita fortis· immo est contrarium vt dictum est· Partes autē spū ales scȝ pectorales maxime dn̄t cooperiri nō solum in somno sed ⁊ in vigilia· Nā partes pectoris diffici le est tueri a frigore quia aer frigidus continue īspi rat᷑ ⁊ expirat᷑ ⁊ reuma continue descendit a cerebro ad partes pectoris ⁊ pulmonis· Etiam est in illis partibus magna quantitas ossium que frigida sunt

non obstante igit' cordis caliditate propter p̄dictas causas ptes pectorales sūt maxime cooperiende. Extrema autem puta manus paucioribus indigent cooperimentis. ⁊ specialiter in vigilia quia sunt quasi in motu continuo. Sunt em̄ organa deputata ad operationes transeuntes ⁊ adbuc man⁹ paucioribus indigent cooperimentis q̄ꝫ pedes. ex eo q͛ sunt in motu magis ɔtinuo ⁊ eorum opus cooperimentis impeditur. ⁊ sunt propinquiores fonti caloris scꝫ cordi. et prope manus sunt arterie multe in quibus inuenitur puls⁹ fortis in quo significat' calor fortis ⁊ magna ī fluentia cordis. vn̄ quia operationes manuuꝫ ad q̄s sunt deputate a natura que sunt ualde multe exercentur multo calore ⁊ spū ideo ad easdem man⁹ natura corporis regitiua mittit multū calorē ⁊ spūm. ⁊ sic n̄ indigent tot cooperimentis sicut alie partes. Pedes etiam sunt in multo motu ⁊ operationes ad quas deputati sunt exerceri non possent cū multis cooperim̄tis ⁊ sic non indigent pluribus cooperimentis sed indigent adbuc plus q̄ꝫ manus ⁊ sic a principio ⁊ communiter assuetum est ex causa finali boc. ⁊ bec cōsuetudo iam redacta est in naturam. Membra autēꝫ faciei nullis cooperimentis indigent uel paucis. nisi magna imminente necessitate Nam ad faciem natura mltum mittit calorem propter operationes sensuū que vigent maxime in partibus faciei. Que etiam operationes cooperimentis communiter exerceri nō possent. Sexta regula sumitur ex parte babitudinis. Nam babentes membra exteriora carnosa paucioribus indigent cooperimētis babentib⁹ ea denudata a

carne. minꝰ em̄ omnes tales leduntᷣ a frigore q̄ȝ denu
dati a carne ceteris paribꝰ. Septima regula sumitᷣ
ex parte indumentoꝝ ⁊ vestium in quibꝰ plurima di
uersitas inuenitᷣ. Quedam em̄ indumenta sunt magis
calida quedam minꝰ. Alia uero mediocriter. Indum̄
ta em̄ de pellibus cōiter ⁊ ut ī plurimū sunt aliis ma
gis calefacientia ⁊ inde indumenta ex pannis laneis
subtilibus ⁊ mollibus densis sufficienter grossis. deī
de indumenta de bombace. ⁊ deinde de serico ⁊ vltio
indumenta linea omnibus enim indumentis sunt mi/
nus calida. ⁊ de bombacinis ⁊ sericis que minus lixa
ta est ⁊ magis pilosa est magis calida. Vestis em̄ se/
rica lixata multum est frigida ⁊ similiter bombacina
⁊ similiter de uestibus laneis que magis est subtilis ⁊
rara ⁊ lixata ⁊ non lenis sed aliquantulum aspera est
minus calida. ⁊ que minus subtilis ⁊ satis densa ⁊ le
nis nullo modo lixata est. talis vtiqȝ lanea vestis ca
lidior est inter omnes. Et de vestibus lineis similiter
dicendum ꝙ quanto subtilior rarior asperior minus
pilosa tanto minus calida. ⁊ per oppositum quanto
grossior densior lenior magis pilosa tanto calidior
Et de pellibus similiter ꝙ quanto pellis habet pilū
densiorem maiorem leniorem tanto est calidior. Et
est notandum ꝙ pelles diuersificantur secundum di
uersitatem animalium a quibus sumuntur. Scien/
dum igitur ꝙ consideratis conditionibus supradic/
tis ⁊ animaliuȝ naturis pellis caprina est minoris ca
liditatis ⁊ deinde pelles de griffo. Pelles āt vulpi/
ne sunt multum calide ⁊ sicce ⁊ sic multum confortant

neruos vñ multũ ꝯpetũt paraliticis ⁊ artheticis ⁊ v
niuersaliter omnib⁹ passionib⁹ neruorũ ⁊ ꝯpetũt eti
am hiis q sunt valde pingues ⁊ uolũt eorũ corpora
macrefacere ⁊ desiccare. Pelles ãt cuniculoꝝ ⁊ lepo/
rũ sunt hiis ꝓporcionales nisi ꝙ nõ tm̃ desiccãt vñ
puto ꝙ in regimine sanitatis sunt magis ꝯgruentes
pelles de biuria cõsideratis cõditionib⁹ prius enu/
meratis satis ẽ calida. nã pellis ẽ satis grossa ⁊ hȝ pi
los multos ⁊ densos ⁊ leues ⁊ sufficiẽter magnos. et
cũ hoc ẽ nitida ualde ⁊ pediculoꝝ minime generatiũa
⁊ hȝ pilos fortissime adhesionis. Vñ tales pelles sa/
tis apud me ꝯmendãde sunt. Pelles ãt ouine sunt ca
lide ⁊ humide ꝯsequẽtes ꝯplexionẽ aĩalis cuius sũt
vnde multum confortant corp⁹ ⁊ calorem naturaleȝ
⁊ corpus impinguant. vñ melancolicis ⁊ siccis ⁊ ma/
cillentis multum competunt sȝ est pellis inter omnes
nitida minime ⁊ multorum pediculorum generatiua.
Vt igit᷑ sit ad vnum dicere pellis ouis sequit᷑ ꝯplexi
onem animalis cui⁹ ẽ que cum sit cutis dense ⁊ spisse
pilositatis fortis adhesionis ⁊ multe pilositatis pl⁹
calefacit ⁊ per oppositum si sit rare cutis ⁊ rare pilo/
sitatis ⁊ pauce min⁹ calefacit ⁊ si habȝ pilos asperos
⁊ duros desiccat ⁊ si humiles uel leues impinguat et
humectat ⁊ hoc est vniuersaliter ueꝝ in oĩbus indu/
mentis. Ex dictis igit᷑ satis concludi põt ꝙ hoĩes ca
lide complexionis iuuenes tempore calido regione
calida sufficienter pingues ⁊ carnosi indigent indum̃
tis subtilioribus raris pauce pilositatis ⁊ rare ⁊ per
oppositum frigide complexionis senes ⁊ tempore

⁊ regione frigidis macillenti ⁊ rari indigẽt indumentis grossioribus multe pilositatis ⁊ dense. Amplius si que ramus corporis desiccationẽ ⁊ macillentiã uel superfluitatum in membris consumptionem bonum est quod indumenta sint dura aspera ⁊ non multũ rara ⁊ specialiter indumenta que prope cutem ponunt. Vñ volẽtes se macrefacere ⁊ membrorum suorum superfluitates desiccare vti dñt indumẽtis lineis asperioribus durioribus ⁊ grossioribus ⁊ talia indumẽta sepius mutare. Et per oppositum quorum membra sunt macillẽta et paucarum superfluitatũ volentes impinguari dñt vti indumentis lineis mollibus sufficienter densis. Ex dictis autem elici põt quod quanto indumenta sunt leniora et minus pilosa ⁊ magis lixata tanto induãt immediatius carni. Et quanto asperiora ⁊ duriora ⁊ minus frangibilia tanto induant longius a carne. vñ uestes linee et similes induunt magis prope carnẽ ⁊ vestes lanee induuntur longius. sic enim minus leditur corpus ⁊ ueste melius conseruantur.

Capitulum. xxiii. de volentibus continere.

Voniam quidam sunt venerabiles viri qui uiuere volũt ꝯtinẽter ⁊ tamen volunt viuere sani. Jdeo de meliori eorum regimine intendo vnũ capitulum breue imponere. Scimus eñ quod ⁊ si actus venereus seu coitus sit vtilis in sanitatis regimĩe non tamen necessarius. vnde aliqui sapientũ qui fuerunt locuti de sanitatis regimine de coitu nullam penitus fecerunt mentionem. Multi eñ sunt qui viuũt

sani sine coitu sicut alii cum coitu. Non ē igit᷑ coitus necessarius ad sanitatis conseruationem indiuidui licet ad ↄseruationem speciei necessarius sit. Possibile igit᷑ est hominem viuere sanum sine coitu sicut patȝ ī multis uirginibus preteritis ⁊ presentibꝰ. Igit᷑ ponēde sunt hee regule quibus hō potest se a coitu preseruare ⁊ ↄtinenter uiuere Prima regula sumit᷑ ex pꝫte consuetudinis. Sciendum igit᷑ ꝙ deassuescere actū est de hiis que maxime reddunt hominē continenteȝ Sicut em̄ mulieres nutrices cum deassuescunt lactare non generat᷑ lac in eaꝝ mamillis ⁊ sic pueros nutrire non possunt. sic etiam membra generationis cum deassuescunt coitum ⁊ spermatis emissionem sperma in eis non multiplicat᷑ nec fermentat᷑. ⁊ per consequens talia ad coitum minime stimulantur ⁊ sic continentes de leui efficiunt᷑. Est diligenter notandum ꝙ si quis fuerit consuetus ad actum coeundi longo tempore n̄ est securū hāc ↄsuetudinem subito relinquere ſȝ paulatim. nam subito permutare consuetudinem est res periculosa in sanitatis regimine. Cōsuetudo igit᷑ paulatim est mutanda. ⁊ hoc fieri potest si quis volens mutare consuetudinem coeat tardius q̄ꝫ consueuit et cum turpioribus mulieribus ⁊ cum vetulis ⁊ cuȝ meretricibus ⁊ vniuersaliter cum mulieribus quarum actus ⁊ aspectus sunt horribiles ⁊ specialiter ī actu coeundi ymaginari debet actus turpitudinis ⁊ ꝙ eodē actu ratio absorbet᷑ ⁊ succumbit ⁊ homo brutis adequat᷑. ⁊ ꝙ ex hoc actu nullus actus uirtutis nec bonus habitus in nobis augmentat᷑ quoniam in hoc actu ratio nihil iudicat nec de bono nec de malo immo

eius iudicium totaliter annullatᷣ ⁊ spāliter ꝙ ex hoc actu homo distrahitᷣ a multis operibꝰ uirtuosis qꝛ mulier furatᷣ cor sepissime sapientis. Omnibus hiis itaqꝫ consideratis ⁊ sepe homo leuius ⁊ facilius continebit. Amplius scias ꝙ venationes ⁊ ludoꝝ species ⁊ tristicie ꝓuocatiōes ⁊ dignitates assumpte sunt ex hiis q̄ iuuant hominem continere ⁊ super omnia ser/uire philosophie ⁊ studiis lrārum ⁊ spāliter morali/bus insudare ⁊ belloꝝ actibus insistere hec omnia iu uant q̄ꝫ plurimum continere. Amplius fleubothomia ⁊ stupha sicca ⁊ exercitium forte ⁊ balneum multum iuuat ad continendum hoīes. Omnes enim qui coitu non vtuntᷣ plus aliis vtentibꝰ debent fleubothoma ri ⁊ sepius stuphari stupha sicca ⁊ sepius balneari et plus exercitari. Ex hiis enim omnbꝰ materia sperma tica consumitᷣ ⁊ desiccatᷣ ⁊ minus in corpore multipli catur. Amplius volentes continere debent vitare ci/baria hominem ad coitū incitantia vel sperma multi plicando vel calorem incitando vel spiritum vento sum in membris generatiuis congregando. Que autē sint ista cibaria scriptum est in secunda parte huiꝰ o peris capitulo de regimine sanitatis sumpto a diuer sitate membrorum. Ibidem em̄ queritᷣ que ⁊ qualia cibaria sunt. ⁊ a volentibus continere totaliter euiten tur ⁊ utantᷣ desiccantibus materiam spermaticam. bo num ē ꝙ utantᷣ infrigidantibꝰ membra generationis ⁊ cū ventositas sit forsan de incitantibus ad coitum propter erectionem bonum est ut euitēt ventosa ⁊ ꝙ vtantᷣ consumentibus uentositatem ⁊ sperma desiccā tibus. Desiccantia sperma quedam sunt frigida q̄dā

r

calida Frigida sunt ut lentes ⁊ aqua lentiu3 decocta rum cum semine caulis ⁊ nenufaris ⁊ coriandri ⁊ semi ne lactuce ⁊ aqua lactis sine butiro vehementis ace/ rositatis ⁊ acetum· etiam semen portulace. Hec igitur comesta seu bibita sperma desiccant ⁊ caliditate3 ad coitum incitantem alterant· Fiāt igit̄ ex eis pulueres ⁊ electuaria uel potiones quibus homines uolentes continere possent vti· Amplius scias ꝙ inungere mem bra generationis ⁊ renes cum oleis frigidis ⁊ siccis ⁊ cum oleo iusquiami uel papaueris est ex his que sp ma desiccant· etiam incedere nudis pedib9 deiicit de siderium coitus· Sunt etiā multa calida que sperma desiccant puta lilium semen rute ⁊ herba· ⁊ semen agni casti· calamentum· euforbium mirra ⁊ ciminum· vnde dyaciminum est desiccatiuum materie spermatice ual de· ⁊ si aliquis sit calide complexionis ⁊ in tempore calido vtat̄ aceto· Amplius scias ꝙ interdu3 submer gere membra generationis in aqua frigidissima ē de his que auferunt desiderium coitus ⁊ specialiter hoc fiat tempore illo quo homo ad coitum stimulat̄ uel ex natura vel ex inordinatione appetitus· Amplius in habentibus renes calidos ualde ⁊ genitalia lami/ na plumbea minutissime perforata ⁊ subtilis ualde a liquo oleo frigido ⁊ sicco inuncta multum deiicit coi tum si portetur ligata ad renes · Amplius cibaria eorum non debent esse multi nutrimenti nec calidi et humidi sed nutrimenti pauci declinantis ad siccum ⁊ frigidum · Nec debent esse cibaria ventosa · nam ventositas incitat ad coitum et specialiter

cum caliditate ꝛ humiditate sicut patet in cicere ī quo est caliditas ꝛ humiditas ꝛ ventositas ꝛ similiter in napionibus ꝛ pastinacis ꝛ similiter ī fabis ꝛ pisis ex corticatis ꝛ similibus. Amplius volentes continere ī sistant vigiliis ꝛ minus solito comedant ꝛ nunq̄ sint ociosi. vnde circa aliqua sollicitari siue agibilia siue speculabilia multum distrahit hominem a desiderio coitus. Ocium enim alimenta ministrat non solū huic vicio sed multis aliis. volēs igit᷑ de leui viuere caste sic suum ordinet uiuendi modum ꝙ preter horā som ni nulla per ociū trāseat. ꝛ laudo ꝙ cōtinere volētes utant᷑ agno casto in balneis ī suffumigationibꝰ ꝛ eo rum camere ꝛ lectus sternātur agno casto. habet eniꝫ mirabilē proprietatē in isto. sicut diu testificati sunt sapiētes Multi enim sunt quorum ex dimissiōe coi/ tus stomachus ꝛ cor debilitātur. Bonum est igit᷑ in/ tendere ad ipsorum stomachum confortandum cum medicinis bibitis ꝛ comestis seu emplastris stoma/ chum confortātibus calidis seu frigidis seu tempera tis sicut melius uidebitur expedire scd̄m diuersitateꝫ complexionis temporis ꝛ etatis ꝛ similia. ꝛ que sunt il la satis dictum est in prima parte huius operis in ca pitulo de membrorum conseruatione ubi tractat᷑ spe cialiter de stomachi confortatione ꝛ proporcionabi liter intelligatur de corde. hoc enim membrum debi/ litari cōsueuit ex dimissione coitus et que sint cordi/ ales uirtutes et medicine simplices et composite ī pre allegato capitulo sufficienter dictum est. Ampliꝰ di/ co ꝙ tales maxime assiduent exercitiū partiū superi/

orum· sicut est lapidis eleuatio ⁊ uniuersaliter omne
exercitium in quo pectoralia ⁊ brachia exercitentur
plus q̄ inferiores partes · Nam per tale exercitiū su
perfluitas in mēbris superioribus consumet᷑· ⁊ in eis
nō multiplicat᷑ ex dimissione coitus· Membris āt in/
ferioribus administrari debent ungenta ⁊ emplastra
frigida ⁊ sicca uel calida ⁊ sicca sperma exsiccātia qđ
horuʒ magis uidebit᷑ expedire·sed regulariter meli9
est ꝙ talia emplastra uel ungenta declinent ad frigi/
ditatem semper q̄ declinēt ad caliditatem uel nimiaʒ
siccitatem. ⁊ quādo ex administratione taliuʒ empla
strorum uidebimus ꝙ materia uentositatis erit con/
sumpta. tunc poterunt administrari embroce declinā
tes ad aliqualem caliditateʒ et subtilitatem· puta de
camomilla agnocasto ⁊ semine canabis· Amplius sci
as ꝙ in volentibus continere vomitus est cōgruenti
or q̄ farmacia· Timet᷑ enim ꝙ farmacia nō faciat de/
scendere materias. Amplius fleubothomia de sophe
nis interioribus cauillarū pedum· maxime competit
his qui ex coitus dimissione incurrunt cordis debi/
litatem ⁊ stomachi· Amplius scias ꝙ saphir9 ⁊ sma/
ragdus ⁊ topasi9 reddūt hominē castū ⁊ cōtinentem·

Capitulū·xxiiii. de iter agentibus.

Onsequēter dicendū ē de regimine iter agentiū·
circa quod regimen dande sunt regule. quarum
prima est· ꝙ intendens iter agere ex necessitate debet
in modo uiuendi consuetudinē mutare· Alius eñ oʒ
esse mod9 uiuendi itinerātium ⁊ non itinerātium· naʒ
propter laborē qui in eis contingit est dubitādum ne

in malas cadant egritudines nisi suum regimen ꝑmu
tent ab eo qđ cõsuetũ ẽ· hec tñ cõsuetudinis permu/
tatio nõ ẽ fiẽda subito sꝫ paulatim ⁊ ordinate Opor
tet igit᷑ qui iter aggredit᷑ ut utat᷑ ordine· ⁊ in princi/
pio sui itineris paꝝ plus solito exercitet᷑ ⁊ sic paula
tim ad exercitiũ itineris assuescat· ⁊ si in suo itinere ne
cessariũ fuerit uigilare· paulatim assuescat· ⁊ anꝙ iter
arripiat· ⁊ similiter intelligitur de fame ⁊ siti· unde in
hoc casu summe oportet ad nõ ꝯsueta trãsmutare· de
bet etiã assuescere ad cibũ quo in itinere ꝓponit uti·
Maius em̃ periculũ ẽ iter arripere hiis qui nõ ꝯsue
uerunt ⁊ in debilibꝰ ⁊ senibus ꝙ in cõsuetis fortibꝰ ⁊
iuuenibus· Et circa illos in quibꝰ maiꝰ periculũ im/
minet maiꝰ studiũ est impẽdendũ in mutatõe consue
tudinis ad ea que itinerãtibꝰ sunt necessaria Secun/
da regula est ex parte cibi ⁊ potꝰ· Nã cibi itinerãtiũ
debẽt eẽ facilioris digestionis ⁊ melioris substãcie et
propinque mensure ⁊ nõ multi· Et ut sit ad unũ dice/
re suũ nutriẽs debet meliorari ut bñ digerat᷑ ⁊ super
fluitates in uenis nõ ꝯgregent᷑· Et que sunt huiusmo
di cibaria dictũ est in capitulo de cibis ⁊ potibus in
speciali· Amplius nõ debet equitare stomacho pleno
cibo ne eius cibus in stomacho corrumpat᷑· ⁊ si neces/
sitatem habet bibẽdi non bibat aquam ne per eã au/
geatur sonitus ⁊ uẽtositas ⁊ dilatio sui in uentre· ex/
pectet᷑ igitur cibus usqꝫ ad horam hospitandi· ꝙ si
forsan comedere omnino sit necessarium paruꝫ come
datur ne necessitas bibendi immineat· Vñ itinerãtes
summe euitare debẽt olera ⁊ fructus ⁊ quicquid gene/

rat humorem crudum nisi interdum gratia medicami/
nis. Amplius non debet fastiditus cibo iter arripere.
dormiat igit᷑ prius ut fastidiũ resoluat᷑. nec etiã ualde
famelic9. ubi enim est indigẽtia ⁊ fames magna nõ oȝ
laborare uel itinerare. pri9 em̃ ↄfortãda ẽ uirt9. sȝ qȝ
itinerãti põt necessitas imminere tolerãdi fameȝ tã diu
ꝙ desideriũ destruat᷑ totaliter comedẽdi uel multum
minuat᷑ bonũ ẽ scire cibos cũ quib9 hõ diuti9 põt si/
ne cibo permanere. Sciẽdum igit᷑ ꝙ cibi facti ex epa
tibus assatis ⁊ pile facte ex amigdalis ⁊ oleo amig/
dalino ⁊ anetino ⁊ adipe uaccino ↄueniũt. si em̃ una
ex eis comedat᷑ fames lõgiori tẽpore tolerabit᷑. Am/
plius sumere oleũ uiolarum bulitũ in quo sit dissolu
tus adeps uaccin9 facit diu tolerare famem intm̃ ꝙ si
quis sumeret unã librã talis cõditi sine desiderio no/
tabili quasi per deceȝ dies permanere ualeret. ⁊ sicut
dictũ est de fame ita intelligat᷑ de siti. Quia em̃ sitim
interdum tolerare oportet. determinandum est de me
dicinis sitim extinguentibus. quaruȝ una est lens ⁊ se
men portulace pistatuȝ cum aceto ⁊ sint seminis por
tulace. ʒ. iii. ⁊ distemperentur cum aceto ⁊ aqua suffi/
cientibus ⁊ euitentur que sitim faciunt. quorum unũ
est pisces ⁊ omnia salsa ⁊ dulcia ⁊ locutio multa ⁊ for
tis deambulatio. hec igitur sunt euitanda. Et si qs
multum sitiat bibat aquaȝ cum aceto quia est ex hijs
que sitim extingunt sicut prius dixi. Tercia regula su
mitur ex parte fleubothomie ⁊ farmacie. nam si ali/
quis propter plenitudinem indigeat aliquo istorum
fienda sunt anteꝗ̃ incipiat᷑ iter. que si non fiant ẽ du/

bitandum de febribus ꝛ apostematibꝰ ꝛ de mēbro/
rum exterioꝝ infectionibus. ꝛ si tempꝰ sit frigiduꝫ ꝛ
humores sint corrupti nō multū calidi ꝛ mēbra īteri
ora fortia ꝛ sint humores aliqualiter grossi ꝛ adusti
multum est dubitādum de lepra. Bonū ē igit̄ an̄ pri/
cipiū itineris fleubothomare uel farmacare ſm qꝫ me
dico meliꝰ uidebit̄ expedire. ex hoc em̄ redditur cor
pus agilius ꝛ ab egritudinibꝰ securiꝰ. nullo igit̄ mō
uolens iter arripere hoc faciat sine consilio boni me/
dici. Quarta regula sumit̄ ex parte caliditatis oti
nentis. Sūt em̄ multi qui itinerare ꝓponunt ꝛ coacti
sunt in tēpore calido qui multū studere debēt ne eo/
rum mēbra maxime cerebra a calore cōtinētis ledāt̄
Sepe em̄ ex hoc hoīes incurrūt capitis dolorem for
tem ꝛ febrē effimerā uel putridā ꝛ alias egritudines
quas nō est necessariū hic enarrare. Cooperiant̄ igit̄
capita eoꝝ ut defēdant̄ a sole quātū possibile ē. Am/
plius itinerātes hoc tēpore sollicitare debēt de eorū
pectoribꝰ ut. s. nō desiccētur nec supercalefiāt ꝓpter
exercitiū ꝛ aerē attractum qui ē ualde acutꝰ ꝛ calidꝰ
Debēt igit̄ epithimare ꝛ inūgere eoꝝ pectora ꝛ spāl/
liter cordis regionē que est sub mamilla sinistra epi
thimatibꝰ frigidis ꝛ humidis ꝛ ungentis frigidis ꝛ hu
midis puta cū mustilagine psillii ꝛ succo portulace ꝛ
similibus. Amplius tēpore calido anteqꝫ dieta īcipi
atur ꝛ dato qꝫ aliquis nō fuerit famelicꝰ bonū est ō/
nino aliquid comedere cōueniēs ad resistendum tem
pori puta ius ordei ꝛ syrupū de fructibꝰ ꝛ similia. cū
em̄ equitāt ꝛ in eoꝝ interioribꝰ nichil existit multuꝫ

r x

debilitantur ex resolutione ⁊ nõ erit quod restauret·
Sumat̃ igitur aliquid ex predictis uel similib⁹ ⁊ non
incipiãt dietã anteq̃ descẽdat ab orificio stomachi·
Amplius bonũ est ut secũ deferãt ungẽta frigida ⁊ hu
mida nota· puta oleũ uiolarũ ⁊ rosatum nenufaris et
ungentũ populeon ex quibus inungant̃ eorũ spina ⁊
pectora hora post horã ⁊ multi sunt qui iuuãtur ex
balneo in aqua frigida cum incurrunt aliquam lesio/
nem ex caliditate continentis· melius est tamẽ ne hoc
subito fiat sed parum expectent ⁊ deĩde ordinate ad
ipsum procedãt· Amplius si quis timeat malos odo
res ex aere ⁊ uenenosos· nares simul ⁊ os ligare dꝫ et
obturare ⁊ in hoc tolerare dolorem ⁊ anteq̃ incipiat
dietã debet sorbere lac sine butiro in quo fuerit infu/
sum cepe minutum fortis incisionis ⁊ sepe comedere·
⁊ sic non nocebunt sibi odores· Bonum etiã est odo
rare oleũ rosaꝝ ⁊ sorbere ⁊ bibere oleũ de cucurbitis
ex hoc enim remouet̃ uenenosoꝝ malicia· ⁊ si q̇s iam
ex talibus odorib⁹ nocumentũ incurrerit ꝓiiciat̃ su/
per eius extremitates aqua frigida ⁊ facies ex ea la/
uetur ⁊ comedat olera frigida ⁊ super caput ei⁹ fun/
datur ex oleis frigidis ⁊ siccis notis ⁊ õnino a coitu
caueat ⁊ si coierit confert ei uinũ tẽperatum ⁊ pisces
saliti ad appetitus stomachi reuocationẽ ⁊ cõfortati
onem uinũ quidẽ temperatũ ad uirtutis cõfortatio/
nem ⁊ sitis sedationem· Et si febre caruerit lac ei com
petit nisi capitis dolorẽ patiat̃ qꝛ nutrit humectat
alterat ⁊ facile digeritur· ⁊ si febrem patiatur et non
putridam sed effimeram competit lac acetosum· ⁊ si

sitim patiatur immensam post illos aeris odores ve
nenosos se curet os lauando ⁊ gargarisando ⁊ hora
post horam parum trāsglutiendo. ⁊ postq̄ꝫ sitis miti
gata fuerit bibat ⁊ anteq̄ꝫ bibere incipiat bibat parū
olei rosati mixti cum aqua. ⁊ post aquā bibat. Am/
plius bonum est ꝙ tales qui calore cōtinētis lesi sunt
maneāt in loco frigido ⁊ pedes abluāt aqua frigida
⁊ si fuerit sitiens aquā frigidam bibat ⁊ nutriat᷑ ex ci
bo qui cito digerit᷑. Quinta regula sumit᷑ ex parte
frigiditatis cōtinentis. nam in tempore frigido itine/
rare magnꝰ est timor. licet hō multū se custodiat. nā
ex frigiditate cōtinentis interdum totum corpus stu
pefit spasmatur ⁊ mortificat᷑. ⁊ appopletici moriunt᷑
⁊ interdum mēbra exteriora puta pedes manꝰ ⁊ oculi
ex tali frigore q̄ꝫplurimū patiunt᷑. intm̄ ꝙ īterduꝫ pu/
trefiunt ⁊ cadunt ⁊ cōsequenter sequit᷑ mors. Multi
etiā ex frigore cōtinentis cadunt in appetitum cani/
num. Bonum est igitur ꝙ in tempore frigido volen/
tes iter arripere procurēt uestes ceteris calidiores et
que sunt iste uestes superius dictum est capitulo de ī
dumentis. ⁊ quia frigus subintrare cōsueuit per na/
res aures ⁊ os ⁊ ceteras corporis porositates. bonū
est ꝙ meliori modo quo possibile est obstruat᷑ ne fri
gus subingrediat᷑. ⁊ quia in capite ⁊ facie sunt multe
vie per quas frigus pōt subintrare. Debet medicus
sollicitari circa cooperimenta capitis ⁊ faciei. Et qꝛ
interdum membra faciei ut oculi sunt nobiles ⁊ neces/
sarii ⁊ ex frigore cōsueuerunt incurrere lesionem puta
ruborem ⁊ interdum apostema et magnum dolorem

sollicitādum ē in eoꝝ custodia· cooperiant̄ igit̄ ocu/
li ꝛ īuoluant̄ pāno subtili sic ꝙ ex eis nichil sit disco
opertū nisi qđ est necessariū· Faciē etiā a uēti oppositi
one quāto plꝰ poterit remoueat· Bonū ē etiā ꝙ talis
coopertura sit super totā faciē ꝛ nō soluꝫ sup oculos
ꝛ pānus quo oculi tegunt̄ nō dꝫ eē calidꝰ· Si em̄ ocu
lus ex tali ligatura fuerit calefactꝰ plus ledit̄ a frigo
re· nā aqua calida citiꝰ cōgelat̄· vn̄ debētes itinerare
nō debēt se opponere caliditati ignis aliquo mō· ꝛ si
predicta nocumēta acciderēt oculis uaporent̄ cū aq̄
decoctionis camomille uel sticados uel aneti ꝛ simili
um· Et si uideamꝰ necessitatē fiat fleubothomia ꝛ far
macia· ꝛ qꝛ istud ꝑuenit ad regimē curatiuū non scri/
bo plꝰ de ista materia· Amplꝰ medicꝰ multū sollici/
tari debꝫ de coopertura extremoꝝ ꝛ spāliter peduꝫ·
cooperiant̄ igit̄ calidis cooperimentis· sicut de toto
corpore dictū ē· Et āteꝗ̄ hō se exponat itineri pedes
spāliter sunt multū fricādi ꝛ deinde ex oleo oliuaruꝫ
ueteri fricādo sunt inūgendi ut caliditas de potentia
ad actū deducta per fricationē meliꝰ ꝯseruet̄· ꝛ si sit
oleū de sticados uel camomillinum uel anetinum uł
ab arbore cedri melius extremitates a frigore defen
dent̄· Fiat igit̄ hec fricatio ꝛ inūctio hora post ho/
ram ꝯm ꝙ necessitatē uidebimꝰ magis īminere· ꝛ fcā
fricatōe ꝛ inūctiōe cooperiant̄ ꝛ īuoluant̄ pānis line
is mollibꝰ īmediate ꝛ deīde supponat̄ lana succida ꝛ
supponat̄ plātis pedū ꝛ deiñ calciet̄ calceis seu cali/
gis calidis ꝛ deiñ calciet̄ sotularibꝰ uł ocreis largis ī
quibꝰ pes ꝛ pedū digiti moueri possint· talis eī motꝰ

est de hiis que maxime defendũt pedes a frigore. et
qñ pedes ꝛ digiti pedũ tantũ infrigidant̃ ꝙ perfecte
moueri nõ pñt sine mora redeũdum ẽ ad fricationem
ꝛ inũctionẽ ut ṗdictũ ẽ. ꝛ ꝙ multũ laboret ĩ eoꝝ mo/
tu. Et dicũt aliqui ꝙ submersio extremitatũ ĩ aq̃ fri/
gida ꝯfert in tali mẽbroꝝ stupefactione sicut uide/
mus in pomis cõgelatis. Si eñ ponant̃ in aqua fri/
gida redeunt ad naturã suã. ꝛ si ponant̃ ꝑpe ignẽ mi
nime. sic etiã ymaginãtur de extremitatib9 multũ ĩfri
gidatis ꝙ meli9 est ꝙ submergant̃ in aq̃ frigida q̃ꝫ
igni apponant̃ de propinquo. Forte eñ per antipa/
ristasim mẽbrum infrigidatũ in aquã frigidã positũ
calefit. Nã frigiditas aque circũstãs ꝛ quodãmõ rõ/
ne humiditatis mẽbrũ arefcm̃ ꝛ quasi a frigore cõge
latum remolliet. sicut uidem9 glacieꝫ in aq̃ remolliri.
caliditatẽ mẽbrorum cõfortat ꝛ fortificat. quia vnũ
quodq̧ cõtrariũ ad pñtiã sui cõtrarii fortificat̃. cali
ditate igit̃ in mẽbro fortificata mẽbruꝫ totũ in circũ
ferentia pl9 calefit q̃ꝫ añ. ꝛ spãliter quia membruꝫ est
magis aptũ suscipere caliditatẽ qꝫ remollitũ. sꝫ si mẽ/
bra exteriora propter frig9 inflent̃ et nõ deuenerunt
ad uiriditatem uel nigredinem mãsiuã cũ aliquali pri
uatione sensus signũ est ꝙ caro circũferẽtialis totali
ter nõ est corrupta ꝛ mortificata ꝛ ꝙ cura cadit abs/
q̧ hoc ꝙ remoueat̃ caro a mẽbro. Bonũ est igitur ꝙ
membrum ponatur in aqua calida decoctionis ane/
ti uel camomille uel sticados uel caulium uel napio/
num ꝛ emplastret̃ membꝝ cum bolo et si inungat̃ mẽ
brum aliquo oleoꝝ supradictoꝝ aliquãtulũ prope

ignem ꝛ post fricationem non erit malum. Si aũt uiri/
de uel nigrũ effectũ ẽ membrũ mãsiue cũ sensus ꝛ mo/
tus priuatione fiẽda ẽ scarpellatio sic ꝙ sanguis exe
at a carne sua. ꝛ ponẽduȝ est membrũ in aqua calida
ne sanguis congeletur in eodẽ. ꝛ deinde epithimãduȝ
est mẽbrũ cũ bolo armenico dissoluto cũ uino uel ace
to ꝛ deinde lauãdum est membrũ cum uino calido et
deinde epithimãdũ quousqȝ membꝝ redeat ad suaȝ
naturalem dispositionem. Et si forte caro sit omnino
mortificata ꝛ remollita putrefacta malũ odoreȝ red
dens scarpellatio nichil proficit. sed procurãduȝ erit
ꝙ caro putrida totaliter remoueat᷑. qđ quõ fieri de/
bet exit limites regiminis sanitatis. Amplius scias ꝙ
itinerãtes tẽpore niuis ꝛ ex albedine niuis ĩmodera/
ta ꝛ ex frigiditate cõtinentis cõsueuerũt oculoruȝ in/
currere immobilitatẽ ꝛ uisus destructionẽ ꝓpter ni/
miam disgregationẽ factam ab albedine niuis. Bo/
num est igitur ꝙ qui hoc tempore itinerare propõit.
induat᷑ uestimentis nigris ꝛ corpus aut caput ꝛ ocu/
los cooperimento nigro cooperiat aut in manu tene
at pãnum nigrum quem aspiciat. Item talis itinera/
turus tempore frigido non se exponat diete anteqȝ
comedat ꝛ bibat bonum vinum ꝛ subtile ꝛ odoriferũ
nec statim post cibi repletionem incboãda est dieta.
sȝ postqȝ natura egit ĩ cibũ ꝛ inde corpꝰ totũ calefa/
ctum ẽ. ꝛ si õnino sit necessariũ ãbulare post comesti/
onem minus est comedendum ꝛ uinum permixtũ cuȝ
aliqñtulo aque bñ calefactũ igni ẽ bibẽdũ ꝛ ĩ prici/
pio itineris nõ ẽ mouendũ nec ãbulandũ ãbulatione

Forti ne digestio corrūpat᷑ sed ambulatōne leui quo usqꝫ cibus in stomacho quodāmodo sit digestus. Si em̄ ambulet᷑ ambulatione forti cibꝰ descēdit de sto/ macho ante digestionem perfectā ꝛ corrumpetur di/ gestio. ꝛ cum aliquis itinerans compleuit suā dietam ꝛ est in hospitio nō statim appropinquādum est igni sed in loco calido lōge ab igne stare debet. ꝛ ignē cir cuire. ꝛ sic paulatim appropinquare ad ignem. parū enim morādum est prope ignem. Et si corpus homi/ nis itinerātis esset stupidū ꝛ cōgelatū fricādum ē to/ tum corpus in loco calido ꝛ deīde inungendū cū ole is calidis aromaticis. cuiusmodi est oleū liliaticum et anetinū ꝛ camomillinū ꝛ de cynamomo uel de stica/ dos ꝛ deinde ponēdus est in loco molli ꝛ cooperien/ dus cooperimētis mollibꝰ calidis actualiter ꝛ uirtu aliter ꝛ permittēdus ē dormire ꝛ quiescere. ꝛ si uidea mus magnā imminere necessitatem homines habētes corpora calida ꝛ lenia debent esse nudi cum eo in le/ cto āte ꝛ retro ꝛ ipsum calefacere ꝛ fricare eiꝰ uētrem ꝛ costas ꝛ pectus ꝛ deīde bonū ē ꝙ eidē exhibeatur parū de asa fetida ꝛ mirra ꝛ pipere ꝛ uino forti. Am/ plius aqua carnis est ei cōueniens. deinde pōt cibari cum micis panis infusis in brodio carniū laudabiliū ꝛ in maxima quātitate bibat de optimo uino ꝛ eideꝫ lectꝰ mollis preparet᷑ in quo multis cooperiat᷑ pan/ nis ꝛ precipiat᷑ eidē ut dormiat diu. ꝛ postqꝫ exper/ gefactꝰ fuerit ꝛ cōualescere inceperit ingrediat᷑ balne um in quo lōgā faciēs morā diu fricet᷑. Et ex aliquo oleorum supradictorum inungatur et admisceatur

predictis oleis castorium costus muscus ⁊ euforbiū.
Si autem itinerans non sit congelatus et stupidus.
sed ipsius manum contigerit frigus sufficit fricatio ⁊
balneū. ⁊ si minꝰ frigus adhuc eū tetigerit. sufficit mo
ra in loco calido per unā horā ⁊ ad ignē appropinq̄/
re paulatim ⁊ scd̄m ordinē. Cibaria ăt q̄ quis come/
dere debet itinerans tempore frigido sint calida actu
aliter ⁊ uirtualiter. ⁊ in eius cibis utat᷑ nucibus alleis
cepis porris ⁊ butiro. Et nuces habent in hoc mira/
bilem proprietatem. Unde itinerantes tempore fri/
gido secum deportent de nucibus munitionē. Unde
si nuces ⁊ allea simul pistentur ⁊ cum aqua carniū lau
dabilium distemperentur multum corpus calefaciēt.
⁊ a frigore tuentur si in cibo uel potu sumantur. ⁊ ad
idem ualēt calide cōfectiones quibꝰ itinerātes tēpo
re frigido non debēt carere. Ampliꝰ bibere uinum
bene forte ⁊ in copia ⁊ parū comedere de aliquibus
cibariis unctuosis multū ꝯfert ad ꝓpositū. Amplius
tota nucha ⁊ spāliter pricipiū. s. posteriꝰ colli inūgat᷑
hora post horā ungētis calidis superiꝰ noīatis q̄bus
itinerātes tēpore frigido nullo modo carere debent.
Amplius magna cautela est exhibēda in custodia col
li ⁊ spāliter posterioris partis ubi est pricipiū nuche
Totū igit᷑ collū ⁊ spāliter pars illa inuoluat᷑ inuolu/
tionibus calidis actualiter ⁊ uirtualiter. ⁊ similiter ī/
telligat᷑ de posteriori parte cerebri. Amplius scias ꝙ
itinerantes tēpore frigido debēt secū ferre odoramē
ta calida ad calefactionem ⁊ cōfortationē cerebri cu/
iusmodi sunt odoramēta calida ex musco ⁊ ambra ⁊

ligno aloes ⁊ similibus. Amplius scias ꝙ lotio extre
mitatum in aqua calida salsa quotidie mane ⁊ sero ē
de probibentibus extremitates ledi a frigore. Nā ex
hoc extremitates calefiunt ⁊ indurant̃ ⁊ superfluita/
tes in eis consumunt̃ ⁊ sic impassibiliores efficiuntur
Sexta regula regiminis itinerantiū sumit̃ ex debi
litate ⁊ labore que itineranti contingere consueuerūt
Cum igit̃ fortis labor ⁊ fatigatio itineranti contin/
git cum ad ocium peruenerit ad vnam horam quies
cat. deinde balneū intret ⁊ in eo permaneat donec ca
ro lenis fiat ⁊ rubea. Et deinde totum corpus fricet̃
leniter ⁊ minime cum pollice quasi comprimendo tā/
gatur seu palpetur ⁊ deinde inungatur totum corpꝰ
⁊ specialiter iuncture. In hyeme quidem oleo cali/
do anetino uel camomillino vel de sticados. ⁊ i esta
te cum oleo rosato ⁊ camomillino. deinde quiescat ⁊
dormiat ⁊ lecti molliciem augmentet ⁊ plura super se
ponat cooperimenta. deinde cum excitatus fuerit a
somno ad fricationem iterum redeat ⁊ ad balneum ⁊
fricationem ⁊ inunctionem ⁊ sic ad suam reuertatur
consuetudinem. Septima regula sumitur ex parte
aquarum quibus itinerantes necessarium est vti.
Que autem sunt meliores aque et quomodo dinos/
cuntur superius dictum est. Et quia itinerantes non
possunt semper inuenire aquam bonam. bonū est ꝙ
secum deportent de luto proprie terre. de luto qui/
dem libero non fetido ex quo cum peruenerint ad lo
cum quietis et forte aquam non inuenerint lauda/
bilem ponatur in aqua ⁊ fortiter permisceatur

cum eadem ⁊ duabus ebulitionibus buliat in eadem ⁊ tunc dimittat quiescere donec aqua fuerit clarificata. ⁊ si videamus aquas grossas vel turbulentas buliende sunt uel de vase in vas ponende uel distillāde per alembicum vel cum filtro cuius extremitas vna ponat in vase pleno aqua ⁊ alia in vase vacuo ⁊ sic tota aqua existens in uase pleno ad vas vacuū distillando mouebit ⁊ sic aqua efficit pura ⁊ subtilis vel per colationem ⁊ ex farina tortellorū madefcā sic cooperta colet. Amplius aluminis iameni in aquam positio ipsam clarificat. Amplius scias ꝙ comedere cepas ⁊ allea ⁊ lactucas cum aceto reddit hominē securum a malicia aquarum. ⁊ similiter permiscere aquaꝫ cum aceto ⁊ diuersas aquas sibi inuicem permiscere ⁊ si aliqua fuerit salsa quam bibere oportet ponende sunt in ea sorbe mel uel fructus mirti uel citonia ⁊ bibenda est cum aceto. Si autem aqua fuerit stās ⁊ habens in se putrefactionem permisceat cū succo granatorum vel citonioꝝ uel pomoꝝ acetosoꝝ ⁊ bibēs talem aquam dꝫ euitare cibos calidos ⁊ nullo mō vinum bibat nisi fuerit debile. Nam tales aque marie sunt febriles ⁊ si forsan aqua fuerit amara admisceatur zuccara ⁊ dulcia comedat ⁊ si aqua ventrem soluit stiptica nota comedat. Amplius si in aqua fuerit herbe in quibus est acuitas comedat cibos dulces et vnctuosos ⁊ in colatura aque studeat. ⁊ si dubitamꝰ ꝙ in aqua sint sanguisuge uel alie bestiole pue ⁊ impceptibiles ne forte eas transglutiamus. bonum est aquam bibere mediante panno lineo subtilissimo Tali igit panno cooperiat os ⁊ per ipm aquā trāsglutiat

Aqua vero si fastidium fecerit cum succo granatoruz erit bibenda. ⁊ ut sic ad unum dicere aqua per cōtra/rium est corrigenda

Capitulū. xxv. de transfretātibus.

Oportet qui vult mare intrare anteq̄ꝫ mare ītret per aliquos dies cibū ei9 minuere ⁊ min9 comedere cōsueto ⁊ ꝙ utat᷑ cibis roborātib9 stomachū et illa cibaria dicta sunt superi9 in capitulo de cōseruatione stomachi ⁊ ceteroꝝ membroꝝ. Ampli9 volens mare intrare muniat se pomis granatis ⁊ citoniis cuz aceto ⁊ macianis ⁊ optimo uino odorifero ⁊ piscib9 paruis salsis ⁊ pomis citrāgulis ⁊ limonibus ⁊ optimo cōposito ex piris ⁊ coctanis cum aceto ⁊ speciebus ⁊ similiter deportet secum cappares et allia que appetitum confortent ⁊ reducunt ⁊ ualent contra vomitum ⁊ similiter deportet secum oliuas salsas et radicem que comesta post cibum multum resistit vomitui ⁊ specialiter si comedat᷑ cum aceto ⁊ sale in pauca quantitate ⁊ prima die qua quis nauem ingredit᷑ nō intueat᷑ aquam nec caput teneat eleuatum nec comedat nec bibat nisi forte ualde parum. ⁊ hec sunt que stomachum confortant ⁊ uomitum refrenant. ⁊ si cōtingit dolor ⁊ subuersio in stomacho ⁊ vomit9 permittendus est vomere aliquibus vicibus. hoc enīz ei non nocebit. qui si forte uomitus superfluat. retineatur cum hiis que vomitum refrenant puta cum pomis granatis ⁊ citoniis ⁊ macianis et cum odore panis tosti infusi in aceto optimo. ⁊ scias ꝙ semen apii

r

bibitum nauseam sedat ⁊ specialiter si sit torrefactū
⁊ in aceto infusum ⁊ absinthiū bibitū ⁊ emplastratū ⁊
odoratū est ex his que idem prohibent. Amplius bo
num est quod nutriantur ex acetosis cōfortātibus os stoma
chi ⁊ uaporē ne ad caput ascendat prohibentibus et
hoc quidē est sicut lentes cocte ⁊ frixe cū aceto come
ste uel cum agresta ⁊ addatur parū de puluere calamē
ti. Amplius panis assatus ⁊ infusus in vino bñ redo
lente comestus ualet ad idem. Amplius mice panis as/
sati lote in aqua frigida comeste cū uino uel cum sim
plici aqua ualēt ad idē. ⁊ si superfluus inuaserit uo/
mitus queras curā in libris de cura egritudinū.

Capitulū. xxvi. de cōfectionibus.

Qvia homines sani cōmuniter utuntur cōfectioni/
bus ⁊ ante cibum ⁊ post ⁊ stomacho pleno ⁊ ua
cuo ⁊ tēpore calido ⁊ frigido bonū michi uidetur de
confectionibus hic facere unum capitulū speciale.

Sciendum igitur quod homines communiter utuntur
in sanitate eorum confectionibus magis ad uolupta
tem quam propter necessitatem. unde saluo iudicio sani/
ori puto quod plus nocent in sanitatis regimine quam pro
sunt. unde si competunt per aliquem modum corpo/
ribus sanis hoc est ad preseruandum ab aliquibus ma
lis cōtingere possibilibus. Sed homines eis isto mō
communiter non utuntur sed ad uoluptatē ⁊ potius de
lectationem. unde si aliquis comederet confectiones
ne potus uini noceret melius esset talibus panem come/
dere. quia tñ hoīes eis cōiter utuntur ⁊ hāc ɔsuetudinē

utendi dimittere non possunt uolo meliorem moduz usus eaꝝ patefacere. Sciendū igit̃ ꝙ meliores ꝯfecti ones que sunt ī usu ⁊ magis delectabiles sunt hee. zin ziber conditū zinzibriatum cum zuccara uel cum mel/ le ⁊ pineatū ⁊ fisticatū ⁊ auelane cōdite ⁊ anisum cō/ ditum ⁊ coriādrū ꝯditū ⁊ dragea grossa ⁊ dragea ī tabula ⁊ zuccarū rosatū in tabula ⁊ dyaciminum ⁊ ꝯ fectio que nominat̃ marcepen ⁊ nuces cōfecte cū zuc/ cara uł cū melle ⁊ auelane cōdite cū zuccara ⁊ dactili harū ãt cōfectionū quedā sunt cōuenietiores in hye me ⁊ cōplexione frigida ⁊ in senectute. ⁊ huiusmodi cōfectiones sunt puta zinzibriatū ⁊ specialiter de in/ dia. ⁊ zinziber uiride cōseruatuz cum melle ⁊ dragea grossa ⁊ in tabulis ⁊ nuces cōdite cuz zuccara ⁊ gari ofilis ⁊ melle ⁊ similes cōfectiones calide. ⁊ alie sunt minus calide multū ut zuccarū rosatū alexādrinuz in pixide ⁊ in tabula ⁊ dyacitoniū que magis conueni unt in estate ⁊ in complexione calida ⁊ in etate iuuen tutis ⁊ pira condita ⁊ cucurbite cōdite ⁊ coriandruz conditū. Hee eñ sunt cōfectiones minus calide aliis. Amplius harū cōfectionū quedā sunt que magis cō/ petunt tempore ieiunioꝝ. puta quādo stomach⁹ est inanitus cibo in collatione de sero. ⁊ alie sunt q̄ ma/ gis cōpetunt post cibum immediate uel ante cibū de propinquo. Confectiones ieiunātibus magis cōue/ nientes sunt confectiones min⁹ desiccatiue ⁊ min⁹ acu te. in quibus magis reperit̃ de rōne nutrimenti. sicut pineatum ⁊ fisticatum ⁊ zuccarum rosatum ⁊ ꝯfectio nominata marcepen et similiter auelane condite ⁊ nu/

similiter auelane cōdite ⁊ nuces cōdite cū optīo mel
le despumato ⁊ paucis spēbus ⁊ siľiter dactili ↄditi
Si em̄ stōacho ieiuno bibat᷑ uinū sine ōni comestiōe
in parua quātitate ĩcitabit stomachū ad appetitū se
quētis cibi quo nō indigēt ieiunare volentes. ⁊ si bi/
bat᷑ uinū in magna quātitate sine comestiōe ledit᷑ sto
machꝰ ⁊ cerebrū ⁊ totū corpꝰ. ⁊ si de p̄dictis spēbus
comedat᷑ uini nocumentū remouebit᷑ nec stomachꝰ ad
appetitū sequētis cibi p̄parabit᷑. nec ex his ↄfectiōi
bus corpꝰ desiccabit᷑. Sꝫ si comedant᷑ alie ↄfectiōes
acutiores ⁊ calidiores ⁊ magis desiccatiue ⁊ plus di/
stantes a rōne nutrimēti nō sic nocumētuꝫ uini remo/
uebit᷑ ⁊ ad sequētē cibū stōachꝰ plꝰ ĩcitabit᷑. Vn̄ ʒiʒi/
ber ↄditū ⁊ spāľr de ĩdia ⁊ dragea grossa ⁊ carui ↄ/
ditū ⁊ anisū ↄditū ieiunātibꝰ non multū ↄgruūt. sꝫ si
qs pꝰ cibū ĩmediate uelit uti ↄfectiōbꝰ ad digestiōis
ↄfortationē ĩ stomacho ⁊ specialiter ĩ orificio stoma
chi quod est naturaliter frigidius ⁊ ad digerendum
debilius. tunc ʒinʒiber conditum et ʒinʒibriatum et
ʒuccarum est eis conuenientius ⁊ debent recipi ĩ pau
ca quātitate. ⁊ parum ualde superbibendum ē bonuꝫ
uinum. ⁊ si quis post cibum immediate sumptum cō/
sueuit sentire eructationes uentosas uel comederit ci/
bos uentosos ⁊ uniuersaliter habeat stomachū uen/
tosum. tunc post cibum immediate bonuꝫ est uti ani/
so condito ⁊ carui condito et dragea grossa. Et si qs
naturaliter habeat orificium stomachi debile. tunc
post cibum utatur coriandro condito in hyeme qui
dem cum puluere quarundam specierum et in estate

sine speciebus· Hoc etiã coriandro condito põt quis uti tẽpore ieiunii in collationib9 serotinis ad obuiã/ dum nocumẽto uini dato ꝙ nõ tantũ appropĩquat nutrimẽto sicut cõfectiones superi9 nominate. Post ꝗ̃ ãt stomachi orificium est clausum nullo modo bi bendum nec comedendũ ẽ species non obstãte ꝙ ma/ gnorum scꝫ regũ ⁊ regaliũ diuitũ cõsuetudo sit in cõ trariũ· nã ex isto duplex uenit nocumẽtũ· Prĩo qdem quia ex hoc stomachi orificiũ aperit᷑ si cum delectati one suscipiat᷑. ⁊ hec ẽ cã corruptõis digestiõis uł di/ minutionis ipsi9 in stomacho· Ampli9 tales cõfectio nes citissime digerunt᷑ ⁊ sic digerunt᷑ citi9 reliquo ci / bo ⁊ post eaꝝ digestionẽ nõ hñtes exitũ a stomacho manẽtes ultra debitũ tẽpus corrũpunt᷑ ⁊ totã massaꝫ corrumpũt· ⁊ si õnino quis uelit ĩfra duas comestio/ nes ↄfectões comedere ⁊ ↄsuetudinẽ nõ mutare meli ores cõfectiones sunt que magis digestionẽ ↄfortãt ⁊ que sunt subtiliores in substãtia ⁊ actiõe· Tales eñ cõfectões cũ tota massa ptisanaria in stomacho exi/ stente citi9 permiscent᷑ ⁊ sic min9 impediũt digestiõeꝫ ⁊ cum aliis simul digerunt᷑· unde saluo iudicio melio ri puto ꝙ in tẽpore hoc marcipen ⁊ pineatum ⁊ fisti/ catum ⁊ dactili cõditi ⁊ nuces condite ⁊ auelane ↄdi te ⁊ similiter coriãdrũ cõditum nõ cõpetunt sed ʒin / ʒibriatum ʒuccarinũ qđ pasta regis nominatur ⁊ dra gea grossa ⁊ in tabula ⁊ ʒuccarũ rosatũ magis compe tunt· ⁊ dyacitminũ ⁊ cõfectio de citoniis hoc tempo/ re minime cõferũt· Ampli9 sunt quidã quoꝝ digesti / ua est debilis in toto stomacho ⁊ quoꝝ stomach9 est

Frigidus ⁊ uentosus. et talibus bonum est per modi/cam horā an̄ cibū calidas cōfectiones comedere ⁊ uē tositatis dissolutiuas. ⁊ sic stomachus meliꝰ digeret cibum quē suscepturꝰ est. Debēt āt p̄dicte ꝯfectiones sumi an̄q̄ suscipiatᷣ seq̄ues cibꝰ p tātuꝫ spaciū ꝙ sint deducte de potētia ad actū. a calore stomachi ⁊ ꝙ iā stomachū calefecerūt ⁊ ad inferiꝰ descēderūt. ⁊ puto ꝙ ad hoc pōt sufficere spaciū uniꝰ hore cū dimidia. nam tales cōfectiones quia sunt subtiles in substātia ⁊ actiōe ⁊ in pauca quātitate recipiuntᷣ citissime dige runtᷣ ⁊ stomachū cito preparāt ad suscipiēduꝫ sequē tem cibū ⁊ cum talibꝰ cōfectionibꝰ bonū est parū su/mere uini boni ⁊ optimi. cōfectiōes āt ad hoc ōnino ualētes sunt q̄ sunt calide subtiles in sbā ⁊ actione et stomachū cōfortāt ⁊ uentositates dissoluunt ⁊ hmōi sunt ʒinʒibriatū ⁊ spāliter de india ⁊ dragea grossa. carui ꝯditū ⁊ anisum cōditū ⁊ similes cōfectiones.

Quarta pars.

Capitulū primū de paratis cadere in egritudinē.

Einceps determinare uolumꝰ de regie corporū que parata sunt cadere in egritudinē nō quideꝫ rōne naturalis lapsus in ꝯplexiōe qꝛ de regie taliuꝫ corporū sufficiēter dictū ē ī p̄ria parte huiꝰ. uolumꝰ āt in hoc capitulo mētionē facere de corporibus pa ratis cadere in egritudinē de propinquo ꝓpter cām accidētalē ī eis exn̄tem quā cām per quedā accn̄tia cō tra naturā inuēta percipimꝰ ⁊ uocamꝰ talia corpora neutra decidētia q̄ tn̄ adhuc sunt ī latitudīe sanitatꝭ. unū āt sermonē ꝯuenit p̄ferre ī oībus talibꝰ corpibꝰ

ꝙ ſiīis ē cuſtodia futuroꝝ ⁊ curatio pn̄tiū p eādem em̄ medicinā per quā curant̄ egritudīes actuales cu/ rant̄ etiā parati ad eas de ꝓpīquo ⁊ ſic iſtoꝝ regimē ſufficiēti⁹ hēt̄ per regimē curatm̄. De igit̄ trāſeamus nr̄i ꝓpoſiti limites. ſ. regiminis ꝯſeruatiui de regimīe taliū corporū ⁊ de mō ſuccurrēdi eoꝝ accidētib⁹ dū adhuc permanēt ī latitudīe ſanitatꝭ breuiter pertrāſ/ eo. ⁊ q de hoc pl⁹ ſcire curauerit legat ātiquorum li/ bros de ſanitatis regimīe uniuerſales ⁊ particulares. Sciēdū igit̄ ꝙ q ſunt parati cadere in egritudinē aut ſunt parati ꝓpter repletionē ſui ſtomachi aut ꝓpter cruditatē ſeu maliciā hūoꝝ qui ī eis exiſtūt. Quo ad primū tēperāda ē hūoꝝ q̄titas. ⁊ quo ad ſecūdū cor rigēda ē hūoꝝ q̄litas per ꝯtrariū. uel ad hūc finē ꝙ corp⁹ ex hiis poſſit nutriri uel ꝙ obediāt expulſiōi. hūoꝝ āt quātitas tēperat̄ cū eq̄litate q̄titatis nutri mēti ⁊ augmēto exercitii ⁊ fricatōe ⁊ balneo ⁊ ut ci / bus eis parciat̄ ⁊ nō una uice ſuā ꝯpleāt ſatietatē ⁊ ſi de facili ſudēt fiat ut aliquib⁹ dieb⁹ ſudēt ⁊ tardet̄ comeſtio poſt balneum ad ſpaciū q̄tuor horaꝝ. niſi dubitem⁹ motū colere rubee ad ſtomachū. tales em̄ ci bandi ſunt āte balneū. ⁊ ſi tales ſic balneati ⁊ cibati ſenciāt in laterib⁹ opilatōes utant̄ opilatiuis notis ⁊ appropriatis eoꝝ cōplexiōi. Poſſꝫ āt eē tāta hūo rum multitudo ⁊ plenitudo ꝙ p̄dicta nō ſufficerent. ſꝫ eſſent neceſſaria fleubothomia ⁊ farmacia. poſſet etiā tātū pc̄m̄ eſſe in qualitate hūoꝝ ꝙ alteratiua ꝯ traria nō ſufficerēt ſꝫ eēnt neceſſaria euacuātia. Et qꝛ parati cadere ī egritudinē hn̄t quedā accn̄tia ⁊ ſigna egritudinis ꝓnoſticatiua. de hiis ſignis accidētib⁹ et

ſx

eorũ remediis generalib⁹ uolo ĩ hoc capl̄o pertrãsi/
re·nã de hoc spãli⁹ tractare pertinet ad librũ de ĩge/
nio sanitatis· Incipiamus igit᷑ ab una mala aptitu/
dine egritudinis p̄nosticatiua q̄ ē generalis ⁊ pona/
mus ei⁹ remedium ⁊ ē illa mala aptitudo labor spõ
tane⁹· qñ em̄ aliqs sentit se multũ fatigatũ ac si fecis/
set magnũ exercitiũ ⁊ mẽbra cõfracta ⁊ dolorosa ac
si mẽbra ei⁹ eẽnt percussa· ꝓculdubio significari p̄t
egritudo futura nisi remediũ adhibeat᷑. nec remediũ
hui⁹ aptitudinis male coĩcidit cũ cura egritudinis a
licui⁹ particularis·⁊ iõ de remedio hui⁹ accidẽtis dif
fusi⁹ ē tractãdũ q̄ꝫ de remediis aliaꝝ malarũ aptitu/
dinum quarũ cura coĩcidit cũ remediis aliq̄ꝝ egritu
dinũ spãliũ·vñ etiã sapiẽtes loquẽtes de regimie sa/
nitatis de remedio hui⁹ accidẽtis lõgũ faciũt sermo/
nem· Est em̄ hec aptitudo nõ ad egritudinẽ spãlẽ v/
nam sꝫ ad multas·nec etiã ē aptitudo ad egritudineꝫ
hui⁹ mẽbri determĩati sꝫ toti⁹ corporis ⁊ oĩm ptium
ei⁹ tã ĩterioꝝ q̄ꝫ exterioꝝ·hñ igit᷑ expedit de hac ap/
titudine mala ⁊ de ei⁹ remediis lõgiorẽ facere mẽtio
nem· Sciẽdũ hic q͛ spõtane⁹ labor triplex ē quãtum
spectat ad ꝓpositũ· Vlceratiu⁹ q ē ex hũoꝝ mala q̄
litate acuta ⁊ mordicatiua·uel grauatiu⁹ uel extensi/
uus q ē ex hũoꝝ ĩmoderata q̄ꝫtitate·uel apostemos⁹
q ꝓuenit ex hũorib⁹ peccãtib⁹ ĩ q̄ꝫtitate ⁊ q̄litate In
oĩbus hiis laborib⁹ spõtaneis ĩdigem⁹ alterãtibus
uel euacuãtib⁹ aut utroqꝫ mõ· Quo ad laborẽ ulcera
tiuũ indigem⁹ alterãtib⁹ ⁊ corrigentib⁹ maliciã hũo/
rum· Quo ad extẽsiuũ indigemus euacuãtibus· Quo
ad apostemosuꝫ ĩdigem⁹ utrisqꝫ· Alteratio ⁊ digestio

fit a natura ꝛ cū medicinis cōuenientib⁹ ꝛ cibis q̄ bn̄t
hūorē corrigere ꝛ aliqn̄ somn⁹ ꝛ quies ꝛ fames iuuāt
ad hoc. Euacuatio fit cū medicinis q̄ ꝓuocāt urinā
ꝛ sudorē ꝛ uentrem ꝛ fleubotbomia ꝛ exercitio. Hic
igit̄ est modus generalis remediādi labori spōtaneo
Et ut laboris ulceratiui spālius curā ꝛ remedium ui
deamus. Sciēdū ꝙ hūor acut⁹ mordicatiu⁹ ē cā hu
iusmodi laboris ꝛ iste hūor mordicatiu⁹ nō solū est
coleric⁹ sꝫ melācolicus ꝛ fleumatic⁹. Colera nāqꝫ mor
dicat ꝓpter suū acumē. ꝛ melācolia ꝓpter suā acetosi
tatē. fleuma ꝓpter ipsi⁹ salsuginē. Isti āt hūores qui
sunt cā laboris uel sunt sub cute et in porositatibus
mēbrorū uel sunt profundati in musculis. uel sunt in
uenis. Ampli⁹ āt cū istis hūorib⁹ uel sunt hūores mu
scillaginosi ꝛ grossi ꝛ uiscosi uel nō. Et si sint muscil/
laginosi. uel sunt ī uenis cū sanguine uel in spōgiosi/
tatib⁹ mēbrorū ꝛ musculorū. ꝛ cū p̄dictis hūorib⁹ in
uenis. uel ē mult⁹ sanguis uel pauc⁹. pauc⁹ quidē cū
tales hūores sunt multi ꝛ multū elōgant̄ a natura sā
guinis ꝛ mult⁹ cū sunt ꝓpiqui nature sanguinis ꝛ fue
rint pauci. Si igit̄ hūores q̄ sunt cā ulcerosi laboris
sunt sub cute sufficit exercitiū ꝛ fricatio ꝛ balneū ꝛ si/
rup⁹ acetosus ꝛ cib⁹ subtilis. Si āt isti hūores cān/
tes laborē ulcerosum sint locati in carne ꝛ musculis ī/
digem⁹ quiete ꝛ abstinētia a cibo. Ista em̄ adducūt
digestionē nec tūc idigem⁹ exercitio. ꝛ ī sero balneēt̄
in aq̄ calida ꝛ cibent̄ cibis subtilib⁹ ꝛ utant̄ sirupo a
cetoso. Et si accidens sedet̄ cum isto regimine bn̄ qui
dem cognouim⁹ cām ꝛ locū. Si autē humores sunt ī
uenis magnis qui scꝫ sunt ꝓpiqui nature sanguīs ꝛ cū

multo sanguine ⁊ nō sunt hūores mustillaginosi fiat statim fleubothōia. ⁊ si sint cū pauco sanguine ⁊ non sint hūores mustillaginosi ⁊ sint lōgīqui a natura san guinis exhibeat' farmacia hūori appropriata. ⁊ si in uenis sint humores mustillaginosi ⁊ grossi nullo mō fiat fleubothomia. Sȝ ante subtiliet' sanguis cū subti liātib⁹ leuibus. nā fortia subtiliātia spergunt humo res ad mēbra subtiliatōe. Si sit mult⁹ sanguis ⁊ hūo/ res p̄dicti sint ꝓpinqui nature sanguinis fiat fleubo thomia. ⁊ si pauc⁹ sanguis ⁊ hūores distantes a natu ra sanguīs post p̄dcōꝝ hūoꝝ subtiliatōem fiat eua/ cuatio cū farmacia appropriata. Si āt hūores mustil laginosi nō sint ī uenis sȝ in mēbris tūc pn̄t securi⁹ ex biberi fortia subtiliatiua ⁊ que sunt illa scit' ex libris simpliciū medicinaꝝ ⁊ ↄpositaꝝ. Signa etiā signifi/ cātia humorē peccātē ⁊ locū humoris scias ex libris signoꝝ. Cōsideratis igit' urinis ⁊ pulsib⁹ ⁊ ceteris sig nis ⁊ regimine p̄cedēte ⁊ ↄplexiōe etate ⁊ tēpore cō/ suetudīe ⁊ sil'ib⁹ leuiter deueniem⁹ in cognitōeȝ hūo ris peccātis ⁊ loci ⁊ quātitatis. sic igit' pȝ quō obuiā dum ē labori spōtaneo ulceratiuo. Sȝ labor extensi uus ⁊ apostemos⁹ ex nccītate ueniūt a sanguīe multo iō ↄueniēs ē patiētē pmit⁹ fleubothōare si particu laria ocurrāt. Quātitas āt fleubothomie accipit' ꝺm tēpus āni etatē ⁊ ↄplexionē ⁊ maiorē ⁊ minorē pleni tudinem. ⁊ sunt distinguēda mēbra in euacuatōe hu/ ius hūoris. Si em̄ sentiat' in capite grauedo fiat fleu bothomia de cephalica ⁊ si in membris inferioribus de basilica ⁊ si in utrisq̧ membris sentiatur grauedo fiat de mediana. Sic igitur satis est manifestum quō

obuiãdũ ē labori spõtãneo qui pt ꝓnosticare diuer/
sas ⁊ multifarias egritudĩes futuras. Sũt etiam alie
aptitudĩes male ⁊ malã egritudinē ꝓnosticãtes q̃ ꝓ/
nosticãt aliquã egritudinē specialez ⁊ in loco spãli q̃
cũ remediis eaꝝ generalib⁹ ualde cõiter enumerande
sunt. Dicam⁹ igitᷣ prĩo ꝙ cũ dolor capitis fortis ⁊ p/
manens fuerit uel emigrane⁹ timendũ ē ne aq̃ descen/
dat ad oculos ⁊ dilatetᷣ pupilla ⁊ causetᷣ catharacta
Si igitᷣ talis dolor perseuerauerit nec medicinis alle
uietᷣ ĩfirm⁹. infirmãti subueniẽdũ ē ut arterie q̃ ĩ tem/
porib⁹ pulsant extrahẽde sunt ⁊ sic p illas hũor ad
oculos nõ descẽdet. Amplı⁹ salt⁹ faciei perseuerãs ⁊
fortis. torturã oris significat cui est subueniẽdũ ⁊ cuz
medicinis uẽtrẽ soluẽtibus ⁊ cũ medicinis uomitiuis
comestio parua dãda erit. ⁊ a uino abstineat. Fortib⁹
etiã euacuationib⁹ ⁊ fricationib⁹ necnõ ⁊ gargarisma
tibus ⁊ sternutationib⁹ utendum erit. ⁊ facies ex for
ti aceto in quo mentastrum bulierit fricari debet. For/
tis saltus in toto corpore pronosticat spasmũ et ta/
libus expedit subtiliare regimen ⁊ fortiter euacuare ⁊
fricare corp⁹ cum medicinis acutis. Amplius parali/
sis parua magnam portendit ⁊ expedit subtiliare re/
gimen ⁊ fortiter euacuare ⁊ cuz medicinis acutis for
tibus que scribuntᷣ in cura paralisis magne. Similis
eñ ē custodia futuroꝝ ⁊ cura pñtiũ. Ampli⁹ faciei et
oculoꝝ rubedo ⁊ uenaꝝ oculoꝝ manifestatio ⁊ mo/
bilitas ⁊ luciditas ⁊ lacrĩaꝝ descẽsus ⁊ claritatẽ lumĩs
pati nõ posse oĩa hec si cũ forti dolore capitis affu/
erint frenesim futurã ꝓnosticãt. succurrendũ igitᷣ cum

minutione ⁊ clisterib⁹ ⁊ medicinis euacuatiuis ⁊ liga
tione inferiorum ⁊ fricatione dolorosa· caput quoq̃
oleo rosato ⁊ aceto infundendũ erit· Incubus perse/
uerans epylentiam portendit· cui obuiandum est cũ
medicinis epylentie scriptis in capitulo de epylẽtia
Tristicia timor pusillanimitas melancoliam signifi/
cant. quibus succurrendum est ut in capitulo de cura
melãcolie scriptũ est· Cum aliquis quasi muscas uola/
re ante oculos uel aliquid simile perceperit catarac/
tas oculorum futuras pronosticat· Reumatismus est
coriza ⁊ si frequenter acciderit passiones pectoris ⁊
pulmonis portendit· unde succurrendũ est cum minu
tione ⁊ nutrimenti paucitate. Si sudor mali fuerit o/
doris significat ꝙ egritudo uel febris de colera ẽ ꝓ/
pinqua. Quapropter danda sunt que colerã rubeam
soluunt· Cordis tremor frequẽs ⁊ fortis mortẽ subi/
tam pronosticat· ideo oportet succurrere cum minuti
one ⁊ medicinis soluentibus uentrem leniter · Reple/
tio superflua emotoycam uel appoplexiam uel uene
rupturam pronosticat uel subitam mortem· unde sta
tim cum minutione subueniẽdum est· Si sensuum per
turbatio ⁊ motuum debilitatio cum repletione affu/
erint. ne superueniat appoplexia timendũ erit· Suc/
currendum igitur est cum minutione ⁊ gargarismo· si
grauitas fuerit in dextro latere ⁊ punctura ⁊ tensio
epatis lesionẽ significat· cui subueniẽdum est ut in ca
pitulo de egritudinibus epatis dictum est· Egestio
magis ticta solito significat ꝙ colera multiplicat᷑ in
corpe· ⁊ min⁹ ticta solito significat opilationem cris

ad cistim Fellis. Istis subueniendum est ut in capitu/
lo proprio ad hoc scribitur. Facies ⁊ palpebre infla
te ydropisim futurã significant quibus subueniendu*z*
est ut in capitulo de ydropisi. Egestionum fetor ma
gnus fastidium uel humorum corruptionẽ significat
fetor urine magnam putrefactionem sanguinis signi
ficat ⁊ febres futuras. fatigatio ⁊ dissolutio cum de/
structione appetitus febrẽ significat. Appetitiue de/
structio ⁊ fastidiũ significant uel colicam uel coleri/
cam passionem futuram quibus subueniendum ẽ cu*z*
longo somno ⁊ cibi abstinentia ⁊ aliis que nominan
tur in propriis locis. grauitas ⁊ tensio in infeririori/
bus uentris cum permutatione urine a dispositõe na
turali nocumẽtũ in renib⁹ inchoatũ demõstrat. Ido
cito succurrendũ erit. Vrine ardor diu perseuerãs ue
sicam ⁊ uirgã pustulis hereditabit. Subueniendũ est
igit͛ ut dictu*z* est in suo capitulo. Mollis egestio ani
adustionẽ ⁊ pũcturã faciẽs dissinteriã portẽdit. Am/
plius prurit⁹ ani significat uenturas emorroydas si
non cõtingat cã uermiũ paruo*ꝝ* ibidẽ existentium.
Apostemata parua multa ꝓnosticãt apostema mag/
num. Ex multis paruis glãdulis magne glãdule sus/
pitio orit͛. morphea parua alba magnam portẽdit q̃
adeo incẽdit͛ ut lepra putet͛. Mult⁹ faciei rubor cu*z*
quadam offuscatione ⁊ difficultate anhelandi ⁊ uo/
cis raucedine leprã significat. Et ut sit ad unũ dicere.
si aliq̃ dispositio corporis sani mutata fuit. s. ut ap/
petitus fortior uel debilior existat uel exeũtia a cor/
pore plura uel pauciora uel somnus longior vel

breuior uel etiã insomneitas assit uel sudor ꝑter so/
litum a corpore decurrat uel ea que a corpore decur
rere solebãt retineantˀ ut emorroyde ⁊ sanguis men/
struus ⁊ uomitꝰ qui statutis horis uenire solebat uel
sanguis qui ex naribus fluere consueuit uel si totius
corporis dissolutio fiat uel ingeniũ ebetudo aut ĩ ore
sentiatˀ sapor extraneus aut ea que nõ cõsueuerũt de
lectationem auferre auferant uel econuerso· aut coeũ
di desideriũ sentiat quis augmẽtari uel diminui uel ĩ
somno occurrat somniũ qđ nõ cõsueuit uel corporis
color cõuertatˀ ⁊ mutetˀ aut tactꝰ preter solitũ uł ad
ultimum cum alicui nõ consueta acciderint ⁊ augmẽ/
tari ceperint· hec õnia egritudinẽ futurã pronostica/
bunt· Quãobrem cuiuslibet predictoꝝ ⁊ cã subtiliter
est inuestigãda ⁊ ad eiꝰ saluationẽ festinãdum· Am/
plius quia hic loquimur de regimine preseruatiuo·
addenda sunt aliqua quibꝰ hõ põt a multis egritu/
dinibus preseruari. ⁊ per cõsequens in sanitate per/
seuerare. Sciẽdũ igitˀ ꝙ comedere simul pira siue po/
ma ⁊ oua colicã generãt ⁊ uẽtositates yliorũ dolores
⁊ emorroydas· uinũ ⁊ lac simul sumpta podogrã ge/
nerant· Caseꝰ ⁊ piscis simul sumpta colicam generant
passionẽ. oua frigida sumpta maculas generãt ⁊ uẽ/
tositates in quaꝝ remotione stupor accidit· balnea/
ri stomacho pleno generat colicã· Coire ante euacua/
tionem urine generat arenulas Coire cum duabꝰ mu
lieribus immediate generat leprã. unctio cuꝫ oleo ui
olato in introitu balnei preseruat a scabie· in comesti
one aquã nõ bibas. nã potus aque relaxationẽ siue

mollificationē causat in stomacho. Tres haust⁹ aque calide in introitu lecti sumpti preseruāt a siti. Cū pi/sces comederis nō dormias donec in stomacho sint quasi digesti quoniā torturā faciūt accidere. ꝙ si som num fugere non potes parū mellis sume uel optimi uini Si sero comederis parum comede ⁊ mane te īue/nies leuem. unde si quolibet mane uuas passas come deris proiectis arillis bonum erit. Si etiā semel ī sep timana mirabolanos grossos cuȝ zuccara alba come deris a colericis sanguineis egritudinibus preserua/beris. ⁊ dicūt experimentores ꝙ si ungues in die io uis prescindantur a fissuris ⁊ aliis egritudinib⁹ ꝓser uantur. Si semel in septimana unum haustum aceti sumpseris a dolore splenis preseruaberis. In calciā/do primo calcia dextrū pedē ⁊ in discalciādo sinistꝝ quoniā ualet cōtra dolorē splenis ⁊ apostemata la/teris. Si uis ut dentes nō alterent̄ munda eos cuȝ li/gno persici. ad uitādum surditatē mitte ī aures semel in septimana aliquātulum de aceto intinctuȝ in oleo de lilio. Si uis uiuere san⁹ obserua ut cib⁹ tu⁹ sit eq̄/lis ⁊ nō plus recipias una uice ꝙ̄ alia ⁊ cum appeti/tu comedere desinas. ⁊ cum sitieris bibe ad mediū sa/cietatis. hoc enim cōseruat ⁊ cibū ad digerēduȝ iuuat ⁊ cum existens in lecto uigilaueris decuba in dextro ⁊ cum dormieris decuba in sinistro. somno utere dua bus partibus noctis ⁊ cum mane surrexeris frica dē/tes cum ligno aloes ⁊ sale nitro ⁊ rosis adustis pul/ueriȝatis. hoc enim dentes mundificat ⁊ dealbat gin/giuas a fleumate liberat. ⁊ fetorē oris remouet.

Capitulũ scđm de preseruãdo a pestilentia.

Adhuc in regimine preseruatiuo quod debet᷑ corporib9 decidentiũ restat determinare de regimine corpoꝝ preseruãdoꝝ ab egritudinib9 pestilẽtialibus nobis cõtingere potẽtib9 ab aere preter naturã. Circa qđ breuiter sic procedamus. Nam primo ponemus signa significantia pestilentiam presentem uel futuram. secundo dicemus aeris rectificationem. tercõ dicemus modum preparandi corpora ne ledantur a pestilentia aeris quãtum possibile est. Propter primum sciendum ꝙ quãdo in estate multe eueniunt pluuie nubes quoqꝫ ⁊ multitudo pluuiaꝝ die ac nocte permãserit ⁊ meridionales venti perflauerint uel aer ita quietus fuerit ꝙ non moueat᷑ ⁊ cũ hoc meridionalis uẽtus turbid9 existat. Hec oĩa ꝓnosticãt epydimiã futurã in fine estatis. Ampli9 in nocte qñ contingunt aeris apparitiones coruscationib9 similes et aeris color similis est yctericie. uenti quoqꝫ flauerint post quorũ aduẽtum multa animalia ⁊ homĩes egrotant. Et in nocte uident᷑ in aere radii ⁊ splendor atqꝫ egrotãtes cito mortẽ incurrunt. aer etiã difficulter attrahitur ⁊ egrotãtiũ ora fetidum emittunt odorem. Ipsi quoqꝫ infirmi multum angustiantur ⁊ sitim habent magnam ⁊ ipsorum infrigidantur extremitates vomunt ⁊ emittunt humores fetidos corruptos Ex hiis omnib9 aeris corruptio ut pestilẽtia denotatur Ampli9 scias ꝙ multitudo muscaꝝ ⁊ reptiliũ ranarũ mortalitatẽ ꝓnosticãt. ⁊ siꝉr si uides mures ⁊ animalia que habitant sub terra fugere ad superficiem

terre ⁊ exire manifeste ⁊ uideas aĩalia male nature fu
gere a nidis suis ⁊ dĩmittere oua. Amplius cuz uideris
aerẽ alterari uno die multotiẽs ⁊ clarificat᷑ aer die a
lio ⁊ orit᷑ sol clarꝰ ⁊ alio die cõturbat᷑ ⁊ orit᷑ in uela-
minibus nebule que est ut puluis tunc iudica ꝙ pestĩ
lentia accidet. Amplius quãdo uideris turbiditatẽ ae-
ris ⁊ nebulositatem ⁊ speraueris pluuiã ⁊ non pluat.
tunc scias ꝙ cõplexio hyemis est corrupta. Pestilen
tiam ãt estiuã malignã significat paucitas pluuie ĩ ue
re cũ frigore. deinde multiplicat᷑ auster ⁊ conturbatur
aer aliquot diebus ⁊ deinde post clarificatur aer eb-
domada una non simpliciter ⁊ accidit frigꝰ in nocte
conturbatio ⁊ putrefactio ⁊ caliditas. tunc tam pestĩ
lentia uenit ⁊ expectatur ꝙ febris ⁊ uariole ⁊ similia
Hec igitur sunt signa pestilentie uel future uel presen-
tis. Rectificatio aeris duplex est in qualitate ⁊ sub
stantia. in qualitate quidem quando aer excedit ĩ ca-
liditate ⁊ frigiditate uel humiditate ⁊ siccitate. Sed
rectificatio ipsius in substãtia est quãdo in aere nos
continente accidit corruptio uel putrefactio undecũ-
ꝙ hoc contigerit. Si igitur aer in qualitate sit multũ
distemperatus eligenda sunt loca umbrosa septẽtrio
nalia ⁊ alta ⁊ uentosa ⁊ reprimatur aeris caliditas
frigiditate aque ⁊ foliis aromaticis frigidis ⁊ humi-
dis ⁊ sic suo modo intelligatur si aer sit distempera-
tus in aliis qualitatibus. Aer autem corruptus ĩ sub
stantia est rectificandus cum aromaticis calidis ⁊ fri
gidis quod horum magis uidetur corporibus expe
dire suffumigando aerem ex hiis. intentio enim in

hiis suffumigationibus est aeris exsiccatio ꝛ ut aer fi
at boni odoris ꝛ probibeatur putredo · Calida aūt
rectificantia et desiccantia aerem et putrefactioni resi
stentia ex quibꝯ pōt aer suffumigari sunt hec· lignuꝫ
aloes thus mirra muscus costus dulcis cynamomum
xilobalsamus storax terebintina cypressus lapdanū
iuniperus laurus acorus asarum sauina squinantum
mel ꝛ crocus ꝛ similia· Ex hiis igitur oportet ꝙ mul/
tiplicetur suffumigatio ꝛ rectificetᷣ aeris putrefactio
Ampliꝯ nullo mō aer sit inclusus nō euētatꝯ·nam ae/
ris euētatio ꝛ spāliter a plaga septētrionis multū re
ctificat aerē·hec igitᷣ breuia sufficiāt de aeris rectifi/
catione· Et nos uolumꝯ hic apponere suffumigiū mi/
rabile ꝛ expertū ad rectificādum aerem corruptū· Re
cipe hedegar sandali rubei florum mirti ana partem
semis xilobalsami xiloaloes olibani ana parteꝫ unā
ꝛ semis· semis maiorane cipri gariofili zuccari albi
musci ana partem semis fu· dauich unum terantur et
bene dissoluātur in aqua in qua storacis ambre ana
pars semis fuerit dissoluta · Si quis autem uoluerit
corpora a pestilentia preseruare oportet ut extrahā/
tur humiditates superflue ꝛ inclinetur eorum regimē
ad subtiliationem ꝛ desiccationem ex omni modo et
minoratione cibi· sed non exercitio· oportet enim ut
non amministretur nec balneum nec etiam tollatur si/
tis ꝛ rectificetur aer ut diximus ꝛ declinet cibꝯ ad a
cetosa ꝛ minoretur ex eo ꝛ sit caro administrata de /
cocta in acetosis· Amplius utendum est succo limonū
ꝛ agresta ꝛ aceto ꝛ iuuat etiam succus granatorum·

Amplius cappares conditi cum aceto ⁊ similiter oli/
ue ualent ad idem. Et similiter zuccarum rosatũ tyri
aca ⁊ mitridatum ualent ad idem cum reliquo bono
regimine. Amplius medicamen factum ex ligno alo/
es croco ⁊ mirra ualet multum cõtra pestilentiã ⁊ su/
matur in die ex eo circa dragmã unam. Amplius ẽ sciẽ
dum ꝙ quãdo aer corruptus est in substãtia ⁊ putre/
factus habitandum est in locis cauernosis subterra/
neis. ⁊ quando in aere est magna caliditas habitãdũ
est in montanis uentosis uento septẽtrionali. Ampli/
us sciendum ꝙ bolus armenicus terra sigillata ĩ ae/
re pestilentiali prebent magnum iuuamentum. Ampli
us in aere epydimiali propter corruptionem et pu/
trefactionẽ aeris. euitãdi sunt fructus humidi et olera
⁊ pisces ⁊ lac ⁊ carnes exceptis carnibus uolucrũ ĩ mõ
tanis degentiũ ⁊ uituli ⁊ hedi ⁊ similiter perdicuꝫ et
uniuersaliter res uentrem lenificantes hoc tẽpore cõ/
petunt. quẽadmodum sunt tamarindi pruna cassiafi
stula manna ⁊ uiola quando estas fuerit disposita
sicut superius dictum est in principio huius capituli.
Infantes ⁊ iuuenes ⁊ corpora hñtes grossa ⁊ colorẽ
rubeũ maxime sunt custodiẽdi ab aeris pestilẽtia. Et
qñ estas totaliter cõsimiliter disposita fuerit. tũc abs
tinendum erit a carne ⁊ uino ⁊ a cõfectionibus de mel
le factis ⁊ fructibus specialiter recẽtibus ⁊ dulcibus a
balneo ⁊ lauacro aque calide abstinendum erit omni
no ⁊ aceto utendum in omni comestione ⁊ agresta et
succo fructuum acetosoruꝫ. ⁊ si necessitas cogat come
dere carnes superius nominatas comedãtur cũ aceto

⁊ succo uue acerbe ⁊ similib9 superius in hoc capitu/
lo nominatis. ⁊ si in corpore sit sanguinis repletio fe/
stinemus minutionē. si etas ꝯplexio cōsuetudo et re/
liqua particularia concurrant. Mansiones quoqꝫ fri
gide eligende sunt. in quibus est morandum et fora/
mina a parte septētrionis sint aperta. Est em̄ possi/
bile ut hoc regimine utētes deo auxiliāte aeris pesti/
feri dispositionē euadāt. Gn̄ āt in fine estatis multus
fuerit calor ⁊ autūnus ualde siccus ⁊ puluerilēt9 ⁊ fri
gus ⁊ pluuia uenire tardauerint. tunc eligēde sunt fri
gide māsiones ⁊ rectificādus est aer cū infrigidātib9
⁊ humectātib9 puta cū pānis canabinis aqua asper
sis ⁊ appensis. Amplius pauimentum māsiōis aq̄ fri/
gida irrorabit̄ sepe ⁊ a labore ⁊ coitu ⁊ sollicitudīe
abstinendum est. Amplius hoc tempore aqua calida
quis lauandus erit ⁊ aqua infrigidata in potu sumē/
da ⁊ a nutrientibus calidis et uino abstinendum erit.
nisi uinum sit limphatum cum multa aqua. De cucu/
meribus autem ⁊ cytrullis ⁊ hiis similibus multuꝫ e
rit utendum. summopere cauendum erit ne in sole se/
deatur et nullo modo ieiunetur. nec comestio post
famem tardet̄ ⁊ nullo modo tolerāda est sitis. in dor
mitione spāliter meridiana eligat loca frigida. pisces
quoqꝫ si comedere uoluerit super carbones assatos
comedat. uuas quoqꝫ in quib9 ē acetositas sumat in
talibus temporibus. singulis diebus bibere aquam
ordei confert multum ⁊ spāliter habentibus corpora
multum calida et sicca. hoc enim regimine utētes fe/
bres acutas calidas ⁊ pessimas egritudines hoc tpe

contingere potētes euadēt· Cū āt in aere apparitiōes coruscatōib9 similes q̄ in ca· isto dicta sunt apparue/ rint fruct9 ⁊ olera que in tali tēpore nascunt̄ sunt eui tāda ⁊ aqua que in superficie terre ē nō ē bibēda aer quoq₃ calid9 ē fugiēd9 ⁊ dom9 qualibet die aceto et aq̄ mixtis ē irrorāda· ⁊ si in aere sint odores fetidi re ctificet̄ aer cū hiis q̄ sunt boni odoris ut superi9 di/ ctum est ⁊ fumiget̄ homo cū sandalo ⁊ cāphora· nu/ triētia sunt lētes ⁊ acetū ⁊ sumac ⁊ succ9 uue acerbe et similia· acetū etiā cū aq̄ tēperatū bibēdū ⁊ uinum di/ mittēdū· Ampli9 in hac dispositōe multū ē sollicitan dum in rectificatōe aeris mō quo superi9 dcm̄ ē· Ac/ cidit quoq₃ in multis ānis ut squinantia in uere mul tos īuadat q̄ mala ⁊ periculosa existit· Oportet igit̄ ꝑuenire cū minutōe ⁊ uētosis in crurib9 positis ⁊ uen tris solutōe ⁊ gargarismis q̄ singulis dieb9 ⁊ noctib9 fieri debēt cū aq̄ rosaꝝ in q̄ sumac madefactū fuerit ⁊ cū rob moroꝝ ⁊ nucū ⁊ cū hiis hō ꝑseruabit̄ a squi nātia si de9 uoluerit· ⁊ ɔtingit etiā q aliq̄ hyeme ap poplexia ⁊ paralisis ⁊ egritudines hiis similes eueni ant· Est igit̄ necesse cū talis fuerit ānus frequēter pur gare corp9 cū pillulis ad hoc appropriatis q̄s iueni es in libris particularibus ⁊ gargarismis ⁊ sternuta/ tionib9 ⁊ inūctionib9 totius corporis que oīa inue/ niunt̄ in libroꝝ locis particularib9· Ampli9 eoꝝ nu/ trimentum est minuendum ⁊ subtiliādum hec breui/ ter sufficiant de preseruatione a pestilentia·

Capitulum· iii· de preseruādo a ueneno·

Voniā āt sani homines ex ueneni assumptione

magnum possunt incurrere nocumentum bonũ est in hoc cautelã ⁊ studiũ adhibere sic ꝙ hoĩes ab assumptione taliũ uenenoꝝ ualeãt meliꝰ ꝑseruari. Sciendum igit᷑ ꝙ nõ ẽ simile de coloribꝰ inuẽtis inmixtis ex q̃/tuor elemẽtis ⁊ eorũdẽ saporibꝰ ⁊ odoribꝰ. Nã colores mixtoꝝ eãdem hñt operationẽ respectu aĩaliũ et respectu hominis. sicut albedo cigni disgregat uisum hominis. ⁊ nigredo cõgregat uisum eiusdẽ. sic etiã et has easdẽ operationes hñt isti colores respectu cu/iuslibet animalis uiuẽtis. ꝫ nõ ẽ sic de sapore ⁊ odore. unde sapor qui est delectabilis ⁊ amicabilis alicui speciei aĩaliũ nõ ẽ amicabilis homini ut sapor ellebori ⁊ colloquintide nõ est amicabilis homini. est tamẽ sapor colloquintide porco delectabilis. Et sapor ellebori est amicabilis turdo. Volẽs igit᷑ euitare speci/em comestoꝝ uenenosam nõ comedat rem in qua percipiat᷑ sapor horribilis nec odor et specialiter si non sit cibus per experimentũ notus. Dubitantes igit᷑ de ueneno permixto cũ cibo ante oĩa lauent peroptime os suũ cum aqua frigida limpidissima ⁊ purissima. ⁊ tunc illo facto masticet᷑ cibus diu ⁊ teneat᷑ in ore ⁊ sapor eius notet᷑ ⁊ similiter odor. Nã proculdubio si ĩ cibo sit uirtꝰ ueneni sufficiens ad corpꝰ perimendum percipitur sapor in ore malꝰ ⁊ horribilis. Ampliꝰ scias ꝙ talis deceptio magis latet in cibis uehementis dulcedinis uel acetositatis ⁊ uniuersaliter participãtibus saporẽ excellentẽ. Dubitãtes igit᷑ de ueneno de/bent euitare cibaria ⁊ similiter fercula ex diuersis cõ/posita ⁊ diuersoꝝ coloꝝ ⁊ salsas habẽtes cõpositio

ne3 diuersoꝝ ⁊ saporē excellētē ualde. In brodio āt
carnium simplici ⁊ in carnibus simplicibus et in pane
simplici tales deceptiones de facili fieri non pñt. du
bitātes igit᷑ sint cōtenti cibis simplicibꝰ ⁊ potu aq̄ pu
re in qua hec deceptio minime fieri possit. In uino āt
hec deceptio fieri pt̄ de leui. vñ multū ɔsiderari deb3
sapor uini ⁊ color ⁊ odor ⁊ d3 ī uase uitreo eē uinu3
ut ipsius color ⁊ substātia percipi possent ⁊ bibatur
uinū albū claꝝ debile. nā ī tali uino dolꝰ facil'r per/
cipit᷑. Ampliꝰ sciēdū ꝙ quedā sunt q̄ uenenu3 pñs nō
sustinēt quin statī mutent᷑ in colore. sicut dr̄ cōiter de
cornu serpētino uel lingua serpētina q̄ in pñtia uene/
ni humefit. spāliter si sal supponat᷑ eidē. ⁊ sal etiā lin
gue serpētine suppositū humefit in pñtia ueneni. ⁊ la
pis smaragdꝰ colorē mutat in pñtia ueneni. Et silr̄/
ter dicit᷑ de corallo. Dubitātes igit᷑ de ueneno tali/
bus dēnt ꝑmuniri. Ampliꝰ tyriaca sumpta āte cibu3
⁊ post ualet ad idē. ⁊ silr̄ter mitridatū. Multa eciā sunt
simplicia ad idē ualētia. puta ruta nuces auelane ficꝰ
saluia tormētilla bacce lauri ⁊ herba tumici q̄ apud
dyascoridē appellat᷑ polomenō. Bonū ē igit᷑ dubi/
tātes de ueneno his oībꝰ uel quibusdā ꝑmuniri. Et
ex hiis aliquid sumere añ cibū ⁊ post. dicūt quidam
ꝙ sanguis leporinꝰ potatꝰ āte uenenū expellit ipsu3
Ampliꝰ puluis testiculoꝝ ursi exsiccatoꝝ ualet cōtra
uenenū ⁊ expellit ipm̄ si sumat᷑ āte cibū omnē ⁊ etiā si
sumat᷑ post. Ampliꝰ qui dubitat de ueneno euitare d
bet ciboꝝ spēm in qua reperiunt᷑ indiuidua hñtia ue
nenum. ⁊ hmōi sunt spēs fungoꝝ ⁊ truffaꝝ ⁊ mure/

narum ⁊ lampredarum. Amplius necessarium est ca/
uenti ut non sit omnis eius cautela in cibo dato ab a
lio aut potu. Forte enim accidit ei unde non estima/
bit. quãdoqꝫ em̃ cõtingit res cadere malignas sicut la
certam uel scorpiones in eo quod decoquit᷑ ⁊ ĩ uasis
in quibꝯ est uinũ. Nam plurima uenenosoꝝ diligunt
odorẽ uini ⁊ currunt ad ip̄m. ⁊ quãdoqꝫ moriunt᷑ in
cacabis ⁊ quãdoqꝫ bibunt ex eo ⁊ uomunt in eo ⁊ ꝓ/
pter hoc oportet ut caueant᷑ detecta ⁊ quod est sub
arboribꝯ magnis ⁊ herbosa loca. Ampliꝯ cõsiderãdũ
est ꝙ aqua qua utimur nõ sit aq̃ stans in qua inueni/
antur uenenosoꝝ species. ⁊ similiter intelligat᷑ de her/
bis quibus homines utunt᷑. interdũ enim in talibꝯ lo
cis conuersant᷑ animalia uenenosa. Interdum etiaꝫ li/
gna quibus utimur sapiunt naturam uenenosoꝝ ĩ eis
conuersantiũ ex quibus hominibus poterit inopina
te lesio cõtingere. quãdo igit᷑ aliquis ĩ stomacho suo
perceperit nocumẽta puta incensionem mordicationẽ
⁊ inflammationem angustiam ⁊ sitim ⁊ sudoris exu/
berantiam aut somni profunditatem ⁊ stuporẽ ⁊ fri
gus aut casum uirtutis cum sudore ⁊ syncopi. His eĩ
apparentibus uel quibusdam horum ⁊ subito sine a
lia manifesta cã statim est succurrendũ cũ uomitu ꝓ/
uocato cũ oleo sisamino uel amigdalarum dulciũ uel
accipiendũ est butirum ⁊ lac ⁊ cibũ multũ ⁊ uomẽduꝫ
⁊ dato ꝙ nõ sequat᷑ uomitꝯ adhuc bonũ ẽ ut uirtus
ueneni ex hoc destruat᷑ uel minuat᷑. ⁊ si forsan uenenũ
iam assumptũ de facto descẽderit fiãt clisteria. Am/
plius sumat᷑ bolꝯ armenicꝯ cũ uino ⁊ fricet᷑ totuꝫ cor

pus ꝛ tunc inbibeat᷑ somn⁹· et ut sit ad unum dicere fi
ant oīa que pn̄t diuertere uenenū ne moueat᷑ ad cor·
unde salua meliori sentētia puto ꝙ trāsacta secunda
uel tercia die nō est malū ꝫ bonū ꝛ utile fieri fleubo/
thomiā· Et si perceperim⁹ uenenū esse frigidū qd̄ scit᷑
ex somni profunditate ꝛ stupore ꝛ frigore· bonū est
ꝙ exhibeant᷑ calida ualētia cōtra uenenū· puta alleū
uel ruta uel diptanum ꝛ similia calida superius enu/
merata ꝛ scripta in aureolis simplicium contra uene/
na frigida· ꝛ si uenenum sit calidum sumatur corian/
drum ꝛ camphora ꝛ similia· Et si fuerit de hiis que in
terficiunt a tota specie sicut napellus· sumatur mitri/
datum tyriaca semen urtice agaritus ꝛ colloquintida
ꝛ semen iuniperi ꝛ serapinum ꝛ castoreum sunt medi/
cine bone contra uenenum· quia faciunt euomere ꝛ du
cunt per secessum ꝛ ualent a uirtute specifica· sed quia
cura uenenorum ꝛ uenenatoruꝫ in speciali magis per
tinet ad regimen conseruatiuum· differam hoc tracta
re quousꝗ componam librum memoriale de cura e/
gritudinum in quo laborare propono auxiliāte deo
ꝛ uita comite post hui⁹ operis cōplementū·

Capitulū· iiii· de cōualescentib⁹·

Qoniā cōualescentes ab egritudinib⁹ continēt᷑
in latitudine sanitatis· determinādum est hic de
ipsorum regimine in generali· Sciendū igit᷑ ꝙ qdam
sunt perfecte cōualescētes quia sunt perfecte mūdifi/
cati· ꝛ alii sunt nō perfecte oualescētes qꝛ nō sunt per
fecte mūdificati· Signa āt illoꝝ qui nō sunt perfecte
conualescentes nec perfecte mundificati sunt hec· ap

petitus defectus. sitis inordinata. dolor capitis. gra
uedo totius corporis. ꝛ ꝙ eoꝝ corpora nō redeunt
ad eoꝝ uirtutē ꝛ cōfortationē ꝛ insomneitas ꝛ labor
in somno ꝛ egestio colerica. ꝛ similiter intelligatur de
urina. hec inꝗ ꝛ similia sunt signa imperfecte cōuale/
scentie. ꝛ in talibꝯ dubitamꝯ de recidiua. Nā que reli/
quunt̃ in morbis subuersionē facere cōsueuerūt. tali/
um āt regimē multū appropīquat regimini egrorum
Indigēt em̄ mūdificātibꝯ ꝛ alterātibus residuū mate/
rie. uere āt cōualescētes in quibꝯ nichil remāsit de ma
teria morbi qd̓ scit̃ ex bonitate appetitiue. ꝛ ex eo ꝙ
corpꝯ redit ad uirtutē ꝛ ad carnes ꝛ ꝙ egestiōes non
sunt humorales ꝛ nichil ex priori morbo relictū ap/
paret nisi solū mēbroꝝ debilitas. tales inꝗ conuale/
scentes non indigent aliqua specie euacuatiōis ſʒ so/
lum uirtutem confortantibus ꝛ facientibus corpꝯ re/
dire ad uirtutem ꝛ solitas operationes. Cōmune aūt
est omnibus conualescentibus tam mundificatis ꝗꝫ
non mundificatis ꝙ post crisim immediate eoruʒ re/
gimen debet esse ꝑm ꝙ fuit in egritudine duobꝯ die/
bus ꝯtinue ꝛ parū ualde oʒ appropinꝗre ad regimen
sanoꝝ ꝛ ꝗ̄to plꝯ quis distabit a die cretica tāto plꝯ
debet appropinꝗre regimini sanoꝝ. Cōualescētes em̄
subito permutare ad sanoꝝ regimē eēt periculosum.
ꝛ quia ut dictū ē uirtutes ꝯualescētiū sunt debiles ni
chil graue est eisdē amministrādū nec ex cibis nec ex
potibus nec ex ponderibꝯ nec ex motibꝯ ꝛ similiter in
telligat̃ de aliis. debēt em̄ cōualescentes gradatim ꝑ
duci ad exercitiū facile ꝛ equale ꝛ ꝗ̄tū ꝑcipimꝯ eorū

membra sustinere posse sine lesiõe ⁊ fatigatõe. tale em̃
exercitiũ est cõualescentibus cõueniẽs. ⁊ quia in ɔua/
lescẽtib⁹ ut plurimũ ẽ pauc⁹ sanguis administranda
sunt que augmentũ faciũt in sanguine. Cõualescẽtiuȝ
igit᷑ cibi debẽt eẽ boni chimi ⁊ facilis digestionis ⁊ de
bent eẽ cibi fluidi ⁊ potabiles. tales em̃ cibi facili⁹ ⁊ ci
tius digerunt᷑ ⁊ debẽt eoꝝ cibi declinare ad calidita
tem subtilẽ cũ humiditate ⁊ sint tãte quãtitatis quãte
cõueniẽtius digeri pñt ⁊ ꝙ nõ causent grauitatẽ nec
rugitũ nec inflationẽ. nec debẽt ɔualescẽtes tolerare si
tim nec famẽ ⁊ sepe debẽt comedere ⁊ paꝝ una uice. ⁊
si forsan hec percipiant᷑ post cibũ assumptuȝ minuat᷑
de quãtitate cibi. Hora ãt cibãdi ɔualescẽtes ẽ hora
diei magis tẽperata. nec debẽt cõualescẽtes comedere
ad satietatẽ nec debẽt tolerare sitim. Pot⁹ eoꝝ sit ui/
num subtile clarũ boni odoris nõ fumosum ⁊ sapo/
ris delectabilis ⁊ trahẽtis ad dulcedineȝ ⁊ nõ oȝ esse
uinũ eoꝝ forte. ⁊ nullo mõ bibat aquã frigidã multã
nec balneent᷑ in ea. hec em̃ possȝ eẽ cã mortis ipsoꝝ re
pẽtine. Ampli⁹ oȝ ꝙ ɔualescẽtes qescãt ⁊ letẽt᷑ ⁊ gau/
deãt ⁊ ab euacuatõib⁹ abstineãt ⁊ ꝓprie a coitu. Coi
tus ẽ em̃ maxime eis nociu⁹. uinum cum temperamen
to est eis cõueniens ⁊ maxime subtile tenue ut dictũ ẽ
Si conualescentium crisis fuit occulta suspiciendũ est
de recidiua. ideo interdicenda est eis satietas come/
stionis omnino et plus ꝙ̃ aliis conualescentibus. et si
uideris ipsos indigere euacuatione quod sciri põt ꝑ
signa superi⁹ enumerata in hoc ca. Primo confortan
da est uirt⁹ cum bono cibo per aliquos dies ⁊ deide
euacuãdum cum medicina appropriata uel cũ flebo/

thomia qđ hoꝝ uideris expedire. Fleubothõia tñ est euitãda cõualescẽtib⁹ q̃to pl⁹ possum⁹ qꝛ cõiter in eis ẽ pauc⁹ sanguis. interdũ tñ ẽ necessariũ ipsa3 fieri ꝓpter aliq̃s cãs spãles. s. ꝓpter maliciã sanguinis et ꝓpter illud qđ remãsit ĩ eo de seueritate maloꝝ hũo rum q̃re necessariũ ẽ ut extrahatᷣ sanguis mal⁹ paula tim ⁊ augeatᷣ bon⁹. Sõn⁹ diurn⁹ nõ multũ ↄpetit cõ ualescẽtib⁹ qꝛ mollificat eos ⁊ si ↄpetit hoc ẽ qꝛ eos quiescere facit. ⁊ de regimĩe ↄualescẽtiũ ẽ ꝙ permutẽtᷣ ad aerẽ ↄtrariũ aeri ĩ quo erãt infirmi. Amplius scias ꝙ ↄualescẽs uti d3 hiis q̃ securitatẽ faciũt a reliquiis egritudĩs q̃ ꝓcessit. verbi grã ↄualescẽs a pleuresi le- niẽtib⁹ pect⁹ d3 uti ex quib⁹ securatᷣ a pleuresi ⁊ reli quiis ei⁹. timetᷣ eñ ĩ ↄualescẽte a pleuresi asꝑitas pec toris. Ampli⁹ nõ ẽ bonũ ꝙ ↄualescẽs sudet ĩ balneo ꝓpter raritatẽ carnis sue đbilis. ⁊ si ĩ ↄualescẽte mul tiplicetᷣ sudor signũ ẽ superfluitatꝭ. interdũ contingit ꝙ cõualescẽtes auidi sint in cibo suscipiẽdo ⁊ tñ cor- pus nõ redit ad uirtutẽ ⁊ uẽter solut⁹ ẽ ⁊ in hoc casu diminuẽdus ẽ cib⁹ ⁊ aque pot⁹ ⁊ ↄfortãdus ẽ stoma chus cũ miua citonioꝝ aromatizata uel nõ aromati- zata cui⁹ miue descriptionẽ ĩuenies ĩ libris particula ribus de medicinis ↄpositis ⁊ sĩlr̃ ↄfortãd⁹ ẽ stõa chus cũ cerotis ẽplastris seu ungẽtis stõacho appro priatis calidis uľ frigidis stipticis qđ magis uiđbitᷣ expedire. Et qꝛ raro sunt diuturni morbi nõ ĩferẽtes passionẽ alicui mẽbro ꝓricipali multũ cõsiderãdũ ĩ ↄ ualescẽtib⁹ si aliqđ mẽbroꝝ ꝓricipaliũ ĩcurrat lesio- ne3 ⁊ eiđ lesiõi ꝓ uirib⁹ resistẽdũ ꝫm ꝙ uideri possit

in libris egritudinum particularibus. ⁊ sicut dictum est de membris principalibus ita intelligat᷑ de uirtu/ tibus naturalib9 ⁊ aliis uirtutib9. Nam ad illi9 uirtu tis cōfortationem magis est intendendū quaꝫ magis uiderimus debilitatā. qđ quō cognoscat᷑ ⁊ fieri pote/ rit ex libris scit᷑ particularib9. Nolum9 em̄ oīa cōcul care. Et hec de regimine sufficiāt cōualescentium.

Capitulū quintū de consuetudine.

Onsuetudo ē fortis res ualde ⁊ trāsgressio a cō suetudine nocet nocumēto magno. consuetudo enim obtinet uim nature. sicut igitur naturam custodi re oportet. sic ⁊ consuetudinem. ⁊ spāliter si consuetu do sit laudabilis indifferens in bonitate ⁊ malicia re spectu eius ad qđ debet fieri permutatio. vn̄ si aliqs fuerit cōsuet9 multū laborare ⁊ uelit hāc ꝯsuetudineꝫ dimittere ⁊ in ocio uiuere uel min9 laborare uel aliaꝫ speciē assumere laboris. ⁊ aliud temp9 uel alium mo/ dum proculdubio multum grauabitur ex hoc. ⁊ simi liter intelligatur in cibis ⁊ in potib9 ⁊ somno ⁊ uigili is ⁊ in euacuationib9 ⁊ aīe accidētib9. Jn ōnib9 eniꝫ multū obseruāda est ꝯsuetudo si sit laudabilis uel pa rum laudabilis. uel indifferēs respectu hui9 ad qđ fi eri oꝫ permutatio. Si āt ꝯsuetudo sit illaudabilis ex qua debeat᷑ peruenire ad pessimas egritudies sicut ꝯ suetudo comedēdi malos cibos ⁊ siluestres qui in fi ne perducūt ex necessitate ad pessimas egritudies Et similiter coitus immoderatus ⁊ similes cōsuetudines Tales inq̄ consuetudines corrigere oportet ⁊ permu tare uel totaliter uel salteꝫ infra termīos latitudinis

eaꝝ ſꝫ hoc debet fieri paulatim ⁊ ſm ordinē quēdaꝫ nā oīs ſubita mutatio nocet ⁊ ſpāliter a ↄſueta ad in cōſuetā. Amplius debet quis ſibi cauere ne uniꝰ rei qꝫ/tumcūqꝫ ſit bona ↄſuetudinē faciat quā ipm obſerua re ſit neceſſariū. ex cuiꝰ obſeruatōe ↄſtrictionē uel at/tritionē patiat᷑. Uerbi grā. ſi quis uno cibo cōſueto ſemper utat᷑ uel aliquo potu uel totaliter ab eis abſ/tineat uel dormire uel moueri uel coire aſſueſcat ⁊ ad hoc grauiter aſtrigat᷑ maximū icurret nocumentū ſi i terdū ab eiſdem oporteat abſtinere. Sic igit᷑ qdlibet corpꝰ ſe diſponere dꝫ ut calorē ⁊ frigꝰ patiēs eē poſ ſit ⁊ ad motiones ⁊ ad nutrientia ſibi neceſſaria aptꝰ reddat᷑. ⁊ ut ſomni ⁊ uigiliaꝝ horas māſiones et do mos lectos ⁊ idumēta ſine leſiōe permutare poſſit qd quidē poterit fieri ſi cōſuetudo non obſeruet᷑ ad un/guem ſꝫ interdū ad incōſueta trāſimꝰ. dꝫ eñ ad incon ſueta permutare.

Quinta pars.

Capitulum primū de fleubothomia.

Quoniā fleubothomia ⁊ farmacia uentoſa ſan/guiſuge cauteriū uel ſectiones interdum ſunt in trantes in ſanitatis regimine ⁊ ut hoc opus nichil cō tineat diminutum determinandum eſt de his quātuꝫ ſpectat ad propoſitum. non eſt eniꝫ operis preſentis determinare de his prout faciunt ad curam egritu/dinis. Primo igitur determinabimus de fleubotho/mia ⁊ de cōſiderationibꝰ circa ipſam in ſanitat᷑ regi/mine. Prima igit᷑ ↄſideratio ē qꝫ corpꝰ ſimpliciter ſa num ſeu eucratio nullo mō īdigꝫ fleubothōia. vñ in corpibꝰ ſic eucratis natura nō facit aliquā euacuatōꝫ

sanguinis ⁊ hoc ē signū q̄ tali corpori sanguinis eua
cuatio nō ē necessaria s; corporib⁹ quibusda; lapsis
uel a generatōe uel a tēpore uel ab utroq; mō fleubo
thomia ē utilis q̄plurimū· ⁊ notāter dico quibusdā·
sunt em̄ quidā quib⁹ fleubothomia nō solū ꝯpetit· ī/
mo etiā ualde nocet· q̄propter uidem⁹ q̄ ī quibusdā
corporib⁹ lapsis natura sine artis adiutorio facit sā
guinis euacuationē uel per nares ul' per emorroidas
uel per os uel per secessu; uel per urinā remanentib⁹
eisdē sub latitudīe sanitat̄· ⁊ q̄ ars imitat' naturā q̄
tum p̄t nichil mirū si adiuenerit ars modū euacuādi
sanguinē ī adiutoriū nature· Mod⁹ āt ad hoc ꝯueni
entior ē per fleubothomiā uel per uētosas uel sangui
sugas· Nō em̄ ē medicina laxatiua q̄ sanguinē euacu/
aret uel si ē nō ē in usu nec eē o; qm̄ ē uenenosa ⁊ cor
poris perēptiua· ē em̄ oīno īartificiale sanguinē eua
cuare cū farmacia· Vn̄ adiudicat⁹ fuit morti q talem
medicinā per experiētiā adiuenit q̄ utebat' ea ad ma
lum ⁊ multos perimebat cū ea· Mod⁹ āt euacuandi
per fleubothomiā ē multū rōnabilis· nā per eā eua/
cuat' sanguis a toto corpe ⁊ sil'iter om̄s humores et
sp̄aliter a partib⁹ īterioribus ⁊ sistere possum⁹ cu; uo
lumus· vn̄ in fleubothomia nō est tātū periculū sicut
ī medicina laxatiua. sic igit' p; q̄ corpora lapsa a ge
neratōe uel a tpe aut utroq; mō īdigēt ea· Scōa ꝯsi
deratio ē ad sciēdū q̄ sunt illa corpora lapsa q̄ maxi
me indigēt fleubothomia ex parte laps⁹ naturalis et
ex parte laps⁹ accn̄talis· dicā igit' q̄ corpora ꝯplexi
onis sanguinee magis indigent fleubothomia quātū
est ex parte cōplexionis ⁊ melācolica sed fleumatica

⁊ colerica mediocriter· Sed colerica plus q̄ꝫ fleumati/
ca· Et ex parte opositionis ceteris paribꝰ habentes
uenas latas ⁊ habitudinem carnosam ⁊ colorez inter
rubeū ⁊ nigrū ⁊ pilos multos ⁊ musculos bonos ⁊ for
tes plus aliis indigent fleubothomia· Non igitᵘʳ solū
cōsiderāda est cōplexio sed compositio· Amplius cō
siderāda sunt uirtꝰ ⁊ etas. ⁊ ꝯsuetudo obtinet uim na
ture· Nā ceteris paribꝰ corpora lapsa in naturali cō/
plexione q̄ sunt fortioris uirtutis ⁊ perfectioris eta/
tis ⁊ magis ꝯsueuerūt magis debēt fleubothomari·
uirtꝰ em̄ debilis nō sustinet fleubothomiā nec etas i/
fantilis nec senilis Cōsuetudo etiā multū ē obseruā/
da nō solū in hoc sed etiā in aliis. ⁊ sicut dictū est de
lapsibꝰ naturalibꝰ· sic suo mō dicēdum est de accidē
talibus· unde sanguineus per accidens est maxime
fleubothomandus. melācolicus autem minime· Cole
ricus et fleumaticꝰ mediocriter· Similiter carnosus ⁊
musculosus accidentaliter maxime ⁊ extenuatus mi/
nime· Et similiter utentes regimine multiplicante san
guinem sicut uiuentes in ocio ⁊ gaudio ⁊ comedentes
multas carnes ⁊ assaturas ⁊ dulcia ⁊ bibentes bona
uina ⁊ non utentes balneis nec coitu nec multū exerci
tantes· tales inquā plus aliis fleubothomandi sunt·
Et per oppositum ieiunantes ⁊ comedentes cibaria
melancolica ⁊ multum balneantes et coeuntes ⁊ exer
citantes ⁊ habitantes regiones calidas in quibꝰ plu
rima fit resolutio a corporibus minime indigēt fleu/
bothomia· Et ex hoc ꝯcluditᵘʳ q̄ꝫ in partibꝰ frācie ho
mines plꝰ debēt fleubothomari q̄ꝫ in partibꝰ ytalie

quia minor multo fit a corporibus resolutio in par/
tibus gallicanis quia regio est magis frigida. Et simi
ter in aliis intelligitur regionib9 frigidis respectu ca/
lidaruz. uiuunt etiã magis deliciose ⁊ inordinate que
sunt cause necessitatis fleubotbomie. unde ceteris pa/
ribus uiuẽtes magis deliciose ⁊ inordinate indigent
plus ⁊ sepe fleubotbomia. Ampli9 multum cõsideran
dum est ut qui debet fleubotbomari nõ sit ebrius nec
crapulatus seu nauseatiue satiat9 nec ĩ stomacho ple
nus cibo. ⁊ ꝙ in ei9 stomacho non sit colera. vñ si qs
babeat stomachũ multũ infectũ colera añ fleubotbo
miã uomat colerã ⁊ deĩde comedat aliqd acetosuz sti
pticum stomachi ↄfortatiuũ ⁊ post fleubotbometur
Ampli9 bñtes bũores crudos ⁊ uiscosos ⁊ ĩdigestos
cum sanguĩe mixtos nõ debẽt fleubotbomari anteꝗ̃
sanguis subtiliet᷑ sicut pri9 dixi. Ampli9 post balneũ
uel coitum uel forte exercitiũ nullo mõ est fleubotbo
mãdum. Ampli9 post longã egritudinẽ cauenduz est
a fleubotbomia añꝗ̃ corpus fuerit fortificatum nisi
spãlis necessitas ad boc cogat. ⁊ de boc superi9 dcm̃
est in de regimine cõualescentium. Ampli9 hoĩes qui
cõuersant᷑ in artibus multuz laboriosis ⁊ corpoꝝ re/
solutiuis min9 aliis fleubotbomari debẽt ceteris pa
ribus. vñ seruiẽtes ĩ balneis ⁊ stupbis min9 sunt fleu
botbomãdi ꝗ̃ scriptores ⁊ pãnoꝝ scissores. Ampli9
multum uigilãtes ceteris paribus minus sunt fleubo
tbomãdi. Ampli9 bñtes stomachũ cor ⁊ epar debilia
qbus egritudines frigide accidere solẽt nõ sunt fleu/
botbomãdi nisi necessitas urgeat ualde magna. Am/

v

plius in tempore calidissimo uel frigidissimo nullo
mō ē fiēda fleubotbōia nisi urgēte magna necessitate
Ver autem est tempus ualde aptum ad fleubotbo/
miam propter eius temperiem. ⁊ quia assimilat᷑ mor
bo de repletione nam tales infirmitates boc tempo/
re maxime accidere solent. ⁊ nicbil est qd̄ adeo tueat᷑
a talib⁹ egritudinib⁹ sicut fleubotbomia. fiat aūt in
principio ueris cū dubitam⁹ de egritudinib⁹ cōtingē
tibus ex sanguinis putrefactione. Sed in fine ueris
quādo nō est tāta sanguinis multitudo. ſ; dubitam⁹
de bumoꝝ acuitate uel calefactiōe ⁊ ebulitiōe ratio
ne caliditatis. Autumn⁹ autem rōne sui temperamēti
est tempus aptum ad fleubotbomiā ⁊ p̄cipue qn̄ du
bitamus de sanguinis incineratione. Ampli⁹ multum
cōsiderāda est aeris dispositio in fleubotbomia. vn̄
aere existente pestilentiali uel nebuloso uel turbido ⁊
flante uento australi uel quacunq; mala qualitate in/
fecto non est aperienda uena ne aer infectus subin/
trans uenam sanguinem reddat pestilentialem ⁊ infe
ctum ⁊ sit error peior priore. Eligatur aer purus ⁊ di
es clara ⁊ luminosa ⁊ uentus magis depurans aerem
cuiusmodi est boreas ⁊ non sit uentus fortis. In bye
me tamen est australis uentus eligendus ad aeris tē/
periem. Amplius eligatur bora diei magis tempera/
ta. In temporibus igitur calidis fleubotbomia fien
da est ante boram terciam. Et in frigidis circa meri/
diem. Amplius dicunt quidam ꝙ si sanguis sit coleri
cus fleubotbomia fiēda est in bora motus colere. pu
ta a tercia bora diei usq; ad nonam. Et si sanguis sit

purus debet fieri fleubotbomia a quarta noctis usq̧ ad terciam diei. ⁊ si sanguis sit fleumatic⁹ debet fleu/ botbomia fieri a. ix. bora diei usq̧ ad terciā noctis. ⁊ si melancolic⁹ a tercia noctis usq̧ ad. ix. noctis. boc tamen nō approbo qꝛ fleubotbomia semper fienda est in lumine diei nisi in casu magne necessitatis. Am/ plius in fleubotbomia cōsiderāda est etas lune ⁊ lo/ cus eius similiter āt ⁊ coniūctio ⁊ aspect⁹. Nā in pri ma quadra lune fleumotbomandi sunt iuuēculi ⁊ iu uencule. In qua etiam etate lune uidem⁹ puellas ma/ xime pati fluxum menstruorum. sed in ultima q̄dra sunt fleubotbomandi seniores et in temporibus me / diis mediocres iuxta illud. Luna uetus ueteres. iu/ uenes noua luna requirit. Amplius dicunt quidam ꝙ in prima quadra lune fleubotbomandi sunt cali/ de ⁊ bumide complexionis puta sanguinei. In secū/ da colerici in tercia fleumatici. et in quarta melan / colici. Nam prima quadra est calida ⁊ bumida. se/ cunda calida et sicca. tercia frigida et bumida. ⁊ q̄r/ ta frigida et sicca. et similiter possemus dicere ꝙ si uellemus euacuare sanguinem purum fiat in prima quadra. Si colericum in secunda. si fleumaticū in ter cia. si melancolicum in quarta. Amplius conside randus est locus lune. Nam si luna sit in signo aspec tum babente ad aliquod membrum non fiet fleubo/ tbomia de illo membro. uerbi gratia luna existēte in signo geminorum non fiet fleubotbomia de brachi/ is quia boc signum babet aspectum ad brachia. Et similiter existente in tauro non fiet fleubotbomia de

uena colli nec existente in piscibus Fiet Fleubotbomia de uenis pedum ⁊ existente in ariete non Fiet de ue / nis capitis . Et luna existente in aquario nō Fiet Fleu botbomia de uenis que sunt in tibiis. Amplius cir ca Fleubotbomiam et propter quas causas gene / raliter Fiet Fleubotbomia sciēdū ꝙ Fleubotbomia Fit quinqꝫ de causis in generali. Nam Fit ad euacuan / dum bomorum omnium uel sanguinis multitudi / nem . Interdum Fit ad minuendum partem bumo / rum ut natura potentior sit supra residuum . Inter / dum etiam Fit ad inFrigidandum . Interdum Fit ad attrabendum sanguinem ad aliquem locum . Et in / terdum Fit ad diuertendum sanguinem ab aliquo lo co. Dico ergo primo ꝙ Fleubotbomia Fit ad euacu / andum omnium bumorum multitudinem uel solius sanguinis . ⁊ propter boc dicitur a sapientibus ꝙ est euacuatio uniuersalis euacuans bumorum multitu / dinem . quando igitur nobis apparuerit signa reple / tionis uenarum magnarum quam impossibile ē laxa tiuo purgari Fiat tūc magna Fleubotbomia si reliqua particularia concurrant superiꝰ nominata. ⁊ Fiat Fleu / botbomia de uenis magnis respicientibus totuꝫ cor pus. uel respicientibus partes corporis in quibꝰ ma gis signa repletionis apparent. ⁊ ad banc intentionē Fit Fleubotbomia in paratis cadere in synocbam uel synocbum uel in similes egritudines repletionis ⁊ q̄ꝫ uis in omni Fleubotbomia Fiat euacuatio. tamen bec euacuatio maxime dicit᷑ ad euacuandum quia in boc casu maior Fit euacuatio ⁊ de maioribꝰ uenis ⁊ quasi

intenditur totius superfluitatis materie eradicatio. Amplius fit fleubothomia interdum ad minuendum partem humoris peccantis ut natura sit potentior in digerendo residuum. et in ista intentione potest fieri fleubothomia propter dominium sanguinis colerici uel fleumatici aut melancolici. ⁊ talis fleubothomia debet esse multo minor. Et debet esse ex uenis habentibus aspectum ad partez in qua nobis constiterit magis esse talem repletionem. De hiis autem uenis et earum aspectibus adhuc dicetur. Amplius interdum fit fleubothomia ad infrigidandum ⁊ euentādum et debet esse fleubothomia parua ⁊ isto modo fleubothomia potest fieri non existente peccato quantitatis sed solum qualitatis. Amplius fit interdum fleubothomia ut attrahatur sanguis ad aliquem locum ut uerbi gratia fit fleubothomia de sophenis pedum ut attrahatur sanguis ad matricem.

Amplius aliquando fit fleubothomia ad diuertendum. uerbi gratia. esto ꝙ aliquis patiatur fluxuz sanguinis narium uel sputum sanguinis fleubothomia fit de uenis inferioribus puta de sophenis ⁊ basilica seu sciatica ad hoc ut sanguis diuertatur ad contraria. Et circa hoc diligenter est notandum ꝙ quanto locus a quo fit fleubothomia fuerit longinquior ⁊ directior loco a quo fit diuersio tanto est diuersio perfectior et artificialior. unde in patientibꝰ fluxum sanguis narium perfectior ē diuersio per fleubothomiam sophenarum uel sciatice ꝙ̄ per aliquam aliam uenam superiorem tamen bonum est et artificiale ꝙ

hec diuersio incipiatur a superioribus uenis ⁊ Finali ter terminet̃ per inferiores venas. Amplius circa Fleubothomiam considerãde sunt uene que in nostro corpore Fleubothomari cõsueuerunt. Nolo autez in hoc opere facere mẽtionẽ de omnibus que possunt in nostro corpore Fleubothomari. Sed de communioribus ⁊ de hiis de quibus Fleubothomando seu Fleubothomari faciendo sepius assueui. Sciendũ igitur ꝙ venarum harum quedam sunt particulares ⁊ alie uniuersales et communes. dicuntur autem communes et vniuersales eo ꝙ euacuant a toto corpore ⁊ a locis principalibus totius corporis immediatius ⁊ a uenis maioribus. et per oppositum uene dicunt̃ particulares que immediate euacuant a uenis minoribꝰ ⁊ non aspiciunt membra principalia immediate. Hec euacuant sic a toto corpore cum Fleubothomant̃ sicut maiores. Vene autem communiores ⁊ uniuersaliores sunt tres uene que reperiuntur in curuatura brachii q̃rum uenarum superior uocatur cephalica id est uena capitis. alia inferior basilica id est epatis uena in brachio dextro uel splenis uena in sinistro. tercia est uena mediana que reperitur in medio predictarum. et ideo mediana uocatur. et aliter dicitur uena cordis. ⁊ aliter uena communis. Iste tres uene sunt aliis cõmuniores. tum quia grossiores ⁊ maiores. tum quia membris principalibus interioribꝰ propinquiores ⁊ directiores. tum quia cũ uenis totiꝰ corporis magis colligate ⁊ manifestiꝰ apparent. et iõ cum sit Fleubothomia propter euacuationem a toto corpore ratio

nabile est q̄ fiat ab altera istarum uenarum· uerum ta
men est q̄ cephalica magis aspicit superiores partes
Et basilica ⁊ mediana medias partes· ⁊ indifferenter
partes superiores et inferiores· Est enim composita
ex cephalica et basilica · et quelibet illarum uenarum
habet ramos qui fleubotbomari possunt in defectu
illarum uenarum scilicet quando non apparent · un/
de regula est generalis in fleubotbomia obseruāda·
q̄ ceteris parib⁹ uena grossior ⁊ apparentior est fleu
bothomanda · Et est circa illas uenas notandum
q̄ in fleubotbomia cephalice minus imminet pericu/
lum· nam sub ea non est neruus nec arteria notabilis
ex quorum tactu per fleubotbomiam possit periculū
imminere · sed sub basilica est arteria magna de cu/
ius apertura dubitandum est · et huius uene apertu/
ra non debet esse profunda · et sub uena cordis est
neruus de cuius punctura dubitandum est cum fleu/
bothomatur· q̄ꝛ nerui pūctura nata est inducere spas
mum· Et quanto hee uene puta cordis ⁊ epatis sunt
minores et profundiores tanto maius est periculum
Iste autem tres uene ⁊ earum rami reperiūtur in bra
chio dextro et in brachio sinistro et interdum sunt a
periende in parte dextra et aliquando in sinistra· Et
circa hoc cadunt considerationes plurime· Prima
igitur consideratio est q̄ in tempore frigidiore scili/
cet in hyeme uel iuxta debet fieri fleubothomia de
parte sinistra et tempore opposito de dextra· et uni/
uersaliter si ex regimine uel ex complexione naturali
uel ex etate nos percipiamus sanguinem esse grossuꝫ

⁊ melancolicum fleubotbomandum est ex sinistra.
Et si perceperimus sanguinem fore subtilem ⁊ coleri/
cum et calidum fleubotbomandum est de dextera.
Amplius si uelimus attrabere a dextra fleubotbo
mia fiat a sinistra et econtra. verbi gratia. si dubita
mus de apostemate in parte dextera extrabemus de
sinistra et econuerso. Si autem materia iam sit fluxa
uel per uiam congestionis in loco congregata seu ge/
nerata fiat fleubotbomia ex illa parte in qua magis
apparebunt signa repletionis. Et est notandum cir/
ca diuersionem ꝙ diuersio nunꝗ̄ est facienda nisi per
unam diametrum puta a dextero ad sinistrum uel de
orsum ad sursum uel econuerso. secundum enim duas
diametros simul non est fienda fleubotbomia diuer
soria nisi in casu ubi esset magna plenitudo. Am/
plius circa uenarum istarum apertionem scienduꝫ ꝙ
maior consideratio adbibēda est in mediana ꝗ̄ in a/
liis ex eo ꝙ buius uene fleubotbomia plus debilitat
cor. Vnde in babentibus cor debile et in paratis ad
cordis tremorem et syncopym non fleubotbomatur
uena illa. Sed si necessitas occurrat accipiatur uena
basilica uel cepbalica. Et similiter si perceperimꝰ e/
patis uel splenis uel stomachi frigiditatem. multum
est dubitandum fleubotbomare basilicam. et si ne/
cessitas occurrat fleubotbomandi loco eius accipia/
tur medicina. et sic intelligatur de cepbalica. Ego au
tem in istarum uenarum apertione babeo regulam ꝙ
uena barum trium grossior et apparentior ⁊ plenior
securius est aperienda. Nam ex boc conuincitur ꝓ/

babiliter membra super que uena habet aspectuz fo re calidiora et fortiora et sanguine pleniora. Notandum est quod fleubothomia de uena capitis valet ad infirmitates et ad dolores capitis et oculorum. et si non exeat sanguis in prima percussione secure potest iterari percussio. quia non est dubitandum de tactu arterie uel nerui sicut superius dictum est. fleubothomia uene mediane que aliter uena corporis uel cordis nominatur. ualet ad infirmitates calidas totius corporis et specialiter partium cordis et pulmonis. Et debet fleubothomia fieri cum cautela quia sub ea est neruus. Non igitur fiat uulnus nimis profundum. uena basilica multum ualet ad infirmitates epatis stomachi et splenis et debet fleubothomari cum cautela. quia sub ea est arteria. in defectu uene cephalice brachii potest capi cephalica que est in manu scilicet in radice pollicis. et ualet in casibus in quibus fleubothomia cephalice. Et quidam dicunt quod ualet in illis casibus in quibus fleubothomia uene cordis et stomachi ualet. Similiter loco basilice brachii accipiatur saluatella que est in manu inter auricularem et medicum. et ualet in eisdem casibus sed aperienda est cum timore. quia sub ea est neruus. et cum sit fleubothomia de uenis que sunt in manu ponatur manus in aqua calida et apertura uene remanet magis perfecta et sanguis liberius et facilius exeat et manus fleubothomata minus ledatur a continente. Hec igitur sufficiant de uenis que sunt in brachiis et manibus que sunt in usu. de aliis uenis que

sunt in collo ⁊ in capite quia non consueuerunt ape-
riri in regimine sanitatis breuiter pertrāseo. In collo
enim sunt due uene. quarum una est in parte dextra.
⁊ alia in parte sinistra et in hominibus cantantibus ⁊
anhelitum retinentibꝰ mirabiliter ingrossantur. ⁊ uo
cantur guidegi. Harum autem uenarum fleubotho-
mia ualet ad constrictionem anhelitus ⁊ inceptionē
lepre ⁊ impetiginem et serpiginem ⁊ egritudinē que
comedit carnes. que alio nomine dicitur nolimetange
re uel cancer corrosiuus. Debet autem stringi collum
ut uene ingrossentur et sedeat infirmus qui debet fleu
bothomari super scamnum et fleubothomator super
caput eius et incidat uenam in longitudine parꝫ post
ea sequatur ligamentum. et parum stringat ne suf-
focetur fleubothomatus et dimittat eum usqꝫ ma-
ne. sanatur enim uulnꝰ. Amplius due uene sunt post
aures. quarum fleubothomia ualet ad emigraneam ⁊
catharrum antiquum ⁊ tineam ⁊ capitis exiturā. hee
autem uene sunt in loco concauo post aures. et bene
apparent cum stringuntur guttur et gula. et sunt in
loco ubi apposito digito sentitur pulsus. Aperian-
tur ergo parum in longitudine et fac exire sanguinē
quantum uis. Amplius in temporibus sunt due ue-
ne quarum fleubothomia ualet ad capitis dolorem
antiquum et apostema palpebrarum et oculorum et
ad omnes superfluitates que currunt ad oculos ⁊ de
bet sanguis emitti ut superius dictum est. Ampliꝰ
est uena in medio frontis inter duo supercilia et eius
fleubothomia ualet contra infirmitates antiquas

Faciei et turpia ulcera et ad dolorem partis posterio
ris capitis · Amplius est uena in punctu nasi cuius
Fleubotbomia ualet ad Frenesim febres acutas ⁊ ca/
pitis dolorem antiquum et antiquam rubedinem fa
ciei · Amplius sunt uene in lacrimalibus oculorum·
quarum minutio ualet ad egritudines oculorum ·
scilicet ad scabiem et rubedinem ⁊ ad apostemata o/
culorum· nec debet buiusmodi fleubotbomia fieri ex
lacrimali uersus nasum propter dubium ex fistula·
Amplius sunt vene in labio inferiori· quarum Fleu/
botbomia ualet ad rupturam et corrosionem oris et
gingiue ⁊ ad fissuras labiorų et ad ulcera mala que
sunt in naso · Amplius sub lingua sunt uene qua /
rum fleubotbomia ualet ad apostemata gule⁊ ad in
firmitates gule et oris specialiter ad squinantiam·
Amplius in quolibet pede sunt tres vene que Fleu
botbomantur communiter · scilicet sciatica ⁊ sopbe /
na · et quedam uena que est inter pollicem pedis⁊ di
gitum qui sequit᷑ · Fleubotbomia sciatice ualet ad
passionem scie et renum·et fleubotbomia sopbene ua
let in passionibus matricis et testiculorum et anti /
quam scabiem et fleuma salsum coxarum ⁊ tibia/
rum· Ad idem ualet fleubotbomia illius uene que
est iuxta pollicem pedum · Et est diligenter notan /
dum ꝙ bec Fleubotbomia plus debilitat q̄ȝ fleubo /
tbomia uenarum magnarum et superiorum·Et ideo
Fit communiter fleubotbomia earum post prandiuȝ
quia tunc temporis uirtus est fortior · Amplıꝰ post
(prandium

humores sunt magis moti ad extrema corporis et ad venas maiores que sunt in membris · Ratio au/
tem quare magis debilitat forte ē maior diuersio ca/
loris ꝛ spiritus a corde . De uenis autem maioribus et communionib⁹ que sunt in brachiis fieri deb; fleu/
bothomia stomacho ieiuno ex eo ꝙ tunc sanguis ma
gis dominatur in eis · ꝛ post cibum plus mouetur san
guis ad venas minores et ad membra · Amplius in fleubothomia consideranda sunt que sunt fienda ante fleubothomiam · et que fienda sunt in actu fleu
bothomie · et que post fleubothomiam · Ante fleubo
thomiam namq; bonum est aliquantulum exercitari et moueri et euigilari ut sanguis sit mobilior ꝛ ad e/
uacuationem abilior · Amplius membrum fleubo/
thomandum est calefaciendum et fricandum uel cum aqua calida irrorandum et lauandum ut uena fiat aptior et sanguis fluxibilior fiat ad locum fleubo/
thomie · Eligendus est autem fleubothomator iu/
uenis expertus boni uisus non tremulus non ebrio/
sus non crapulosus · de cuius bonitate et fidelitate habetur confidentia certa · et si forte fleubothoman/
dus esset pusillanimis uel ualde debilis · et ad cuius stomachum colera fluere consueuit · ante fleubotho/
miam comedere debet buccellam panis intinctam in uino stiptico uel odorifero uel in succo granatoru; · quod horum magis uideris expedire · Amplius sciendum ꝙ quidam sunt qui per aliquos dies an/
te fleubothomiam balueandi sunt · et isti sunt quo/
rum sanguis est ualde grossus et immobilis et

uene occulte. Nam per balneum sanguis subtiliatur ꝛ mobilior efficitur. et uene etiam ingrossantur. Etiam per balneum superfluitates propinque cuti eua/cuantur et resoluuntur et sic cum fit fleubothomia de uenis magnis non attrahentur ille immundicie a ue/nis paruis ad uenas magnas. et si balneum non pre mittatur immundicie que sunt iuxta cutem attrahen/tur ad magnas uenas. uerbi gratia. si immundicie es/sent in riuulis paruis si fieret euacuatio a fonte ma/gno. immundicie riuulorum possent redire in fontem Nam fleubothomia per quandam colligantiaꝫ que est in uenis euacuat ab omnibus uenis. In tali igi/tur casu premittendum est balneum. sed si corpus es/set ualde plectoricum. nullo modo premittatur bal neum. Nam magnum periculum esset ꝙ balneum e/bulitioēm ī humoribꝰ et febrē continuā uł apostema in membris principalibus generaret et similes mor/bos qui consueuerunt ex humorum ebulitione cau/sari. Amplius ante fleubothomiam emittende sunt feces et urine ne illarum superfluitatum vapores at/trahantur ad venas et inficiāt sanguinem. Nam ve ne exinanite per fleubothomiam attrahunt a stoma/cho et intestinis mediantibus meseraycis et aliis ve/nis epatis. Amplius in vere et in estate in sanis fi/at fleubothomia de dextra parte. et in autumno et hyeme de parte sinistra. Sed in egris corpore exi/stente plectorico ante fluxum materie fiat primo de parte opposita. deinde de eadem ubi ē egritudo. Et si corpus non sit plectoricum ꝛ egritudo sit multum

maligna fiat fleubotbomia de eadem· sed quocunq̧ modo res se habeat materia existente uenenosa nunq̧ est diuertenda ad partem oppositam· Amplius in actu fleubotbomie multa consideranda occurrunt·

Prima quidem consideratio est circa uene aperitionez·non enim aperienda est uena cum fleubotbomo obtuso·hoc enim est causa erroris ⁊ non sequitur finis intentus quia nō fit apertio uene qua libere sanguis exeat ⁊ potest esse causa apostemationis loci· Amplius fleubotbomator non debet fleubotbomum manu premendo impellere sed suauiter blandiēdo ⁊ furtiue ut fleubotbomi extremitas ad interiora uene perueniat·quia si duriter impellat fleubotbomum forte caput fleubotbomi rumpetur in uena occulta ruptura aut refugiet uena ⁊ non uulnerabitur usq̧ ad interiora sed solum in superficie tunice· Et si fleubotbomator post capitis fleubotbomi rupturam perfidiose institerit ut fleubotbomādum cum eo fleubotbomet augmentabit dolorez ⁊ apostema· Et ergo fleubotbomator tēptare debet et experiri qualiter fleubotbomus ingreditur cutē anteq̧ cum eo fleubotbomet· ⁊ similiter temptare debet cum secundare uult secundam percussionē si fuerit opus secūda percussione uel ad dilatationē foraminis uel ad illationē noue aperture si defectus fuerit in ictu primo· Amplius fleubotbomator cauere debet ne uenā īpleat ⁊ sanguine inflet quā fleubotbomare querit q2 nō īflata nec impleta melius tangitur a fleubotbomo nec remouetur ab ipso· Et istud uerū est de impletione et inflatione

immoderata quia moderata iuuat ad impulsuꝫ Fleu botbomi. Amplius cum uena occulta fuerit ⁊ ipsiꝰ re pletio sub ligatura non apparuerit debꝫ solui ⁊ post ea pluries ligari ⁊ inungi oleo calido dilatatiuo. ut camomillino ⁊ ungendo cum manu comprimi ascen/ dendo ⁊ descendendo donec manifestetur. Amplius caput fleubotbomi debet impelli secundum certā mē suram non nimis profunde ne perforet uenā ex utra/ q parte ⁊ neruum uel arteriam aliquam uene suppo sitam perforet. Et debet fleubotbomus plus impel/ li quando uena est multum gracilis ⁊ profunda ⁊ ue/ luti sepulta in carne. Ampliꝰ fleubotbomator debet apprebēdere fleubotbomū cum duobꝰ digitis uideli cet pollice ⁊ medio ⁊ dimittat index ad palpādū ue/ nam. Et debet apprebendere fleubotbomū in medio ferri uel circa mediū ut firmiꝰ teneat ⁊ non uacillet. Amplius cum uena fleubotbomanda prona fuerit la bi ad alterum laterum eius ⁊ euadere ictum fleubo/ tbomi opponi debet ei ligatura econtrario partis il lius. Et si equaliter prona fuerit labi ad utrūq latꝰ. non debet in longū fleubotbomari sed scđm trāsuer/ sum. Amplius ligatura debet esse propinqua loco in quo debet aperiri uena. Et cum ligatura uenaꝫ occul tauerit que prius ante ligaturam apparebat ligatu/ ra soluta signanda est uena. ⁊ cum debet aperiri uena taliter signata debet caueri ne uena per ligaturaꝫ la/ batur a rectitudine signi. Amplius cadit considera/ tio circa secundationem fleubotbomie. fiat autem se/ cūdatio eadē die anq uulnꝰ sit perfecte clausuꝫ. Hec

autem secūdatio fleubothomie fit quādo est magna necessitas extrahendi sanguinē ꝛ forte ꝓpter debili/tatem uirtutis uel propter ignorātiā medici uel quia cetera particularia non cōcurrunt uel nō fuit extrac/tum de sanguine q̄tū fuisset expediēs. ꝛ tūc eadē die aperiat̄ nō cū ungue sꝫ cū fleubothomo. naꝫ si aliter aperiret̄ uena forsan exiret sanguis bonꝰ ꝛ subtilis ꝛ remaneret malꝰ. Itē ista secūdatio habet locū ī apo/stematibus qn̄ uidemꝰ sanguinē in secūda scutella pe iorem sanguine prime scutelle. ꝛ similiter intelligatur de tercia scutella respectu secūde. Cōsidera tn̄ cōstan tiam uirtutis qꝛ uirtute debili existēte nō ē secundan da fleubothomia. Si uoluerit fleubothomiā secūda/re bonū est inunguere fleubothomū ut uulnꝰ non ita cito cōsolidet̄. Amplius circa fleubothomiā actualem cōsiderādum ē qd̄ interduꝫ contingit ꝙ uena aperta sanguis non exit. ꝛ hoc pōt cōtingere multis de cau sis. Quarum prima est multitudo sanguinis q̄re con culcat̄ ꝛ ingurgitat̄ ꝛ foramē opilat ꝛ nō exit ul̄ exit guttatim sꝫ uulnere existēte largo cito exit cū filo cuꝫ uulnus percutit̄ in circuitu cū ungue ꝛ in tali casu bo/num est transire ꝛ screare ꝛ fleubothomatū super spa tulas percutere. Secunda causa est grossicies san/guinis. et tūc nullo adiutorio bn̄ pōt exire. ꝛ sic opor tet sanguinem subtiliare cum medicinis ꝛ cibis subti/liatiuis notis. Tercia causa est paucitas sanguinis. ꝛ hec scitur quia macer ꝛ extenuatus. et tales indigēt dieta resumptiua ꝛ nutriente. Quarta causa est timor ꝛ pusillanimitas. aut qꝛ non consueuit ꝛ tunc cōpetit

mica panis in uino 7 aspersio cum aqua rosata 7 vi/
no odorifero 7 uerba consolatoria. Amplius potest
hoc cõtingere ex foraminis paruitate 7 tũc elargan/
dum est foramẽ quia aliter sanguis subtilis exiret et
grossus remaneret. Amplius egrediẽte sanguine tã
gendus est sanguis. qui si frigidus inueniat statim est
restringend9 sanguis. Et similiter si inueniatur calid9
7 subtilis ualde. Nam in utroq casu dubitãdum est
de syncopi. Si ãt sanguis fuerit calidus et medio/
cris substãtie uel grossus 7 urina rubea 7 spissa 7 pul
sus plenus extrahendus est sanguis in copia si parti
cularia cõcurrũt. Ampli9 ponat una gutta sangui/
nis cum egredit supra unguem. si igitur fluat 7 nullo
modo consistat talis sanguis est multum aquosus 7
est restringend9. 7 si nullo mõ fluat tunc ẽ nimis gros
sus 7 parum est extrahend9 donec fuerit subtiliatus.
Si ãt mediocriter se habeat bonitas 7 mediocritas si
gnificat 7 securi9 potest ex eo subtrahi si cetera parti
cularia cõcurrant. Et similiter proiiciat una gutta in
aquam. 7 si descendat nimia grossicies sanguinis sig/
nificatur. 7 si totaliter supernatet 7 diffundat est ni/
mis aquosus. 7 si medio mõ se habeat bonus est.

Amplius cum sanguis exit actu a uena bonum est
ꝙ digitus supponatur uulneri quando parum exit
de sanguine. Hec enim digiti suppositio deseruit ad
duo. Primo quidem ad hoc ut virtus reuertat in se
7 non dispergatur nec debilitetur propter subitam e/
uacuationem. Secundo quidem digiti suppositione
detinetur sanguis ad tempus aliquod quousq mal9

x

distans a loco fleubotbomie posset moueri. Quādo igitur in corpore est apostema et fleubotbomia fit ad diuertendum maxime competit buius digiti supposi tio. Amplius consideranda sunt que fiūt post fleu botbomiam. Sciendū igitur quod post fleubotbomiā im mediate non est dormiendum nec ambulandū nec cū bominibus colloquendum nec in loco luminoso mo randum sed statim facta fleubotbomia et loco fleubo tbomato decēter ligato si fleubotbomia fuerit de bra chio teneatur brachium fleubotbomatū eleuatum et ali cui parieti appodiatum per aliquod tempus. boc au tem fit ne sanguis decurrat ad locum fleubotboma/ tum quia forte locus apostemaretur et tunc satis cito po nat se ad quiescendū super lectū in loco obscuro nec aliquo mō iaceat super latus vnde facta fuit fleubo tbomia et teneat oculos clausos et solus maneat vsque ad tempus aliquod ne spūs dispergantur et interdum paretur buccella panis tosti in vino bono et satis cito eam comedat. Et si stomachus sit mūdus possunt ex biberi duo oua recentia sorbilia et deinde comedat ci bum suum ordinarium. et in illa die sit cibus eius sub tilis et bonus et paucus et potus sit bonum vinum cū pauca aqua et securius in die fleubotbomie excedere potest in potu boni vini quam in cibo. in die fleubotbo mie nullo modo exercitetur sed maneat cum sociis su is in domo cum gaudio. Illa etiam die nullo modo balneetur nec aliquo modo coeat nec dormiat. Nam dormire post fleubotbomiam causat confractionem membrorum et est causa motus superfluitatum ad in tra versus aliquod membrum nobile. Amplius in

somno retrahit' sanguis ⁊ calor ⁊ spiritus ad centruȝ
⁊ sic posset ratione motus inducti per fleubothomi
am ⁊ ratione retractionis que fit in somno fieri ī hu
moribus ebulitio ⁊ sic possit fieri febris ⁊ apertio ve
ne ⁊ specialiter quia in somno mouentur membra ho
minis motu inordinato ⁊ inopinato scȝ cum quis in
somno voluitur ⁊ reuoluitur quod etiam causa esse
possit crepationis vene. Sic igitur post fleubothomi
am non est dormiendum ⁊ specialiter ante cibum. sed
post cibum per duas vel per tres horas puto ꝙ nō
est magnum periculum quia in tanto spacio humo/
res possunt esse sufficienter quietati. Securius ē ta/
men non dormire vel si dormiatur sit valde parum.
⁊ sit cum bona custodia propter periculum quod im
minere posset Et in sexta die a die fleubothomie po
test balneari ⁊ quinta die coire et in quarta die exer/
citari. Sic igit' fleubothomat⁹ tribus diebus de/
bet esse sine exercitio notabili ⁊ in bono regimine cibi
⁊ potus. ⁊ quia fleubothomiā sequitur sincopis ual
de sepe ⁊ specialiter in habentibus stomachum cole/
ricum ⁊ spiritus subtiles bonum est statim facta fleu
bothomia fricare extrema ⁊ irrorare faciem aqua ro
sata aut vino odorifero ⁊ vocent' proprio nomine ⁊
aperiatur os eorum cum ligno. ⁊ detur brodium gal
line cum vino ⁊ potest dari dyamargariton ⁊ pliris
cum musco vel zuccarum rosatum. Hec sufficiant de
hiis que fienda sunt ante fleubothomiam ⁊ in actu.
Consequens est de sanguinis inspectione ⁊ de dispo
tione corpoꝝ p ipm sanguinē cognitione breuissime

pertransire. Per horã igit' p9 fleubothomiã inspiciẽdus ẽ sanguis postq̃ fuerit coagulatus bonũ est autem q sanguis extrahat' in pluribus scutellis ut ipi9 sanguinis difformitas ⁊ diuersitas possit meli9 a medico denotari. Prima ↄsideratio ẽ circa hoc q si prim9 sanguis sit peior secũdo ⁊ tercio ⁊ secund9 peior tercio ⁊ sic'consequenter ⁊ ultim9 sit bon9 ⁊ notabilis bona ⁊ rationabilis ⁊ sufficiens fuit fleubothomia. ⁊ si sit econuerso scȝ q prim9 sit bonus et secund9 mal9 non est adeo bonum immo signũ est q adhuc ẽ fleu/bothomie vel farmacie uel vtriusq̃ necessitas In fleubothomia que fit ad diuertendum ubi locus fleubothomatus distat a loco infirmo hoc sepe contingit ⁊ rationabiliter secundus sanguis est peior primo. ⁊ ẽ signum perfecte diuersionis. Sed quãdo fleubothomia fit ad euacuanduȝ ⁊ ex loco propinquo morbo puta ex eadẽ parte tunc prim9 sanguis debet eẽ deterior secundo ⁊ secundus tercio. ⁊ si oppositum contingit adhuc ẽ fleubothomie uel farmacie necessitas Sȝ in corporib9 sanis q̃ nimis distulerũt fleubothomiã sepe ↄtingit q prim9 erit melior secũdo ⁊ tunc iteranda ẽ fleubothomia satis cito. Secũda ↄsideratio est circa sanguis sbãm ꝓpter qđ sciendũ ẽ q ĩ sanguine fleubothoĩe sunt quinq̃ sbẽ scȝ melãcolia. fleuma. sanguis purus ⁊ colera. ⁊ aquositas vrinalis Melãco/lia em̃ ẽ sanguis fex ⁊ coloris nigri ⁊ ẽ ĩ ĩfimo scutelle ⁊ qñ ẽ nimia hui9 fecis q̃titas nõ ẽ bonũ signum. Possum9 em̃ iudicare talẽ hoĩem eẽ tristẽ inuidũ cu/riosum auaꝝ timidũ ⁊ pusillanimẽ ⁊ talis vȝ vti mũdificãtib9 melãcoliã ⁊ multiplicãtib9 bonũ sanguinẽ

Fleuma est quoddam album ⁊ muscillaginosum insi
pidum quod est quasi simile albumini oui. Hoc enim
debet esse in sanguine post melancoliam ⁊ huius nō
debet eē nimia quantitas. ⁊ si sit talis humoris nimia
quantitas possumus talem iudicare esse fleumaticū
uel naturaliter uel accidentaliter ⁊ esse somnolentum
⁊ rudem ⁊ pigrum ad actiones ⁊ multi sputi. De isto
tamen humore plus debet esse q̄ de melancolia Dein
de sequitur sanguis purus cuius color dicitur eē pur
pureus uel rufus uel subrufus ⁊ huius humoris deb;
esse maior quantitas. Cuius humoris si sit magna q̄
titas possumus iudicare talem hominem esse sangui/
neum ⁊ liberalem ⁊ amicabilem hilarem ridentem et
rubei coloris satis audacem atq; benignum. Deinde
sequitur colera que est spuma sanguinis crocei colo/
ris trahentis ad claram ⁊ sintillantem rubedinem. et
humoris huius debet esse minor quantitas q̄ sangui
nis ⁊ fleumatis ⁊ maior q̄ melancolie. Si igitur sit
magna quantitas possumus iudicare talem hominē
esse colericum ⁊ per consequens esse hirsutum fallacē
iracundum ⁊ audacem prodigū ⁊ ad actiones ꝓmp
tum ⁊ vigilem ⁊ subtilem. Et est diligenter notan
dum q̄ in corpore de melancolia debet esse minimū
quia est humor minus conformis vite. Et deinde d̄
colera ⁊ tercio de fleumate. ⁊ de sanguine plus q̄ de
aliis. Et secundum quandam estimationem veri/
tati propinquam potest dici q̄ sanguis est duplus
respectu fleumatis. ⁊ fleuma duplum respectu cole/
re. ⁊ colera dupla respectu melancolie. Hoc uero

scire punctualiter ⁊ cum certitudine est valde diffici/
le ⁊ de hoc alias perfectius apparebit. Amplius con
siderare debemus substantiam aquosam que supna/
tat in sanguine coagulato sicut serum in lacte cum co
agulatum est. Est enim sanguinis superfluitas et co
lamentum sicut est serum lactis et hec est vrinalis a/
quositas et apparet similis vrine et in colore et ĩ sub
stantia si ponatur in vrinali. Et quando talis aquo
sitas est similis vrine hominis sani cuius est sanguis
est bonum signum et aliter non est bonum. Et quã
to aquositas talis perfectius a sanguine segregatur
tanto melius et melior digestio et decoctio in epate
significatur et econuerso. Hec enim aquositas
debet esse in sanguine ad subtiliandum substantiam
ipsius sanguinis vt liberius et facilius per venas ma
gnas et paruas ad membra peruenire valeat. Unde
non est bonum sanguinem esse priuatum totaliter ta/
li aquositate vrinali. Nam ex hoc significatur sicci/
tas et grossicies sanguinis et paucus potus permixti
uus ⁊ delatiuus ⁊ talis aquositas minima solet esse ĩ
multum ieiunantibus ⁊ multũ vigilantibus ⁊ ĩ hiis
qui vtuntur cibis declinantibus ad caliditatem ⁊ sic
citatem ⁊ in hiis qui multum exercitantur ⁊ sudant. ⁊
similiter in conualescentibus. Amplius non est bo/
num ꝙ nimia huius aquositatis quantitas sit in san
guine. Nam ex hoc significatur defectus digestiõis
vel ratione ciborum ⁊ potuum vel ratione membro/
rum ciborum in sanguinem conuersionem facere non
potentium. Et significatur etiam nimia

humiditas ⁊ frigiditas sanguinis ⁊ corporis debili/
tas Unde habentes stomachum frigidū ⁊ epar frigi
dum ⁊ similiter venas ⁊ vtentes cibis frigidis ⁊ hūi
dis ⁊ multum bibentes ⁊ comedentes ⁊ specialiter mł
tum bibentes ⁊ parum exercitantes ⁊ non multum ie
iunantes nec vigilantes consueuerunt talem habere
sanguinem. Amplius in sanguine est quedam sub/
stantia carnosa declinans ad albedinem Nā sanguis
incipit dealbari in venis ⁊ sanguinis digestio vlteri
or vt conuertat͛ in membra dealbando procedit.
Hec digestio incipit in venis magnis ⁊ per venas p/
uas terminat͛ finaliter ad membra digestionis tercie
scȝ ad membra exteriora solida. Huiusmodi autem
substantia quasi carnea manifeste apparet in sangui/
ne post eius digestionem ⁊ ablutionem. Et quanto
sanguis est pinguior vel humidior ⁊ aquosior tanto
minus est in eadem de huiusmodi substantia. ⁊ quan
to sanguis est grossior nisi temperamentum excedat
⁊ minus pinguis ⁊ inaquosus tanto plus percipitur
talis substantia ex multa igitur quantitate talis sub
stantie albe bonitas digestionis in venis significat͛ ⁊
sanguinis obediencia ad conuersionem in membra.
Et specialiter si talis substantia inueniatur tractabi
lis manib9 nec in ea appareant contenta nigra nec ad
tactum dura que digitis fricata quasi puluerisantur
Ex hoc enim significatur ad lepram dispositio pro/
pinqua. Amplius si de totius substantie sanguinis
grossicie vel subtilitate certificari volueris post san/
guinis ebulitionem cum cultello vel subtili ligno inci

de sanguinem·si enim non resistat sed faciliter incisio
ni obediat subtilitas sanguinis significatur ꝛ ecõuer
so·si difficulter diuidat᷑ ꝛ incidatur grossicies ꝛ vis/
cositas indicat᷑· Viscositas sanguinis non est sine do
minio aliquali humiditatis. sed grossicies potest eẽ
cum dominio siccitatis sanguinis·igitur grossus sine
viscositate non erit glutinosus nec habet partes ad
inuicem adherentes sicut partes cathene· Sꝫ sanguis
viscosus est glutinosus ꝛ eius partes sibiinuicem ad
herent sicut partes cathene· Si autem sanguis nul
lo modo sustineat incisionem q̃uis diuidat᷑ sicut ap
paret in aqua oleo ꝛ ceteris liquoribus que facilime
diuiduntur sed non inciduntur talis inꝗ sanguis est
minus subtilis·sed talis subtilitas meo iudicio argu
it indigestionem· Et quando sanguis de facili perfo
ratur satis conuenienter sed non inciditur tunc argui
tur sanguinis viscositas ꝛ talis sanguis ut plurimuꝫ
est fleumaticus· Et quando sanguis incidit᷑ sed cum
quadam resistentia tunc utiqꝫ sanguis est grossus et
non viscosus· Amplius considerandum est circa co
lorem sanguinis· Inspecto igit᷑ sanguine in scutella si
secundum alium ꝛ alium situm scutelle sanguis appa/
reat alterius ꝛ alterius coloris sicut apparet in collo
columbe significatur ex hoc inꝗ humorum maloruꝫ
diuersitas cum quadam uentositate eleuante partes
sanguinis ut lumen facilius intret ꝛ secundum alium
ꝛ alium situm subintrans alium ꝛ alium colorem cau
set· Hoc enim arguit humorum malorum diuersitatẽ
cum quadam uentositate· Et quia tales non sunt vel

ri colores sanguinis · ideo demum considerare debe/
mus verum colorem ⁊ fixuȝ sanguinis qui color si sit
rubeus obscurus primo purpureus bonus est ⁊ ar/
guit bonum sanguinem. Et si color sit sintillantis
rubedinis arguit dominiuȝ colere · ⁊ similiter si sit cro
ceus ⁊ si sit spumosus arguitur ventositas · Et si sit
cinericius uel albus uel liuidus potest argui frigidi/
tas ⁊ fleumatis dominium ⁊ specialiter si cū hoc san
guis fuerit viscosus ⁊ cetera particularia arguentia
dominium fleumatis concurrunt · Isti etiam colo/
res possunt prouenire ex adustione sicut patet in ex/
tenuatis ⁊ dispositis ad lepram · Color viridis e
tiam attestatur adustioni ⁊ specialiter colere · Co/
lor niger attestatur melancolie uel per uiam adustio
nis vel naturali · Amplius considerare debemus
sanguinis saporem si placet qui debet esse dulcis ·
Si igitur sit insipidus arguit dominium fleumatis ·
Si sit amarus dominium colere · Si ponticus vel a
cetosus dominium melancolie vel fleumatis acetosi.
Et si sapor sit salsus arguit adustionem in humori/
bus · Amplius considerādus est sanguinis odor
Nam si boni odoris ⁊ delectabilis est bonum signuȝ
est ⁊ boni sanguinis · Et si odor sit fetidus est mag
na putrefactio in humoribus · Amplius conside
rare debemus si sanguis per fleubothomiam extra/
ctus cito coaguletur vel tarde · Si enim cito coagu
letur nimia sanguinis grossicies significatur · et si
tarde coaguletur nimia subtilitas ⁊ indigestio

significatur et si mediocriter mediocritas substãtie denotatur. Hec sufficiant de considerationibus habendis circa fleubothomiam. De his autem que sumuntur ex parte egritudinum et accidentiũ non est hic locus loquendi quia habent videri in curis egritudinũ et accidentium. In hoc igit' negocio aliud tempus apponetur.

Capitulum secundum de ventosis.

Voniã sani minus vtunt' ventosis q̃ fleubothomia iõ d ventosis breuiter est pertranseũdum. Circa igitur ventosationem multe cadunt considerationes. Prima consideratio est de vtilitatibus ventosarum. Sciendum q duplex est modus ventosandi. vnus sine scarificatione siue carnis incisione. et alius cum carnis incisione siue scarificatione. Ventosa sine scarificatione fit interdum ad diuertendum sanguinem ab alio loco ne euacuet' immoderate. verbi gratia in immoderato fluxu menstruoruʒ apponatur ventosa sub mamillis ad sanguinem diuertendum. Amplius fit interdum ad attrahendũ verbi gratia si apostema sit profundum apponatur ventosa supra locum apostematum vt materia apostematis trahat' ad extra ut medicaminũ virtus possit melius ad materiã illã peruenire. Amplius interduʒ fit ventosa ut apostematum materia mutet' de loco nobili ad minus nobilem. Amplius interdum fit sine scarificatione ut membrum ventosatũ calefiat et sanguis

ad ipsum trahãtur ⁊ eius ventositates remoueantur
Amplius interdum fit talis ventosa ut membrum re/
ducat ad suum naturalem locum a quo fuit remotuꝫ
sicut fit in ruptura inguinis. Aliquãdo fit ad sedan/
dum dolorem sicut in dolore matricis ⁊ colica ven/
tose fiunt sine scarificatione. Fiunt autem ventose cũ
scarificatione propter duo. Primo quidem ad eua/
cuandum de venis magnis quãuis nõ immediate et
ventose huiusmodi posite sunt in cruribus ⁊ ĩter spa
tulas. Sed sanguine existente grosso tales vẽtose pa
rum valent nisi precedant subtiliantia ⁊ ab intra per
cibos ⁊ medicinas ⁊ ab extra per fricationem ⁊ bal/
neum. Amplius tales uentose maxime fiunt ad euacu
andum sanguinẽ subtilẽ qui est prope cutem. Unde
in hiis in quibus non audemꝰ facere fleubothomiã
vel propter etatem uel uirtutem aut consuetudinẽ de
bemus facere ventosas. Et põt fieri talis ventosatio
cum magna scarificatione ⁊ parua. Magna quidem
cum fit ad euacuandum a toto corpore. ⁊ cum parua
cum fit ad euacuandum a venis capillaribus ⁊ ab ali
quo membro speciali. ⁊ q̃to sanguis est ꝓfundior ⁊
grossior tanto dꝫ esse maior scarpellatio. ⁊ q̃to sub
tilior ⁊ minus profundior tanto fiat minor scarpel/
latio. Et scias ꝙ infans in primo anno nullo modo
dꝫ ventosari. sed in secundo uel tercio ⁊ sic deinceps
potest ventosari. Et dicunt quidam ꝙ post sexagita
annos non ventoset. Dicunt quidam ꝙ ventosa nõ
debet fieri ĩ nouilunio nec in fine lune sed luna existẽ
te in magno lumine ⁊ debet fieri hora diei secũda uł
tercia. Et post horam vnã ventosationis detᷣ cibꝰ et

quia ventosa ⁊ fleubothomia in multis conueniunt ⁊
specialiter ventosa que fit ad euacuandum tunc redu
cende sunt ad memoriam multe considerationes su/
perius dicte de fleubothomia. Sic igit᷑ patet prop/
ter quas causas fit ventosa. Secunda consideratio
circa ventosas est scire loca in quibus ventose com/
muniter poni consueuerunt. Sciendum igit᷑ ꝙ vento
se apponi consueuerunt super caput ⁊ in fronte ⁊ ī mē
to ⁊ in parte posteriori colli ⁊ inter duo cornua ī prī
cipio nuce. ⁊ consueuerunt poni sub collo supra nu /
cam ⁊ recte in parte que opponit᷑ cordi ⁊ stomacho
⁊ consueuerunt poni supra renes ⁊ in cruribus scꝫ ī p
te anteriori ⁊ posteriori domestica ⁊ siluestri. Consue
uerunt etiam apponi in loco cauillarum. Ad quid au
tem horum locorū ventose deseruiant dicendum ē cō
sequenter. Quidam dicunt ꝙ ventose posite super ca
put conferunt amentie ⁊ scothomie ⁊ tardant caniciē
hoc tamen non est vniuersaliter recipiendum pro ve
ro immo in quibusdam corporibus accelerant canos
⁊ intellectum impediunt. sed conferunt egritudinibus
oculorum puta scabiei ⁊ hothor egressioni vuee. Sꝫ
intellectum impediunt ⁊ faciunt hereditare stuporeꝫ
⁊ obliuionem. Igitur in sanitatis regimine nullo mo
do ventosanda est summitas capitis. Ventosa autē
in fronte posita valde potest conferre dolori partis
posterioris capitis ⁊ ad alias egritudines ad quas
valet fleubothomia vene frontis sed impedit ratio/
nem ⁊ intellectum. vñ non est in sanitatis regīe facien
da. Ventosa sub mento ꝯfert puis pustulis q̄ fiūt in
ore ⁊ egritudini dētiū ⁊ gigiuaꝝ ⁊ multū dn̄t iuuar̄ ī

mundificatione Faciei ⁊ cutis capitis. Ventosa q̄ po/
nit᷑ inter cornua occipitii valet grauedini ⁊ vacuita/
ti que est in capite ⁊ caput ⁊ faciem alleuiat ⁊ dolori
bus qui sunt in radicibus dentium ⁊ gingiuaruȝ aux
iliatur. Et est mirabilis in tumore faciei. tales autem
ventose que ponuntur ī parte posteriori ⁊ supra nu
cam debilitant memoriam vnde non debent fieri nisi
imminente necessitate nec assuescendum est ad eas.
Ventose que ponunt᷑ inter spatulas ualent egritudi/
nibus pectoris sanguineis ⁊ asmati ⁊ spasmo sangui
neo. Et similiter conferunt tremori cordis sanguineo
sed stomachum debilitant ⁊ possunt eē causa tremo/
ris cordis alterius q̄ȝ sanguinei. Ventose renibus su/
perposite valent apostematib9 coxarum ⁊ scabiei ea
rum ⁊ emorroydibus ⁊ podagre ⁊ pruritui dorsi et
ventositatibus matricis ⁊ vesice. Ventose in cruribus
maxime competunt in sanitatis regimine loco fleubo
thomie quia maxime repletionem diminuunt ⁊ plus
omnibus aliis ventosis Et tales ventose maxime ua
lent doloribus matricis antiquis ⁊ doloribus renuȝ
⁊ vesice ⁊ menstrua prouocant ⁊ posite in parte ante
riori valent in apostematibus testiculorum ⁊ vulne
ribus coxarum ⁊ crurium. ⁊ posite in parte posterio/
ri valent in apostematibus ⁊ exituris que fiunt ī na
tibus. Ventose que ponunt᷑ in cauillis pedum confe/
rūt ad eadē ad que ōfert illaꝝ uenaꝝ fleubothomia
puta probibitionem menstruorum ⁊ sciatice ⁊ poda
(gre.

Capitulum tercium de sanguisugis.

Onsequenter est dicere de sanguisugis circa quas cadunt quinq₃ considerationes. Pria est de eaꝝ electione· secunda de eaꝝ uirtute· tercia de ipaꝝ preparatiōe anteq₃ applicent᷑· quarta de ipsarū applicatione· quinta de ipaꝝ remotione· Potest addi consideratio sexta de hiis que fiūt post ipaꝝ remotionem· Propter primā sciendū q₃ debēt eligi sanguisuge de aquis mundis currentibus ⁊ participantibus laudabilibus conditionibus aquarum bonarum superius enumeratis in primo capitulo secunde partis· ⁊ in capitulo de balneis. ⁊ in capitulo de regimine infantis ⁊ sunt aque in quibus reperiuntur rane munde q̄uis quidam asserant oppositu₃ huius· Amplius sanguisuga debet esse subtilis sicut cauda muris parui capitis non coloris viridis· nec nigri nec alterius mali coloris nec super eas debent esse fila coloris azuli· Eligant᷑ igit᷑ rufe quasi coloris epatis uel habentes uentres rubeos ⁊ dorsum coloris similis rei super quam existit viriditas ⁊ non sit simpliciter viridis· Si enim sint magne ⁊ magni capitis ⁊ coloris nigri ⁊ diuersorum colorum et sint ex aquis fetidis stantibus in quibus reperiuntur animalia venenosa· Tales inq₃ sunt venenose ⁊ ex eis inq₃ contingere consueuit sincopis ⁊ apostemata mala sanguinis fluxus ⁊ febris ⁊ membrorum laxitas ⁊ vlcera fraudulenta· Propter secundam sciendum q₃ sicut per fleubothomiam ⁊ ventosas euacuatur plenitudo totius ⁊ membri particularis sic etiā per sanguisugas· verum est tamen q₃ fleubothomia euacuat

magis a profundo q̃ sanguisuga ⁊ uentosa. ⁊ simili/
ter sanguisuga attrahit sanguinem a magis ꝓfundo
q̃ ventosa. Nam attractio que fit per ventosam est
a calido ⁊ a vacuo. Sed attractio que fit per sangui
sugam est a virtute anime ⁊ a tota specie cum spiritu
⁊ calore ⁊ ideo attractio est fortior. quia etiaʒ attra
ctum maiorem habet conuenientiam cum attrahente
maiorem enim conuenientiaʒ habet sanguis attractꝰ
cum sanguisuga q̃ cum ventosa. Sic igitur sanguisu/
ga est conuenientior ad euacuandum plenitudinem
⁊ similiter a profundo q̃ ventosa. Et est diligen/
ter notandum ꝙ dicunt quidam ꝙ sanguisuga attra
hit bonum sanguinem ⁊ non malum. ⁊ secundū hanc
viam non competunt nisi in sanguinis multitudine ⁊
non in sanguinis corruptione. Sed istorum opinio/
ni non consentio quia sapientum dictis non concor/
dat. Nouerunt enim sapientes ꝙ sanguisuga va/
let in morphea ⁊ impetigine ⁊ in serpigine quod nul/
lo modo esset si attraheret sanguinem bonum ⁊ relin
queret malum. Sic enim plus noceret q̃ prodesset.
Unde puto saluo meliori iudicio ꝙ sanguisuga plꝰ
euacuat malum sanguinem ⁊ corruptum ⁊ attrahit q̃
bonum propter duo. Primum quidem quia natu
ra corporis retinet bonum ⁊ dimittit malum quo nō
indiget. Secundo quia malus sanguis est ꝓpor/
cionabilior sanguisuge q̃ bonus sanguis. Non em̄
est rationabile ꝙ sanguis qui habet similitudinem ⁊
proporcionem in tota specie cum membro nostri cor
poris habeat proportionem ⁊ similitudinem cum

sanguisuga quia sanguisuga est multū distans a cor/
pore nostro sꝫ rōnabiliꝰ est ꝙ malꝰ sanguis ⁊ corru/
ptus qui nullā habet proportionē cū mēbris corpo/
ris nostri uel paucā habeat ꝓportionem cum sangui
suga· ⁊ sic sanguisuga attrahit malū sanguinē qui est
magis ei ꝓportionatꝰ ⁊ relinquit bonū· In oībus igi
tur egritudinibꝰ subcutaneis que sunt de sanguīe cor
rupto multū ualēt sanguisuge ⁊ plus ꝙ̃ uētosa· Nam
uētosa attrahit indifferēter bonū ⁊ malū sanguinem·
⁊ sanguisuga nō· Sed eligit malū tāꝙ̃ sibi cōueniētio
rem relinquēdo bonū· Propter terciam est sciendum
ꝙ anꝙ̃ applicētur debēt seruari per unū diē ⁊ procu
retur ꝙ euomāt per cōstrictionē sic ꝙ emittāt qđ est
in eoꝝ uētribꝰ ⁊ parum sanguinis agni uel anatis ꝓ/
iiciatur ⁊ inde nutriant̄ ⁊ deinde earum immundicies
cum spongia uel cum panno aspero remoueat̄· Prop
ter quartam sciendum ꝙ quando uolumus applica/
re sanguisugas in loco ante fricetur locus ⁊ fomente/
tur in tantum ꝙ rubeat et pori aperiantur et sanguis
subtilietur ⁊ deinde proiciat̄ sanguisuga in· aq̄ dul/
ci ⁊ mundetur ⁊ loco applicetur· Et si applicari nolu
erit inungat̄ locꝰ cū aliquātulo sanguinis agni uel lu
ti aque in qua morari cōsueuit ⁊ permittat̄ attrahere
sanguinē quousꝙ̃ appareāt uene plene· Propter quī/
tam sciēdū ꝙ quādo volumus eas remouere a mem/
bro cui sunt applicate· hoc potest fieri cum seta cau/
de equi aut cum aceto tepido aut cuꝫ aqua salsa aut
ligno aloes· ⁊ demum abluat̄ locus cum uino puro ⁊
melle ⁊ securiꝰ est ꝙ apponat̄ uentosa super locum et

si forte sanguinis fluxus nō cessaret aspergat᷑ locus gallis cōbustis ⁊ mastice ⁊ sanguīe dracōis ⁊ silib9.

Capitulum quartum de cauteriis.

Quia homines sani raro utunt᷑ cauteriis ⁊ tamen utunt᷑ eis interdum ꝓpter operis ꝯplementū addemus hic vnū capitulum breue ꝺ cauteriis q̄ꝫtum spectat ad regimen sanitatis. Cuꝫ q̄bus autem ⁊ quomodo fiant cauteria ⁊ sectiones nō est hic dicendum. hoc enim est cyrurgicorum opus. Nolumus etiaꝫ hic enumerare omnes egritudines in quarum cura competunt cauteria uel sectiones. Nolumus etiam hic enumerare omnia loca que cauterisari consueuerunt. sed solum dicemus generales cautelas ⁊ utilitates cauterioꝝ ⁊ quedaꝫ generalia ī cauteriis obseruanda. Sciendū igit᷑ ꝙ multis cauterisatio ualde utilis est in exsiccando humores ⁊ in attrahendo eos a remotis ⁊ ꝓfundo. ⁊ ad ꝓhibendū ne corruptio spergat᷑ ⁊ ad confortandum membrū cui9 complexionem uolumus rectificare ⁊ ad resoluendū materias corruptas in membro retentas. Ampli9 cauterisatio ualet ad retinendum sanguinis fluxum. Et quando cauterium fit ad hanc intentionem ultimam cauterisatio debet esse ꝓfundior ⁊ fortior quia si eēt debilis faciens crustam que postea satis cito caderet esset error nouissimus peior priore. Nam sequeretur fluxus sanguinis peior ⁊ incurabilior priore. Homines igit᷑ in latitudine sanitatis existentes qui tamen sunt parati cadere in egritudines mēbroꝝ exteriorū contingentes ex humoribus corruptis debent uti

y

cauteriis sicut verbi gratia parati ad leprā ⁊ ad gut
tam rosaceaꝫ faciei ⁊ uniuersaliter ad egritudines de
turpantes faciem propter humiditates corruptas in
cerebro retentas que non habent spiraculum. Nā ta/
les humiditates descendunt ad faciem ⁊ ad totū cor
pus ⁊ causant lepram talibus inq̄ȝ ad preseruanduꝫ
⁊ similiter ad curandum cauterisatio ē bene utilis Et
si anteq̄ȝ materia descenderit cauterisatio fiat in qua
tuor quartis capitis quousq̄ȝ cauterisatio perueniat
ad os cranei multum ē utilis vt hūiditates corrupte
euentationem habeant ⁊ spiraculū ⁊ ad cetera mēbra
corpis ⁊ similiter ad faciē nō decurrāt. sed talis cau/
terisatio in qua puenit᷑ ad craneum multū subtiliter
est fienda ne cerebrū ebuliat ⁊ pia mater ⁊ dura ledā
tur ⁊ sit error nouissim9 peior priore. ⁊ oīa ista caute
ria in capite facta preseruāt ⁊ curant ab omnib9 egrī
tudinibus causatis vel causari possibilibus per viā
reumatis descendentis a capite ⁊ sic p̄seruant ab vlce
re pulmonis tussi asmate ⁊ squināntia ⁊ uniuersaliter
ab aliis egritudinibus quarum mater potest eē reu/
ma descendens a capite ⁊ specialiter si humores sint
valde corrupti ⁊ in cerebro coartati. Et sicut dictuꝫ
est de humoribus corruptis in cerebro ⁊ capite coar
tatis q̄ p cauteria capitis mundificantur ⁊ desiccant᷑
sic suo modo intelligendum est de aliis mēbris cor/
poris. Nam in quocūq̄ȝ membro corporis sint tales
humores corrupti per talium membrorum cauterisa
tionem mundificant᷑ ⁊ desiccantur ⁊ membrum illud
purificatur. Unde si tales humiditates corrupte sint
coartate in splene vel epate aut stomacho vel

pectore super membris illis fiant cauteria ⁊ similiter intelligat᷑ si humiditates corrupte fuerunt coartate ĩ iuncturis· fiant enim cauteria in circuitu iuncture Sic igitur patent generales vtilitates cauteriorum· Nũc restat ponere quasdam regulas obseruandas in cauteriis· Prima ꝙ nunꝙ̄ fiat cauteriũ nisi corpore priꝰ mundificato per farmaciã uel fleubothomiam uel ꝑ vtrunqꝫ istoꝝ sicut medico videt᷑ expedire· Secunda regula obseruanda ē ꝙ quãdo cauterium fit ad euacuandum detineat᷑ cauterium apertũ sꝫ qñ fit ad retinendũ sanguinē locꝰ cauterisatꝰ nõ teneat᷑ aptꝰ· Tercia regula ē ꝙ cauteriũ qđ fit ad euacuandũ ad minꝰ teneat᷑ aptũ p. xl. dies ⁊ quolibꝫ die mundificet᷑ locꝰ semel uel bis ꝫm ꝙ plꝰ uel minꝰ de ipo euacuat᷑ ⁊ ꝫm ꝙ materia ē plus uel minus corrupta· Interdum lauet᷑ locus cũ decoctione folioꝝ hedere terrestris ⁊ arboree ut locus cauterisatus nõ feteat· Quarta regula est ꝙ nõ fiãt cauteria in ĩfantibꝰ uel ualde senibꝰ· In infantibus quidē ꝓpter mēbroꝝ nimiã molliciē· In senibꝰ ãt ꝓpter nimiã membroꝝ siccitatē· In hiis etiam etatibus membra sunt debilia nõ potentia bene sustinere cauteria· Quinta regula est non fiant cauteria in temporibus ualde calidis nec frigidis nec siccis. Sexta regula est ꝙ non fiant super musculos et lacertos sed in fine uel principio musculorum· Septima regula ꝙ interdum fiant super membrum mãdãs interdum super membrum per quod tanꝙ̄ per medium mandatur ⁊ interdum fiant super membrum cui mandatur verbi gratia si materia existens in cerebro reumatisaret ad oculos per arterias ⁊ uenas tempoꝝ

anteq̃ materia fluat fiant cauteria super caput ꝛ cum actu fluit fiant cauteria in temporibus. ꝛ cū tota materia fluxa fuerit ad lacrimale oculi fiant in lacrimali. Interdū fiāt cauteria sub membro ad qđ fluit materia. verbi grā si materia fluat ad faciē pōt fieri cauterium sub mento ad mundificandū faciem. Octaua regula obseruāda in cauteriis ē ꝙ cauteria que fiunt sub genibus sunt utiliora ad mundificandum totum corpus ꝛ humiditates corruptas a toto corpore vnde talia cauteria satis deberent eē vtilia in cura lepre ꝛ morphee ꝛ sic de aliis. hoc ego fui expertus in vno ex principibus huius mundi.

Capitulum quintum de farmacia.

Et interdum ventris solutio quibusdā hominib9 multū ↄpetit in regīe sanitatis scʒ ad ꝑseruandū ab egritudinib9 materialib9 ex humoꝝ corruptione. Est enī possibile ꝙ laxatiua aut farmaca medicina corpus mundificet' ab humore q generari consueuit ex negligentia diete ꝛ ex corporis discrasia uel naturali uel accidētali. Nā quātumcūq3 aliquis sit bone ↄplexiōis ꝓpter nutriētia siluestria in se multiplicabit malos humores a quib9 si nō mūdificet' corpus grauabit'. Et similiter q̃tūcunq3 aliqs fuerit boni regiminis tamen ꝓpter maliciā complexionis ꝛ debilitatis membroꝝ ꝛ spirituum ꝛ uirtutum multiplicabunt' in corpore mali humores puta colera fleuma uel melancolia ex quorum purgatione preseruabit' corpus ab egritudine. Vtentes igit' malo regimine ꝛ qui sunt male ↄplexiōis ꝛ nō sunt īfantes

neqꝫ decrepiti ⁊ habentes stomachū ⁊ uiscera fortia. habentesqꝫ corpus magnum ⁊ pingue ⁊ sunt gulosi ⁊ multum comedunt fructus ⁊ paꝝ exercitant̄ ⁊ nō mł̄ tum assellāt nec sudant nec coeunt. tales sunt maxime farmacandi ⁊ si non euacuant̄ non euadent quin ca/ dent in pessimas egritudines ⁊ horū oppositi in con/ ditionib⁹ enumeratis minime sunt apti ad medicinā laxatiuam. Et specialiter si venter eoꝝ sit solubilis ⁊ sint apti ad dissinteriam uel lienteriam. Et similiter si eorum corpus sit siccum. In talibus enim medicine la xatiue sepius sumpte corpus debilitant ⁊ ethicam ⁊ ptisim adducunt. Et est diligenter notandum ꝙ āte/ ꝙꝫ medicina laxatiua sumat̄ preparandum est corp⁹ ad eam ⁊ humores sunt dirigendi ⁊ preparandi vt humores obediant euacuationi. qui enim conat̄ ma teriam indigestam euacuare ipsam non euacuat sed sana membra debilitat. ⁊ morbo resistentia. Corpus igit̄ preparandum est cum nutrimentis mollificati/ uis ⁊ vnctuosis ⁊ uenarum apertiuis ⁊ partiendus est cibus. Et vt sit ad vnum dicere corpus est ꝑmol liendum ⁊ humectandum nutrimento plurimo bal/ neo ⁊ requie. Et similiter si materia sit grossa ⁊ uisco/ sa subtilianda est ⁊ incidenda ⁊ si sit nimis subtilis ⁊ calida aliqualiter est ingrossanda. Verum est ꝙ ma teria existente furiosa siue sit furiosa ratione mobili/ tatis vel ratione malicie siue ratione membri ⁊ loci. siue ratione quantitatis ⁊ qualitatis. siue ratione ac cidentis inducti per talem materiam non debet expe ctari digestio. Amplius obseruandum est ne

quis recipiat medicinam laxatiuam in temporib9 ca
lidis ualde nec frigidis ualde ꝫ in tēperatis ut in ve
re uel autūno. Tempus etiam humidum cōuenienti/
us est ad medicinam laxatiuā. Multum ꝯsiderandū
est ꝙ luna non sit in leone ⁊ ꝙ leo non sit ascendēs et
vniuersaliter ꝙ luna nō sit in signo fixo. Sit igit᷑ lu/
na in signo mobili ⁊ frigido ⁊ humido. Vn̄ inter oīa
signa mihi uidet᷑ ꝙ cancer est conuenientius signū ad
farmaciam ⁊ deinde piscis. hec em̄ signa nō sunt fixa
⁊ sunt aquatica frigida ⁊ humida. Scorpio est signū
conueniens quia aquaticum frigidum ⁊ humidum ꝫ
est signum fixum. Multum etiam considerandū ē
ꝙ luna nō sit coniuncta ioui nec corporaliter nec per
aspectum ⁊ ꝙ etiam non sit coniuncta saturno. Nam
coniunctio cum ioue debilitat uirtutem medicine et
fortificat uirtutem naturalē corporis. Medicina au
tem laxatiua non euacuat humorē nisi superando uir
tutes naturales corporis. Amplius coniunctio cū sa
turno immobilitat humores ⁊ sic impedit operatio/
nem farmacie. Amplius considerandum est ꝙ quedaꝫ
medicine sunt super quibus postꝙ̄ sumpte sunt mul/
tum est dormiendum sicut fortes medicine que sumū/
tur in substantia pillulata. Alie sunt super quibus nō
tantum est dormiendū sicut sunt medicine nō ita for/
tes que sumuntur per modum electuarii. Et alie sunt
sup quib9 paꝝ uel nihil est dormiendum cuiusmodi
sunt debiles medicine ualde ⁊ que recipiunt᷑ in cola/
tura. Medicine igit᷑ que recipiuntur in substantia pil
lulata recipiantur de sero ⁊ superdormiatur tota no
cte. Multum autem considerandum est ꝙ pillule nō

sint indurate ꝛ petrificate nec etiã sint nimis molles. sed sint siccate de nouo. Medicine autem que sumun tur per modum electuarioꝝ recipi dñt in media no/ cte ꝛ superdormiat᷑ usqꝫ ad diem. Et que recipiunt᷑ ĩ colatura recipi dñt in aurora ꝛ paꝝ uel nil ẽ supdor miendũ nec statim ẽ ambulandũ sꝫ quiescendũ qꝛ sci/ mus ꝙ medicina q̃tũcunqꝫ sit debilis non operatur in humore nisi primitus natura in eam egerit reducẽ do de potentia ad actum. ꝛ ideo quiescendum est su/ per eam sumptã quousqꝫ appropinquet tempꝰ ope/ rationis ꝛ tunc mouendum est corpꝰ hinc inde nõ la boriose nec ĩ loco ualde calido nec frigido ualde. Si em̃ vis ducere elleborum moue corpꝰ nec dormiatur aliquo mõ donec medicina suam perfecerit operatio nẽ quia somnꝰ retinet fortes euacuationes ꝛ similiter medicina sumpta nihil ẽ comedendum nec bibenduꝫ donec medicina ꝯpleuerit suã operationẽ. Sũt tamẽ quidam debilis nature ꝛ rare compositionis qui nõ possunt eẽ sine cibo quousqꝫ medicina suaꝫ perficiat operationẽ ꝛ isti debent ante haustum medicine com edere aliquid subtile leue facilis digestionis ꝛ tales etiam postqꝫ medicina incipit operari possunt come dere aliquid subtile stipticum quod stomachum con fortet ꝛ medicinam ad inferiora deponat. Sed si ne/ cessitas non cogat cibus ꝛ potus totaliter dimittan tur quousqꝫ medicina perfecerit operationẽ suã. Sci mus autem medicinã suam compleuisse operationeꝫ ex eo ꝙ videmus mutationeꝫ in egestionibus ad hu morem cui medicina exhibita non est appropriata. tunc enim signum est ꝙ medicina perfecit opꝰ suum.

⁊ tunc potest farmacatus cibari Amplius ē aliud sig
num scʒ ꝙ medicina exhibita apparet in egestionibꝰ
Nam postꝙ̄ medicina sufficienter est operata natu/
ra eam emittit ⁊ tunc farmacatus comedat bibat ⁊ q
escat. Tercium signum est sitis quā scimus non eueni/
re nec ex acuitate medicine nec humoris nec ex cōple/
xione stomachi. Si igitᷣ medicina non sit acuta nec e
tiam humores in corpore qui debent euacuari sunt
multum calidi nec etiam farmacatus sit naturaliter si
tibundus tunc quidem satis patet farmaci operatio
Unde signum est purgationis sufficientis. Sed post
ꝙ̄ perceperimus farmacum appropinquare ad ope/
rationis terminum bonum est ꝙ farmacatus bibat a
liquid lubricatiuum lauatiuum ⁊ sitis sedatiuū ⁊ me
dicine repressiuum ⁊ expulsiuum ⁊ huiusmodi ē aqua
ordei calidissima hec enim est lauatiua ⁊ medicine re
pressiua ⁊ lubrica. Et post horam diei comedat cibū
subtilē facilis digestionis ⁊ vinum limphatum bibat
calidum. nihil enim suscipiat actu frigidum ⁊ dimit/
tat illa die omnes fructꝰ ⁊ specialiter frigidos ⁊ hu
midos laxatiuos ⁊ specialiter ante cibum ⁊ precipue
crudos debilitantes stomachum. Et si medicina fue
rit multum acuta ⁊ farmacatus multum complexiōis
calide ⁊ tempus calidum nullo modo bibatᷣ vinum
sed loco vini bibaturᷣ mellicratum uel aqua scʒ zucca
rata uel bibatur aqua cocta in vino paucissimo ⁊ de
bilissimo alterata. Et est diligenter notandum ꝙ si
quis fuerit farmacatus vehementer purgatus ⁊ for
te timeamus vlteriorem purgationeʒ nullo modo bi
bendum est mellicratum nec aqua zuccarata. nec simi

lia que uentrem laxare possent sed bibi debet succus citoniorum inspissatus per decoctionem cum aq̃ fer rata uel aliquid simile. Interdum autem contingit ꝙ medicina exbibita euacuat uel quia medicina est de bilis uel quia corpus est debile uel quia ventositas grossa est in stomacho que subleuat corpus medici/ ne uel quia vie intestinorum sunt opilate. Si igit᷑ vi/ deamus medicinam non operari quia uirtus est de/ bilis confortanda est cum cibo subtili lubrico ⁊ post ea exbibeat᷑ aqua non multum frigida. Si autem me dicina sit debilis demus aquam frigidam non nimiū frigoris ⁊ deinde dabimus aliqua compressiua pon tica sicut citonia ⁊ pira. Hec enim medicinam ad infe riora deponunt. Si autem ventositas sit in causa uel constipatio intestinorum clisteria sunt competēs me dicina ⁊ dissoluentia uentositatem. Si autem medici na exbibita non operet᷑ ⁊ declinet ad superiora ⁊ ge neret morsum cordis ⁊ angustiam ⁊ estuationem ⁊ ꝑ focationem ⁊ motum spasmosum prouocandus est vomitus. Et si viderimus ꝙ declinat ad inferiora non pretermittantur clisteria fortia attractiua. Am plius talium medicinarum maliciam corrigit potus aque vehementer frigide ⁊ balneatio in ea propter hoc ꝙ frangit acuitatem medicine ⁊ inflammationē ⁊ remouet serositatem medicine. Etiam ad hoc confe runt tyriace species quia tales medicine sunt de gene re venenosorum. sed super omnia quando medicina non euacuat confide in clisteriorum beneficiis. Si au tem cum his omnibꝰ medicina sumpta non fuerit a corpore expulsa ⁊ accidentia mala multiplicentur

⁊ medicina ⁊ materia moueat᷑ ad superius fienda est fleubothomia de sophena ⁊ post de basilica. vomi/tus autem magis prouocandi sunt quando medicina generat cordis morsum ⁊ nauseam ⁊ facit singultuȝ ⁊ ꝓfocationem. Hec tamen contemnenda sunt clisteria In hoc enim remedio confisus sum usqȝ ad nūc ⁊ bonum effectū inueni. Interdū etiā ↄtingit ꝙ medicina farmaca exhibita euacuat plus q̄ꝫ oportet. Et tūc studendum ē primo ut medicina a corpore expellatur. Amplius ut intestina ↄfortent᷑ ad retinendum. Tercio studendum est etiam ut materia diuertat᷑. Quarto ut totum corpus ⁊ specialiter cor ⁊ cetera membra principalia confortentur. Quinto etiam in casu forti exhibenda sunt stupefacientia ⁊ materiam congelantia. Dico igit᷑ primo ꝙ si videamus medicinam secessiuam adhuc in corpore manere ⁊ corporaliter ⁊ uirtualiter exhibeamus aliqua lubrica laxatiua uirtutē medicine debilitantia ⁊ corpus medicine a corpore expellentia quorum vnū ⁊ optimū ē aqua ordei calidissima cum muscillagine psillii uel citonioꝝ in potu exhibita. Hec enim faciunt uirtutem medicine debilitari ⁊ ip̄am a corpore expellunt ⁊ ita intelligit᷑ in aliis Hoc autem remedium est bonū si videamus talē euacuationem superfluam esse ex virtutis medicine fortitudine. Amplius dico secūdo ꝙ uirtus contentiua intestinorum in tali casu est confortanda possibile est enim talem superfluam euacuationem esse non ꝓpter medicine fortitudinē sed ꝓpter ↄtētiue intestinoꝝ debilitatē. cōtentiua āt stomachi ⁊ intestinoꝝ

cofortat' cum stipticis ⁊ ab intra ⁊ ab extra. Ab intra
autem carne citonio⁊ aromatisata uel nō aromatisa
ta. ⁊ ab extra cū oleo rosato uel masticino uel mirti/
no. Amplius dico tercio quod ē studendū in diversiōe ma
terie. verbi grā possibile ē quod materia ad intestina flu
at ab omnibus membris ⁊ tunc fricationes ⁊ balnea
multum cōpetunt ad divertendū materiam ne moue
atur ad intestina. Et ex eadem ratione interdum cō/
petunt diuretica ⁊ interdum etiā competit uomitus
Hec omnia enim divertunt materiam ab intestinis.
Amplius quia interdum medicina laxatiua euacuat
ultra debitum superādo uirtutes corporis ⁊ uitales
⁊ naturales multuz studendū ē in tali casu in uirtutis
confortatione. Et quia somnifera ⁊ stupefacientia re
tinēt euacuatiōes fortes instāte magna necessitate nō
est malū dare aliquā opiatā ad immobilitatē materie
⁊ ad stupefaciendā animalem uirtutē hoc tamen fien
dum est cum magna cautela.

Capitulum sextum de vomitu.

Quāuis homines sani simpliciter ⁊ a tempore
nō indigeant vomitu tamen homines in quo
rum stomachis multiplicat' fleuma ⁊ colera
per vomitum ab egritudinibus preseruant' ⁊ in ppria
sanitate conseruant' Si igit' hmōi homines uomitu v
tant' sm quod expedit eorum stomachus a superfluita/
tibus mundificat' ⁊ digestio melior efficit' ⁊ corpus re
nouatur caput etiam ⁊ sensus alleuiantur ⁊ visus acu
itur. quod si vomitus īmoderate fiat ⁊ ubi non oportet
corpus desiccabitur epati ⁊ pectori necnon oculis et

pulmoni nocebit· uenas quoq; quãdoq; scindit ⁊ rũ
pit ex quo passio accidit emoptoyca· debet enim fie
ri vomit9 ad plus bis in mense in regimine sanitatis
hominum predictoꝝ· nec debet talis vomitus in re/
gimine sanitatis fieri stomacho vacuo· Naz talis uo
mitus laborios9 est nimis· Fiat igit᷑ post cibi saturi
tatem ⁊ sumptionem diuersorum ciborũ abbomina/
tionem habentiũ ⁊ etiã quodammõ incisiuã uirtutez
Nõ dz uomit9 fieri frequenter ne stomach9 corrũpa
tur ⁊ uirtus eius destruat᷑ nec dz obseruari cert9 nu/
merus dieꝝ inter vnum vomitum ⁊ aliũ· Habentes
autem collum longum ⁊ pectus strictũ ⁊ sine carne ⁊
humeros eleuatos ad modũ alaꝝ ⁊ crura tortuosa·
tales inq; non utant᷑ vomitu ad conseruandum sani/
tatem eorum· ⁊ quia oculi multum leduntur a vomi/
tu· Interdum cum aliquis uomere uoluerit duos pã
nulos in rotunditate circũuoluat ⁊ super oculos po/
nat ⁊ cum alio panno lato optime liget nec inde aufe
rantur donec vomitus sit completus · Et postq; erit
perfectus facies aqua rosata est abluenda· In estate
quidem cum aqua rosarum simplici· In hyeme uero
ponat᷑ in ea aliquantulum ligni aloes ⁊ os abluendũ
est cum ydromelle uel syrupo acetoso ⁊ non statiz ẽ
comedendum sed tardet comestionẽ donec fames sit
fortis ⁊ si contingat vomentem sitire seda eius sitim
cũ syrupo citonioꝝ ⁊ nõ cum iulep nec cũ syrupo a/
cetoso quia ista duo incitãt ad uomitũ Et qui uomu
erit comedat carnes pulloꝝ facilis digestiõis in gela
tina uł galãtinã· hec de võitu sufficiãt ut ꝯpetit ĩ re/
giẽ sanitatis· De vomitu eñ laborioso q fit stõacho

ieiunio ꝛ cum fortibus medicinis nō ē hic determinā dum quia nō ꝯpetit sanis corporib⁹ ꝛ si interdū for te ꝯpeteret ad ꝓseruandū ab aliquib⁹ malis egritu/ dinib⁹. Et eadē ratio ē de eo ꝛ de medicina laxatiua unde ex eis que dicta sunt superius de medicina lax atiua ꝛ ex his que dicunt᷑ de vomitu in isto capitulo pꝫ quid sit faciendū ꝛ obseruandū in vomitu labori oso qui fit cum medicina forti.

Capitulum septimum de clisteribus.

Quia homines sani sepe ꝛ sepius clisterib⁹ v ti ꝯsueuerunt ꝛ similiter suppositoriis de his est breuiter determinandū q̄tū sufficiat ad re gimen sanitatis. Sciendum igit᷑ ꝙ homines in quoꝝ intestinis feces indurari consueuerunt ꝓpter quā in durationē potest colica passio prouenire. Similiter in quorum visceribus ventositates multiplicari con sueuerunt uel fleuma muscillaginosum uel ad quorū intestina pauca colera ꝺemādatur incitās expulsiuā tales inꝗ indigent in sanitatis regimine clisterib⁹ uł remollitiuis contra fecum indurationem uel uentosi tatum dissolutiuis contra ventositatem uel fleuma/ tis euacuatiuis ꝛ similiter intelligat᷑ de aliis humori bus. uel aliqualiter mordicatiuis contra defect⁹ mor dicationis propter colere transmisse ad ītestina pau citatem. Interdum fiunt clisteria mundificatiua uisce ruꝫ ꝛ consolidatiua ꝛ restrictiua ꝛ attractiua a remo tis ꝛ impinguatiua sꝫ qꝛ his nō utimur in regīe sani tatis de his penitus nulla fienda ē mentio in isto ca. Et ē diligenter notandū ꝙ circa exhibitionē clisteri oꝝ mlᵗe regule sūt ꝯsiderāde. Pria regula ꝙ clisteria

maxime sunt ad euacuationem intestinoꝝ ⁊ ad con/
sumptionem uentositatum in eis ⁊ similiter in renibꝰ
Unde suspecti de colica passione ⁊ dolore renū ⁊ spe
cialiter ventoso maxime dn̄t uti clisteribꝰ. Unde cli
steria immediate euacuant ab intestinis inferioribus
⁊ renibus ⁊ consequenter a partibus superioribus.
Euacuant ergo ab inferioribus ⁊ eradicant a superi
oribus per quandam colligantiā inferiorum ad supe
riora. Secūda regula ē ꝙ clisteria fortia nō dn̄t fieri
nisi materia digesta. Tercia regula ē ꝙ clisteria nullo
modo fienda sunt cibo existēte in stōacho adhuc in
digesto quia attraheret̃ cibꝰ indigestꝰ ad intestina ⁊
ad epar. Quarta regula ē ꝙ clisteria non sunt nimis
frequentanda ne natura debilitet̃. Quinta regula ꝙ
quādo exhibet̃ clistere ꝓpter renes clisterisandꝰ dēt
iacere supinus. ⁊ si ꝓpter intestina econuerso. Sexta
regula ꝙ non dꝫ fieri clistere in tpe calido nec in ho/
ra calida sed dꝫ eligi hora aliquātulū frigida. Sep
tima regula ꝙ nō dꝫ fieri balneum ante clistere ne in
corpore fiat motus agitatiuus. Octaua regula ꝙ qui
sunt suspecti de emorroydibus ⁊ similibus passioni
bus ani non debēt uti clisteribus. Nona regula si qs
timeret ne clistere retineat̃ poni debet in circuitu ani a
rena calefacta uel milium calefactum. Que āt sint ma
terie clisterioruꝫ predictorū scitur ex libris simpliciū

Capitulum octauum de suppositoriis.

Onsequēter dicemꝰ de suppositoriis quibus
sani interdū utunt̃. Sūt āt suppositoria q̄dā
lenia nō acuta puta fcā ex melle ⁊ succo mercurialis.

vel ex sapone gallico vl' ex frusto caulis ⁊ similia Et
sunt alia hiis fortiora ut suppositoria ex melle acua
ta cum scamonea vel cum euforbio uel cum coloquī
tida ⁊ similibus. Prima quidez suppositoria ordinā
tur ad uentrem remolliendum. Et secunda ordinant'
ad extrahendum materiam a remotis ⁊ specialiter a
partibus superioribus. Prima quidem suppositoria
magis opetūt in regīe sanitatis q̄z secūda.

Capitulum nonum de pessariis.

E pessariis āt ē sciendū q sicut se hn̄t ad in/
testina suppositoria ⁊ clisteria sic pessaria ad
matricē. Interdū āt fiūt pessaria ad mēstrua
prouocanda ⁊ ad matricem mundificandū. Interdū
ad restringendum mēstrua. Interdū fiunt ad confor
tandum matricē ⁊ ut disponat' ad ɔceptū. Hoꝝ autē
pessarioꝝ materia sciť ex libris pticularibus. Et de
isto memini me dixisse superius in ca. de regīe appro
priato sexui femineo. ⁊ in tractatu quē ɔposui de re
gimine sterilitatis. In hiis etiam locis dictū ē de fi/
gura ⁊ q̄ntitate pessariorum ⁊ de mō imittēdi pessa/
ria. ⁊ iō hic ptranseo ⁊ huic opi finē ipono cū dei lau
de cui9 nutu sermo recepit grāz ⁊ doctrina pfectionē

Regimē sanitatis Magnini mediolanensis medi/
ci expertissimi opus equidē non paꝝ utile omni cum
diligentia in hoc volumē redactū feliciter explicit.
Impressum in domo Johānis de westfalia Alma in
vniuersitate Louaniensi Anno. M. cccc. lxxxvi.

Prudens per terras notusq. per æquora nauta

Heitzberger, 1936.

$195.00

876. **Magninus Mediolanensis,** Regimen sanitatis. Louvain, Joh. de Westfalia, 1486. Orig. calf with orig. vellum back (leaf of manuscript), in —4.
Copy with large margins of this rare medical incunable. Campbell 1189. Hain *10485. Proctor 9237. **No copy in America, according to Census. No copy in the Library of the My. v. Geneeskunst Amsterdam (Bibl. Med. Neerl.).**